

- Radni Sejmiku
- do porządku

**Uchwała Nr VI // /2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku**

SEJM WÓJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

J. Kawulok

Jan Kawulok

w sprawie:

**zmiany przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej
Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu**

Na podstawie art. 18 pkt 20
ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa
(tekst jednolity: Dz. U. z 2022 roku, poz. 547 z późn. zm.)
oraz art. 48 ust. 6 pkt 2 lit. b tiret drugi
ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej
(tekst jednolity Dz. U. z 2022 roku, poz. 633)

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała:**

§ 1

W związku ze złożoną rezygnacją odwołuje się Pana Romana Pietrzyka z funkcji przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu, wybranego uchwałą Nr VI/17/3/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 stycznia 2020 roku.

§ 2

Wybiera się, jako przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego, do Rady Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

RADCA PRAWNY

Józef Koczmar
17-2239

Uzasadnienie

W związku ze złożoną rezygnacją Pana Romana Pietrzyka z funkcji przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu, Sejmik Województwa Śląskiego postanawia dokonać zmiany swojego przedstawiciela w tejże Radzie.

Mając na uwadze powyższe, podjęcie przedmiotowej uchwały jest uzasadnione.

Sporządziła:

Agata Iskanin

Dyrektor Kancelarii Sejmiku

UCHWAŁA Nr / / 2022
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
z dnia2022 r.

w sprawie:
powołania doraźnej Komisji ds. planowanego przebiegu tras kolei dużych prędkości na terenie województwa śląskiego do planowanego Centralnego Portu Komunikacyjnego

Na podstawie art. 18 pkt 20 i art. 28 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2020 roku, poz. 1668 z późn. zm.) oraz § 44, 44 d ust. 2 Statutu Województwa Śląskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2017 roku, poz. 6351 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Śląskiego

uchwała:

§ 1

Powołuje się doraźną Komisję ds. planowanego przebiegu tras kolei dużych prędkości na terenie województwa śląskiego do planowanego Centralnego Portu Komunikacyjnego, zwaną dalej „Komisją”, w składzie:

- 1)Przewodniczący;
- 2)Zastępca Przewodniczącego;
- 3)Członek Komisji;
- 4) Członek Komisji;
- 5)..... Członek Komisji;
- 6).....Członek Komisji.

§ 2

1. Przedmiotem działania Komisji będzie opiniowanie, wspieranie oraz inicjowanie działań związanych z planowaną budową nowych linii kolejowych przebiegających przez teren województwa śląskiego tj. kolei dużych prędkości (KDP) do planowanego Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK) .

2. Zakres działania Komisji obejmować będzie w szczególności :

- 1) wspieranie działań związanych z planowaną budową nowych linii kolejowych przebiegających przez teren województwa śląskiego tj. kolei dużych prędkości do planowanego Centralnego Portu Komunikacyjnego, w odniesieniu do zakresu działalności samorządu województwa wynikającego z ustawy o samorządzie województwa oraz prowadzonej przez Samorząd Województwa Śląskiego polityką rozwoju województwa śląskiego zgodną ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”;

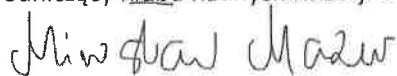
- 2) monitorowanie i analizowanie działań związanych z planowanym przebiegiem tras kolei dużych prędkości na terenie województwa śląskiego do planowanego Centralnego Portu Komunikacyjnego, w tym skutków dla mieszkańców województwa śląskiego;
- 3) wspieranie działań samorządów terytorialnych i mieszkańców z terenów województwa śląskiego, które objęte są planowanymi inwestycjami związanymi z budową Centralnego Portu Komunikacyjnego w zakresie utrzymanie ładu przestrzennego , poszanowania istniejącej infrastruktury miast i gmin, ich charakteru, istniejących inwestycji oraz środowiska naturalnego;
- 4) opiniowanie inicjatyw związanych z przedmiotem działania Komisji.

3. Komisja będzie funkcjonować od dnia 1 maja 2022r. do końca bieżącej kadencji Sejmiku Województwa Śląskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Klubu Radnych Koalicji Obywatelskiej

Mirosław Mazur

Uzasadnienie

10 maja 2018 r. została przyjęta ustawa o Centralnym Porcie Komunikacyjnym (Dz.U. z 2018 roku, poz.1089). Dla województwa śląskiego jest to bardzo znacząca inwestycja o dużej skali, ponieważ Centralny Port Komunikacyjny i planowana inwestycja Kolei Dużych Prędkości zakłada zintegrowanie transportu lotniczego, kolejowego i drogowego. Uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/24/1/2020 z dnia 19 października 2020 roku została przyjęta Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, która jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020 +” uchwalonej przez Sejmik Województwa Śląskiego 1 lipca 2013 roku i stanowi piątą edycję tego kluczowego dokumentu określającego cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030. Przedstawiona w dokumencie wizja rozwoju jest kontynuacją i uszczegółowieniem myśli strategicznej realizowanej już od 2000 roku w kolejnych edycjach Strategii. Plany związane z realizacją inwestycji CPK powinny uwzględniać przyjęte w strategii założenia, przede wszystkim te, które w sposób świadomy podejmuje się w dokumencie związane z zagadnieniem transformacji regionu uwzględniające poszanowanie środowiska naturalnego- Zielone Śląskie. Dotychczasowe prace związane m.in. z planowaniem korytarzy kolejowych przez spółkę CPK niestety w znaczący sposób ingerują w zapisane w strategii zadania. Przebieg zaplanowanych korytarzy kolejowych wiąże się z licznymi wyburzeniami domów, wysiedleniem mieszkańców w bardzo dużej skali oraz ingerencją w przestrzeń miejską. Tak zaplanowana inwestycja może doprowadzić do zdewastowania obecnego ładu przestrzennego wielu śląskich i zagłębiowskich miast. Ponadto inwestycja może odbić się w znaczącym, negatywnym stopniu na środowisku naturalnym czego przykładem mogą być projektowane korytarze kolejowe przez Śląski Ogród Botaniczny w Mikołowie, gdzie województwo śląskie jest członkiem Związku Stowarzyszeń- Śląski Ogród Botaniczny oraz teren objęty Programem Natura 2000, którym jest Pustynia Błędowska. W zakresie realizacji zadań związanych z transportem zbiorowym bardzo istotną kwestią jest funkcjonowanie KDP w odniesieniu do Kolei Śląskich oraz wpływ Centralnego Portu Komunikacyjnego na funkcjonowanie Portu Lotniczego w Katowicach -Pyrzowicach im. Wojciecha Korfańtego gdzie województwo śląskie ma 34,883% udziału w kapitale. Plany związane z tą inwestycją wywołały liczne protesty

mieszkańców wyrażających swój sprzeciw odnośnie realizacji planowanej inwestycji na terenie ich gmin. Negatywne stanowiska w sprawie budowy szybkiej kolei do CPK wyraziło wielu samorządowców nie tylko z terenu województwa śląskiego. W związku z pojawiającymi się licznymi wątpliwościami i obawami oraz biorąc pod uwagę strategię rozwoju województwa, która uwzględnia w szczególności następujące cele: pobudzenie aktywności gospodarczej, podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa, zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego, kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego, realizację transportu zbiorowego i dróg publicznych zasadne jest powołanie doraźnej Komisji Sejmiku Województwa Śląskiego, która miałaby za zadanie monitorować prace zmierzające do powstania Centralnego Portu Komunikacyjnego i Kolei Dużych Prędkości i związane z tym skutki dla mieszkańców województwa śląskiego, a także utrzymywać kontakty z samorządowcami i mieszkańcami z terenów objętych planowanymi inwestycjami związanymi z budową CPK.

Przewodniczący Klubu Radnych Koalicji Obywatelskiej

Mirosław Mazur

Uchwała Nr / / 2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku

w sprawie:

likwidacji Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Czeladzi

Na podstawie art. 18 pkt 19 lit. f) ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 547 z późn. zm.) w związku z § 9 ust. 1, 2, 3 pkt 1 i ust. 5 rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 września 2016 roku w sprawie kolegiów pracowników służb społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1543) oraz art. 12 ust. 1 pkt 2, ust. 3 i 4 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 305 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Śląskiego

uchwała:

§ 1

1. Likwiduje się z dniem 30 września 2023 r. Kolegium Pracowników Służb Społecznych z siedzibą w Czeladzi przy ul. Tuwima 14a poprzez zaprzestanie rekrutacji do Kolegium na rok szkolny 2022/2023.
2. Powiadamia się ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego o likwidacji Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Czeladzi.

§ 2

Mienie Kolegium staje się mieniem Regionalnego Ośrodka Metodyczno-Edukacyjnego „Metis” z siedzibą w Katowicach przy ul. Drozdów 21.

§ 3

Należności i zobowiązania Kolegium przejmuje Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego.

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Czeladzi działa na podstawie rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 września 2016 roku w sprawie kolegiów pracowników służb społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1543). Utworzone zostało z dniem 1 października 2006 roku na podstawie uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego Nr II/47/9/2006 z dnia 24 kwietnia 2006 roku. Zgodnie z przepisami cytowanego rozporządzenia, **kształcenie w Kolegium odbywa się wyłącznie w zawodzie pracownik socjalny, co znacznie ogranicza jego ofertę edukacyjną.**

Obok kolegiów pracowników służb społecznych jednostkami uprawnionymi do kształcenia w zawodzie pracownika socjalnego są w polskim systemie prawnym także uczelnie wyższe, które kształcą w tym zakresie w ramach studiów I i II stopnia, a od 30 października 2021 roku również w ramach studiów podyplomowych z zakresu metodyki i metodologii pracy socjalnej w związku ze zmianą wprowadzoną do ustawy o pomocy społecznej.

Na terenie Województwa Śląskiego na kierunku praca socjalna kształcą następujące uczelnie: Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie (Wydział Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach).

Do roku szkolnego 2020/2021 w Kolegium prowadzone było kształcenie zarówno w systemie dziennym, jak i zaocznym. Wówczas w Kolegium funkcjonowało 5 grup słuchaczy (2 dzienne i 3 zaoczne). 10 października 2020 r. w Kolegium kształciło się 79 słuchaczy.

W roku szkolnym 2021/2022, z powodu braku wystarczającej liczby chętnych, nie zrealizowano naboru na I rok nauki do Kolegium (system dzienny i zaoczny). W rezultacie w bieżącym roku szkolnym w Kolegium funkcjonują jedynie 3 grupy zaoczne (dwie grupy na II roku oraz jedna grupa na III roku). Łączna liczba słuchaczy w Kolegium na dzień 10 października 2021 r. i 28 lutego 2022 r. wynosiła 53 słuchaczy.

Zgodnie z § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kolegiów pracowników służb społecznych, **warunkiem prowadzenia kształcenia zaocznego jest prowadzenie w kolegium kształcenia w systemie dziennym.** W świetle przytoczonego przepisu oraz wobec braku perspektyw na rekrutację w systemie dziennym, konieczne stało się podjęcie działań zmierzających do zakończenia działalności jednostki.

Malejąca liczba słuchaczy w Kolegium wpływa na wzrost kosztów jego utrzymania. Część oświatowa subwencji ogólnej naliczana na dany rok budżetowy nie wystarcza na pokrycie kosztów funkcjonowania placówki.

Cześć oświatowa subwencji ogólnej naliczona dla Kolegium na rok 2021 wynosiła: 568 444,85 zł.

Plan finansowy Kolegium na dzień 31 grudnia 2021 roku wynosił: 2 031 760,00 zł.

Środki dołożone z budżetu Województwa Śląskiego wynosiły: 1 463 315,15 zł.

Cześć oświatowa subwencji ogólnej naliczona dla Kolegium na rok 2022 wynosi: 312 629,45 zł.

Plan finansowy Kolegium na dzień 31 marca 2022 roku wynosi: 1 841 518,00 zł.

Środki dołożone z budżetu Województwa Śląskiego wynoszą: 1 528 888,54 zł.

Zgodnie z § 9 rozporządzenia w sprawie kolegiów pracowników służb społecznych, organ prowadzący likwiduje kolegium z końcem roku szkolnego. **Likwidacja kolegium następuje w formie uchwały sejmiku województwa i polega na zaprzestaniu rekrutacji na pierwszy rok i likwidacji kolegium po zakończeniu przez słuchaczy cyklu kształcenia.** O likwidacji kolegium organ prowadzący kolegium powiadamia ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, w terminie 7 dni od dnia likwidacji.

Wstrzymanie rekrutacji do Kolegium na rok szkolny 2022/2023 skutkować będzie tym, iż ostateczna likwidacja Kolegium nastąpi z dniem 30 września 2023 roku, tj.: po zakończeniu przez słuchaczy cyklu kształcenia (słuchaczy obecnego II i III roku nauki).

Likwidacja Kolegium wiąże się z koniecznością rozwiązania stosunków pracy z nauczycielami oraz pracownikami administracji i obsługi zatrudnionymi w Kolegium. W roku szkolnym 2021/2022 łączna liczba etatów pedagogicznych w Kolegium wynosi: 8,9 etatów. W jednostce zatrudnionych jest 18 nauczycieli, z czego 3 na podstawie mianowania (w niepełnym wymiarze zatrudnienia), 5 na czas nieokreślony (w tym jeden przebywa w stanie nieczynnym, a rozwiązanie umowy o pracę nastąpi z końcem marca 2022 r., pozostałe osoby zatrudnione w pełnym wymiarze to dyrektor, kierownik praktyk i bibliotekarz oraz 1 nauczyciel zatrudniony w niepełnym wymiarze), 10 nauczycieli zatrudnionych jest na czas określony (w tym jedna osoba posiada uprawnienia emerytalne, a dla pozostałych Kolegium jest drugim miejscem pracy).

Łączna liczb etatów pracowników administracji i obsługi wynosi 8,25 etatów. W Kolegium zatrudnionych jest 4 pracowników administracji – 3 etaty (1 pracownik zatrudniony jest na czas określony oraz 3 pracowników na czas nieokreślony, w tym jeden pracownik posiada uprawnienia emerytalne, dla jednego pracownika Kolegium jest drugim miejscem pracy, a dla jednego pracującego w wymiarze 0,5 etatu Kolegium pozostaje pierwszym miejscem pracy). Ponadto w Kolegium zatrudnionych jest 6 pracowników obsługi – 5,25 etatów (1 pracownik zatrudniony jest na czas określony i posiada uprawnienia emerytalne oraz 5 pracowników zatrudnionych jest na czas nieokreślony, z czego dla jednego pracownika Kolegium jest pierwszym miejscem pracy, pozostałych 3 posiada uprawnienia emerytalne i jeden pracownik nabędzie uprawnienia emerytalne do czasu likwidacji Kolegium).

Konsekwencją likwidacji Kolegium będzie konieczność wypłacenia odpraw pracownikom Kolegium. W roku 2022 planuje się rozwiązać stosunki pracy z 4 nauczycielami – koszty odpraw wyniosą 70 375,00 zł. Natomiast w roku 2023 z 3 nauczycielami oraz 8 pracownikami administracji i obsługi – koszty odpraw wyniosą 119 819,00 zł. **Łączny koszt odpraw z tytułu likwidacji Kolegium wyniesie 190 194,00 zł.**

Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Czeladzi mieści się w budynku przy ul. Tuwima 14a. Nieruchomość stanowi własność Województwa Śląskiego i znajduje się w trwałym zarządzie Kolegium. Nieruchomość została przekazana Województwu Śląskiemu przez Miasto Czeladź w formie darowizny na cele oświatowe.

Celem uniknięcia odwołania darowizny przez Miasto Czeladź w związku z likwidacją Kolegium, **mienie placówki stanie się mieniem Regionalnego Ośrodka Metodyczno-Edukacyjnego „Metis” w Katowicach, któremu zostanie przekazany trwały zarząd nad nieruchomością.** Takie rozwiązanie zapewni kontynuację korzystania z budynku z przeznaczeniem na cele oświatowe. Aktualnie Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny „Metis” w Katowicach wykorzystuje pomieszczenia Kolegium do prowadzenia swojej działalności. W budynku utworzona została sala edukacyjna do nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego, w której organizowane są szkolenia dla nauczycieli. Jako wdrożenie narzędzi nowoczesnej edukacji rozpoczęto tworzenie w pomieszczeniach Kolegium tzw. escape roomów (pokoje zagadek), stanowiących formę połączenia nauki z zabawą. Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny „Metis” w Katowicach nawiązał również kontakt z Kuratorium Oświaty – Delegaturą w Sosnowcu w zakresie prowadzenia w Czeladzi grup wsparcia dla dyrektorów poradni psychologiczno-pedagogicznych. W budynku Kolegium planuje się organizację „Kampanii na rzecz dziecka młodszego” (nauczanie przez zabawę, wychowanie i rozwój dziecka młodszego). Dodatkową opcją wykorzystania pomieszczeń Kolegium może być również udostępniania ich za odpłatnością zainteresowanym podmiotom np.: Regionalnemu Ośrodkowi Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na potrzeby organizacji szkoleń.

CZŁONEK ZARZĄDU
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
Beata Białowas

Sporządziła:

Danuta Maćkowska - Dyrektor Departamentu Edukacji, Nauki i Współpracy z Młodzieżą

DYREKTOR
Departamentu Edukacji, Nauki
i Współpracy z Młodzieżą

Danuta Maćkowska

DRUK

VI/518

(projekt)

Uchwała Nr/...../2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia2022 r.

w sprawie

określenia zadań, na które Województwo Śląskie przeznacza w 2022 r. środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Na podstawie: art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 547 z późn. zm.) oraz art. 35 ust. 1 pkt 5, 6 i ust. 2, art. 36, art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 573 z późn. zm.)

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała**

§ 1.

Przeznacza się, zgodnie z załącznikiem do niniejszej uchwały, ustalone według algorytmu środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w wysokości: 27 958 664 zł, na realizację poniższych zadań Samorządu Województwa Śląskiego w 2022 r.:

- 1) dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej,
- 2) dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.), dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów,
- 3) zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych przez samorząd województwa fundacjom oraz organizacjom pozarządowym do realizacji ze środków PFRON.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Departament Nadzoru Podmiotów
Leczniczych i Ochrony Zdrowia

Ewa Mitrenga
Ewa Mitrenga
Inspektor

Departament Nadzoru Podmiotów
Leczniczych i Ochrony Zdrowia

Joanna Jamroz
Joanna Jamroz
Kierownik Referatu

Radca Prawny

Marek Wiśki
Marek Wiśki
nr 3095

p.o. DYREKTORA
Departamentu Nadzoru Podmiotów
Leczniczych i Ochrony Zdrowia

Danuta Sobczyk
Danuta Sobczyk

5

Podział środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przypadający według algorytmu w 2022 roku w kwocie **27 958 664 zł** na realizację zadań Samorządu Województwa Śląskiego określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Lp.	Przeznaczenie środków PFRON	Kwota w zł
1.	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej, w tym: – na bieżącą działalność 14 zakładów aktywności zawodowej, funkcjonujących na dzień 31 grudnia 2021 r., w kwocie: 18 782 500 zł,– dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w kwocie: 3 317 464,66 zł. (art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	22 099 964,66 zł
2.	Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów, w tym: – z tytułu zawartych umów wieloletnich (Załącznik do uchwały Nr VI/21/11/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r. z późniejszymi zmianami oraz załącznik do uchwały: Nr VI/32/19/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 24 maja 2021 r.), w kwocie 4 046 785,78 zł,– dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w związku ze złożonymi do 30 listopada 2021 r. wnioskami, w kwocie: 1 311 913,56 zł. (art. 35 ust. 1 pkt 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	5 358 699,34 zł
3.	Dofinansowanie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych przez samorząd województwa fundacjom oraz organizacjom pozarządowym do realizacji ze środków PFRON w kwocie: 500 000 zł. (art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	500 000 zł

UZASADNIENIE
do uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie określenia zadań,
na które Województwo Śląskie przeznacza w 2022 r. środki Państwowego Funduszu
Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Pismem nr: DF.WSA.6.2022.w. z dnia 17 lutego 2022 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie poinformował Marszałka Województwa Śląskiego o wysokości środków PFRON przypadających w Województwie Śląskim w 2022 r. na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Na zadania Województwa Śląskiego w 2022 r. według algorytmu przeznaczona została kwota: **27 958 664 zł**, którą proponuje się rozdysponować na następujące zadania:

1) Dofinansowanie kosztów bieżącej działalności 14 zakładów aktywności zawodowej, funkcjonujących na dzień 31 grudnia 2021 r., w kwocie: **18 782 500 zł** (ogółem ilość zatrudnionych osób niepełnosprawnych wyniosła 683 osoby),

2) Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w łącznej kwocie: **3 317 464,66 zł**,

3) Dofinansowanie kwotą: **4 046 785,78 zł** robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, z tytułu zawartych umów wieloletnich (załącznik do uchwały Nr VI/21/11/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r. z późniejszymi zmianami oraz załącznik do uchwały Nr VI/32/19/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 24 maja 2021 r.):

lp.	nazwa Wnioskodawcy	nazwa przedsięwzięcia	kwota dofinansowania ze środków PFRON w 2022 roku
Zgodnie z załącznikiem do uchwały Nr VI/21/11/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r. z późniejszymi zmianami			
1	Gmina Ogrodzieniec, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Ogrodzieńcu	Przebudowa pomieszczeń budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Ogrodzieńcu na potrzeby osób niepełnosprawnych	84 492,12 zł
2	Zagłębiowskie Centrum Onkologii Szpital Specjalistyczny im. Sz. Starkiewicza w Dąbrowie Górniczej	Projekt zakładu realizację prac budowlanych, których efektem będzie ułatwienie poruszania się osobom niepełnosprawnym po obiektach Zagłębiowskiego Centrum Onkologii Szpitala Specjalistycznego im. Sz. Starkiewicza w Dąbrowie Górniczej	235 255,85 zł
Zgodnie z załącznikiem do uchwały Nr VI/32/19/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 24 maja 2021 r.			
1	Spółeczny Komitet Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Gliwicach	Modernizacja ośrodka dla dzieci niepełnosprawnych mająca na celu polepszenie warunków edukacji i terapii oraz zwiększenie bezpieczeństwa podopiecznych.	193 475,98 zł
2	Uniwersyteckie Centrum Kliniczne im. prof. K. Gibińskiego Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach	Przebudowa i modernizacja Izby Przyjęć z budową zadaszenia wraz z wymianą windy osobowej w celu dostosowania obiektu przy ulicy Medyków 14 w Katowicach do osób niepełnosprawnych.	1 703 742,50 zł
3	Wojewódzki Szpital Neuropsychiatryczny im. dr. Emila Cyrana w Lublińcu	Modernizacja pawilonów chorych Wojewódzkiego Szpitala Neuropsychiatrycznego im. dr. Emila Cyrana w Lublińcu poprzez montaż wind osobowych w pawilonach G i D oraz wykonanie podjazdów dla osób niepełnosprawnych w pawilonach E, F i G.	890 889,33 zł
4	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej "REPTY" Górnośląskie Centrum Rehabilitacji im. Gen. Jerzego Ziętka w Tarnowskich Górach	Wymiana 9 szt. przestarzałych i awaryjnych dźwigów osobowych i szpitalnych w SP ZOZ "REPTY" Górnośląskim Centrum Rehabilitacji w Tarnowskich Górach.	938 930,00 zł
Ogółem			4 046 785,78 zł

4) dofinansowanie kwotą: **1 311 913,56 zł** robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w związku ze złożonymi do 30 listopada 2021 r. wnioskami,

5) dofinansowanie kwotą: **500 000 zł** zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych przez samorząd województwa fundacjom oraz organizacjom pozarządowym do realizacji ze środków PFRON.

W związku z powyższym przedkłada się Sejmikowi Województwa Śląskiego projekt uchwały, w której otrzymane środki PFRON planuje się przeznaczyć na realizację zadań ustawowych.

**członek zarządu
województwa śląskiego**
Izabela Domogala
Izabela Domogala

**Departament Nadzoru Podmiotów
Lecznicych i Ochrony Zdrowia**
Ewa Mitrenga
Ewa Mitrenga
Inspektor

**Departament Nadzoru Podmiotów
Lecznicych i Ochrony Zdrowia**
Joanna Jamroz
Joanna Jamroz
Kierownik Referatu

**p.o. DYREKTORA
Departamentu Nadzoru Podmiotów
Lecznicych i Ochrony Zdrowia**
Danuta Sobczyk
Danuta Sobczyk

**Uchwała nr/...../2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia.....2022 r.
w sprawie**

wprowadzenia wspólnej obsługi informatycznej w zakresie Biuletynu Informacji Publicznej wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

Na podstawie art. 8d ust. 1 i 2 w zw. z art. 8c pkt 1 oraz art. 8f ustawy o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 547 z późn. zm.).

**Sejmik Województwa Śląskiego
Uchwała**

§ 1.

1. Wprowadza się wspólną obsługę informatyczną jednostek obsługiwanych w zakresie Biuletynu Informacji Publicznej przez jednostkę obsługującą.
2. Jako jednostkę obsługującą określa się Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego.
3. Jako jednostki obsługiwane określa się wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne zaliczane do sektora finansów publicznych wymienione w załączniku nr 1 do niniejszej uchwały.
4. Określa się zakres obowiązków powierzonych jednostce obsługującej w ramach wspólnej obsługi informatycznej jednostek obsługiwanych w zakresie Biuletynu Informacji Publicznej, w sposób opisany w załączniku nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Wykaz „Jednostek Obsługiwanych” w ramach wspólnej obsługi informatycznej w zakresie
Biuletynu Informacji Publicznej**

1. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Raciborzu.
2. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Gliwicach.
3. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Katowicach.
4. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Zabrze.
5. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Ottona Lipkowskiego w Krupskim Młynie.
6. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Jaworzu.
7. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kuźni Raciborskiej.
8. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Radzionkowie.
9. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku – Białej.
10. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach.
11. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Bielsku-Białej.
12. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie.
13. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku.
14. Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Niestyszających i Słabosłyszających im. Marii Grzegorzewskiej.
15. Śląski Ogród Zoologiczny.
16. Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Bielsku-Białej.
17. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach.
18. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.
19. Zespół Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego im. Janusza Kusocińskiego w Raciborzu.
20. Zespół Szkół Specjalnych przy Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym „Pałac Kamieniec” sp. z o.o. w Kamieńcu.
21. Zespół Szkół Specjalnych przy Ośrodku Terapii Nerwic dla Dzieci i Młodzieży w Orzeszu.
22. Zespół Szkół Specjalnych przy Śląskim Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowym im. dr. Adama Szebesty w Rabce-Zdroju sp. z o.o..
23. Zespół Szkół Specjalnych przy Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym dla Dzieci w Jastrzębiu-Zdroju.
24. Zespół Szkół Specjalnych w Skoczowie.

Szczegółowy zakres obsługi realizowanej na rzecz Jednostki Obsługiwanej

Do zakresu Urzędu Marszałkowskiego należy:

1. Udostępnienie narzędzia CMS (do którego Urzędu Marszałkowski posiada prawa autorskie i kody źródłowe) do wprowadzania treści do Biuletynu Informacji Publicznej (zwanego w dalszej części (BIP), obsługa i utrzymanie techniczne oprogramowania i infrastruktury obsługującej serwis BIP Jednostki Obsługiwanej (produkcyjny oraz testowy), a także system zgłaszania i śledzenia błędów.
2. Odpowiednia konfiguracja i zabezpieczenie połączenia po stronie Urzędu Marszałkowskiego (m.in. zabezpieczenie panelu logowania do ściśle określonego, zewnętrznego adresu IP Jednostki Obsługiwanej lub innych ustalonych przez obie Strony zabezpieczeń gwarantujących odpowiedni poziom bezpieczeństwa połączenia).
3. Wykonywanie backupu serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej zgodnie z obowiązującym harmonogramem w infrastrukturze Urzędu Marszałkowskiego.

W chwili realizacji wspólnej obsługi harmonogram kopii zapasowych obejmuje:

- 1) kopie codzienne: ostatnie 30 dni;
- 2) kopie tygodniowe: ostatnie 4 tygodnie;
- 3) kopie miesięczne: ostatnie 3 miesiące;
- 4) kopie roczne: ostatnie 2 lata.

Zmiana harmonogramu wykonywania kopii zapasowych przez Urząd Marszałkowski nie wymaga zmiany wspólnej obsługi informatycznej. Jednostka Obsługiwana na czas wspólnej obsługi informatycznej może zwrócić się do Urzędu Marszałkowskiego z prośbą o udzielenie aktualnej informacji nt. harmonogramu wykonywania kopii zapasowych serwisu BIP.

4. Stworzenie i udostępnienie bazowej wersji struktury serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej.
5. Przeprowadzenie szkolenia z zakresu wprowadzania treści do serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej dla wyznaczonych do wdrożenia serwisu pracowników Jednostki Obsługiwanej. Szkolenie odbędzie się w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego w ustalonym przez obie strony terminie lub w przypadku braku możliwości przeprowadzenia szkolenia w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego, zostanie przeprowadzone zdalnie (online) w ustalony przez obie strony sposób, za pomocą bezpiecznego kanału komunikacji.
6. Przekazanie Redaktorom BIP Jednostki Obsługiwanej Instrukcji wprowadzania treści do BIP.
7. Wprowadzanie zmian w strukturze serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej na podstawie otrzymanych wniosków.
8. Udzielanie bieżących informacji z zakresu funkcjonowania oraz wprowadzanych zmian w systemie (konserwacja, aktualizacja serwisu BIP).
9. Obsługa zgłoszeń awarii i błędów dotyczących funkcjonowania serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej, zgłaszanych i rejestrowanych przez pracowników Jednostki Obsługiwanej.
10. Wszelkie czynności związane z zarządzaniem uprawnieniami użytkowników Jednostki Obsługiwanej (w szczególności nadawanie / modyfikacja / odbieranie uprawnień na podstawie złożonych wniosków) celem umożliwienia wprowadzania treści i/lub zgłaszania wniosków i błędów na podstawie otrzymanych wniosków.

11. Udostępnienie produkcyjnie serwisu BIP Jednostki Obsługiwanej w sieci Internet (pod wcześniej ustalonym adresem) po uprzednim otrzymaniu informacji z Jednostki Obsługiwanej zawierającej datę udostępnienia
12. Obsługa zgłoszeń i zadania wykonywane przez pracowników Urzędu Marszałkowskiego na rzecz Jednostki Obsługiwanej realizowane będą w godzinach pracy Urzędu Marszałkowskiego, tj. w dni robocze w godz. 7:30 – 15:30.

Uzasadnienie

W jednostkach organizacyjnych województwa śląskiego został przeprowadzony audyt Biuletynów Informacji Publicznej (BIP), który miał na celu wyselekcjonowanie Biuletynów Informacji Publicznej (BIP) tych jednostek, które nie spełniają wymagań wytycznych dla dostępności treści internetowych (WCAG). Wytyczne WCAG określają w jaki sposób należy zwiększyć dostępność treści na stronie internetowej, aby była dostępna dla osoby niepełnosprawnej biorąc pod uwagę wiele rodzajów niepełnosprawności, takich jak wzrokowe, słuchowe, kłopotów z mową, trudności w uczeniu się, ograniczeń poznawczych, ruchowych, lingwistycznych czy też neurologicznych.

W ramach audytu BIP dokonano oceny zgodności stron BIP poszczególnych jednostek z przepisami prawa obowiązującymi w tym zakresie tj.:

a) ustawą z dnia 6 września 2001 r o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 2176, z 2021 r. poz. 1598, 1641),

b) rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej (Dz.U. Nr 10, poz. 68) – dalej: rozporządzenie ws. BIP. wyłoniono jednostki, których BIP miały liczne nieprawidłowości i błędy systemowe, a ponad to nie spełniały wymagań.

Dokonano oceny poszczególnych stron BIP pod kątem ochrony danych osobowych, bezpieczeństwa informacji, zapewnienia ciągłości działań, kompletności zamieszczonej na stronach BIP jednostek informacji a także funkcjonalność stron oraz oceny adekwatności, skuteczności i efektywności procedur w zakresie umieszczania informacji na stronach BIP.

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego jako Jednostka Obsługująca, posiada techniczne rozwiązanie umożliwiające udostępnienie narzędzia systemu zarządzania treścią, które umożliwia prowadzenie BIP przez Jednostki Obsługiwane.

Jednostkom sukcesywnie przekazywane są wyniki audytu, w ramach których rekomendowane jest przejście jednostki na rozwiązanie Urzędu.

Jednostki, które zgłosiły zamiar wspólnej obsługi informatycznej BIP:

1. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Raciborzu.
2. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Gliwicach.
3. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Katowicach.
4. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Województwa Śląskiego w Zabrze.
5. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Ottona Lipkowskiego w Krupskim Młynie.
6. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Jaworzu.
7. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kuźni Raciborskiej.
8. Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Radzionkowie.
9. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku – Białej.
10. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach.
11. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Bielsku-Białej.
12. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie.
13. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku.
14. Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Niestyszających i Słabosłyszających im. Marii Grzegorzewskiej.
15. Śląski Ogród Zoologiczny.
16. Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Bielsku-Białej.
17. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach.

18. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego.
19. Zespół Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego im. Janusza Kusocińskiego w Raciborzu.
20. Zespół Szkół Specjalnych przy Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym „Pałac Kamieniec” sp. z o.o. w Kamieńcu.
21. Zespół Szkół Specjalnych przy Ośrodku Terapii Nerwic dla Dzieci i Młodzieży w Orzeszu.
22. Zespół Szkół Specjalnych przy Śląskim Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowym im. dr. Adama Szebesty w Rabce-Zdroju sp. z o.o..
23. Zespół Szkół Specjalnych przy Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym dla Dzieci w Jastrzębiu-Zdroju.
24. Zespół Szkół Specjalnych w Skoczowie.

Dla ww. jednostek zgodnie z art. 8c pkt 1 Ustawy o samorządzie Województwa Śląskiego konieczne jest podjęcie uchwały przez Sejmik Województwa Śląskiego w niniejszym zakresie. Korzyści wynikające ze wspólnej obsługi to przede wszystkim pomoc techniczna (asysta techniczna) dla Jednostek obsługiwanych, ujednoczenie wyglądu biuletynów informacji publicznej, co będzie pozytywnie wpływało na ocenę użytkownika zewnętrznego korzystającego ze strony, korzystanie z CMS bezpłatne dla Jednostki obsługiwanej.

Zakres obowiązków powierzonych jednostce obsługującej, w tym warunki realizacji wspólnej obsługi informatycznej w zakresie Biuletynu Informacji Publicznej pomiędzy Jednostką Obsługującą, a Jednostkami Obsługiwanymi, stanowią załącznik nr 2 do Uchwały Sejmiku.

Członek Zarządu
 Województwa Śląskiego

 Paweł Dobrzański

Z-ca Dyrektora
 Departamentu Cyfryzacji i Informatyki

 Danuta Descours

DRUK

VI/520

Projekt

**Uchwała Nr VII / /2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku**

**w sprawie
przyjęcia *Sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami
w województwie śląskim na lata 2018-2021 za lata 2020-2021***

Na podstawie: art. 14 ust. 1 pkt 3 i art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała**

§ 1

Przyjmuje się *Sprawozdanie z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 za lata 2020-2021*, stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Dyrektor
Departamentu Kultury
Gabriela Gros

Radca Právny
Hubert Mucialik
OP-1387

Uzasadnienie

dot. uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 za lata 2020-2021

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 został przyjęty Uchwałą Nr VI/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 marca 2018 r.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.) z realizacji programów zarząd województwa sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się sejmikowi województwa.

Według zapisów Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 przedmiotowe sprawozdanie jest przygotowywane na podstawie ocen sporządzonych przez jednostkę koordynującą - Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańskiego.

Ww. dokument przygotował Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańskiego – wojewódzka samorządowa instytucja kultury, do której zgodnie ze statutem, należy m. in. ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnianie wiedzy o tym dziedzictwie, w tym opracowanie Sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim.

Zgodnie z art. 87 ust. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Katowice, 17 marca 2022 r.

Opracowała:
Gabriela Gros
Dyrektor Departamentu Kultury
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

WICE MARSZAŁEK
URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
KATOWICE
Krzysztof Kozłowski

Dyrektor
Departamentu Kultury
Gabriela Gros

Województwo
Śląskie

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM
NA LATA 2018–2021**

ZA LATA 2020–2021

SPIS TREŚCI

I. Informacje wstępne	s. 5
II. Ocena realizacji programu	s. 6
II.1 Ewidencje zabytków	s. 6
II.1.1. Gminna ewidencja zabytków	s. 6
II.1.2 Wojewódzka ewidencja zabytków	s. 7
II.2 Ochrona zabytków	s. 8
II.2.1. Ochrona przez wpis do rejestru zabytków	s. 8
II.2.2. Ochrona przez uznanie za pomnik historii	s. 9
II.2.3. Ochrona przez ustanowienie parku kulturowego	s. 10
II.2.4. Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy	s. 11
II.2.5. Ochrona walorów historycznych i kulturowych na podstawie ustawy o ochronie przyrody	s. 12
II.3. Badania w zakresie zasobów zabytkowych województwa i ich konserwacji	s. 16
II.3.1. Działalność badawcza	s. 16
II.3.2. Wymiana doświadczeń i upowszechnianie wyników badań w dziedzinie konserwacji i rewaloryzacji zabytków	s. 17
II.4. Zarządzanie zabytkami	s. 19
II.4.1. Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych województwa śląskiego mających na celu opiekę nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym	s. 19
II.4.2. Budżet Obywatelski Województwa Śląskiego (BO)	s. 25
II.4.3. Zarządzanie zabytkami w jednostkach samorządu terytorialnego	s. 26
II.4.4. Marketing dziedzictwa kulturowego i zabytków – promocja z wykorzystaniem zabytków	s. 29
II.5. Rewaloryzacja i adaptacja zabytków	s. 33
II.5.1. Prace konserwatorskie i adaptacyjne przy zabytkach	s. 33
II.5.2. Finansowanie opieki nad zabytkami	s. 34
II.6. Upowszechnianie wiedzy o zabytkach	s. 42
II.6.1. Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym	s. 42
II.6.2. Popularyzacja zabytków i wiedzy o zabytkach	s. 43

II.7. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz opieki nad zabytkami	s. 45
II.7.1. Organizacje pozarządowe (NGO) działające w sferze opieki nad zabytkami	s. 45
II.7.2. Społeczni opiekunowie zabytków	s. 46
II.7.3. Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu	s. 46
III. Aneks: Zadania gmin i powiatów z zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	s. 51

I. INFORMACJE WSTĘPNE

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2018–2021, zwany dalej programem, przyjęty został uchwałą nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2018–2021*.

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji programu wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021, poz. 710 z późniejszymi zmianami) zwanej dalej ustawą. Zgodnie z cytowaną ustawą Zarząd Województwa Śląskiego ma obowiązek sporządzić sprawozdanie ze stanu realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami i przedstawić je Sejmikowi Województwa Śląskiego w cyklu dwuletnim. Każdorazowo sprawozdanie to powinno być przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Śląskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zgodnie z zapisami programu monitoring prowadzony jest przez Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańtego (wcześniej Regionalny Instytut Kultury w Katowicach) Dział Centrum Dziedzictwa Kulturowego. Dane do monitoringu uzyskiwane są z następujących źródeł:

- bezpośrednio z gmin i powiatów (na ankiety wysłane w 2021 roku do 148 gmin odpowiedziało 125 gmin, na 19 miast na prawie powiatu odpowiedziało 19 miast i na 17 powiatów ziemskich odpowiedziało 16 jednostek);
- ze stron internetowych województwa, powiatów, gmin i innych;
- z urzędów (Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach i inne);
- z uczelni, parafii, organizacji pozarządowych.

Wdrażanie programu odbywa się przy pomocy właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych i instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową. Program jest realizowany w środowisku kształtowanym przez ustalenia i wytyczne rządowych oraz regionalnych dokumentów strategicznych i planistycznych, sektorowych programów operacyjnych oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2021 rzutujących na rodzaj stosowanych narzędzi, źródeł finansowania, a także dobór partnerów uczestniczących w realizacji programu.

II. OCENA REALIZACJI PROGRAMU

OCENA REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Kształtowanie kulturowego obrazu województwa

REALIZACJA CELU OPERACYJNEGO

Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa

II.1. EWIDENCJE ZABYTEKÓW

Podstawowym narzędziem katalogującym zabytki z terenu województwa śląskiego są gminne i wojewódzka ewidencje zabytków. Obowiązek tworzenia takich ewidencji nakłada na wójtów, burmistrzów, prezydentów miast oraz wojewódzkich konserwatorów zabytków art. 22 ustawy. Ewidencje zabytków są dokumentami otwartymi, na bieżąco korygowanymi i uzupełnianymi na podstawie wyników ciągłego procesu badawczego i weryfikującego stan zabytków na terenie województwa. Zabytki odpowiednio do swojej wartości (lokalnej, regionalnej, krajowej, międzynarodowej) obejmowane są odpowiednią formą ochrony wynikającą z przepisów ustawy.

II.1.1. Gminna ewidencja zabytków (GEZ)

Gminną ewidencję zabytków w postaci zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy prowadzi wójt, burmistrz, prezydent miasta (art. 22 ust. 4 ustawy). Zgodnie z art. 22 ust. 5 ustawy w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Włączenie zabytku do ewidencji nie jest formą ochrony, jednakże zasady ochrony tych obiektów określa się w planach zagospodarowania przestrzennego, a w przypadku ich braku w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego – art. 54 2b i decyzjach o warunkach zabudowy – art 54 2b w związku z art. 64 ust 1, ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. 2021, poz. 741 z późniejszymi zmianami). Dodatkowo w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy z 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. 2021, poz. 2351).

Na 167 gmin i miast na prawie powiatu, na ankietę odpowiedziały 144 jednostki. Analiza ankiet wskazuje, że w stosunku do roku 2019 zwiększyła się liczba gmin posiadających gminną ewidencję zabytków a zmniejszyła się liczba gmin opracowujących ten dokument oraz nie posiadających GEZ.

Zestawienie 1. Liczba gmin i miast na prawach powiatu posiadających gminną ewidencję zabytków w latach 2015, 2017, 2019, 2021¹

Liczba gmin i miast na prawach powiatu	2015	2017	2019	2021
posiadających gminną ewidencję zabytków	92	101	103	119
opracowujących gminną ewidencję zabytków	23	25	21	22
nie posiadających gminnej ewidencji zabytków	14	15	8	3
Brak danych	38	26	35	23
Ogólna liczba gmin i miast na prawach powiatu – 167				

Powiaty ziemskie

Powiaty ziemskie, zgodnie z ustawą nie są zobligowane do tworzenia powiatowych ewidencji zabytków, jednak mogą posiadać spisy zabytków położonych na terenie powiatu włączonych do gminnych ewidencji zabytków. W roku 2015 i 2017 takie spisy posiadało 7 powiatów w 2019 roku 8 powiatów zadeklarowało posiadanie spisu zabytków. W roku 2021 ich liczba się nie zmieniła.

W 2019 roku 5 powiatów deklarowało posiadanie aktualnego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. W 2021 roku Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami posiadają 2 powiaty, 1 jest w trakcie opracowania.

II.1.2. Wojewódzka ewidencja zabytków

Wojewódzka ewidencja zabytków to zgodnie z art. 22 ustawy zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa. Liczba kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych i ruchomych w archiwum Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach stale rośnie. Na koniec 2009 było ich 4259, na koniec 2013 już 6106. W roku 2015 roku w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków znajdowało się już 6971, a na koniec 2017 r – 7210. W końcu kolejnego okresu sprawozdawczego w 2019 roku kart było już 7340. w stosunku do ostatniego dwuletniego okresu sprawozdawczego zauważalny jest znaczny wzrost wykonanych kart ewidencyjnych.

Zestawienie 2. Liczba kart ewidencyjnych zabytków wykonanych na zlecenie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach²

Liczba kart ewidencyjnych	2009 liczba bazowa	2010–2013	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
dla zabytków nieruchomych	4 269	383	357	9	20	569	837	1 406
dla zabytków ruchomych		1 454	508	230	110	3	20	23
Razem		1 837	865	239	130	572	857	1 429
Ogólna liczba kart		6 106	6 971	7 210	7 340	7 912	8 769	-

¹ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

² Dane uzyskane od Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej: ŚWKZ).

II.2. OCHRONA ZABYTEKÓW

Zgodnie z ustawą (art.7) w Polsce istnieją cztery formy ochrony zabytków nieruchomych. Są to:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W określonych przypadkach ochrona obiektów o wartościach kulturowych uwzględniona jest jeszcze w przepisach ustawy o ochronie przyrody.

II.2.1. Ochrona przez wpis do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome mogą być wpisane do rejestru zabytków oznaczonego symbolem A – zabytki nieruchome lub symbolem C – zabytki archeologiczne. (Do rejestru oznaczonego symbolem B wpisywane są zabytki ruchome. Zgodnie z ustawą zabytki ruchome nie są objęte programem opieki nad zabytkami.) Wojewódzki konserwator zabytków wpisuje zabytek do odpowiedniego rejestru, wydając decyzję na podstawie przepisów ustawy.

Na terenie województwa śląskiego na koniec 2021 roku na podstawie 2429 decyzji Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków nieruchomych wpisanych było 4089 obiektów. W latach 2020–2021 Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał 113 decyzji o wpisie zabytku do rejestru, w tym 93 decyzje dotyczyły wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, 19 wpisu do rejestru zabytków ruchomych i 1 wpisu do rejestru zabytków archeologicznych. W tym samym czasie z rejestru skreślono 17 zabytków, które utraciły wartość zabytkową. Oznacza to, że na terenie województwa wolno, ale sukcesywnie rośnie liczba zabytków chronionych przez wpis do rejestru zabytków.

Zestawienie 3. Liczba zabytków nieruchomych i ruchomych wpisanych i skreślonych z rejestru w latach 2013–2021 w województwie śląskim³

Liczba	łącznie na koniec 2013 r.	2014–2017	2018–2019	2020–2021	łącznie na koniec 2021 r.
zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	3745	98	47	199	4089
zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków	1349	264	288	70	1971
obiektów skreślonych z rejestru zabytków	38	11	2	17	68

³ Dane uzyskane od ŚWKZ.

Zestawienie 4. Liczba decyzji o wpisaniu i skreśleniu zabytków nieruchomości i ruchomych z rejestru zabytków w latach 2013–2021 w województwie śląskim⁴

Liczba wydanych decyzji	łącznie na koniec 2013 r.	2014–2017	2018–2019	2020–2021	łącznie na koniec 2021 r.
o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru zabytków	2253	37	46	93	2429
o wpisie zabytku ruchomego do rejestru zabytków	183	79	56	19	340
o wpisie zabytku archeologicznego do rejestru zabytków	240	0	1	1	242

II.2.2. Ochrona przez uznanie za pomnik historii

Na podstawie art. 15 ustawy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury.

W latach 2020–2021 w województwie śląskim za pomnik historii zostały uznane 2 kolejne obiekty. Obecnie na terenie województwa śląskiego znajduje się 7 pomników historii. Są to:

- **Częstochowa Jasna Góra, zespół klasztoru oo. paulinów** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 roku, Monitor Polski 1994, nr 50, poz. 413),
- **Tarnowskie Góry, podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebrnośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 kwietnia 2004 roku, Dz.U. nr 102, poz. 1062),
- **Katowice, osiedle robotnicze Nikiszowiec** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 stycznia 2011 roku, Dz.U. 2011, nr 20, poz. 101),
- **Gliwice – radiostacja** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 15 marca 2017 roku (Dz.U. 2017, poz. 654).
- **Katowice, Gmach Województwa i Sejm Śląski oraz zespół katedralny** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 22 października 2012 roku, Dz.U. 2012, poz. 1243, rozszerzone o zespół katedralny Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 23 listopada 2017 roku, Dz.U. 2017, poz. 2252).
- **Zabrze, zespół zabytkowych kopalni węgla kamiennego** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2020, Dz.U. 2020 poz. 1288),
- **Pszczyna, zespół zamkowo-parkowy** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 kwietnia 2021, Dz.U. 2021 poz. 769).

⁴ Dane uzyskane od ŚWKZ.

II.2.3. Ochrona przez ustanowienie parku kulturowego

Na podstawie art. 16 ustawy Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia obowiązujące na jego terenie. Kolejnym krokiem jest sporządzenie przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, planu ochrony parku kulturowego, który następnie jest zatwierdzany przez radę gminy. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona krajobrazu kulturowego przez utworzenie parku kulturowego to forma ochrony wciąż bardzo mało wykorzystywana. Na koniec 2021 roku, na terenie województwa śląskiego znajdowały się 4 parki kulturowe⁵. Są to:

- Park kulturowy **Cmentarz żydowski** w Żorach – uchwała nr 267/XXII/2004 Rady Miasta Żory z 24 czerwca 2004 roku w sprawie utworzenia parku kulturowego (Dz. Urz. Woj. Śląskiego nr 87 poz. 2498). Plan ochrony dla parku kulturowego **Cmentarz żydowski** w Żorach został przyjęty Uchwałą Nr 268/XXII/04 Rady Miasta Żory z dnia 24.06.2004r. w sprawie zatwierdzenia planu ochrony parku kulturowego. Dla parku sporządzono plan miejscowy przyjęty Uchwałą nr 244/XIX/16 Rady Miasta Żory z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Żory (Dz. U. Woj. Śl. z dnia 9 czerwca 2016 r. poz. 3247).
- Park kulturowy **Hałda Popłuczkowa** w Tarnowskich Górach – uchwała nr LXVIII/597/2006 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z 25 października 2006 roku w sprawie utworzenia Parku Kulturowego *Hałda Popłuczkowa* zlokalizowanego w Tarnowskich Górach w rejonie ulic Długiej i Małej (Dz. Urz. Woj. Śląskiego nr 144 poz. 4184). Dla parku kulturowego przyjęto Plan Ochrony uchwałą Nr XIX/196/2007 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dnia 19 grudnia 2007r. w sprawie planu ochrony Parku Kulturowego pn. *Hałda Popłuczkowa* zlokalizowanego w Tarnowskich Górach w rejonie ulic Małej i Długiej.
- **Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego** w Bieruniu Starym – uchwała nr III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie utworzenia Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz.U. Woj. Śl. z 18 kwietnia 2016 r., poz. 2285).
- **Park Kulturowy dla Obszaru Grobli** w Bieruniu Starym – uchwała nr III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie utworzenia Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz.U. Woj. Śl. z 18 kwietnia 2016 r., poz. 2285). Dla parków kulturowych w Bieruniu Starym Rada Miasta przyjęła Plan ochrony Zespołu parków kulturowych uchwałą nr III/7/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Ochrony Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz. U. Woj. Śl. z dnia 18 kwietnia 2016 r., poz. 2286).

W ostatnich latach widoczne jest coraz większe zainteresowanie tą formą ochrony zabytków, co skutkuje podejmowaniem przez gminy prac związanych z ustanowieniem

⁵ Dane uzyskane ze strony internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa (dalej: NID) i ankiet.

parków kulturowych. Takie działania były lub są prowadzone między innymi dla dzielnicy Ruda w Rudzie Śląskiej, Parku Śląskiego w Chorzowie, Starego Miasta w Raciborzu i innych. Zaawansowane jest również przygotowanie parku kulturowego Rybnik Stare Miasto, gdzie od 2015 roku jest uchwała intencyjna Rady Miasta Rybnika dopuszczająca utworzenie parku kulturowego, jak również projekt parku jest zaakceptowany przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W latach 2019–2021 Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków opiniował projekty następujących parków kulturowych:

- „Osada Przemysłowa Ruda” w Rudzie Śląskiej,
- „Serce Starego Raciborza” w Raciborzu,
- na obszarze Parku Śląskiego w Chorzowie.

II.2.4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego to dokument prawa miejscowego określający przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu. W planach miejscowych określone są, za pomocą zakazów i nakazów zasady postępowania wobec zabytków zarówno tych o wartościach regionalnych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, jak i tych o wartościach lokalnych włączonych do gminnej ewidencji zabytków. Ponadto uwzględnia się ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. W planach miejscowych ustala się również zasady ochrony obszarowej dla stref ochrony konserwatorskiej, parków kulturowych oraz zasady ochrony wartości kulturowych chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w ramach procedury ich sporządzania są obligatoryjnie uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu oraz z dyrektorem regionalnej dyrekcji ochrony środowiska w zakresie ochrony wynikającej z przepisów ustawy o ochronie przyrody.

Plany zagospodarowania przestrzennego uzgodnione przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach uwzględniają problematykę konserwatorską w zakresie stref ochrony konserwatorskiej. Ze względu na wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego całych obszarów objętych ochroną konserwatorską (strefy ochrony konserwatorskiej) nie jest możliwe dokładne oszacowanie liczby obiektów podlegających tej formie ochrony.

W zakresie ochrony pojedynczych obiektów lub ich zespołów są to czasem jedynie adresowe listy obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków i gminnej ewidencji zabytków. Plany miejscowe coraz częściej zawierają ustalone za pomocą zakazów i nakazów zasady ochrony obiektów zabytkowych.

W roku 2021 procent powierzchni województwa śląskiego pokryty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wynosił ok. 78%. Dane na temat liczby gmin w podziale na procentowe pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego zawarte są w zestawieniu 5. W ciągu ostatnich 2 lat zwiększył się procent powierzchni województwa pokryty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (ok. 68% w roku 2019).

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasady ochrony ustanowione są dla 25 815 obiektów⁶. Większość z nich znajduje się na terenie miast. Ustaleniami ochrony w ramach stref ochrony konserwatorskiej objętych jest ponad 24 tys. ha (w 2019 r. prawie 6 tys. ha).

⁶ Dane z ankiet.

Zestawienie 5. Liczba gmin w podziale na procentowe pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – stan na koniec poszczególnych lat⁷

Procent obszaru gminy objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (dane z ankiet)	Liczba gmin				
	2013	2015	2017	2019	2021
100%	63	52	57	61	59
76%–99%	18	12	22	20	20
51%–75%	6	11	9	18	9
26%–50%	21	16	15	17	11
0,1%–25%	37	21	13	15	13
0%	4	5	1	0	2
bd.	18	50	50	36	53

Stan pokrycia przez studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w gminach województwa śląskiego wynosi 100% powierzchni gmin województwa śląskiego.

II.2.5. Ochrona walorów historycznych i kulturowych na podstawie ustawy o ochronie przyrody

Ochrona wartości kulturowych i historycznych jest uwzględniana przy tworzeniu form ochrony na podstawie ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 55 z późniejszymi zmianami). Na terenie województwa śląskiego ochrona wartości kulturowych uwzględniona jest w: parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu, zespołach przyrodniczo-krajobrazowych oraz niektórych rezerwach, stanowiskach dokumentacyjnych i obszarach Natura 2000.

Parki krajobrazowe

Na terenie województwa śląskiego znajduje się 8 parków krajobrazowych, których powierzchnia wynosi 230 148 ha, a powierzchnia otuliny tych parków (obszar chronionego krajobrazu) wynosi 1 427 770 ha⁸. Są to:

- **Załęczański Park Krajobrazowy** (częściowo na terenie województwa śląskiego, utworzony 5 stycznia 1978 roku na mocy uchwały Nr XIII/50/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu),
- **Park Krajobrazowy Orlich Gniazd** (utworzony z połączenia dwóch parków w byłych województwach: katowickim – uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach Nr III/11/80 z dnia 20.06.1980 roku oraz częstochowskim – uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej w Częstochowie Nr XVI/70/82 z dnia 17.06.1982 roku),
- **Park Krajobrazowy Stawki** (utworzony 17 czerwca 1982 roku na mocy uchwały Nr XVI/70/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Częstochowie),
- **Żywiecki Park Krajobrazowy** (utworzony 13 marca 1986 roku na mocy uchwały Nr XII/79/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bielsku – Białej),

⁷ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

⁸ Źródła: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf> [dostęp 15 lutego 2022]; <https://www.zpk.com.pl/> [dostęp 15 lutego 2022].

- **Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich** (utworzony 23 listopada 1993 roku rozporządzeniem Wojewody Katowickiego Nr 181/93),
- **Park Krajobrazowy Beskidu Małego** (częściowo na terenie województwa śląskiego, utworzony 16 czerwca 1998 roku na mocy rozporządzenia Nr 9/98 Wojewody Bielskiego),
- **Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego** (utworzony 16 czerwca 1998 roku na mocy rozporządzenia Nr 10/98 Wojewody Bielskiego),
- **Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą** (utworzony 21 grudnia 1998 roku rozporządzeniem Wojewody Częstochowskiego Nr 28/98).

Obecnie jedynie dla Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd⁹ jest ustanowiony Plan Ochrony Parku Krajobrazowego. Park Krajobrazowy Beskidu Małego posiada plan ochrony obowiązujący dla części parku znajdującego się na terenie województwa małopolskiego (Plan ochrony Parku Krajobrazowego Beskidu Małego – część położona w województwie małopolskim, Dz. Urz. Województwa Małopolskiego z 2020 poz. 1104). W trakcie uzgodnień jest Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Lasy nad Górną Liswartą (poddany publicznym konsultacjom w okresie od 30 sierpnia 2021 do 20 września 2021).

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba parków krajobrazowych nie uległa zmianie.

Obszary chronionego krajobrazu

Na terenie województwa ustanowionych jest 15 obszarów chronionego krajobrazu, w tym 3 ustanowione rozporządzeniem wojewody i 12 przez samorządy lokalne. Wśród obszarów chronionego krajobrazu pod względem ochrony wartości kulturowych na szczególną uwagę zasługują Wzgórze św. Doroty oraz Góra Zamkowa w Będzinie¹⁰.

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba obszarów chronionego krajobrazu nie uległa zmianie.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

W województwie istnieje 27 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, w tym 3 ustanowione przez wojewodę i 24 przez samorządy lokalne. Część z nich ustanowiono na terenach o wartościach kulturowych. Są to w podziale na charakter chronionego krajobrazu kulturowego:

- Wielikąt (gm. Lubomia) – obszar ukształtowany w wyniku gospodarki rybackiej opartej na systemie przesadkowym obejmujący m.in. kompleks stawów rybnych;
- Żabie Doły (Chorzów i Bytom), Pasiaki (Miasteczko Śląskie), Suchogórski Labirynt Skalny (Bytom), Doły Piekarskie (Tarnowskie Góry) – obszary ukształtowane w wyniku działalności przemysłowej obejmujące m.in. wyrobiska i tereny pogórnice;
- Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Bociek” (gm. Kornowac) – obszar ukształtowany w wyniku działalności rolniczej;
- Park w Reptach i Dolina Rzeki Dramy (gm. Zbrostawice i Tarnowskie Góry), Jaworze (gm. Jaworze), Bluszcze na Górze Zamkowej (Cieszyn), Cygański Las (Bielsko-Biała) – obejmujące m.in. tereny parkowe i rekreacyjne (w tym np. zabytkowy park w Reptach);
- Wzgórze Gołonoskie (Dąbrowa Górnicza), Kaplicówka (gm. Skoczów), Góra Chełmeczki (gm. Bieruń), Las Murckowski – Buczyzna (Katowice) – tereny o wartościach kulturowych innych niż wymienione powyżej.

⁹ Uchwała Nr IV/48/2/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 10 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego „Orlich Gniazd” (Dz. Urz. Woj. Śląskiego z dnia 25 marca 2014, 1763) [dostęp 15.02.2022].

¹⁰ Źródło: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf> [dostęp 15.02.2022].

Na szczególną uwagę zasługuje zespół przyrodniczo-krajobrazowy Las Murckowski – Buczyna w Katowicach, gdzie wśród wskazanych dla obszaru wartości przyrodniczych i kulturowych są również wartości kultury niematerialnej (legendy i podania związane z kapliczką) oraz szlak im. Kantora Mirskiego.

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba zespołów przyrodniczo-krajobrazowych zwiększyła się o 4.

Rezerваты przyrody

Na terenie województwa śląskiego istnieje 65 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 4342,57 ha, z których co najmniej 7 obejmuje tereny o wartościach kulturowych. Są to:

- rezerваты leśne:
 - Łęszczok (396.21 ha) gm. Nędza, Racibórz, Rudy Raciborskie
 - Ostrężnik (4,1 ha) gm. Janów
 - Segiet (24,54 ha) gm. Bytom, Tarnowskie Góry
 - Zamczysko (1,35 ha) gm. Wręczyca Wielka
 - Lasek miejski nad Olzą w Cieszynie
- rezerwat krajobrazowy Parkowe (153.22 ha) gm. Janów
- rezerwat leśno-krajobrazowy Smoleń (4,32 ha) gm. Pilica

Powierzchnia tych rezerwatów wynosi 587,82 ha.

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba rezerwatów przyrody nie uległa zmianie.

Użytki ekologiczne

Na terenie województwa znajduje się 91 użytków ekologicznych ustanawianych w drodze uchwały rady gminy lub przez sejmik województwa. Na terenie województwa wiele z istniejących użytków ekologicznych posiada genezę antropogeniczną. Przykładami mogą być Źródlika w Zakawiu na terenie Dąbrowie Górniczej – użytek znajdujący się na zalewisku dawnej płuczki kopalni galeny Lazarus w Sławkowie, Dolina dopływu potoku Jaszowiec – wyrobisko piaskowców w Ustroniu czy Staw pod Chorzowem obejmujący fragment zespołu stawów przemysłowych.

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba użytków ekologicznych wzrosła o 7.

Stanowiska dokumentacyjne

W województwie ustanowiono do tej pory 12 stanowisk dokumentacyjnych, z których część ustanowiona jest na obszarach kształtowanych przez człowieka. Są to następujące stanowiska dokumentacyjne: Blachówka (ok. 6 ha) położone na dawnych wyrobiskach galmanu na terenie nieistniejącej kopalni dolomitu w Bytomiu, odkrywka cieszynitów (0,0647 ha) położona pod estakada ul. Granicznej w Cieszynie, Kamieniołom piaskowców karbońskich (0,08 ha) znajdujący się w Łaziskach Górnych oraz Kamieniołom Skalnica (1,00 ha) położony w Ustroniu¹¹.

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba stanowisk dokumentacyjnych nie uległa zmianie.

Obszary Natura 2000

Ogółem na terenie województwa znajduje się 46 ustanowionych obszarów Natura 2000. Są to najczęściej obszary i obiekty już chronione. Większość z nich obejmuje tereny lub obiekty o wartościach kulturowych. Między innymi są to: Beskid Mały, Beskid Śląski, Beskid

¹¹Źródło: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf> [dostęp 15.02.2022].

Żywiecki), Stawy Łęczszczok (gm. Nędza, Racibórz, Rudy Raciborskie); Podziemia bytomsko-tarnogórskie (gm. Tarnowskie Góry); Ostoja Złotopotocka gm. Janów), Ostoja Olsztyńsko-Mirowska (gm. Niegowa); kościół w Górkach Wielkich (gm. Brenna), kościół w Radziechowach (gm. Radziechowy-Wieprz), Pierściec (gm. Skoczów), Poczesna k. Częstochowy (gm. Poczesna)¹².

W stosunku do okresu sprawozdawczego 2018–2019 liczba obszarów Natura 2000 wzrosła o 1.

¹² Źródło: <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf> [dostęp 15.02.2022].

II.3. BADANIA W ZAKRESIE ZASOBÓW ZABYTKOWYCH WOJEWÓDZTWA I ICH KONSERWACJI

II.3.1. Działalność badawcza

Na terenie województwa badaniami w zakresie zasobów zabytkowych i ich konserwacji zajmują się, w ramach swojej działalności, nieliczne jednostki, przede wszystkim muzealne. Wybrane programy badawcze prowadzone są na uczelniach wyższych, na Uniwersytecie Śląskim m.in. na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w zakresie krajobrazu kulturowego oraz na kierunkach innych wydziałów takich jak: etnologia i antropologia kulturowa, historia sztuki, turystyka historyczna; na Uniwersytecie Ekonomicznym gdzie zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym ujęte są na kierunku gospodarka turystyczna. Dziedzictwo kulturowe, w tym problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się też w programach kierunków budownictwa i architektury w Politechnice Śląskiej i Częstochowskiej oraz w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach. Nie znane są nakłady ponoszone obecnie przez uczelnie i inne jednostki prowadzące badania nad zasobem zabytków województwa.

Prace badawcze dotyczące szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego podejmowały także działy Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfanteo (dawniej Regionalny Instytut Kultury): Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Obserwatorium Kultury, Historii. Wśród prowadzonych w latach 2020–2021 wymienić można projekty badawcze i naukowe związane z działalnością Wojciecha Korfanteo oraz powstaniem śląskimi, *Mapę Obrzędową Województwa Śląskiego* (projekt dokumentujący obrzędy i tradycje), *Czarną pamięć* (badania górniczych miejsca pamięci jako ponadlokalnego składnika tożsamości kulturowej Śląska), *Zielnik Kulturowy* (projekt etnograficzny badający wykorzystanie roślin w obrzędowości), katalog Dóbr Kultury Współczesnej (zebranie i waloryzacja wartościowych dzieł architektury i sztuki powstałych od 1945 do 2000r.), wizerunki św. Barbary w Zagłębiu Dąbrowskim, witraże na terenie województwa śląskiego i inne.

Działalność badawczą prowadzi i finansuje także Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków zlecając prace archeologiczne, dokumentacje konserwatorskie oraz opracowania ekspertyz i opinii dla obiektów zabytkowych.

Zestawienie 6. Finansowanie działalności badawczej z budżetu Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków¹³

Zadania	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020–2021	Razem 2014–2021
	kwoty [zł]				
Prace archeologiczne	74 000	103 965	0	52 500	230 456
Dokumentacja konserwatorska	157 797	77 331	3 743	389 071,54	627 942,54
Opinie, ekspertyzy	90 780	93 114	0	5 200	189 094
Ogółem	322 577	274 410	3 743	446 771,54	1 047 501,54

¹³ Na podstawie informacji ŚWKZ.

Zestawienie 7. Liczba zadań w ramach działalności badawczej finansowanej z budżetu Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków¹⁴

Liczba	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020–2021	Razem 2014–2021
prac archeologicznych	11	14	0	7	32
opracowań dokumentacji konserwatorskiej	17	8	1	35	61
opracowań opinii i ekspertyz	9	13	0	10	32

Z powyższego zestawienia wynika, że wydatki Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na działalność badawczą w ciągu ostatnich dwóch lat wzrosły, szczególnie w zakresie wykonywania dokumentacji konserwatorskiej. Łącznie od 2014 roku Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał na działalność badawczą ponad milion złotych.

Nawet wzrastające finansowanie prac badawczych nie jest obecnie w stanie zaspokoić potrzeb, ponieważ zapóźnienia w tym zakresie oraz wcześniejsze braki są ogromne. Większość inicjatyw związanych z opieką nad zabytkami wymaga przeprowadzenia wcześniejszych prac badawczych bądź wykonania odpowiednich dokumentacji. Jednocześnie nie zwiększa się w województwie śląskim liczba specjalistów wykonujących tego typu opracowania. Od pewnego czasu obserwuje się prowadzenie projektów badawczych na terenie województwa przez uczelnie położone poza jego granicami (np. krakowskie, łódzkie czy wrocławskie).

II.3.2. Wymiana doświadczeń i upowszechnianie wyników badań w dziedzinie konserwacji i rewaloryzacji zabytków

Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfatego (dawniej Regionalny Instytut Kultury) we współpracy ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków corocznie organizuje konferencje konserwatorskie poświęcone zabytkom naszego regionu. W ich trakcie omawiane są ciekawsze problemy związane z konserwacją, ochroną i opieką nad zabytkami. Stanowią one forum wymiany informacji konserwatorskich. Konferencji corocznie towarzyszy promocja kolejnego tomu wydawnictwa *Wiadomości Konserwatorskie Województwa Śląskiego*, przygotowana przez dział Centrum Dziedzictwa Kulturowego Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfatego, we współpracy ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W roku 2020 ze względu na stan pandemii konferencja nie odbyła się, natomiast w roku 2021 odbyły się dwie konferencje (konferencja konserwatorska „Nowe funkcje w zabytkach – marzec 2021, konferencja konserwatorska „Przestrzeń publiczna” – grudzień 2021).

W roku 2019 Politechnika Częstochowska zorganizowała międzynarodową konferencję tematyczną poświęconą ochronie zabytków „Dziedzictwo kulturowe zabytków techniki oraz ich wpływ na rozwój współczesnych technologii przemysłowych”. W okresie 2020–2021 również inne uczelnie (Politechnika Śląska, Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach) organizowały wydarzenia w obszarze dziedzictwa kulturowego.

Ograniczenie działań w zakresie wymiany doświadczeń i upowszechniania wyników badań spowodowane było w znacznym stopniu skutkiem pandemii COVID-19

¹⁴ Na podstawie informacji ŚWKZ.

i koniecznością przeniesienia pewnych inicjatyw do sieci. Konieczność przeorganizowania pracy i zmiany formuły organizowania spotkań i konferencji spowodowała spowolnienie działań i zmniejszenie ich liczby.

OCENA REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO

Kształtowanie kulturowego obrazu województwa

REALIZACJA CELU OPERACYJNEGO

Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa

II.4. ZARZĄDZANIE ZABYTKAMI

II.4.1. Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych województwa śląskiego mających na celu opiekę nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym

Zarząd Województwa Śląskiego, realizując politykę wobec zabytków województwa określoną w *Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018–2021*, w okresie sprawozdawczym 2020–2021 organizował otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych mających na celu opiekę nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym.

W latach 2020–2021 Zarząd Województwa Śląskiego zorganizował następujące otwarte konkursy na zadania publiczne województwa śląskiego obejmujące zagadnienia związane z opieką nad zabytkami:

Otwarty konkurs wniosków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków

Konkurs organizowany jest od 2009 roku. Celem udzielenia dotacji jest wspieranie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego województwa śląskiego. Przez cały czas trwania konkursu zasadnicza część środków przekazana była na projekty mające na celu konserwację zabytków ruchomych oraz prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach sakralnych. Pozostałe zabytki nieruchome były dotowane sporadycznie. Jedynie w roku 2017 dotowano większą liczbę świeckich zabytków nieruchomych. Liczba dotowanych zabytków w podziale na sakralne i świeckie związana jest ze strukturą składanych wniosków – we wszystkich analizowanych latach zdecydowanie przeważały wnioski składane przez parafie. W okresie 2020–2021 udzielono dotacji na sumę 1 500 000 zł. Średnia dotacja na obiekt wynosiła 27 780 zł w roku 2020 (dotację otrzymało 18 podmiotów) i 37 037 zł w roku 2021 (dotację otrzymało 27 obiektów). Stosunkowo niewielkie w stosunku do oczekiwań wnioskodawców dotacje powodują, że większość prac konserwatorskich dotowanych przez Województwo Śląskie jest dzielonych na etapy. W roku 2020 najmniejsza udzielona dotacja wynosiła 5 000 zł, największa 40 000 zł, w roku 2021 odpowiednio 16 000 zł i 50 000 zł. Do tej pory w ramach konkursu nie była finansowana konserwacja zabytkowych parków.

Zestawienie 8. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu wniosków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków

Grupy dotowanych prac	Razem 2010–2013	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	kwota [zł]					
Konserwacja zabytków ruchomych	1 955 690	1 765 000	564 000	120 000	397 000	517 000
Roboty budowlane i konserwacja zabytków nieruchomych	2 499 310	1 210 000	1 136 000	345 000	457 000	802 000
Prace podejmowane w związku z zagrożeniem katastrofą budowlaną	45 000	30 000	0	35 000	130 000	165 000
Dokumentacja	0	0	0	0	16 000	16 000
Suma	4 500 000	3 005 000	1 700 000	500 000	1 000 000	1 500 000

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie kultury, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego

Konkurs jest realizowany od 2011 roku. Celem konkursu jest kształtowanie potrzeb kulturalnych mieszkańców regionu i aktywnego uczestnictwa w kulturze poprzez tworzenie zróżnicowanej oferty kulturalnej województwa. W konkursie dotowane są wydarzenia kulturalne z różnych dziedzin, w tym również obejmujące ochronę i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego. W latach 2020 i 2021 dotację w ramach konkursu otrzymało 126 wnioskodawców (60 w roku 2020 i 66 w roku 2021).

Zestawienie 9. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie kultury, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego

Dotacje	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Suma dofinansowania w konkursie	1 850 000 zł	1 500 000 zł	500 000 zł	500 000 zł	1 000 000 zł
W tym projekty związane z dziedzictwem kulturowym	174 660 zł	418 000 zł	152 000 zł	241 000 zł	393 000 zł

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa przemysłowego w 2020

Po raz pierwszy konkurs został ogłoszony w 2014 roku. Celem konkursu jest wsparcie wydarzeń organizowanych podczas kolejnych edycji Festiwalu Industriada – Święto Szlaku Zabytków Techniki, w obiektach Szlaku Zabytków Techniki i obiektach posiadających tytuł „Obiekt zaprzyjaźniony Industriady”. W ramach konkursu dysponowane były również środki na wymianę i aktualizację oznakowania drogowego Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego. W 2018 roku konkurs dotyczył jedynie obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO na terenie województwa śląskiego (Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie upowszechniania wiedzy o dziedzictwie przemysłowym regionu w obiektach wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO na terenie województwa śląskiego).

W 2020 konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa przemysłowego w 2020 został unieważniony ze względu na działania podejmowane na terenie kraju celem zapobiegania rozprzestrzeniania się zakażeń wirusem SARS-CoV-2, w roku 2021 konkurs nie został ogłoszony.

Od roku 2020 Województwo Śląskie powierzyło zarządzanie Szlakiem Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, w tym organizację dorocznego Święta Szlaku Zabytków Techniki – INDUSTRIADY oraz pełnienie funkcji Operatora Szlaku Zabytków Techniki Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze (uchwała Zarządu nr 72/97/VI/2020 z 22 stycznia 2020).

Zestawienie 10. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa przemysłowego

Grupy dotowanych prac	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Industriada	1 152 000 zł	586 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Oznakowanie szlaku zabytków techniki	250 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Obiekty UNESCO	0 zł	100 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Inne	48 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Razem	1 450 000 zł	686 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie wzmocnienia współpracy sieciowej na Szlaku Zabytków Techniki

Pierwsza edycja konkursu miała miejsce w 2015 roku. Celem konkursy jest wzmocnienie współpracy pomiędzy co najmniej dwoma obiektami należącymi do Szlaku Zabytków Techniki. W latach 2020 i 2021 konkurs nie został ogłoszony.

Zestawienie 11. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie wzmocnienia współpracy sieciowej na Szlaku Zabytków Techniki

Grupy dotowanych prac	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Fotografia, działania artystyczne	69 200 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Wycieczki, rajdy, gry	96 400 zł	100 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Razem	165 600 zł	100 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł

Otwarty konkurs ofert na zadanie publiczne województwa śląskiego w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych.

Celem konkursu jest wspieranie działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultur mniejszości narodowych i etnicznych. Konkurs jest realizowany od 2016 roku. W latach 2020 i 2021 konkurs nie został ogłoszony.

Zestawienie 12. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadanie publiczne województwa śląskiego w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych

Grupy dotowanych prac	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Suma dofinansowania w konkursie	98 000 zł	12 500 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Wydawnictwa, konferencje	25 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Wydarzenia, wystawy	22 000 zł	12 500 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Razem	47 000 zł	12 500 zł	0 zł	0 zł	0 zł

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie edukacji publicznej z uwzględnieniem obchodów Stulecia Wybuchu II Powstania Śląskiego, które będą realizowane w 2020 roku oraz otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie edukacji publicznej z uwzględnieniem obchodów Stulecia Wybuchu III Powstania Śląskiego, które będą realizowane w 2021

Pierwszy konkurs związany z obchodami Stulecia Wybuchu I Powstania Śląskiego został ogłoszony w 2019 r. Celem konkursu jest podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.

Zestawienie 13. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie edukacji publicznej z uwzględnieniem obchodów Stulecia Wybuchu Powstań Śląskich

Dofinansowanie w konkursie	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	86 199 zł	40 000 zł	56 000 zł	96 000 zł

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa w 2020 w ramach projektu „Śląskie. Łączy nas turystyka”

W ramach konkursu dotowane były rozwój i promocja produktów w „Krainie Górnej Odry” oraz na preferencyjnym udostępnianiu obiektów i atrakcji turystycznych w ramach „Dni otwartych”. W ramach konkursu dotację uzyskało 12 projektów. Łączna kwota udzielonych przez Województwo Śląskie dotacji w 2020 roku wyniosła 600 000 zł.

Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie krajoznawstwa i turystyki

Celem konkursu jest upowszechniania turystyki o zasięgu lub znaczeniu regionalnym, poprzez wyznaczanie szlaków turystycznych i kulturowych.

Zestawienie 14. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie krajoznawstwa i turystyki

Suma dofinansowania w konkursie	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	165 000 zł	190 000 zł	95 000 zł	95 000 zł	190 000 zł

Otwarty konkurs na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie promocji produktu turystycznego Szlak Orlich Gniazd na terenie województwa śląskiego

Konkurs po raz pierwszy ogłoszono w 2018 roku. Jego celem jest wsparcie wydarzeń organizowanych podczas święta Szlaku Orlich Gniazd (I edycja w dniu 22 września 2018 r.) na terenie wybranych obiektów oraz gmin należących do Szlaku Orlich Gniazd. W latach 2019, 2020, 2021 konkurs nie został ogłoszony.

Zestawienie 15. Finansowanie zadań w ramach otwartego konkursu na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie promocji produktu turystycznego Szlak Orlich Gniazd na terenie województwa śląskiego

Grupy dotowanych prac	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Wsparcie dla wydarzeń Święta Szlaku Orlich Gniazd	479 500 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Inne	20 500 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Suma	500 000 zł	0 zł	0 zł	0 zł

Program aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus do roku 2027

Konkurs jest kontynuacją programu wsparcia tradycyjnej gospodarki pasterskiej realizowanego od 2008. Celem konkursu jest czynna ochrona przyrody i krajobrazu hal i polan górskich oraz promocja tradycji i zwyczajów związanych z pasterstwem i kulturą regionu.

Zestawienie 16. Finansowanie zadań w ramach programu aktywizacji gospodarczej oraz zachowania dziedzictwa kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus do roku 2027

Suma dofinansowania w konkursie	Razem 2010–2013	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	kwota [zł]					
	2 354 595	2 174 233,50	600 615	503 750	598 654	1 102 404

Konkurs „Piękna wieś województwa śląskiego”

Konkurs po raz pierwszy został ogłoszony w 2010 r. Celem konkursu jest kształtowanie świadomości obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej, pobudzanie aktywności gospodarczej, zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń, a także kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego. W latach 2020–2021 podobnie jak w latach poprzednich, dziedzictwo kulturowe było uwzględniane w kategorii najlepsze przedsięwzięcie odnowy wsi, najpiękniejsza zagroda wiejska (gdzie oceniana była m.in. spójność zagrody z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym) oraz najlepsze przedsięwzięcie popularyzujące tradycje, obrzędy i zwyczaje ludowe.

Zestawienie 17. Kwoty nagród ramach konkursu „Piękna wieś województwa śląskiego”

Kategorie konkursu „Piękna wieś województwa śląskiego”	2019	2020	2021
	kwota [zł]		
Najpiękniejsza wieś	74 000	74 000	71 000
Najpiękniejsza zagroda wiejska	6 000	6 900	6 000
Najlepsze przedsięwzięcie odnowy wsi	17 500	17 800	19 000
Najlepsze przedsięwzięcie popularyzujące tradycje, obrzędy i zwyczaje ludowe	18 000	16 800	19 500
Najlepsza strona internetowa sołectwa	4 500	4 500	3 500
Suma	120 000	120 000	119 000

Ogółem w latach 2020–2021 w konkursach na zadania publiczne województwa śląskiego na cele związane z ochroną i opieką nad zabytkami udzielono dofinansowania w wysokości 3 520 404 zł.

II.4.2. Budżet Obywatelski Województwa Śląskiego (BO)

Zadania związane z opieką nad zabytkami realizowane są również w ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Śląskiego. Pierwsza edycja BO miała miejsce w 2019 roku (ogłoszenie wyników w grudniu 2019, realizacja w 2020). W ramach I edycji do realizacji zatwierdzono 4 zadania w puli wojewódzkiej na kwotę 2 443 580 zł oraz 39 zadań w pulach regionalnych na kwotę 6 600 620,92 zł. Wśród realizowanych zadań były:

- Konserwacja kaplicy zamkowej pod wezwaniem św. Anny w Bielsku-Białej (pula wojewódzka).
- Wyznaczenie Zbójnickiej Ścieżki Trzech Harnasi (wyznaczenie ścieżki turystycznej biegnącej od Trójstyku (Jaworzynka) poprzez Zwardoń, Milówkę do Rajczy po terenie Żywieckiego Parku Krajobrazowego (pula regionalna).
- „Piekarskie Klachule” stare pieśniczki śpiewają, pięknie ubrane, Śląsk rozstawiają – projekt, którego celem jest krzewienie śląskiej kultury i tradycji śpiewaczych (pula regionalna).
- Po Naszemu czyli po Śląsku w muzyce – koncert 3 lokalnych zespołów muzycznych śpiewających po śląsku (pula regionalna).
- Warsztaty „Śląsk – naszą wizytówką” związane z tradycjami śląskimi (pula regionalna).
- Ratujmy Częstochowską Fabrykę Zapalek. Jak zachować dla przyszłych pokoleń unikatowe w skali światowej ponadnarodowe dziedzictwo kulturowe i przemysłowe. Międzypokoleniowy transfer doświadczenia poprzez wydawnictwo, wystawę, symposium – wydanie albumu monograficznego ukazującego kompleksowo historię produkcji zapalek w Częstochowie (pula regionalna).
- Stała wystawa – historia, kultura, sport i gospodarka Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej (pula regionalna).

II Edycja budżetu Obywatelskiego miała miejsce w 2020 roku (realizacja 2021). Do realizacji zatwierdzono 4 zadania w puli wojewódzkiej na łączną kwotę 2 440 162,00 zł oraz 36 zadań

w pulach regionalnych na łączną kwotę 7 183 079,00 zł. Wśród realizowanych zadań były również zadania związane z opieką nad zabytkami:

- Bezpłatne zwiedzanie z przewodnikiem obiektów światowego dziedzictwa UNESCO – o Zabytkowej Kopalni Srebra oraz Sztolni Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach (pula wojewódzka).
- Rewitalizacja zabytkowego pawilonu na terenie Szpitala Chorób Płuc w Siewierzu w celu utworzenia Centrum Edukacji Zdrowotnej (pula regionalna).
- "Wojewódzka rajza ze ślůnskũm kulturũm" – popularyzacja ślůskiego rękodzieła, ślůskiej kuchni i stroju rozbarsko-bytomskiego (pula regionalna).
- Ocalić od zapomnienia. Kanał Kłodnicki – historia o dziejach górnosłůskiego przemysłu (pula regionalna).

Również miasta posiadają swoje budżety obywatelskie, w ramach których mogą być finansowane działania związane z opieką nad zabytkami.

II.4.3. Zarządzanie zabytkami w jednostkach samorządu terytorialnego

Organizacja urzędów jednostek samorządu terytorialnego pod kątem opieki nad zabytkami

Na podstawie ankiet można stwierdzić, że:

- Na 17 powiatów ziemskich w 2 (będziński i tarnogórski) znajdują się stanowisko do spraw zabytków w strukturze powiatowej – Powiatowy Konserwator Zabytków. W pozostałych problematyka zabytków należy w większości do zadań wydziałów zajmujących się kulturą i promocją powiatu.
- Z 19 miast na prawach powiatu w 13 utworzono stanowisko Miejskiego Konserwatora Zabytków. W 5 problematyką zabytków zajmują się pracownicy różnych wydziałów (Wydział Kultury i Promocji; Wydział Architektury; Wydział Urbanistyki i Architektury; Wydział Architektury, Planowania i Strategii; Wydział Administracji Architektoniczno-Budowlanej). W 1 mieście nie podano stanowiska, które ma przydzielone sprawy ochrony i opieki nad zabytkami.
- Ze 148 gmin (w tym z 49 gmin miejskich) w 3 gminach utworzono stanowisko Miejskiego Konserwatora Zabytków. W 2 gminach w strukturze organizacyjnej jest odrębne stanowisko ds. ochrony i opieki nad zabytkami. W 105 gminach sprawy ochrony i opieki nad zabytkami dodano do zakresu obowiązków innych stanowisk w różnych wydziałach, często przypadkowych (takich jak: wydziały spraw obywatelskich, zamówień publicznych, gospodarki komunalnej czy obsługa sekretariatu).

Powyższe dane informują, że stanowisko do spraw zabytków jest ustanowione w bardzo niewielkiej liczbie urzędów jednostek samorządów terytorialnych. Najwięcej stanowisk ustanowionych jest w urzędach miast na prawach powiatów, najmniej zaś w gminach.

Dokumenty strategiczne

W celu skoordynowania działań sektorowych, międzysektorowych oraz ponadsektorowych wraz z sektorem prywatnym (partnerstwo) mających na celu profilaktykę i przeciwdziałanie procesom degradacji oraz prowadzących do skutecznego stworzenia, wzrostu wartości i atrakcyjności przestrzeni urbanistycznej oraz poprawy jakości życia mieszkańców gminy (w nowoczesnych formach partycypacji, m.in. z mieszkańcami, z organizacjami pozarządowymi) powinny opracowywać dokumenty strategiczne takie jak: plany rozwoju lokalnego, programy rewitalizacji, plany odnowy wsi i inne. W dokumentach tych gminy powinny określać m.in. długofalowe działania dotyczące ochrony, zachowania i podkreślenia tożsamości kulturowej przestrzeni również przez zachowanie i rewaloryzację

obiektów zabytkowych. Dokumenty te powinny wiązać cele, zakres i sposób poprawy stanu istniejącego z przemianami społecznymi i gospodarczymi na danych obszarach.

Jako programy strategiczne w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dokumenty te muszą być powiązane z wojewódzkim programem opieki nad zabytkami oraz powiązane programami rewitalizacji i gentryfikacji.

Na koniec 2021 roku 74% gmin posiadało programy rewitalizacji obszarów. W ciągu ostatnich lat zauważalny jest wzrost liczby różnego rodzaju dokumentów strategicznych w gminach.

Powiatowe i gminne programy opieki nad zabytkami

Podstawą do opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami winna być gminna ewidencja zabytków. Problematyka omówiona w rozdziale II.1.1.

Zestawienie 18. Liczba obowiązujących programów opieki w gminach i powiatach na koniec roku kalendarzowego¹⁵

Programy opieki nad zabytkami	Liczba obowiązujących programów na koniec roku						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
gminne	40	41	38	37	34	41	51
powiatowe	4	4	5	3	2	2	2

W latach 2020–2021 daje się zaobserwować stopniowy wzrost liczby gmin posiadających aktualne programy opieki nad zabytkami. W ciągu ostatnich trzech lat nie wzrosła liczba powiatowych programów opieki nad zabytkami i w dalszym ciągu utrzymuje się ona na niskim poziomie. Obowiązujące gminne programy opieki nad zabytkami różnią się od siebie znacznie zakresem i formą opracowania. Część programów ma charakter dokumentu strategicznego, wyznaczającego cele i kierunki działania gminy, przy czym niektóre z nich poprzedzone są głębokimi analizami zarówno historycznymi, jak i wynikającymi ze stanu istniejącego, inne natomiast są ograniczone tylko do sformułowania podstawowych zadań gminy.

¹⁵ Wg ankiet.

Stosowane przez gminy zachęty do prac przy zabytkach

Gminy mogą podejmować różne działania mające na celu zachęcenie mieszkańców do prowadzenia prac przy zabytkach. M.in. rady gmin mogą podjąć uchwały dotyczące udzielania dotacji do prac konserwatorskich lub zwolnień z podatku.

Zestawienie 19. Liczba gmin stosujących różne formy zachęty do inwestowania w obiekty zabytkowe

Jednostki samorządu terytorialnego	Dotacje			Zwolnienia z podatku			Inne		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
gminy (na 148)	25	19	24	11	12	13	2	1	1
miasta na prawach powiatu (na 19)	11	7	12	7	8	9	2	1	1
razem	36	26	36	18	20	22	4	2	2
brak danych	24	24	24	24	24	24	24	24	24

Miasta na prawach powiatu stosują zachęty dla właścicieli do inwestowania w obiekty zabytkowe, np. udzielają dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków; stosują zwolnienia z podatków od nieruchomości budynków lub ich części, w których zostaną wykonane remonty elewacji; ogłaszają konkursy na najlepiej przeprowadzony remont konserwatorski;

Nowe miejsca pracy utworzone w wyniku adaptacji obiektów zabytkowych

Jednym z efektów włączenia zabytków w procesy gospodarcze jest organizacja nowych miejsc pracy w rewaloryzowanych obiektach. Podane liczby dotyczą miejsc pracy zorganizowanych przez samorządy lokalne. Gminy nie mają danych na temat wakatów utworzonych przez przedsiębiorców prywatnych w adaptowanych obiektach zabytkowych.

Według ankiet przeprowadzonych w 2021 roku, obejmujących sprawozdawczość za lata 2019–2021, w 2019 roku powstały w skali województwa miejsca pracy związane z opieką nad zabytkami w rozmiarze 20,5 etatu (11 etatów w Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze; po 2 etaty w Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, Centrum Aktywności Obywatelskiej w Blachowni oraz w Ślemieniu; 1,5 etatu w Brennej, 1 etat dla opiekuna Ruin Zamku w Tworkowie oraz stanowisko Podinspektora w biurze Miejskiego Konserwatora Zabytków w Rudzie Śląskiej).

W 2020 roku 27 etatów: 15 na cele remontu obiektów dla Centrum Usług Społecznościowych i Aktywności Lokalnej "Saturn" w Czeladzi, 5 w Muzeum Górnictwa w Zabrze, 4 w Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, 2 w Ślemieniu oraz 1 stanowisko Instruktora Pracowni Artystycznej w Pyskowicach.

W 2021 roku 46 etatów: 16 w Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, 10 w Muzeum Górnictwa w Zabrze, 6 na potrzeby remontu i adaptacji kamienicy Konarzewskich w Czeladzi (Centrum Usług Społecznościowych i "Aktywności Lokalnej oraz centrum informacji

miejskiej), 4 etaty w Muzeum w Raciborzu, 3 etaty w Starym Ratuszu (w tym pomocnik muzealny) w Częstochowie, 2 etaty w ramach obsługi Centrum Ekologicznego w Skoczowie, 2 pracownicy budynku dawnej łaźni w Zawierciu (obecnie w funkcji galeryjno-muzealnej, 2 etaty w Ślemieniu oraz 1 stanowisko ds. kultury w Brennej).

Zestawienie 20. Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w adaptowanych do nowych celów obiektach zabytkowych

Rok	2019	2020	2021
Liczba nowych miejsc pracy	20,5	27	46

II.4.4. Marketing dziedzictwa kulturowego i zabytków – promocja regionu z wykorzystaniem zabytków

Zabytki i tradycje regionu są już mocno ulokowane wśród podstawowych elementów promocji województwa oraz jego gmin i powiatów. Informacje o zabytkach regionu, powiatu i gminy można znaleźć niemal na wszystkich stronach internetowych tych jednostek, a ich zdjęcia w folderach i materiałach promocyjnych

Nie ma jednak jednolitej strategii i lidera tematycznej komunikacji marketingowej w tym zakresie. Takie próby były podejmowane przez Referat promocji dziedzictwa industrialnego przy Wydziale Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego zarządzający komunikacją Szlaku Zabytków Techniki w województwie śląskim (obecnie zadania te przejęło Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze).

Zaawansowanym działaniem promującym zabytki i równocześnie promującym województwo, powiaty i gminy są markowe produkty turystyczne budowane z wykorzystaniem zabytków. Są to między innymi szlaki tematyczne, obiekty o znaczeniu kulturowym otwarte dla turystów oraz imprezy promujące tradycje ludowe i kulturę lokalną.

Pod względem własności obiektów uważanych za markowe produkty turystyczne najczęściej wymienia się: gminną (26), prywatną (6), Skarbu Państwa (4), kościelną (3), Lasów Państwowych (2), Województwa Śląskiego (2), inną (8)¹⁶.

Wykorzystanie zabytków i dziedzictwa kulturowego w strategii kreowania wizerunku gmin i regionu

Dziedzictwo kulturowe regionu w znacznym stopniu wykorzystywane jest do promocji gmin. Na 167 gmin 103 zadeklarowały użycie w promocji zabytków. Promocja ta ma różne, nieporównywalne formy. Najczęściej wskazywanym sposobem wykorzystania dziedzictwa kulturowego jest zamieszczanie zdjęć zabytków w materiałach promocyjnych (foldery, kalendarze, pocztówki itp.). Część gmin wykorzystuje obiekty zabytkowe łącznie z elementami dziedzictwa niematerialnego do organizacji wydarzeń, takich jak: Tydzień Kultury Beskidzkiej, Gwarki Tarnogórskie, Święto Ciulimu-Czulentu, Festiwal Sztuki i Wina w Olsztynie. Odrębną grupę działań promocyjnych stanowią coraz popularniejsze wydarzenia oparte na tradycjach i obrzędach, w tym działalność grup obrzędowych, zespołów regionalnych i folklorystycznych, chórów, orkiestr dętych itp.

W ostatnich latach zauważalna jest tendencja do nowatorskiego przetwarzania elementów dziedzictwa kulturowego zgodnie z nowoczesnym podejściem heritologicznym. Z jednej strony uzewnętrznia się to w wieloaspektowym podejściu do obiektów zabytkowych

¹⁶ Dane na podstawie ankiet.

(rozpatrywanych łącznie z kontekstem krajobrazu kulturowego i dziedzictwa niematerialnego), z drugiej strony w ich innowacyjnym wykorzystaniu. Przykładami mogą być mydelko „Szarlota” wykorzystujące wizerunek Hałdy Szarlota jako logo akcji promocyjnych miasta Rydułtowy, czy też Move Your Brass – Festiwal Muzyki Dętej, w ramach którego nowoczesna muzyka brassowa zagościła w zabytkowych wnętrzach sakralnych.

Wyjątkową pozycję w promocji regionu zajmują zabytki wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Na terenie województwa śląskiego jedynym obiektem wpisanym na listę UNESCO jest kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach. W Polsce obecnie jest 17 obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Regionalne szlaki tematyczne

Zabytki województwa są również promowane przez włączenie wybranych zabytków do szlaków tematycznych o zasięgu regionalnym. W latach 2020–2021 na terenie województwa śląskiego następujące szlaki tematyczne o zasięgu wojewódzkim:

- **Szlak Orlich Gniazd** wyznaczony w 1950 roku z inicjatywy znanego krajoznawcy Kazimierza Sosnowskiego. Łączy on Kraków z Częstochową prowadząc przez najbardziej atrakcyjne krajobrazowo tereny Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. W granicach województwa śląskiego na szlaku znajduje się 8 zamków i strażnic oraz Sanktuarium NMP na Jasnej Górze w Częstochowie
- **Szlak Architektury Drewnianej** powstał w 2002 roku i na początku tworzyły go 84 obiekty. W końcu 2021 roku na szlaku znajdowało się 97 obiektów. Od 2013 roku operatorem Szlaku Architektury Drewnianej jest muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”.
- **Szlak Zabytków Techniki** powstał w 2006 roku i obejmował 29 obiektów, w końcu 2021 roku należało do niego 40 obiektów. Od roku 2020 Operatorem Szlaku Zabytków Techniki jest Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze.
- **Szlak Kulinaryny Śląskie Smaki** powstał w 2012 r. Tworzą go restauracje i lokale gastronomiczne serwujące tradycyjne dania regionalne. Obecnie na szlaku znajduje się 25 obiektów.

Zestawienie 21. Liczba obiektów na szlakach tematycznych województwa śląskiego

Nazwa szlaku	Liczba obiektów					
	w czasie utworzenia	2013	2015	2017	2019	2021
Szlak Architektury Drewnianej	84 (2002)	94	94	94	94	97 ¹⁷
Szlak Zabytków Techniki	29 (2006)	35	36	36	41	40 ¹⁸
Szlak Orlich Gniazd	7(1950)	7	7	7	7	8 ¹⁹
Szlak Kulinaryny <i>Śląskie Smaki</i>	2012	b.d.	b.d.	b.d.	26	25 ²⁰

Na promocję Szlaków wpływają wydarzenia o zasięgu wojewódzkim, są to Industriada dla Szlaku Zabytków Techniki oraz Juromania dla Szlaku Orlich Gniazd. Szlak Architektury Drewnianej pomimo, że założony wcześniej nie doczekał się jeszcze wystarczającej promocji. Na wypromowanie szlaku nie wpłynęły nawet spektakularne odkrycia polichromii

¹⁷ Wg <https://sad.slaskie.travel/?light> [dostęp 12.01,2022].

¹⁸ Wg <https://www.zabytkitechniki.pl/> [dostęp 12.01.2022].

¹⁹ Wg <https://orlegniazda.pl/> [dostęp 12.01.2022].

²⁰ Wg <https://slaskiesmaki.pl/> [dostęp 12.01.2022].

w wielu kościołach drewnianych mające miejsce w ostatnim czasie w wyniku prac konserwatorskich.

Szlaki tematyczne o zasięgu lokalnym, ponadlokalnym i międzynarodowym

Powiaty i gminy województwa śląskiego bardzo aktywnie włączyły się w kreowanie swojego wizerunku za pomocą zabytków i dziedzictwa kulturowego. Wyrazem tych działań są m. in. powstające szlaki kulturowe. Duży udział w tworzeniu szlaków kulturowych mają też organizacje pozarządowe. Obecnie na terenie województwa istnieje co najmniej 20 ponadlokalnych kulturowych szlaków tematycznych. Niektóre z nich stanowią fragmenty szlaków ogólnopolskich lub międzynarodowych.

W latach 2019–2021 26 gmin utworzyło nowe szlaki tematyczne, w tym rowerowe, promujące lokalne zabytki. Łącznie w ankietach wymieniono 71 odcinków nowych szlaków i ścieżek rowerowych.

Przez teren województwa śląskiego przebiega **Europejski Szlak Dziedzictwa Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH)** – międzynarodowa trasa turystyczna popularyzująca dziedzictwo przemysłowe – na szlaku znajduje się ponad 850 europejskich obiektów dziedzictwa przemysłowego. Na terenie województwa znajdują się 4 tzw. punkty kotwiczne szlaku (na 7 w Polsce): Zabytkowa Kopalnia Srebra w Tarnowskich Górach, Tyskie Browarium, Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego Guido w Zabrze oraz Muzeum Browaru Żywiec. W skład projektu ERIH jako szlak regionalny wchodzi cały Szlak Zabytków Techniki (jedyne szlak regionalny w ramach ERIH w Polsce).

Na obszarach przygranicznych województwa śląskiego wytyczone są szlaki łączące Polskę z Czechami:

- **Szlak tradycyjnego rzemiosła** – samochodowy, biegnący po stronie polskiej przez powiat cieszyński, a po stronie czeskiej przez powiat Frydek-Mistek;
- **Polsko-czeski Szlak Zakochanych** – biegnący po stronie polskiej przez powiat cieszyński, a po stronie czeskiej przez powiat Frydek-Mistek;
- **Żelazny szlak rowerowy** – opowiadający historię kolejnictwa i rozwoju przemysłowego obszaru pogranicza, biegnący po stronie polskiej przez powiaty wodzisławski i cieszyński i miasto Jastrzębie Zdrój, a po stronie czeskiej przez miasto Karwina;
- **Z historią na rowerze szlakiem rodu Lichnowskich** – szlak biegnący po stronie polskiej przez powiat raciborski (Krzanowice), a po stronie czeskiej przez powiat Opawski (Chuchelne).

W województwie śląskim znajduje się szereg ponadlokalnych tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe oraz tradycje regionalne i lokalne, wśród nich:

- **Szlak Obszaru Warownego „Śląsk”** – obejmuje obwarowania Polskiego Obszaru Warownego „Śląsk” wraz z fragmentami niemieckich umocnień wchodzących w skład Linii B–2. Biegnie przez powiaty będziński, tarnogórski, Bytom, Chorzów, Ruda Śląska, Świętochłowice;
- **Szlak Historii Górnictwa Górnos Śląskiego** – prowadzi przez zabytkowe obiekty reprezentujące górnictwo węgla kamiennego. Biegnie przez powiaty będziński, mikołowski, rybnicki, Piekary Śląskie, Siemianowice Śląskie);
- **Szlak Początków Hutnictwa** – prowadzi terenami dawnej eksploatacji rudy darniowej, wykorzystywanej do wytopu żelaza w tzw. hamerniach, eksponuje zabytki architektury oraz przyrodę „Pojezierza Palowickiego”. Biegnie przez Rybnik, Żory i gminę Czerwionka Leszczyny (powiat rybnicki);

- **Szlak Bohaterów Wieży Spadochronowej** – Prowadzi przez Katowice, powiaty gliwicki (Chudów) i mikołowski (Mikołów);
- **Szlak Husarii Polskiej** – obejmuje swoim zasięgiem na terenie województwa śląskiego: Będzin, Bytom, Piekary Śląskie, Orzech, Nakło, Tarnowskie Góry, Wieszową, Zabrze, Gliwice, Żernicę, Nieborowice, Pilchowice, Stanicę, Rudy, Rezerwat Przyrody Łęczczok, Racibórz, Pietrowice Wielkie, Krzanowice;
- **Szlak Powstańców Śląskich** – ukazuje miejsca związane z walkami powstańczymi lat 1919–1921 w okolicy Piekar Śląskich. Przebiega od Bytomia (kaplica „Mario, Wspomóż”) przez Szarlej, Kopiec Wyzwolenia i Radzionków;
- **Szlak Tysiąclecia Państwa Polskiego** biegnie z Bytomia do Zawiercia przez Radzionków;
- **Szlak św. Jakuba** – *Droga św. Jakuba* stanowiąca fragment międzynarodowego systemu dróg św. Jakuba wiodących do Santiago de Compostella (fragment na terenie miasta Piekary Śląskie); *Jurajska droga św. Jakuba* od Dąbrowy Zielonej przez Częstochowę do Krzepic (powiaty częstochowski i kłobucki);
- **Szlak Orlich Gniazd** – prowadzi wzdłuż linii zamków jurajskich od Krakowa do Częstochowy;
- **Szlak Książąt Pszczyńskich** biegnie przez Pszczynę, Kobiór i Tychy. Pozwala odwiedzić Muzeum Zamkowym w Pszczynie, Zameczek Myśliwski w Promnicach i Tyskie Browarium;
- **Jastrzębski Szlak Krajoznawczy im. Jerzego Fudzińskiego** – szlak oznaczony żółtym kolorem, skierowany do osób chcących zapoznać się z historią ziem w okolicach Jastrzębia-Zdroju. Na szlaku znajdują się ciekawe obiekty zabytkowe, takie jak: pałac barokowy w Zebrzydowicach, kościół pw. św. Katarzyny w Jastrzębiu Zdroju, Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej w Turzy Śląskiej;
- **Szlak Ziemi Gliwickiej** – trasa o długości ok. 20 km, przebiega przez Gliwice, Rzeczyce, Jezioro Dzierżno Duże, Taciszów, Kanał Gliwicki, Jezioro Pławniowice, Niewieszę, Poniszowice;
- **Szlak okrężny wokół Gliwic** – o długości 136 km, łączy miejscowości znajdujące się na terenie powiatu gliwickiego bądź też z nim graniczące;
- **Szlak Reszków Muzyka i Konie (2010)** – ścieżka rowerowa prowadzi przez Kłomnice, Mykanów, Kruszyń, Rędziny i Mstów;
- **Szlak szkół mniejszościowych** biegnie przez Kuźnię Raciborską i Nędzę.

Gry miejskie i questy

Wiele gmin korzysta też z nowoczesnych form upowszechniania wiedzy o zabytkach i tradycjach lokalnych proponując uczestnictwo różnego rodzaju grach miejskich i questach. Wśród promujących się w ten sposób gmin wymienić można Strumień, Pszów, Kamienicę Śląską czy Czerwionkę-Leszczyń.

Inne

Wśród coraz częściej inicjowanych i następnie powtarzanych co roku wydarzeń znajdują się rekonstrukcje wydarzeń militarnych. M.in. w gminie Lubomia ma miejsce coroczna inscenizacja bitwy Olzańskiej z okresu Powstań Śląskich. Podobnie w Wyrach co roku organizowana jest rekonstrukcja bitwy Wyrskiej (2. wojna światowa). W gminie Miedźna znajduje się izba pamięci Bitwy pod Mokrą (2. wojna światowa).

OCENA REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO
Kształtowanie kulturowego obrazu województwa
REALIZACJA CELU OPERACYJNEGO
Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

II.5. REWALORYZACJA I ADAPTACJA ZABYTEKÓW

II.5.1. Prace konserwatorskie i adaptacyjne przy zabytkach

Wyznacznikiem ilości prac przy zabytkach jest między innymi liczba wydawanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozwoleń na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru na podstawie art. 36 ustawy. W okresie 2006–2009 wydano blisko 8,5 tysięcy takich decyzji. W latach 2010–2013 wydano blisko 10 tysięcy decyzji, a w latach 2014–2017 ok. 9,5 tysiąca. W latach 2018–2019 zauważalny jest spadek liczby wydanych decyzji, a w kolejnych dwóch latach wzrost do ponad 7 tysięcy. Dane te wskazują na wzrost liczby prac prowadzonych przy obiektach zabytkowych w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego..

Zestawienie 22. Liczba pozwoleń na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wydanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Pozwolenia na prace	Razem 2010–2013	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Liczba pozwoleń na prace przy zabytkach	9 888	9 519	5 873	3 463	3 712	7 175

Art. 30.7 pkt 2 Prawa Budowlanego daje organom administracji architektoniczno-budowlanej możliwość nałożenia obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę dla prac objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może spowodować pogorszenie stanu zachowania zabytków. Nałożenie takiego obowiązku na inwestora zwiększa możliwości prawne wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie opiniowania prac przy zabytkach chronionych na mocy zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W praktyce ścieżka jest bardzo rzadko wykorzystywana, znaczna większość powiatów ziemskich i grodzkich nie wydała w ostatnich trzech latach²¹ żadnego pozwolenia w oparciu o art. 30.7 pkt 2 Prawa Budowlanego. Najwięcej decyzji wśród powiatów grodzkich wydało Bielsko-Biała (21), a wśród ziemskich powiat żywiecki (40).

Zestawienie 23. Liczba decyzji wydanych przez powiaty na podstawie art. 30.7 pkt 2 Prawa Budowlanego²²

Liczba decyzji	2019	2020	2021	Razem 2020–2021
wydanych przez powiaty ziemskie	21	23	19	42
wydanych przez powiaty grodzkie	14	9	13	22
RAZEM	35	32	32	64

²¹ Pytanie w ankiecie obejmowało dane za lata 2019, 2020, 2021.

²² Dane na podstawie ankiet.

II.5.2. Finansowanie opieki nad zabytkami

Dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego²³

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspiera opiekę nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym udzielając dotacji w ramach programów z obszaru dziedzictwa kulturowego i historycznego. Działania wynikające z programu opieki nad zabytkami mogą być finansowane w ramach programów:

- „Ochrona zabytków” –program, którego celem strategicznym jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne²⁴. Dotacje udzielane są na podstawie art. 74 ustawy.
- „Kultura ludowa i tradycyjna” – celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim²⁵.
- „Ochrona zabytków archeologicznych”. Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego realizowana między innymi poprzez rozpoznanie i dokumentację stanowisk archeologicznych, a także poprzez opracowanie i upowszechnianie wyników badań²⁶.

Zestawienie 24. Liczba pozytywnie rozpatrzonych wniosków o dotację MKiDN w ramach wybranych programów w obszarze dziedzictwo kulturowe i historyczne w latach 2006–2021 (dot. województwa śląskiego)

Program	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Ochrona zabytków	69 (2016–2017)	31	28	24	52
Ochrona zabytków archeologicznych		3	0	2	2
Kultura ludowa i tradycja		26	19	12	31
RAZEM	69	60	47	38	85

²³ Opracowane na podstawie stron internetowych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

²⁴ Na podstawie regulaminu programu „Ochrona Zabytków”.

²⁵ Na podstawie regulaminu programu „Kultura Ludowa i Tradycyjna”.

²⁶ Na podstawie regulaminu programu „Ochrona Zabytków Archeologicznych”.

Zestawienie 25. Wartość dotacji MKiDN przyznanych w latach 2006–2021 w ramach wybranych programów w obszarze dziedzictwo kulturowe i historyczne (dotyczy województwa śląskiego)

Program	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	kwota [zł]				
Ochrona zabytków	10 891 616	4 742 000	5 589 374,18	3 394 783,37	8 984 157,55
Ochrona zabytków archeologicznych		71 800	0	89 700	89 700
Kultura ludowa i tradycja		940 000	675 000	474 000	1 149 000
RAZEM	10 891 616	5 753 800	6 264 374,18	3 958 483,37	10 222 857,55

Na podstawie powyższych danych możemy stwierdzić, że w ciągu dwóch ostatnich lat (2020–2021) suma udzielonego wsparcia dla obiektów i działań z terenu województwa śląskiego była prawie dwa razy wyższa, niż w poprzednim okresie sprawozdawczym.

Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace przy zabytkach

Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków są udzielane ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda na podstawie art. 74 ustawy. Poza wyżej wymienionymi dotacjami, Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków finansuje również prace archeologiczne (badania ratownicze, badania w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski) oraz wykonywanie dokumentacji, badań i ekspertyz konserwatorskich (patrz: rozdział II.3.1., zestawienie 6 i 7).

Zestawienie 26. Finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – liczba dotowanych obiektów²⁷

Liczba dotowanych zabytków	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
nieruchomych	168	64	37	29	66
ruchomych	45	33	11	20	31
Razem	213	97	48	49	97

²⁷ Na podstawie informacji ŚWKZ.

Zestawienie 27. Finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – wysokość dotacji²⁸

Wysokość dotacji dla zabytków	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	kwota [zł]				
nieruchomych	8 278 256	4 249 321	1 783 645,18	1 827 706,57	3 611 351,75
ruchomych	1 973 537	1 442 218	1 023 301,67	1 041 048,33	2 064 350
Razem	10 251 794	5 691 539	2 806 946,85	2 868 754,9	5 675 701,75

Analiza danych pozwala stwierdzić, że poziom udzielonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotacji w okresie 2020–2021 utrzymuje się na podobnym poziomie jak w latach poprzednich.

Dotacje Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska

Dotacje Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska dotyczące obiektów zabytkowych pochodzą z nakładów na ochronę przyrody i krajobrazu, w tym ochronę parków wpisanych do rejestru zabytków i parków o charakterze regionalnym.

W roku 2020 Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska udzielił dotacji na prace w zabytkowych parkach w gminach Tarnowskie Góry, Bestwina, Pszczyna, Jastrzębie-Zdrój, Świerklaniec, w powiecie częstochowskim oraz na terenach zespołów pałacowo-parkowych w Rajczy, Cieszynie, Reptach i Rybniku. Wśród dotowanych prac były m.in. wykonanie cięć i zabiegów pielęgnacyjnych, renowacja trawników, czyszczenie z podrostów czy nowe nasadzenia²⁹.

W 2021 roku Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska udzielił dotacji na prace w zabytkowych parkach w Reptach, Złotym Potoku, Parzymiechach, Ornontowicach, Kochcicach, Rudołtowicach, Łubowicach, Pszczynie i Cielętnikach. Łączna kwota dotacji dla parków zabytkowych w województwie śląskim wyniosła w 2021 roku 582 056,7 zł³⁰.

Zestawienie 28. Dotacje WFOŚ i NFOŚ na prace w parkach zabytkowych województwa śląskiego³¹

Dotacje na konserwację parków zabytkowych	2014–2017	2018–2019	2020	2021
Wartość dotacji	2 778 981 zł	bd.	bd.	582 056,70 zł
Liczba dotowanych obiektów	7	bd.	bd.	9

²⁸ Na podstawie informacji ŚWKZ.

²⁹ Źródło: https://www.wfosigw.katowice.pl/files/sprawozdanie_2020.pdf [dostęp 2.02 2022].

³⁰ Źródło: <http://www.wfosigw.katowice.pl/files/ep/Parki.pdf>, brak danych za lata wcześniejsze [dostęp 2.02 2022].

³¹ Informacja ze strony WFOŚiGW i ankiet.

Dotacje Samorządu Województwa Śląskiego

Zarząd Województwa Śląskiego wspiera opiekę nad zabytkami za pomocą organizowanych otwartych konkursów ofert na zadanie publiczne. W latach 2020–2021 zorganizowano łącznie 14 konkursów, w których można było uzyskać dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych lub wsparcie dla promocji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego regionu. W stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego (2018–2019), 4 konkursy nie miały kontynuacji w latach 2020–2021.

Zestawienie 29. Wysokość dotacji w konkursach Zarządu Województwa Śląskiego na cele związane z opieką nad zabytkami

Lp.	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Kwota dotacji [zł]					
1	Otwarty konkurs na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków					
	4 500 000	3 005 000	1 700 000	500 000	1 000 000	1 500 000
2	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie kultury, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego					
	485 000	224 660	586 000	500 000	500 000	1 000 000
3	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa przemysłowego					
	-	1 450 000	686 000	0	0	0
4	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie wzmacniania współpracy sieciowej na Szlaku Zabytków Techniki					
	-	165 000	100 000	0	0	0
5	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych					
	-	47 000	12 000	0	0	0
6	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie edukacji publicznej z uwzględnieniem obchodów Stulecia Wybuchu Powstań Śląskich					
	-	-	86 199	40 000	56 000	96 000
7	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa w 2020 w ramach projektu „Śląskie. Łączy nas turystyka”					
	-	-	-	600 000	0	600 000
8	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie krajoznawstwa, w tym upowszechniania turystyki					
	1 388 700	12 850	6 277	95 000	95 000	190 000
9	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie promocji produktu turystycznego Szlak Orlich Gniazd na terenie wybranych obiektów oraz gmin należących do Szlaku Orlich Gniazd					
	-	-	500 000	0	0	0
10	Program Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus Dziedzictwo Ludowe Owca II					
	375 805	343 378	67 275	503 750	598 654	1 102 404
11	Konkurs „Piękna wieś województwa śląskiego”					
	42 300	87 000	26 000	120 000	119 000	239 000
Razem	8 770 595	7 165 744	4 134 291	2 358 750	2 368 654	4 727 404

Ogółem w latach 2020–2021 w konkursach Zarządu Województwa Śląskiego na cele związane z opieką nad zabytkami udzielono dofinansowania w wysokości prawie 5 mln zł.

Wsparcie zabytków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 (RPO)³²

Wsparcie zabytków w ramach RPO może odbywać się w ramach kilku osi. Najważniejsze działania prowadzone są w projektach w ramach Działania 5.3 „Dziedzictwo kulturowe”. W działaniu tym wszystkie projekty są ukierunkowane na obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków) i na zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Zestawienie finansowe dotyczące Działania 5.3 „Dziedzictwo kulturowe”:

- wartość alokacji ogółem: 50 253 750 euro, czyli 228 654 562,50³³ zł
- wartość środków zakontraktowanych na koniec 2021 r.: 218 439 141,90 zł,
- wartość płatności środków unijnych z dnia 31.12.2019 r.: 61 589 855,49 zł oraz z dnia 30.12.2021 r.: 143 113 870,41 zł,

Różnicę wynoszącą: 81 650 298,51 zł, można przyjąć jako wartość nakładów wypłaconych w latach 2020–21.

Wartość budżetu państwa na koniec 2019 r. wynosiła 9 209 360,35 oraz na koniec 2021 r. – 8 855 169,86, co dało różnicę 354 190,49 zł. Oznacza to, że w omawianym okresie środki zwrócone przez beneficjentów przewyższały środki wypłacone.

W przypadku innych działań, dofinansowanie prac dotyczących obiektów zabytkowych mogą stanowić pewien element projektu.

Przykłady tego typu projektów:

- zabytkowe obiekty mogą podlegać pracom termomodernizacyjnym (Dz. 4.3);
- zabytkowy dworzec może być elementem centrum przesiadkowego (Dz. 4.5);
- zabytkowe obiekty mogą być rewitalizowane (Dz. 10.3);
- wsparcie szkoły mieszczącej się w zabytkowym budynku (Dz. 12.2).

Finansowanie opieki nad zabytkami przez powiaty i gminy³⁴

Wydatki powiatów i gmin na zadania związane z opieką nad zabytkami obejmują szerokie spektrum działań. Są to wydatki na remonty i konserwację zabytków dokonywane na podstawie podejmowanych przez powiaty i gminy odpowiednich uchwał w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, wydatki na obiekty własne oraz wydatki na wydarzenia i imprezy promujące i popularyzujące lokalne zabytki i tradycje. Powiaty i gminy na prowadzenie swoich działań mogą też pozyskiwać dotacje z różnych źródeł, w tym z funduszy europejskich.

³² Dane przekazane z referatu zarządzania rzeczowo-finansowego Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

³³ Uwzględniając kurs szacunkowy 1 euro = 4,55 zł.

³⁴ Dane pochodzą z ankiet.

Zestawienie 30. Wydatki samorządów terytorialnych na działania związane z opieką nad zabytkami

Jednostki samorządu terytorialnego	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Wysokość wydatków [zł]					
gminy	18 056 501	44 976 507	19 038 381	10 768 605	13 407 280	24 175 885
powiaty grodzkie	42 269 575	63 537 153	73 826 893	59 533 318	50 838 395	110 371 713
powiaty ziemskie	6 941 683	10 684 141	3 848 249	6709672	4026716	10 736 388
RAZEM	67 267 759	119 197 801	96 713 523	77 011 595	68 272 391	145 283 986

Jak wynika z zestawienia w okresie 2020–2021 wydatki gmin na obiekty zabytkowe wzrosły w stosunku do lat poprzednich. Jak w poprzednich okresach sprawozdawczych, największe sumy wydatkowane na obiekty zabytkowe poniosły miasta na prawach powiatu. W latach 2020–2021 było to łącznie ponad 110 milionów złotych.

Zestawienie 31. Dotacje na działania związane z opieką nad zabytkami pozyskane przez jednostki samorządu terytorialnego³⁵

Jednostki samorządu terytorialnego	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Wysokość wydatków [zł]					
Gminy	121 689 369	40 533 912	76 745 953	8 371 532	5 704 967	14 076 499
Powiaty grodzkie	74 739 166	70 438 725	118 572 623	86 851 878	41 842 428	128 694 306
Powiaty ziemskie	13 394 832	5 775 032	5 741 016	12 490 412	7 480 238	19 970 650
RAZEM	209 822 367	116 747 669	201 059 592	107 713 822	55 027 633	162 741 455

Z zestawienia wynika że w latach 2020–2021 pozyskano ponad 160 mln zł dotacji wykorzystanych w opiece nad zabytkami. Zauważalny jest znaczący spadek dotacji pozyskanych przez gminy z ponad 78 mln zł w latach 2018–2019 do 14 mln w latach 2020–2021. Duży wzrost pozyskanych środków odnotowano w przypadku powiatów ziemskich (z niecałych 6 mln zł do prawie 20 mln zł). W przypadku powiatów grodzkich wzrost pozyskanych dotacji był nieznaczny.

Skalę wydatków na działania związane z opieką nad zabytkami oraz pozyskanych dotacji realizowanych przez samorzady przedstawiają zestawienia 31–32³⁶.

³⁵ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

³⁶ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

Zestawienie 32. Skala wydatków powiatów ziemskich na działania związane z opieką nad zabytkami

Wydatki [zł]	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
> 10 000 000	0	0	0	0
5 000 001– 10 000 000	0	1	0	1
1 000 001– 5 000 000	1	3	2	5
500 001– 1 000 000	1	0	1	1
100 000– 500 000	8	2	2	4
50 001–100 000	3	2	2	4
10 001–50 000	3	0	2	2
1–10 000	2	2	0	2
0	16	6	6	12
brak danych	-	2	3	-

W latach 2020–2021 nie finansowało działań związanych z opieką nad zabytkami 6 powiatów. W pozostałych powiatach skala wydatków jest zróżnicowana i nie wykazuje czytelných tendencji.

Zestawienie 33. Skala dotacji pozyskanych przez powiaty ziemskie na działania związane z opieką nad zabytkami

Wydatki [zł]	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
> 10 000 000	0	1	0	1
5 000 001– 10 000 000	0	0	1	1
1 000 001–5 000 000	4	1	1	2
500 001–1 000 000	0	0	0	0
100 001–500 000	0	0	0	0
50 001–100 000	0	0	1	1
10 001–50 000	0	0	0	0
1–10 000	0	0	0	0
0	30	12	11	23
brak danych	-	3	3	-

W niewielkim stopniu powiaty ziemskie pozyskiwały dotacje na działania związane z opieką nad zabytkami. W latach 2020 i 2021 powiaty ziemskie pozyskały odpowiednio 2 i 3 dotacje, w tym jedną w wysokości ponad 10 mln zł.

Zestawienie 34. Skala wydatków gmin (w tym powiatów grodzkich) na działania związane z opieką nad zabytkami

Wydatki [zł]	2018–2019		2020		2021		Razem 2020–2021	
	G	PG	G	PG	G	PG	G	PG
> 10 000 000	0	1	0	2	0	3	0	5
5 000 001–10 000 000	0	0	1	1	0	2	1	3
1 000 001–5 000 000	10	15	2	8	5	4	7	12
500 001–1 000 000	4	2	1	1	1	3	2	4
100 001–500 000	15	7	4	2	11	3	15	5
50 001–100 000	19	2	7	0	4	0	11	0
10 001–50 000	38	3	13	1	18	1	31	1
1–10 000	13	1	2	0	5	0	7	0
0	197	7	92	2	80	2	172	4
brak danych	-	-	26	2	24	1	-	-

G - gminy, PG – powiaty grodzkie

Na przestrzeni czasu liczba gmin i powiatów miejskich finansujących opiekę nad zabytkami pozostaje na podobnym poziomie. W okresie 2020–2021 największa liczba gmin poniosła wydatki na opiekę nad zabytkami rzędu 10 do 50 tys. złotych. Powiaty miejskie najczęściej przeznaczały na finansowanie opieki nad zabytkami kwoty od 1 do 5 mln złotych rocznie.

Zestawienie 35. Skala dotacji uzyskanych przez gminy (w tym powiaty grodzkie) na działania związane z opieką nad zabytkami

Wydatki [zł]	2018–2019		2020		2021		Razem 2020–2021	
	G	PG	G	PG	G	PG	G	PG
> 10 000 000	3	4	0	4	0	1	0	5
5 000 001–10 000 000	2	4	1	1	0	1	1	2
1 000 001–5 000 000	10	8	2	2	5	3	7	5
500 001–1 000 000	2	0	1	0	1	1	2	1
100 001–500 000	6	0	4	1	11	1	15	2
50 001–100 000	4	0	7	0	4	1	11	1
10 001–50 000	9	0	13	2	18	3	31	5
1–10 000	6	0	2	0	5	0	7	0
0	254	22	92	6	80	6	172	12
brak danych	-	-	26	3	24	2	-	-

G – Gminy, PG – powiaty grodzkie

Nadal bardzo niewielka liczba gmin uzyskuje dotacje na realizację zadań związanych z opieką nad zabytkami. W latach 2020–2021 największa liczba dotacji pozyskanych przez gminy udzielona była na kwotę w wysokości pomiędzy 10 a 50 tys. zł. Znacząca liczba gmin nie pozyskała funduszy zewnętrznych na opiekę nad zabytkami.

OCENA REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO
*Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa
wobec dziedzictwa kulturowego regionu*
REALIZACJA CELU OPERACYJNEGO
Upowszechnianie wiedzy o zabytkach

II.6.UPOWSZECHNIANIE WIEDZY O ZABYTKACH

II.6.1. Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym

Edukacja na uczelniach wyższych³⁷

Na wyższych uczelniach województwa śląskiego, na wyszczególnionych poniżej uczelniach, w ramach określonych kierunków studiów prowadzone są zajęcia uwzględniające problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zestawienie 36. Kierunki studiów o programach obejmujących zagadnienia z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wraz z liczbą studentów³⁸

Nazwa uczelni	Kierunek studiów	Liczba studentów w roku akademickim 2019/2020	Liczba studentów w roku akademickim 2020/2021
Politechnika Śląska	Architektura	678	722
	Architektura wnętrz	141	142
	Budownictwo, specjalność inżynieria procesów budowlanych	285	275
Uniwersytet Śląski	Prawo	2431	2396
	Administracja	541	522
	Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	164	137
	Kulturoznawstwa	169	162
	Architektura informacji	89	124
	Etnologia i antropologia kulturowa	36	38
	Turystyka	61	63
	Turystyka historyczna	120	95
	Historia sztuki	99	94
	Etnologia sztuki		
	Animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną	47	39
Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach	Architektura	214	200
	Architektura wnętrz	215	211

³⁷ Na podstawie danych z ankiet.

³⁸ Na podstawie danych z ankiet.

Zestawienie 37. Liczba prac inżynierskich, licencjackich oraz magisterskich poświęconych dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego regionu uzyskanych na poszczególnych kierunkach studiów na wyższych uczelniach³⁹

Nazwa uczelni	2017–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Politechnika Śląska	18	7	14	21
Uniwersytet Śląski	8	79		79
Uniwersytet Ekonomiczny	2	0	0	0
Politechnika Częstochowska	3	0	0	0
Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach	bd.	5	4	9
RAZEM	31			109

II.6.2. Popularyzacja zabytków i wiedzy o zabytkach

Wśród imprez o zasięgu międzynarodowym i regionalnym popularyzujących zabytki odbywających się na terenie województwa należy wymienić:

- Europejskie Dni Dziedzictwa koordynowane od roku 2009 przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Jest to impreza o zasięgu europejskim mająca na celu podnoszenie świadomości bogactwa i różnorodności kultury w regionach. Co roku, we wrześniu, Europejskie Dni Dziedzictwa odbywają się pod wspólnym dla terenu całej Polski hasłem. W organizację EDD coraz chętniej włączają się gminy, muzea, stowarzyszenia oraz inne instytucje. W roku 2020 w 40 miejscowościach na terenie województwa odbyły się różnego rodzaju wydarzenia popularyzujące zabytki pod egidą EDD, a w 2021 w 46. Wśród nich znajdują się również wydarzenia organizowane przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego.
- **INDUSTRIADA** – święto Szlaku Zabytków Techniki, odbywające się co roku w obiektach należących do Szlaku Zabytków Techniki oraz w tzw. obiektach zaprzyjaźnionych wybieranych corocznie w ramach konkursu organizowanego przez Operatora Szlaku – Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu. W 2020 r. Industriada odbyła się w 36 obiektach, w 23 miastach, gdzie w zorganizowanych wydarzeniach (301) wzięło udział ponad 20 tysięcy uczestników. W 2021 r. Industriada odbyła się w 38 obiektach i 25 miastach. Liczba osób biorących udział w zorganizowanych wydarzeniach (341) przekroczyła 50 tys. Mniejsza liczba uczestników wydarzeń spowodowana w stosunku do lat wcześniejszych (ok. 100 tysięcy uczestników) była spowodowana wprowadzeniem stanu pandemii oraz związanymi z tym ograniczeniami, ale także z obawami potencjalnych uczestników.
- **Juromania** coroczne święto Jury Krakowsko-Częstochowskiej, którego celem jest wypromowanie regionu oraz przedłużenie sezonu turystycznego na Jurze, organizowane od 2018 roku. W działania na rzecz stworzenia sieci współpracy, włączyły się dwa województwa – śląskie i małopolskie, jurajskie gminy i miasta, jak również wiele instytucji kultury i stowarzyszeń. Z roku na rok popularność wydarzenia wzrasta. W roku 2021 w ramach Juromanii odbyło się ponad 300 wydarzeń w ponad 63 lokalizacjach. Liczbę uczestników szacuje się na prawie 25 tysięcy⁴⁰.

³⁹ Dany roczne w tabeli dotyczą zakończenia roku akademickiego.

⁴⁰ Dane obejmują wydarzenia na terenie województw małopolskiego i śląskiego łącznie.

W gminach tradycyjnie już organizuje się wydarzenia promujące kulturę ludową i lokalne tradycje. Są to różnorodne imprezy, wystawy, konkursy, festiwale, a także warsztaty, szkolenia czy też konferencje lub sesje. Ich liczba od wielu lat jest podobna. Zazwyczaj są to imprezy cykliczne.

Popularyzacją problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w skali województwa zajmował się Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego w Katowicach, dla którego jest to jedno z działań statutowych. Wśród przedsięwzięć Instytutu wymienić należy organizowanie różnego rodzaju wydarzeń, konferencji naukowych, warsztatów, szkoleń czy przygotowywanie wydawnictw.

Zestawienie 38. Działalność Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego w zakresie popularyzacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (Dział Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Dział Historii, Dział Obserwatorium Kultury)

Rodzaj działania	Liczba działań	
	2020	2021
Wystawy i ekspozycje	11	13
Imprezy własne	4	6
Wydawnictwa	8	10
Sesje, wykłady, szkolenia, seminaria, warsztaty	20	28
Wykonane opracowania dokumentacyjne	35	46
Opracowania, opublikowane artykuły	8	15
SUMA	86	118

OCENA REALIZACJI CELU STRATEGICZNEGO*Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa
wobec dziedzictwa kulturowego regionu***REALIZACJA CELU OPERACYJNEGO***Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami***II.7. AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI****II.7.1. Organizacje pozarządowe (NGO) działające w sferze opieki nad zabytkami**

Na terenie województwa śląskiego działa wiele stowarzyszeń, organizacji, fundacji, których cele statutowe związane są z problematyką ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Wiele z nich działa bardzo aktywnie organizując różnego rodzaju akcje, sesje, wykłady, wycieczki, przygotowując wydawnictwa czy opracowując artykuły dla prasy lokalnej. Informację o swojej działalności zamieszczają na stronach internetowych. Część z nich ściśle współpracuje z gminami na rzecz opieki nad zabytkami.

Zestawienie 39. Organizacje pozarządowe (NGO) związane z opieką nad zabytkami w gminach i miastach na prawach powiatu oraz współpraca gmin i miast na prawach powiatu z tymi organizacjami

Liczba	2012–2013	2014–2015	2016- 2017	2018–2019	2020–2021
lokalnych NGO	102	94	88	44	135
gmin współpracujących z lokalnymi NGO	41	46	42	31	31
gmin współpracujących z ponadlokalnymi NGO	bd.	bd.	bd.	17	15

W latach 2020–2021 liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gmin wynosiła 135 co jest znaczącym wzrostem, w stosunku do poprzednich okresów. Z 68 spośród nich gminy zadeklarowały współpracę. Ponadto gminy deklarują współpracę z 22 ponadlokalnymi organizacjami pozarządowymi związanymi z opieką nad zabytkami.

Trend wzrostowy nie oznaczał jednak wypracowania narzędzi, które ukierunkowałyby organizacje pozarządowe, by w ramach swojej działalności realizowały prace i aktywności związane z ochroną i opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym. Dopiero rozszerzenie mechanizmów budżetu obywatelskiego do poziomu regionalnego pozwala zaproponować organizacjom nie tylko przejrzysty sposób finansowania, ale także merytoryczną opiekę instytucji kultury lub ekspertów z danej dziedziny.

Warto zdać sobie sprawę także z tego, iż wiele stowarzyszeń i fundacji powoływanych jest w celu uratowania konkretnego zabytku, gdyż taka forma prawna umożliwia różnorodne działania, które niekoniecznie są dostępne dla biznesu lub pozostałych sektorów gospodarki. Stąd możemy oczekiwać, że coraz częściej będą pojawiać się fuzje polegające na łączeniu przedsiębiorstw lub firm prywatnych z fundacjami lub stowarzyszeniami, które będą uzupełniały wypełnianie celu ochrony i opieki nad zabytkami, leżące głównie na barkach samorządu.

II.7.2. Społeczni opiekunowie zabytków

Społeczni opiekunowie zabytków ustanawiani są – na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków – przez starostę właściwego według miejsca zamieszkania kandydata. Starosta jest zobowiązany zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o ustanowieniu społecznego opiekuna zabytków (art. 103 ustawy). Społeczni opiekunowie zabytków podejmują działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie oraz upowszechniają wiedzę o zabytkach, w ramach swojej pracy współpracują z wojewódzkim konserwatorem zabytków i starostą (art. 102 ustawy). Liczba ustanowionych społecznych opiekunów zabytków co roku jest bardzo niska. W latach 2014–2021 przedstawia ją zestawienie 25.

Zestawienie 40. Liczba społecznych opiekunów zabytków ustanowionych w latach 2014–2021

Społeczni opiekunowie zabytków	2014–2017	2018–2019	2020–2021
Liczba wniosków kierowanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	3	0	4
Liczba ustanowionych Społecznych Opiekunów Zabytków	3	0	4

II.7.3. Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu

Nagrody Marszałka Województwa Śląskiego w dziedzinie kultury

Marszałek Województwa przyznaje dwie nagrody za działalność związaną z opieką nad zabytkami Są to:

- Nagroda w dziedzinie kultury przyznawana w trzech kategoriach: artystycznej, za upowszechnianie i ochronę dóbr kultury oraz dla młodych twórców
- Nagroda za wybitne osiągnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków przyznawana od 2010 roku. Wyróżnienie to mogą otrzymać osoby fizyczne lub prawne (z wyłączeniem muzeów) za realizację wyróżniających się prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków na terenie naszego województwa.

Zestawienie 41. Liczba przyznanych Nagród Marszałka Województwa Śląskiego w Dziedzinie Kultury w latach 2014–2021

Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego	Liczba nagrodzonych osób				
	2014–2017	2018	2019	2020	2021
za wybitne osiągnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków	8	1	2	2	2
w dziedzinie kultury w kategorii upowszechnianie i ochronę dóbr kultury	12	3	3	3	2

Nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury i ochrony zabytków

Nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury i ochrony zabytków mogą być również przyznawane przez gminy i powiaty, jednak jak wynika z przesłanych ankiet, ta forma zachęty do opieki nad zabytkami jest przez jednostki samorządów terytorialnych stosowana rzadko.

Zestawienie 42. Liczba przyznanych nagród za osiągnięcia w dziedzinie opieki nad zabytkami przez gminy na terenie powiatów ziemskich⁴¹

Powiat	2014–2017	2018	2019	2020	2021
będziński	0	0	0	0	0
bielski	1	0	0	0	0
bieruńsko-lędziński	0	0	0	0	0
cieszyński	0	1	3	1	1
częstochowski	1	0	0	0	0
gliwicki	0	0	0	0	0
kłobucki	0	0	0	0	0
lubliniecki	0	0	0	0	0
mikołowski	0	0	1	0	0
myszkowski	0	0	0	0	0
pszczyński	0	1	4	4	5
raciborski	1	0	0	0	1
rybnicki	0	0	0	0	0
tarnogórski	1	0	0	0	0
wodzisławski	0	0	0	0	0
zawierciański	0	0	0	0	0
żywiecki	0	0	0	0	0

W latach 2020–2021 jedynie trzy gminy w trzech powiatach przyznały nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury i ochrony zabytków. Z tych danych wynika, że gminy nie wykorzystują narzędzia jakimi są nagrody do wspierania opieki nad zabytkami.

⁴¹ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

Zestawienie 43. Liczba przyznanych nagród za upowszechnianie oraz osiągnięcia w dziedzinie opieki nad zabytkami przez powiaty grodzkie⁴²

Powiat	2014–2017	2018	2019	2020	2021
Bielsko-Biała	0	0	0	0	0
Bytom	0	0	0	4	5
Częstochowa	0	3	1	1	1
Chorzów	0	0	0	0	0
Dąbrowa Górnicza	14	0	0	0	0
Gliwice	0	0	0	2	3
Jastrzębie Zdrój	0	0	0	0	0
Jaworzno	0	0	0	0	0
Katowice	13	25	27	14	13
Mysłowice	0	0	0	0	0
Piekary Śląskie	0	0	0	0	0
Ruda Śląska	0	0	1	0	0
Rybnik	0	13	10	0	0
Sosnowiec	0	0	0	3	3
Siemianowice Śląskie	1	0	0	0	0
Świętochłowice	0	0	1	0	0
Tychy	0	2	1	0	0
Zabrze	0	0	0	1	2
Żory	0	0	0	2	2

Podobnie jak w gminach tylko nieliczne powiaty grodzkie przyznają nagrodę za upowszechnienie oraz za osiągnięcia w dziedzinie opieki nad zabytkami. W latach 2020–2021 takie nagrody przyznało 7 miast.

⁴² Dane uzyskane na podstawie ankiet.

Zestawienie 44. Liczba przyznanych nagród za osiągnięcia w dziedzinie opieki nad zabytkami przez powiaty ziemskie⁴³

Powiat	2014–2017	2018	2019	2020	2021
będziński	12	11	b.d.	0	0
bielski	5	26	31	0	0
bieruńsko-łędziński	4	1 ⁴⁴	1 ⁴⁵	0	0
cieszyński	8	2	3	2	2
częstochowski	0	1	0	2	0
gliwicki	5	0	2	1	0
kłobucki	0	b.d.	b.d.	0	2
lubliniecki	0	0	0	0	0
mikołowski	0	0	0	0	0
myszkowski	0	b.d.	b.d.	0	0
pszczyński	0	0	0	8	8
raciborski	19	3	3	0	0
rybnicki	0	0	0	0	0
tarnogórski	5	1	1	0	2
wodzisławski	34	9	5	0	8
zawierciański	0	b.d.	b.d.	5	4
żywiecki	4	4	b.d.	0	0

W latach 2020–2021 8 powiatów ziemskich przyznało nagrody za osiągnięcia w dziedzinie opieki nad zabytkami.

Odnaka „Za opiekę nad zabytkami”

Na podstawie art. 106 ustawy osobom zasłużonym w sprawowaniu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przyznaje się odznakę „Za opiekę nad zabytkami”. Odznakę przyznaje minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. W latach 2020–2021 przyznano dwie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”.

⁴³ Dane uzyskane na podstawie ankiet.

⁴⁴ Przyznano nagrodę zbiorową dla członków zespołu.

⁴⁵ Przyznano nagrodę zbiorową dla członków zespołu.

Zestawienie 45. Liczba odznak „Za opiekę nad zabytkami” przyznanych na wniosek Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 2018–2019

Liczba odznak	2010–2013	2014–2017	2018	2019	2020	2021
złotych	0	0	0	0	0	1
srebrnych	2	0	0	0	0	1
RAZEM	2	0	0	0	0	2

III. ANEKS

ZADANIA GMIN I POWIATÓW W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Zgodnie z art. 4. ust. 1 pkt 7 ustawy z 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 920, z późniejszymi zmianami) powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Do zadań powiatu z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami należy w szczególności:

- sporządzanie powiatowego programu opieki nad zabytkami oraz sprawozdania z jego realizacji,
- umieszczanie, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, na zabytkach nieruchomości znaków informujących o tym, że zabytek podlega ochronie,
- przyjmowanie informacji od osób prowadzących roboty budowlane i ziemne o ujawnieniu przedmiotu, który posiada cechy zabytku,
- zawiadamianie wojewódzkiego konserwatora zabytków o wykopalisku lub znalezisku archeologicznym,
- przygotowywanie decyzji o zabezpieczeniu dobra kultury w formie ustanowienia tymczasowego zajęcia,
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie zawiadamiania o uszkodzeniu, zniszczeniu lub zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- tworzenie muzeów oraz nabywanie muzealiów,
- ustanawianie społecznego opiekuna zabytków, wydawanie legitymacji opiekuna i prowadzenie stosownej ewidencji,
- sporządzanie wniosków o nadanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”.

Do zadań powiatu w zakresie upowszechniania kultury należy w szczególności:

- organizowanie działalności kulturalnej w powiecie,
- podejmowanie działań wspierających rozwój twórczości artystycznej i ludowej oraz amatorskiego ruchu artystycznego,
- tworzenie i prowadzenie powiatowych instytucji kultury,
- prowadzenie rejestru powiatowych instytucji kultury,
- organizowanie i prowadzenie bibliotek publicznych,
- prowadzenie spraw w zakresie wymiany kulturalnej,
- współdziałanie w zakresie organizacji świąt i innych uroczystości oraz imprez artystycznych i rozrywkowych,
- prowadzenie spraw związanych z przyznawaniem nagród za osiągnięcia w dziedzinie artystycznej, upowszechniania kultury i ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 7 ust. 1, ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późniejszymi zmianami) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Zadania te, na podstawie pkt 9 cytowanego artykułu, obejmują sprawy: „kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Zakres działań spoczywających na samorządzie gminnym ze strefy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami precyzuje ustawa z 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którą do zadań gminy należy:

- sporządzanie gminnego programu opieki nad zabytkami oraz sprawozdania z jego realizacji,
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
- uwzględnianie problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w strategiach rozwoju gmin, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- podejmowanie działań mających na celu utworzenie parków kulturowych, w tym przygotowywanie uchwał oraz sporządzanie planu ochrony parku,
- przyjmowanie informacji od osób prowadzących roboty budowlane i ziemne o ujawnieniu przedmiotu, który posiada cechy zabytku,
- zawiadamianie wojewódzkiego konserwatora zabytków o wykopalisku lub znalezisku archeologicznym,
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie zawiadamiania o uszkodzeniu, zniszczeniu lub zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Na podstawie art. 96. ust. 2 ustawy z 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021, poz. 710 z późniejszymi zmianami) wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym położonym na terenie województwa. Przekazane w drodze porozumienia zadania wojewódzkiego konserwatora zabytków z zakresu ochrony zabytków wykonują odpowiednio powiatowi i miejscy konserwatorzy zabytków, powiatowo-gminni konserwatorzy zabytków albo metropolitalni konserwatorzy zabytków.

DRUK

VI / 521

Projekt

**Uchwała Nr VI / / 2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku**

w sprawie

przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025

Na podstawie: art. 14 ust. 1 pkt 3 i art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała**

§ 1

Przyjmuje się *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025*, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Dyrektor
Departamentu Kultury
Gabriela Gros
Gabriela Gros

Radca Prawny
Hubert Musiałik
Hubert Musiałik
OP-1367

17

Uzasadnienie

dot. uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie przyjęcia *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025*

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025 został opracowany na podstawie art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 710 z późn. zm.) oraz art. 41 ust. 1, art. 14 ust. 1 pkt.3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 z późn. zm.).

Ww. dokument przygotował Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańtego – wojewódzka samorządowa instytucja kultury, do której zgodnie ze statutem, należy m. in. ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz upowszechnianie wiedzy o tym dziedzictwie, w tym opracowanie projektu *Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim* oraz sprawozdania z jego realizacji.

Program będzie realizowany w środowisku kształtowanym przez ustalenia i wytyczne rządowych i regionalnych dokumentów strategicznych i planistycznych, sektorowych programów operacyjnych oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2021–2027 rzutujących na rodzaj stosowanych narzędzi, źródeł finansowania, a także dobór partnerów uczestniczących w realizacji programu. Zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wojewódzki program przyjmuje sejmik województwa po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach pozytywnie zaopiniował opracowany *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025*.

Katowice, 17 marca 2022 r.

Wojewódzki Konserwator Zabytków
Katowice
Andrzej Kaluza

Opracowała:
Gabriela Gros
Dyrektor Departamentu Kultury
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

Dyrektor
Departamentu Kultury
Gabriela Gros

**WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM
NA LATA 2022–2025**

Katowice 2022

Zabytki to ślady działalności ludzkiej. Są niezastąpionym źródłem informacji o życiu i działaniach człowieka oraz o historycznym rozwoju umiejętności artystycznej i technicznej. Zabytki są zasobami nieodwracalnymi decydującymi o tożsamości miejsca. Chcąc zachować łączność pomiędzy przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, musimy je pielęgnować. Złożoność i interdyscyplinarność działań w tej sferze w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania zabytkami opartego na długookresowej wizji rozwoju. Narzędziem realizacji strategii opieki nad zabytkami są programy opieki nad zabytkami województwa, powiatu lub gminy oraz krajowy program ochrony zabytków.

Tendencje europejskie i polityka państwa skłaniają się do skoncentrowania ochrony i opieki nad zabytkami w regionach, jako obszarach najbardziej efektywnych i docelowych miejsc oddziaływania wdrażanych polityk i programów. Projekty kulturalne finansowane z funduszy Unii Europejskiej traktowane są jako inwestycje wpływające na wzrost konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Kultura, w tym zabytki, traktowana jest tym samym jako środek do osiągnięcia celu, jakim jest wspieranie rozwoju regionu, podnoszenie jego atrakcyjności, tworzenie miejsc pracy, generowanie dochodów etc.

Na terenie województwa śląskiego od wieków krzyżowały się główne europejskie trakty handlowe łączące północ z południem, z doliną Odry oraz zachód ze wschodem, pasmem nizin położonych wzdłuż północnego przedgórze Sudetów i Karpat. Takie usytuowanie ziem województwa umożliwiło wielowiekowe kontakty z Europą Południową i Zachodnią, co zaowocowało swoistą mieszanką narodów, kultur i religii. Wielokulturowość ziem województwa przejawia się w dziełach pochodzących z różnych prądów kulturowych oraz w bogactwie kultury duchowej znajdującej odzwierciedlenie w wierzeniach, języku, obrzędowości – jest atutem i szansą rozwoju województwa.

SPIS TREŚCI

I.	Wprowadzenie	5
I.1.	Uwarunkowania prawne opracowania programu	5
I.2.	Zasady opracowywania programu	7
II.	Charakterystyka województwa	8
II.1.	Położenie administracyjne i geograficzne	8
II.2.	Wybrane czynniki społeczno-gospodarcze	8
II.3.	Zasoby zabytków województwa	9
II.4.	Czynniki tożsamości regionalnej	12
II.5.	Ewidencjonowanie i ochrona zabytków	14
II.5.1.	Ewidencjonowanie zabytków	14
II.5.2.	Ochrona zabytków	15
II.6.	Finansowanie opieki nad zabytkami	20
II.7.	Dziedzictwo kulturowe jako element gospodarki	25
II.8.	Działalność badawcza	30
II.9.	Wymiana doświadczeń i upowszechnianie wyników badań w dziedzinie konserwacji i rewaloryzacji zabytków	32
II.10.	Analiza SWOT	33
III.	Dziedzictwo kulturowe w dokumentach strategicznych	37
III.1.	Zabytki w polityce państwa	37
III.2.	Zabytki w polityce województwa	37
IV.	Cele i kierunki działań <i>Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2022–2025</i>	38
V.	Wdrażanie programu	45
VI.	Monitoring i ewaluacja	52
ANEKSY		
Aneks 1.	Opieka nad zabytkami w krajowych dokumentach strategicznych	57
Aneks 2.	Opieka nad zabytkami w wojewódzkich dokumentach strategicznych	64
Aneks 3.	Możliwości finansowania inwestycji w dziedzinie opieki nad zabytkami i ich konserwacji	67
ZAŁĄCZNIKI		
Załącznik 1.	Charakterystyka zabytków nieruchomych województwa śląskiego	79
Załącznik 2.	Czynniki wpływające na kształtowanie się krajobrazu kulturowego regionu	101
Załącznik 3.	Tematyczne szlaki kulturowe o zasięgu wojewódzkim	108
Załącznik 4.	Muzea o charakterze regionalnym, których organizatorem jest województwo śląskie	115
Załącznik 5.	Dobra kultury współczesnej	116

I. WPROWADZENIE

I.1. UWARUNKOWANIA PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU

Obowiązek opracowania programu wynika z:

1. Ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. 2020 poz. 1668, z późniejszymi zmianami) stanowiącej, że jednym z zadań samorządu województwa jest wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 14 ust.1. pkt. 3),
2. Ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 710, z późniejszymi zmianami), zwanej dalej ustawą, stanowiącej, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami (art. 87.1 ustawy).

Procedura sporządzania i kontroli realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust.1, 3, 4, 5, 6 ustawy:

- Program sporządza zarząd województwa na 4 lata.
- Program przyjmuje sejmik województwa po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- Program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
- Zarząd województwa co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia sejmikowi województwa.
- Sprawozdanie z realizacji programu przekazuje się Generalnemu Konserwatorowi Zabytków w celu wykorzystania go przy opracowywaniu, realizacji i aktualizacji *Krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami*.

Zgodnie z art. 3 ust 1 ustawy zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma lub ich części albo zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków (art. 21 ustawy). Oznacza to, że jedynie zabytki nieruchome (w tym archeologiczne) są przedmiotem programów opieki. Opiece podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6, ust. 1 zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

oraz zabytki archeologiczne, takie jak:

- pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyska,
- kurhany,
- relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Nowoczesne podejście do rozumienia dziedzictwa kulturowego sprawia, że zabytki należy rozpatrywać w ujęciu całościowym, w powiązaniu z kontekstem, w którym się znajdują i funkcjami, które pełnią. Stąd też w programie znalazły się odniesienia do krajobrazu kulturowego oraz wartości niematerialnych.

Program obejmuje obszar województwa śląskiego w granicach administracyjnych.

CELEM NADRZĘDNYM JEST HARMONIJNE ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM KULTUROWYM ORAZ OPTYMALNE ZACHOWANIE AUTENTYCZNEGO MATERIALNEGO I NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA, WSPOMAGAJĄCEGO BUDOWĘ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA I PROMOCJI REGIONU W KRAJU I NA ŚWIECIE.

Program realizuje między innymi cele określone w art. 87 ust. 2 ustawy, takie jak:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. Określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką na zabytkami.

Program jest instrumentem realizacji wojewódzkiej strategii działań wobec zabytków zawartej w dokumentach strategicznych. Określa warunki włączania zabytków w procesy gospodarczego rozwoju województwa przy pomocy zróżnicowanych podmiotów gospodarczych. Program nie obejmuje zakresu działań związanych z ochroną zabytków, wynikających z kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków, ale jego realizacja wymaga ścisłej współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

1.2. ZASADY OPRAWYWIWANIA PROGRAMU

Niniejszy *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim* (na lata 2022–2025) jest piątym programem sporządzonym dla zabytków województwa śląskiego. Będzie realizowany w perspektywie finansowej 2021–2027 w środowisku dokumentów strategicznych wyższego rzędu opracowanych w systemie zarządzania rozwojem, którego podstawę stanowi ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz.U. 20021 poz. 1057).

Program uwzględnia cele i zadania zawarte w *Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022* przyjętego uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019.

Przy opracowaniu aktualnego programu wykorzystano wyniki monitoringu prowadzonego przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańtego (dawny Regionalny Instytut Kultury w Katowicach). Na ich podstawie wprowadzono zmiany w ocenie stanu zachowania zasobów zabytkowych województwa i stanu opieki nad zabytkami (Rozdział II: *Charakterystyka województwa*, podrozdziały II.3–II.8, Załączniki 1–4); w ustaleniach dotyczących sposobu realizacji celów strategicznych (rozdział IV: *Cele i kierunki działań Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018–2021*) oraz wprowadzono korektę wskaźników realizacji celów (rozdział VI: *Monitoring i ewaluacja*).

W programie uaktualniono informacje dotyczące dokumentów strategicznych, możliwości finansowania prac przy zabytkach, oraz uaktualniono tabelę 16: *Źródła finansowania i szacowane alokacje*.

W programie wykorzystano również analizy zawarte w opracowaniu *Strategiczne obszary rozwoju kultury województwa śląskiego do 2030* wykonanym w 2021 roku przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańtego.

Efektom tych prac jest niniejsza propozycja programu wykonana przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańtego, przedstawiona Zarządowi Województwa Śląskiego do akceptacji, zaopiniowana przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach.

II. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA

II.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE

Województwo śląskie leży w południowej części Polski, w centralnej części Europy Środkowej u wrót Bramy Morawskiej. Jest to obszar zróżnicowany krajobrazowo, rozciągający się od Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego na południu po Wyżynę Wieluńską na północy oraz od Kotliny Raciborskiej i doliny Liswarty na zachodzie po dolinę Pilicy i dolinę Warty na wschodzie. Teren województwa przecinają górne odcinki dwóch największych rzek Polski – Odry i Wisły.

Pod względem administracyjnym od południa graniczy ze Słowacją i Czechami, od zachodu z województwem opolskim, od północy – z województwem łódzkim, a od wschodu – z województwami świętokrzyskim i małopolskim. Województwo śląskie powstało w 1999 r. w wyniku reformy administracyjnej wprowadzającej nowy podział terytorialny państwa. W skład województwa śląskiego weszło 86% obszaru byłego województwa katowickiego, 70% częstochowskiego i 60% bielskiego.

W obrębie województwa śląskiego znalazło się 17 powiatów ziemskich (będziniński, bielski, bieruńsko-łędziniński, cieszyński, częstochowski, gliwicki, kłobucki, lubliniecki, mikołowski, myszkowski, pszczyński, raciborski, rybnicki, tarnogórski, wodzisławski, zawierciański, żywiecki) oraz 19 miast na prawach powiatu (Bielsko-Biała, Bytom, Chorzów, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Rybnik, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze, Żory). Wydzielając w 1999 roku granice województwa śląskiego nie kierowano się granicą historycznego regionu śląskiego (górnos Śląskiego).

II. 2. WYBRANE CZYNNIKI SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

Podstawowa charakterystyka województwa śląskiego na tle kraju – pozwalająca ocenić jego potencjał społeczny i ekonomiczny – przedstawia się następująco:

Według danych z 2020 r. w województwie mieszkało 4,549 mln osób, co stanowiło 11,7% ludności w kraju¹. Pod względem liczby ludności województwo śląskie zajmowało 2 miejsce w kraju, po województwie mazowieckim². 76,7% mieszkańców to ludność miejska, jest to najwyższy wskaźnik urbanizacji wśród województw. Województwo śląskie ma również najwyższą w kraju gęstość zaludnienia (368 osób/km²)³. Pod względem liczby ludności dominuje subregion centralny. Na tym terenie zauważa się również najwyższy wskaźnik gęstości zaludnienia. Z roku na rok liczba ludności w województwie spada, co jest wypadkową ujemnego przyrostu naturalnego (-4,9 w 2020) oraz ujemnego salda migracji (-0,8 w 2020)⁴.

W województwie śląskim na tle kraju występuje stosunkowo niski poziom bezrobocia, tym niemniej w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych. W 2020 roku stopa bezrobocia wyniosła 4,9% i była niższa od stopy krajowej, która wyniosła 6,3% [GUS], co umieszcza województwo śląskie wśród regionów o najniższym bezrobociu⁵.

Pod względem siły nabywczej i potencjału ekonomicznego mieszkańców województwo śląskie lokuje się powyżej średniej krajowej. W 2020 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosiło 5 172,42 zł (w kraju 5 226,00 zł). Przeciętne dochody w sektorze gospodarstw

¹ Dane Urzędu Statystycznego w Katowicach <https://katowice.stat.gov.pl/dane-o-województwie/województwo-1071/informacje-o-województwie/> [dostęp 02.02.2022].

² Dane GUS za 2021 rok <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2021-roku,7,18.html> [dostęp 02.02.2022].

³ Na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego Śląskie 2030.

⁴ Dane GUS za 2021 rok <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2021-roku,7,18.html> [dostęp 02.02.2022].

⁵ Tamże.

domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynoszą 38 767 zł rocznie (w kraju 3 4940 zł)., W 2020 r. region wypracował produkt krajowy brutto o wysokości 277029 mln zł, co stanowi 12,1% w skali kraju. W 2015 roku poziom produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca wynosił 61 234 zł i był wyższy od średniej w kraju o 2,5%⁶.

Na terenie województwa działa ponad 12 tys. organizacji pozarządowych (12 395). Niestety wskaźnik liczby organizacji na 10 000 mieszkańców plasuje region na ostatnim miejscu w kraju (27 organizacji)⁷.

II.3. ZASOBY ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA

Województwo śląskie jest obszarem o wyjątkowym, zróżnicowanym i bogatym dziedzictwie kulturowym. Zasoby dziedzictwa, zarówno materialne, jak i niematerialne, mają szczególne znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu oraz kształtowaniu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej województwa.

Zaczynając od najstarszych, ważne miejsce w krajobrazie województwa zajmują stanowiska archeologiczne pochodzące z różnych okresów, od paleolitu środkowego aż po czasy współczesne. Są to m.in. osady otwarte, cmentarzyska płaskie, grodziska, kurhany i zamieszkałe przez człowieka jaskinie. W granicach województwa śląskiego znajduje się znaczna liczba miast o rodowodzie średniowiecznym. Powstawały one przy historycznych traktach. Do dziś w 28 miastach czytelny jest średniowieczny układ miasta lokacyjnego. Duża część miast pozostających w granicach zaboru rosyjskiego po powstaniu styczniowym, około roku 1870 utraciła prawa miejskie i tylko niektóre z nich odzyskały je w XX wieku. Miasta historyczne (m.in. Częstochowa, Gliwice, Bytom) uległy głębokim przeobrażeniom na skutek procesów industrializacji, które zachodziły od XVIII do XX w.

Zabytki wywodzące się z okresu industrializacji (od XVIII do XX wieku) są szczególnie ważną grupą obiektów zabytkowych województwa wyróżniającą się w skali kraju i Europy. Są to zespoły obiektów przemysłowych związanych w szczególności z:

- górnictwem węgla kamiennego (m.in. zespół budynków kopalni *Ignacy* w Rybniku Niewiadomiu; zespół ruchu I kopalni *Saturn* w Czeladzi; zabudowa szybu *Andrzej* dawnej kopalni *Błogosławieństwo Boże*, obecnie *Pokój*, w Rudzie Śląskiej-Wirku; zabudowa szybu *Franciszek* kopalni *Wawel* w Rudzie Śląskiej; kopalnia *Marcel* w Radlinie, kopalnia *Anna* w Pszowie, kopalnia *Królowa Luiza* w Zabrze-Zaborzu; kopalnia *Guido* oraz *Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna* w Zabrzu; zespół szybu *Alfred* kopalni *Wełnowiec* w Katowicach-Wełnowcu; zespół szybu *Bartosz* kopalni *Katowice* w Katowicach);
- wydobywaniem i przetwórstwem metali nieżelaznych (m.in. Zakłady Metalowe *Silesia* w Świętochłowicach-Lipinach; podziemia *Zabytkowej Kopalni Rud Srebrnośnych* i *Sztolnia Czarnego Pstrąga* w Tarnowskich Górach);
- hutnictwem żelaza (m.in. wieża wsadowa huty *Waleska* w Palowicach; wieża wyciągowa do wsadu wielkopieczowego w Porębie; dawna *Królewska Odlewnia Żeliwa*, obecnie GZUT SA. w Gliwicach; zespół huty w Tychach-Paprocach, huta *Częstochowa* w Częstochowie, *Huta Bankowa* w Dąbrowie Górniczej, *Huta Pokój* w Rudzie Śląskiej, *Huta Zabrze* w Zabrzu).

W tej grupie znajdują się również zespoły fabryczno-rezydencjonalne, charakteryzujące się powiązaniem funkcjonalno-przestrzennym fabryki, osiedla robotniczego i pałacu lub willi właściciela. Najbardziej wartościowe założenia tego typu to m.in. zespół Dietla oraz Braci Schönów w Sosnowcu, zespół Hantkego w Częstochowie. Kolejną grupą obiektów powiązanych z rozwojem przemysłu są osiedla i kolonie patronackie – na terenie województwa jest ponad 200 takich zespołów. Historia tego rodzaju budownictwa sięga

⁶ Dane GUS za 2021 rok <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2021-roku,7,18.html> [dostęp 02.02.2022].

⁷ Według Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

końca XVIII w. i wiąże się z kierowaną przez państwo pruskie wieloletnią akcją zasiedlania przez osadników z Prus ziem m.in. Prowincji Śląskiej – tzw. osadnictwo fryderycjańskie. Od połowy XIX wieku przemysłowcy chcąc zatrzymać dobrych pracowników zaczęli budować dla nich osiedla i kolonie robotnicze. Przykładem jednego z pierwszych osiedli o nowoczesnym jak na owe czasy układzie i programie (uwzględniającym obiekty usługowe i zieleni) jest osiedle *Borsig* w Zabrzu Biskupicach (1868). Część osiedli i kolonii powstających na przełomie wieków XIX i XX była projektowana z wykorzystaniem idei miasta-ogrodu E. Howarda (m.in. *Giszowiec* w Katowicach, *Rokitnica* w Zabrzu, *Kolonia III* w Knurowie). Osiedla i kolonie robotnicze o największych walorach urbanistycznych i architektonicznych to m.in. *Nikiszowiec* w Katowicach, Borsig i Sandkolonie w Zabrzu, Ficusus i Kaufhaus w Rudzie Śląskiej, osiedle w Czerwoncu-Leszczynach, osiedle *TAZ* w Zawierciu, osiedle *Czeladź-Piaski* w Czeladzi, osiedle *Murcki* w Katowicach, *Kolonia Emma* w Radlinie. Procesy industrializacyjne miały też bezpośredni wpływ na wykształcenie się krajobrazu miejsko-przemysłowego. Można go oglądać w miastach Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej i Podregionu Rybnickiego. Sieci osadniczej towarzyszą zespoły przemysłowe oraz tereny poprzemysłowe z hałdami i wyrobiskami. O wyrazie architektonicznym takich miast, jak np. Bytom, Cieszyn, Gliwice, Bielsko-Biała decydują obiekty powstałe w XIX w., w stylach eklektyzmu, historyzmu, secesji, a także realizacje reprezentujące różne fazy modernizmu z lat 1918–1939. Architektura powstająca w tych okresach na terenie województwa śląskiego ma zróżnicowany charakter ze względu na odmienne uwarunkowania legislacyjno-gospodarcze obowiązujące na terenach, gdzie była tworzona. Okres intensywnego rozwoju przemysłu był też czasem dynamicznego kształtowania się nowych miast (m.in. Katowice, Zabrze, Chorzów) Najnowsze układy urbanistyczne kształtowano już w 2. połowie XX wieku. Należą do nich Tychy i mniejsze układy tzw. osiedli socrealistycznych oraz osiedli lat 70. XX wieku.

Przestrzeń województwa jawi się jako zbiór różnorodnych krajobrazów kulturowych, ukształtowanych podczas długowiecznego gospodarowania w określonych warunkach przyrodniczych. Szczególnie interesującym przykładem mogą być tereny kształtowane w wyniku 500-letniej działalności zakonu cystersów, a następnie książąt raciborskich. Centrum tego układu stanowi zespół klasztorny w Rudach, który siecią promienistych i koncentrycznych dróg został skomunikowany z leśniczówkami i stawami hodowlanymi. Zespół klasztorny składa się z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP i klasztoru pocysterskiego. Klasztor został ufundowany w latach 1252–1257 dla cystersów sprowadzonych z Jędrzejowa przez Władysława I, księcia opolskiego. Obecnie obszar ten objęty jest ochroną w formie Parku Krajobrazowego *Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich*. Ważną grupą zabytków województwa są zachowane na jego terenie kompozycje krajobrazowe, m.in. w Koszęcinie, Rudach, Świerklańcu, Złotym Potoku, Żywcu, Pszczynie dające świadectwo rozwiniętej gospodarki rolniczej i bogactwa posiadaczy ziemskich. Przy ich budowie uczestniczyli najwięksi europejscy twórcy. Wystarczy wspomnieć Świerklaniec gdzie projektantami kompozycji krajobrazowej byli Peter Joseph Lenné i Gustav Meyer a pałac (nieistniejący) projektował Hektor Lefuel, zaś rzeźby parteru wodnego wykonał Emmanuel Frémie. Godna uwagi jest też kompozycja krajobrazowa w Pszczynie. Pałac pszczyński (obecnie muzeum) powstał na miejscu zamku z XV w. Jego obecną formę ukształtowano w latach 1870–1876 według projektu Aleksandra Destailleura. W krajobrazie województwa widoczne są też zespoły rezydencjonalne – dworsko- i pałacowo-parkowe, m.in. w Brynku, Irządzach, Kamieńcu, Krowiarkach, Łubiu, Nakle, Pilicy, Pławniowicach, Siemianowicach Śląskich, Sławikowie czy Szczekocinach. Pochodzą one z różnych okresów i reprezentują różne style kompozycji. Na uwagę zasługuje m.in. założenie dworsko-parkowe w Irządzach reprezentujące ogród włoski typu głębokiego czy też założenie w Szczekocinach typu arkadyjskiego. Na ziemi raciborskiej, a także w okolicach Tarnowskich Gór i Gliwic zachował się harmonijny krajobraz rolniczy z czytelnymi układami ruralistycznymi (np. ulicówki, wielodrożnice; zabudowa zagrodowa typu frankońskiego). Obszarem bardzo interesującym pod względem krajobrazowym jest Jura Krakowsko-Częstochowska. Naturalne formy terenu sprzyjały osiedlaniu się tutaj ludzi już

w czasach paleolitu. W okresie od XIV do XVI w. na terenie Jury powstała linia zamków i strażnic obronnych, których ruiny są do dzisiaj wyróżniającą cechą krajobrazu tego obszaru (np. Podzamcze, Mirów, Morsko, Olsztyn). Architekturę obronną reprezentują również obiekty *Obszaru Warownego Śląsk* oraz umocnienia niemieckie z lat 30. XX wieku. Są to obiekty żelbetowe znajdujące się m.in. w Bytomiu, Chorzowie, Łaziskach Górnych, Nieborowicach, Rudzie Śląskiej, Tarnowskich Górach i w Wyrach. Na południu województwa, na terenach górskich, rozciąga się specyficzny krajobraz kulturowy, ukształtowany w wyniku gospodarki pasterskiej. Na obszarze tym zachowało się dużo przykładów budownictwa drewnianego, zarówno świeckiego, jak i sakralnego (np. Gilowice, Istebna, Jeleśnia, Miłówka, Wisła, Złatna). Liczne przykłady architektury drewnianej znajdują się także w powiatach: gliwickim, lublinieckim, pszczyńskim, rybnickim (np. Grzawa, Ćwiklice, Łąka, Miedzna, Sierakowice, Poniszowice, Księży Las, Boronów, Koszęcin, Jankowice). Są to przede wszystkim kościoły drewniane, dzwonnice i spichlerze. Kościoły drewniane to kolejna ważna grupa zabytków województwa. Prowadzone w ostatnich latach badania i konserwacje tych obiektów pozwoliły na wyeksponowanie cennych polichromii, często ukrytymi pod warstwami przemalowań (m.in. w Sierakowicach, Żernicy, Sadowie). W północno-wschodniej części województwa ciągle można jeszcze spotkać typowe dla tych terenów drewniane zagrody. Od lat 60. XX wieku wiele cennych obiektów jest przenoszonych do skansenów, m.in. do Muzeum Etnograficznego Park w Chorzowie, Skansenu Zagroda Wsi Pszczyńskiej w Pszczynie czy do Żywieckiego Parku Etnograficznego w Ślemieniu.

Na obszarze województwa znajdują się liczne sanktuaria, wśród których obiektem o znaczeniu ogólnopolskim i europejskim, ze względu na wartości historyczne, religijne i artystyczne, jest klasztor oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie. Paulini zostali sprowadzeni do Polski z Węgier w 1382 r. dzięki staraniom księcia opolskiego Władysława. Jasna Góra jako ośrodek artystyczny czerpała z doświadczeń Krakowa, Warszawy i Wrocławia, a także rozwijała własne środowiska twórcze. Ponadto na obszarze województwa znajdują się sanktuaria o znaczeniu regionalnym i lokalnym (np. Piekary Śląskie, Pszów, Koziegłówek, Lubecko, Pietrowice Wielkie, Żarki-Leśniów, Rychwałd). W województwie śląskim znajdują się liczne przykłady budowli sakralnych o wysokich walorach historycznych i artystycznych. Należą do nich kościoły romańskie (np. Cieszyn, Siewierz), gotyckie (np. Racibórz – kaplica zamkowa pw. św. Tomasza Kantuaryjskiego, koniec XIII w.; Gliwice; Kłobuck; Krzepice), renesansowe (np. Dąbrowa Zielona), barokowe (np. Cieszyn – ewangelicki kościół Jezusowy, tzw. Łaski; Koniecpol; Danków; Pilica, Rudy, Pszczyna, Biała), neostylowe (Agglomeracja Katowicka), modernistyczne (np. Zabrze, Katowice, Gliwice, Chorzów, Bielsko-Biała), synagogi (np. Krzepice, Żarki, Wielowieś) i cerkwie (Sosnowiec, Częstochowa). Na terenie województwa znajdują się zabytkowe cmentarze. Najwięcej jest cmentarzy wyznaniowych, przede wszystkim rzymskokatolickich (np. Bielsko-Biała, Bytom, Katowice, Syrynia, Sosnowiec), ewangelicko-augsburskich (np. Bielsko-Biała, Cieszyn, Jasienica, Katowice, Molna w pow. lublinieckim) oraz cmentarzy żydowskich (np. Gliwice, Katowice, Krzepice, Wielowieś, Zawiercie-Kromołów). Od końca XIX wieku na terenie województwa, najczęściej w miastach, obok cmentarzy wyznaniowych powstawały cmentarze komunalne (np. Cieszyn). Wśród innych cmentarzy możemy wyróżnić m.in. epidemiczne, przyszpitalne i przyklasztorne.

Do wielu miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne należą m.in. pole bitewne pod Szczekocinami, pole bitwy pod Mokrą, Kopiec Wolności w Piekarach Śląskich oraz zespół radiostacji gliwickiej.

Województwo śląskie charakteryzuje duże zróżnicowanie etnograficzne. Zamieszkują je:

- Ślązacy (zachodnia część województwa): grupa bytomsko-rozbarska; Opolanie; podgrupa Kobylorze; Lachy śląskie; Dolanie; Raciborzanie i Krawaki; Wałasi; Górale śląscy; grupa pszczyńsko-rybnicka;
- Małopolanie (wschodnia część województwa): Górale żywieccy; Krakowiacy zachodni; Wilamowiczanie;
- Sieradzanie przemieszani z ugrupowaniem Małopolan (północno-wschodni skrawek województwa).

Odrębnym zjawiskiem etnograficznym są grupy osadnicze, takie jak: Żydzi, Cyganie, przesiedleńcy z dawnych kresów II RP, nowi osadnicy przybyli po II wojnie światowej z Polski centralnej w wyniku migracji zarobkowych. Zróżnicowanie etnograficzne pociąga za sobą różnorodność strojów ludowych, wśród których można wyróżnić między innymi strój: bytomski, cieszyński, częstochowski, górali śląskich, mieszkańców powiatu lublinieckiego, Lachów śląskich, opolski, pszczyński, raciborski, rybnicki, siewiersko-będziński, śląski, żywiecki.

II. 4. CZYNNIKI TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

Województwo śląskie to obszar obejmujący historyczne ziemie śląskie, małopolskie i niewielki fragment ziemi wielkopolskiej. Przez wieki centralna część województwa była terenem przygranicznym księstw i państw, podlegających przekształceniom geopolitycznym. Równocześnie specyficzne usytuowanie przy Bramie Morawskiej umożliwiało łatwy kontakt z kulturą Europy Południowej. Dziedzictwo kulturowe województwa było kształtowane pod wpływem różnych kultur i w różnych warunkach ustrojowych, co jest zauważalne do dzisiaj i przejawia się w jego zróżnicowaniu.

1. Mikroregiony kulturowe:

- Konurbacja Górnośląska,
- Zagłębie Dąbrowskie,
- Jura Krakowsko-Częstochowska,
- ziemia częstochowska,
- ziemie zachodniej Małopolski,
- wschodni fragment ziemi opolskiej,
- ziemia cieszyńska,
- ziemia pszczyńska,
- ziemia raciborska,
- Beskid Śląski,
- żywieccyzna.

2. Liniowe obszary kulturowe:

- Brama Morawska (obszar przenikania kultury Europy Południowej na tereny Polski i dalej na wschód),
- dolina Odry (najdawniejszy szlak handlowy),
- *Strata Magna* (pierwsza średniowieczna droga z Poznania do Krakowa),
- szlaki handlowe łączące Europę Zachodnią ze wschodem.

3. Specyficzne dziedzictwo krajobrazu kulturowego:

- krajobraz pocysterski z ośrodkiem w Rudach,
- krajobraz jurajski (Jura Krakowsko-Częstochowska),
- krajobraz gospodarki pasterskiej (Beskid Śląski i Żywiecki),
- krajobraz gospodarki stawowej (*Żabi Kraj*),

- krajobraz przemysłowy (Aglomeracja Górnośląska),
- krajobraz górnictwa i hutnictwa kruszcowego oraz rudy darniowej żelaza,
- krajobraz rolniczy o cechach historycznych.

4. Specyficzne dziedzictwo materialne:

- układy urbanistyczne i ruralistyczne,
- rezydencje ziemiańskie wraz z komponowanym krajobrazem dominium,
- architektura drewniana sakralna i świecka,
- zamki Jury Krakowsko-Częstochowskiej,
- nowożytna architektura obronna,
- zabytki kultury przemysłowej,
- zabytki architektury modernistycznej.

5. Specyficzne dziedzictwo niematerialne:

- świadomość odrębności etnicznej Ślązaków, Górali, Małopolan (odrębny strój, gwara)⁸,
- Częstochowa i Piekary Śląskie – główne miejsca kultu Matki Bożej, liczne pozostałe miejsca pielgrzymek; religijno-patriotyczne motywy pielgrzymek,
- tradycje górnicze i hutnicze, nieliczne ich pozostałości funkcjonują w oderwaniu od dawno nieistniejących zakładów pracy.
- kultywowanie elementów kultury ludowej związanych z obrzędami zwyczajami i tradycjami ludowymi (w tym kolędowanie Dziadów Noworocznych na Żywiecczyźnie, które wpisane jest na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego),
- tradycyjne sposoby uprawy i hodowli,
- tradycje rzemieślnicze (w tym wpisane na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego: rusznikarstwo artystyczne i historyczne z Cieszyna, tradycyjna technika ludwisarska z Taciszowa czy tradycja wyrabiania koronek koniakowskich)
- dziedzictwo kulinarne,
- tolerancja religijna i narodowościowa,
- pamięć o zrywach niepodległościowych, pomniki pamięci wielu narodów,
- obszar oddziaływania sanktuarium na Jasnej Górze, na Górze Świętej Anny, w Piekarach Śląskich, w Kalwarii Zebrzydowskiej,
- miejsce działalności znanych twórców europejskich,
- ojczyzna wielu wybitnych postaci historycznych.

⁸ W wielu przypadkach widoczny jest problem z określeniem swej przynależności etnicznej np. Zagłębie Dąbrowskie. Badania wykazują, że wielu mieszkańców tego regionu uważa iż mieszka na Śląsku. Pogląd ten ma wielowątkowe podłoże i dostrzegalny jest najbardziej na obszarze ścisłego pogranicza obu regionów.

II. 5. EWIDENCJONOWANIE I OCHRONA ZABYTEKÓW

II.5.1. Ewidencjonowanie zabytków

Zabytki są ewidencjonowane w zbiorach tworzących wojewódzkie i gminne ewidencje zabytków. Gminna ewidencja obejmuje zabytki nieruchome (w tym archeologiczne) wpisane do rejestru zabytków, inne zabytki nieruchome (w tym archeologiczne) ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome (w tym archeologiczne) wskazane przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22 ust. 5 ustawy). Podstawowym celem ewidencji jest rozpoznanie zasobu zabytkowego. Zebranie podstawowych informacji o obiektach zabytkowych jest podstawą prowadzenia planowej polityki i działalności konserwatorskiej.⁹

Wojewódzka ewidencja zabytków

Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w postaci zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa (art. 22 ust. 2 ustawy). 16 wojewódzkich ewidencji tworzy krajową ewidencję zabytków, której zasobem zarządza w imieniu Generalnego Konserwatora Zabytków – Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Ewidencja zabytków województwa śląskiego jest tworzona na bieżąco. W końcu 2021 roku Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków posiadał 1429 kart ewidencyjnych zabytków¹⁰.

Gminne ewidencje zabytków

Tworzenie gminnych ewidencji zabytków ma na celu rozpoznanie obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, w dalszej kolejności – zapewnia realizację obowiązków gminy związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami [art. 7.1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym, (tj. Dz. U. z 2021 poz. 1372 z późn. zm.), art. 4 i 5 ustawy]. Gminną ewidencję zabytków tworzy zbiór kart adresowych.

Tabela 1. Liczba gmin i miast na prawach powiatu posiadających gminną ewidencję zabytków w latach 2015, 2017, 2019, 2021¹¹

Liczba gmin i miast na prawach powiatu	2015	2017	2019	2021
posiadających gminną ewidencję zabytków	92	101	103	119
opracowujących gminną ewidencję zabytków	23	25	21	22
nieposiadających gminnej ewidencji zabytków	14	15	8	3
Brak danych	38	26	35	23
Ogólna liczba gmin i miast na prawach powiatu – 167				

⁹ *Cel i zakres ewidencji zabytków nieruchomych*, Narodowy Instytut Dziedzictwa 2011, <https://nid.pl/wp-content/uploads/2021/12/Cel-i-zakres-ewidencji-zabytkow-NIERUCHOMYCH.pdf> [dostęp 02.02.2022].

¹⁰ Według *Sprawozdania z realizacji Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018– 2021, za lata 2020– 2021* (dalej: Sprawozdanie).

¹¹ Tamże.

II.5.2. Ochrona zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje następujące formy ochrony zabytków nieruchomych (art.7):

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego.

Nowelizacja Ustawy z 2016 roku wprowadziła dodatkową formę ochrony zabytków dotyczącą tylko zabytków ruchomych, którą jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa. Zabytki ruchome zgodnie z zapisami ustawy (art. 21 ustawy) nie są objęte Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami.

Rejestr zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 ustawy). W latach 2020–2021 Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał 113 decyzji o wpisie zabytku do odpowiedniego rejestru, w tym 93 decyzji obejmowało wpis do rejestru zabytku nieruchomego a 19 – do rejestru zabytków ruchomych. We wskazanym okresie wydano tylko 1 decyzję o wpisie do rejestru zabytków archeologicznych. W tym samym czasie z rejestru skreślono 68 zabytków¹².

Na terenie województwa śląskiego do rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest 4 089¹³. Według raportu Narodowego Instytutu Dziedzictwa, województwo śląskie jest na 7. miejscu w kraju pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (5,6% liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie całego kraju)¹⁴. Wg raportu NID, w rejestrze zabytków w województwie śląskim znajduje się 211 obiektów o konstrukcji drewnianej i 62 obiekty obszarowe (np. układy urbanistyczne)¹⁵: W rejestrze zabytków archeologicznych znajduje się 240 stanowisk archeologicznych.

W latach 2020–2021 Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał do rejestru zabytków 199 zabytków nieruchomych, 70 zabytków ruchomych i 1 zabytek archeologiczny.

Zgodnie z *Raportem o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestrowe A i C)* opracowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2017 roku, około 62% zabytków jest w stanie zachowania bardzo dobrym i dobrym, a około 5,4% w stanie technicznym bardzo złym. Są to dane dla całej Polski pozyskane badaniami statystycznymi, jednakże można je traktować również jako odpowiadające sytuacji w województwie śląskim.

W wyniku weryfikacji rejestru zabytków przeprowadzonej w latach 2009–2015 przez pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa wyodrębniono grupę zabytków wpisanych do rejestru zabytków, które nie istnieją, oraz które utraciły wartości zabytkowe lub które są

¹² Z rejestru zabytków skreśla się zabytek, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości, albo którego wartość nie została potwierdzona w badaniach naukowych. Przestanką do skreślenia z rejestru zabytków jest również wpisanie obiektu na Listę Skarbów Dziedzictwa, do inwentarza muzealnego lub do narodowego inwentarza bibliotecznego (art. 13 ustawy).

¹³ Na koniec 2021 roku.

¹⁴ Stan na 30 kwietnia 2016 r. według opracowania *Raport o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestrowe A i C)*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2017.

¹⁵ Tamże.

zagrożone utratą tych wartości. Na terenie województwa śląskiego jest to grupa 285 zabytków szczególnie zagrożonych¹⁶, które nie utraciły jeszcze wartości zabytkowych. Według posiadanej funkcji są one sklasyfikowane jako obiekty:

- sakralne – 6,
- obronne – 3,
- użyteczności publicznej – 14,
- zamki – 6,
- rezydencje – 36,
- zieleń – 18,
- folwarczne – 49,
- gospodarcze – 11,
- mieszkalne – 85,
- przemysłowe – 35,
- cmentarze – 6,
- inne – 16.

Do rejestru zabytków archeologicznych (rejestr „C”) w województwie śląskim wpisanych jest 240 obiektów, w tym 56 uznanych za szczególnie cenne.¹⁷

Pomniki historii

Zabytki nieruchomości lub parki kulturowe o wybitnej wartości dla kultury (wartości narodowej) mogą zostać uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomnik historii (art. 15 ust. 1 ustawy). Na terenie województwa śląskiego za pomnik historii zostało do tej pory uznane siedem obiektów i zespołów¹⁸:

- **Częstochowa Jasna Góra, zespół klasztoru oo. Paulinów** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 8 września 1994 roku, Monitor Polski 1994, nr 50, poz. 413),
- **Gliwice, radiostacja** (rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 15 marca 2017 r., Dz.U. z 28 marca 2017 poz. 654),
- **Katowice, osiedle robotnicze Nikiszowiec** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 stycznia 2011 roku, Dz.U. 2011, nr 20, poz. 101),
- **Katowice, Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 22 października 2012 roku, Dz.U. 2012, poz. 1243), wpis rozszerzony o **zespół katedralny (katedra, budynek kurii i ogrody kurialne)** rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 23 listopada 2017 roku,
- **Pszczyna, zespół zamkowo-parkowy** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 kwietnia 2021, Dz.U. 2021 poz. 769),

¹⁶ Za obiekty zagrożone uznano: „zabytki w bardzo złym stanie technicznym, które częściowo już utraciły wartości zabytkowe: ruiny bądź relikty, zabytki wymagające kapitalnego remontu lub bieżących prac zabezpieczających oraz obiekty, których stan techniczny nie wzbudzał zastrzeżeń, jednak wieloletni brak zagospodarowania i problem ze znalezieniem użytkownika prowadziły do naruszenia ich substancji”, także te, gdzie prowadzony w trakcie weryfikacji remont zagrażał zachowaniu autentyczności (*Raport...*, s. 138–139).

¹⁷ *Raport...*, s. 218.

¹⁸ Na terenie Polski status pomnika historii posiada 114 obiektów (stan na styczeń 2022 r.).

- **Tarnowskie Góry, podziemia zabytkowej Kopalni Rud Srebronośnych oraz Sztolni Czarnego Pstrąga** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 kwietnia 2004 roku, Dz.U. nr 102, poz. 1062),
- **Zabrze, zespół zabytkowych kopalni węgla kamiennego** (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2020, Dz.U. 2020 poz. 1288).

Park Kulturowy

Park kulturowy może zostać utworzony przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Celem utworzenia parku kulturowego jest zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ustawy). Na koniec 2021 roku, na terenie województwa śląskiego znajdowały się 4 parki kulturowe¹⁹. Są to:

- Park kulturowy ***Cmentarz żydowski w Żorach*** – uchwała nr 267/XXII/2004 Rady Miasta Żory z 24 czerwca 2004 roku w sprawie utworzenia parku kulturowego (Dz. Urz. Woj. Śląskiego nr 87 poz. 2498). Plan ochrony dla parku kulturowego *Cmentarz żydowski w Żorach* został przyjęty Uchwałą Nr 268/XXII/04 Rady Miasta Żory z dnia 24.06.2004r. w sprawie: zatwierdzenia planu ochrony parku kulturowego. Dla parku sporządzono plan miejscowy przyjęty Uchwałą nr 244/XIX/16 Rady Miasta Żory z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Żory (Dz. U. Woj. Śl. z dnia 9 czerwca 2016 r. poz. 3247),
- Park kulturowy ***Hałda Popłuczkowa w Tarnowskich Górach*** – uchwała nr LXVIII/597/2006 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z 25 października 2006 roku w sprawie utworzenia Parku Kulturowego *Hałda Popłuczkowa* zlokalizowanego w Tarnowskich Górach w rejonie ulic Długiej i Małej (Dz. Urz. Woj. Śląskiego nr 144 poz. 4184). Dla parku kulturowego przyjęto Plan Ochrony uchwałą Nr XIX/196/2007 Rady Miejskiej w Tarnowskich Górach z dnia 19 grudnia 2007r. w sprawie Planu Ochrony Parku Kulturowego pn. *Hałda Popłuczkowa* zlokalizowanego w Tarnowskich Górach w rejonie ulic Małej i Długiej,
- ***Park kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu Starym*** – uchwała nr III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie utworzenia Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz.U. Woj. Śl. z 18 kwietnia 2016 r., poz. 2285),
- ***Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu Starym*** – uchwała nr III/6/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie utworzenia Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz.U. Woj. Śl. z 18 kwietnia 2016 r., poz. 2285). Dla Parków kulturowych w Bieruniu Starym Rada Miasta przyjęła Plan Ochrony Zespołu parków kulturowych uchwałą nr III/7/2016 Rady Miejskiej w Bieruniu z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Ochrony Zespołu parków kulturowych pod nazwami *Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego* i *Park Kulturowy dla Obszaru Grobli* (Dz. U. Woj. Śl. z dnia 18 kwietnia 2016 r., poz. 2286).

W ostatnich latach widoczne jest coraz większe zainteresowanie tą formą ochrony zabytków, co skutkuje podejmowaniem przez gminy prac związanych z ustanowieniem parków kulturowych. Takie działania były lub są prowadzone między innymi dla Starego Miasta w Rybniku, dzielnicy Ruda w Rudzie Śląskiej, Parku Śląskiego w Chorzowie, Starego Miasta w Raciborzu i innych.

¹⁹ Wg Sprawozdania.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzjach lokalizacyjnych

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego to dokument prawa miejscowego określający przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu. W planach miejscowych określone są, za pomocą zakazów i nakazów, zasady postępowania wobec zabytków i ich otoczenia²⁰ wpisanych do rejestru zabytków oraz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. W planach miejscowych wyznacza się też strefy ochrony konserwatorskiej mające na celu ochronę obiektów zabytkowych znajdujących się na danym terenie (art. 19 ustawy). Dla powołanego przez gminę parku kulturowego opracowuje się plan miejscowy, w którym uwzględnia się zasady ochrony wynikające z planu ochrony parku (art. 16.6 ustawy). W planach miejscowych określa się też zasady ochrony wartości kulturowych chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody. W przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – ochrona ta jest uwzględniana przy wydawaniu decyzji lokalizacyjnych (art. 19.1a ustawy).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje lokalizacyjne, w ramach procedury ich sporządzania są obligatoryjnie uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 20 ustawy) oraz z dyrektorem regionalnej dyrekcji ochrony środowiska w zakresie ochrony wynikającej z przepisów ustawy o ochronie przyrody. Praktyka pokazuje, że plany miejscowe sporządzane dawniej uwzględniały problematykę konserwatorską w zakresie stref ochrony konserwatorskiej oraz często jedynie adresowego wyszczególnienia obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków i gminnej ewidencji zabytków. Większość planów sporządzanych obecnie zawiera ustalone za pomocą zakazów i nakazów zasady ochrony obiektów zabytkowych.

Tabela 2. Liczba gmin w podziale na procentowe pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego²¹

Procent obszaru gminy objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (dane z ankiet)	Liczba gmin				
	2013	2015	2017	2019	2021
100%	63	52	57	61	59
76%–99%	18	12	22	20	20
51%–75%	6	11	9	18	9
26%–50%	21	16	15	17	11
0,1%–25%	37	21	13	15	13
0%	4	5	1	0	2
bd.	18	50	50	36	53

W roku 2021 procent powierzchni województwa śląskiego pokryty planami miejscowymi wynosił ok. 78%. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasady ochrony ustanowione są dla ponad 20 tysięcy obiektów²².

²⁰ Otoczenia w rozumieniu art. 3 pkt 15 ustawy.

²¹ Dane uzyskane ze Sprawozdania.

²² Tamże.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Tworzenie krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest wypełnieniem przez Polskę wymogów wynikających z Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie państw-stron.

Dziedzictwo niematerialne to wszelkie żywe, niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom. Mogą to być tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe, tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe (zwyczaje, obrzędy, ceremonie itp.), wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, wiedza związana z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego tworzy Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie. Do tej pory na liście znalazły się następujące przejawy dziedzictwa niematerialnego związane z obszarem województwa śląskiego:

- rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej (rok wpisu 2014);
- tradycyjna technika ludwisarska Felczyńskich w Taciszowie (rok wpisu 2015);
- zabawkarstwo żywiecko-suskie (rok wpisu 2016);
- kołędowanie Dziadów Noworocznych na Żywiecczyźnie (rok wpisu 2016);
- tradycje wytwarzania koronki koniakowskiej (rok wpisu 2017);
- umiejętność gry na dudach żywieckich i ich wytwarzanie (rok wpisu 2017);
- gajdy – umiejętność wytwarzania instrumentu i praktyka gry (rok wpisu 2018);
- Barbórka górników węgla kamiennego na Górnym Śląsku (rok wpisu 2018).

Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO

W 2017 roku na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO wpisano kopalnię rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach. Jest to pierwszy i jak dotąd jedyny obiekt z terenu województwa śląskiego wpisany na listę UNESCO.

Dobra kultury współczesnej

Pojęcie dobra kultury współczesnej wprowadza ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 741 z późniejszymi zmianami) Zgodnie z art. 2 pkt 10 tejże ustawy dobro kultury współczesnej to dobro kultury niebędące zabytkiem a będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, posiadające jednocześnie wysoką wartość artystyczną lub historyczną. Dobra kultury współczesnej nie są zabytkami w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jednakże są obiektami już docenionymi ze względu na ich wartości, co w przyszłości może skutkować uznaniem ich za świadectwa minionej epoki, a tym samym za zabytki.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego jako dobra kultury współczesnej wskazane jest 28 obiektów (w tym jeden pomnik) oraz 6 obszarów (w tym dzielnice uzdrowiskowe, układy urbanistyczne, osiedle mieszkaniowe i park).

Ochrona zabytków a przepisy ustawy o ochronie przyrody

Ochrona wartości kulturowych i historycznych jest uwzględniana przy tworzeniu form ochrony na podstawie ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz.U. 2021 poz. 1098 z późniejszymi zmianami). Na terenie województwa śląskiego ochrona wartości kulturowych uwzględniona jest w parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu, zespołach przyrodniczo-krajobrazowych oraz niektórych rezerwach, stanowiskach dokumentacyjnych i obszarach Natura 2000.

Na terenie województwa śląskiego ochroną objęte jest:

- 8 parków krajobrazowych,
- 15 obszarów chronionego krajobrazu,
- 27 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- 65 rezerwatów przyrody,
- 91 użytków ekologicznych,
- 12 stanowisk dokumentacyjnych,
- 46 obszarów Natura 2000.

II.6. FINANSOWANIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Środki na opiekę nad zabytkami w województwie śląskim pozyskiwane są z różnych źródeł. Dywersyfikowane są one między innymi przez dotacje i konkursy.

Dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego²³

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru udzielana jest przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach programów z obszaru dziedzictwa kulturowego i historycznego. W szczególności są to programy: „Ochrona zabytków”, „Kultura ludowa i tradycyjna”, „Ochrona zabytków archeologicznych”.

Tabela 3. Liczba pozytywnie rozpatrzonych wniosków o dotację MKiDN w ramach wybranych programów w obszarze dziedzictwo kulturowe i historyczne w latach 2006–2021 (dot. województwa śląskiego)²⁴

Program	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Ochrona zabytków	69 (2016–2017)	31	28	24	52
Ochrona zabytków archeologicznych		3	0	2	2
Kultura ludowa i tradycja		26	19	12	31
RAZEM	69	60	47	38	85

²³ Opracowane na podstawie stron internetowych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

²⁴ Za Sprawozdaniem.

Tabela 4. Wartość dotacji MKiDN przyznanych w latach 2006–2021 w ramach wybranych programów w obszarze dziedzictwo kulturowe i historyczne (dotyczy województwa śląskiego)²⁵

Program	Razem 2014–2017	Razem 2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
Ochrona zabytków	10 891 616 zł	4 742 000 zł	5 589 374,18 zł	3 394 783,37 zł	8 984 157,55 zł
Ochrona zabytków archeologicznych		71 800 zł	0 zł	89 700 zł	89 700 zł
Kultura ludowa i tradycja		940 000 zł	675 000 zł	474 000 zł	1 149 000 zł
RAZEM	10 891 616 zł	5 753 800 zł	6 264 374,18 zł	3 958 483,37 zł	10 222 857,55 zł

Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków są udzielane ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda na podstawie art. 74 ustawy. Poza wyżej wymienionymi dotacjami, Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków finansuje również prace archeologiczne (badania ratownicze, badania w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski) oraz wykonywanie dokumentacji, badań i ekspertyz konserwatorskich

Tabela 5. Finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – liczba dotowanych obiektów²⁶

Liczba dotowanych zabytków	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
nieruchomych	168	64	37	29	66
ruchomych	45	33	11	20	31
Razem	213	97	48	49	97

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże.

Tabela 6. Finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – wysokość dotacji²⁷

Wysokość dotacji dla zabytków	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	kwota [zł]				
nieruchomych	8 278 256	4 249 321	1 783 645,18	1 827 706,57	3 611 351,75
ruchomych	1 973 537	1 442 218	1 023 301,67	1 041 048,33	2 064 350,00
Razem	10 251 794	5 691 539	2 806 946,85	2 868 754,90	5 675 701,75

Poziom udzielonych przez WKZ dotacji w okresie 2020–2021 utrzymuje się na podobnym poziomie jak w latach poprzednich.

Dotacje Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska

Dotacje Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska dotyczące obiektów zabytkowych pochodzą z nakładów na ochronę przyrody i krajobrazu, w tym ochronę parków wpisanych do rejestru zabytków i parków o charakterze regionalnym.

Tabela 7. Dotacje WFOŚ i NFOŚ na prace w parkach zabytkowych (województwo śląskie)²⁸

Rok	Dofinansowanie na konserwację parków zabytkowych	Liczba dotowanych obiektów
2014	36 509 zł	1
2015	2 328 577 zł	3
2016	194 422 zł	2
2017	219 473 zł	1
2018	bd.	bd.
2019	bd.	bd.
2020	bd.	bd.
2021	582 056,70 zł	9

Dotacje Samorządu Województwa Śląskiego

Zarząd Województwa Śląskiego wspiera opiekę na zabytkami za pomocą organizowanych otwartych konkursów ofert na zadanie publiczne. W latach 2020–2021 zorganizowano łącznie 14 konkursów, w których można było uzyskać dofinansowanie prac przy obiektach zabytkowych lub wsparcie dla promocji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego regionu. W większości konkursy są kontynuacjami konkursów z lat poprzednich

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

Tabela 8. Wysokość dotacji w konkursach Zarządu Województwa Śląskiego na cele związane z opieką nad zabytkami²⁹

Lp.	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Kwota dotacji [zł]					
1	Otwarty konkurs na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków					
	4 500 000	3 005 000	1 700 000	500 000	1 000 000	1 500 000
2	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie kultury, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego					
	485 000	224 660	586 000	500 000	500 000	1 000 000
3	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie upowszechniania dziedzictwa przemysłowego					
	-	1 450 000	686 000	0	0	0
4	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie wzmacniania współpracy sieciowej na Szlaku Zabytków Techniki					
	-	165 000	100 000	0	0	0
5	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w sferze działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych					
	-	47 000	12 000	0	0	0
6	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie edukacji publicznej z uwzględnieniem obchodów Stulecia Wybuchu Powstań Śląskich					
	-	-	86 199	40 000	56 000	96 000
7	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne Województwa Śląskiego w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa w 2020 w ramach projektu „Śląskie. Łączy nas turystyka”					
	-	-	-	600 000	0	600 000
8	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie krajoznawstwa, w tym upowszechniania turystyki					
	1 388 700	12 850	6 277	95 000	95 000	190 000
9	Otwarty konkurs ofert na zadania publiczne województwa śląskiego w dziedzinie promocji produktu turystycznego Szlak Orlich Gniazd na terenie wybranych obiektów oraz gmin należących do Szlaku Orlich Gniazd					
	-	-	500 000	0	0	0
10	Program Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej – Owca Plus Dziedzictwo Ludowe Owca II					
	375 805	343 378	67 275	503 750	598 654	1 102 404
11	Konkurs „Piękna wieś województwa śląskiego”					
	42 300	87 000	26 000	120 000	119 000	239 000
Razem	8 770 595	7 165 744	4 134 291	2 358 750	2 368 654	4 727 404

Ogółem w latach 2020–2021 w konkursach Zarządu Województwa Śląskiego na cele związane z opieką nad zabytkami udzielono dofinansowania w wysokości prawie 5 mln zł.

²⁹ Tamże.

Wydatki Jednostek Samorządu Terytorialnego (JST) na działania związane z opieką nad zabytkami

Wydatki powiatów i gmin na zadania związane z opieką nad zabytkami obejmują szerokie spektrum działań. Są to wydatki na remonty i konserwację zabytków dokonywane na podstawie podejmowanych przez powiaty i gminy odpowiednich uchwał w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, wydatki na obiekty własne oraz wydatki na wydarzenia i imprezy promujące i popularyzujące lokalne zabytki i tradycje. Powiaty i gminy na prowadzenie swoich działań mogą też pozyskiwać dotacje z różnych źródeł, w tym z funduszy europejskich.

Tabela 9. Wydatki samorządów terytorialnych na zadania związane z opieką nad zabytkami³⁰

Jednostki samorządu terytorialnego	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Wysokość wydatków [zł]					
gminy	18 056 501	44 976 507	19 038 381	10 768 605	13 407 280	24 175 885
powiaty grodzkie	42 269 575	63 537 153	73 826 893	59 533 318	50 838 395	110 371 713
powiaty ziemskie	6 941 683	10 684 141	3 848 249	6709672	4026716	10 736 388
RAZEM	67 267 759	119 197 801	96 713 523	77 011 595	68 272 391	145 283 986

Jak wynika z zestawienia w okresie 2020–2021 wydatki gmin na obiekty zabytkowe wzrosły w stosunku do lat poprzednich. Jak w poprzednich okresach sprawozdawczych, największe sumy wydatkowane na obiekty zabytkowe poniosły miasta na prawach powiatu. W latach 2020–2021 było to łącznie ponad 110 milionów złotych.

Tabela 10. Dotacje na działania związane z opieką nad zabytkami pozyskane przez jednostki samorządu terytorialnego³¹

Jednostki samorządu terytorialnego	2010–2013	2014–2017	2018–2019	2020	2021	Razem 2020–2021
	Wysokość uzyskanych dotacji [zł]					
gminy	121 689 369	40 533 912	76 745 953	8 371 532	5 704 967	14 076 499
powiaty grodzkie	74 739 166	70 438 725	118 572 623	86 851 878	41 842 428	128 694 306
powiaty ziemskie	13 394 832	5 775 032	5 741 016	12 490 412	7 480 238	19 970 650
RAZEM	209 822 367	116 747 669	201 059 592	107 713 822	55 027 633	162 741 455

Z zestawienia wynika że w latach 2020–2021 pozyskano ponad 160 mln zł dotacji wykorzystanych w opiece nad zabytkami. Zauważalny jest znaczący spadek dotacji pozyskanych przez gminy z ponad 78 mln zł w latach 2018–2019 do 14 mln w latach 2020–2021. Duży wzrost pozyskanych środków odnotowano w przypadku powiatów ziemskich (z niecałych 6 mln zł do prawie 20 mln zł). W przypadku powiatów grodzkich wzrost pozyskanych dotacji był nieznaczny.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

II.7. DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT GOSPODARKI

Dziedzictwo kulturowe jest ważnym elementem rozwoju przemysłu kultury, który zawiera w sobie nie tylko dziedziny działalności gospodarczej bezpośrednio zajmujące się produkcją i dystrybucją dóbr i usług kultury, ale i działalność niedochodową, która generuje przychód w innych branżach. Ma też podstawowe znaczenie dla rozwoju turystyki. Z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa rozwój przemysłu kultury jest bardzo ważny, gdyż jest to sektor gospodarki o korzystnej specyfice, mieszczącej się w modelu gospodarki opartej na wiedzy (GOW):

- jest pracochłonny, więc tworzy miejsca pracy, a jednocześnie wykorzystuje nowoczesne technologie,
- opiera się na dziedzictwie kulturowym, wiedzy i informacji,
- jest powiązany z innymi sektorami bazującymi na wiedzy (edukacja, turystyka kulturalna),
- tworzy duże zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych specjalistów,
- opiera się na sieci małych i średnich przedsiębiorstw, działających obok niewielu dużych,
- obejmuje rynek ponadlokalny i opiera się na ponadlokalnych powiązaniach,
- jest czysty ekologicznie.

Województwo śląskie dysponuje pokaźnymi zasobami kulturowymi, które powinno wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego. Do podstawowych należą:

- zabytki nieruchome, takie jak:
 - krajobrazy kulturowe,
 - układy urbanistyczne, zespoły budowlane, w tym budownictwa modernistycznego, socrealistycznego oraz dóbr kultury współczesnej,
 - dzieła architektury i budownictwa, w tym budownictwa drewnianego,
 - dzieła budownictwa obronnego,
 - obiekty przemysłu i techniki, w tym kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe,
 - parki, ogrody i inne formy projektowanej zieleni, oraz cmentarze,
 - pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyska, kurhany,
 - relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej;
- zabytki ruchome (takie jak np. krzyże przydrożne, polichromie średniowieczne i nowożytne, rzeźby plenerowe);
- elementy dziedzictwa niematerialnego (w tym tradycje i folklor);
- muzea i zbiory muzealne.

Zintegrowany rozwój przemysłu kultury i kreowanie produktów markowych są motorem rozwoju turystyki. Na terenie województwa śląskiego szczególne znaczenie ma:

- turystyka przemysłowa,
- turystyka miejska (obejmująca m.in. założenia urbanistyczne, zabytki modernizmu),

- turystyka sentymentalna (np. tradycji żydowskich, kraju dzieciństwa),
- turystyka pielgrzymkowa,
- turystyka na terenach wiejskich (przyrodniczo-kulturowa),
- kulturowa turystyka tematyczna (archeologiczna, przemysłowa, budownictwa drewnianego).

Zabytki i tradycje regionalne mocno już ulokowały się w gospodarce województwa oraz w zespole podstawowych elementów promocji województwa, gmin i powiatów. Informacje o zabytkach regionu, powiatu i gminy można znaleźć niemal na wszystkich stronach internetowych tych jednostek, a także w wydawanych przez nie materiałach promocyjnych.

Zaawansowanym działaniem promującym zabytki i równocześnie promującym województwo, powiaty i gminy są markowe produkty turystyczne kreowane z wykorzystaniem zabytków. Są to między innymi szlaki kulturowe, obiekty o znaczeniu kulturowym otwarte dla turystów oraz imprezy promujące tradycje ludowe i kulturę lokalną.

Szlaki kulturowe o zasięgu regionalnym

Na terenie województwa istnieją cztery szlaki kulturowe o zasięgu wojewódzkim: *Szlak Orlich Gniazd*, *Szlak Zabytków Techniki*, *Szlak Architektury Drewnianej* i Szlak Kulinarny *Śląskie Smaki*.

Szlak Orlich Gniazd wyznaczony w 1950 roku z inicjatywy znanego krajoznawcy Kazimierza Sosnowskiego. Łączy on Kraków z Częstochową prowadząc przez najbardziej atrakcyjne krajobrazowo tereny Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Swoją nazwę wzięt od średniowiecznych gotyckich warowni, zamków i strażnic, ulokowanych na skałach wapiennych na kształt orlich gniazd. Długość Szlaku wynosi ponad 163 kilometry. Atrakcje na Szlaku Orlich Gniazd to między innymi klasztor na Jasnej Górze, zamek w Olsztynie, zamek Ostrężnik, zamek w Mirowie, zamek Bobolice, zamek Bąkowiec w Morsku, Gród na górze Birów, zamek Ogrodzieniec w Podzamczu, zamek Pilcza w Smoleniu, zamek w Bydlinie, zamek w Rabsztynie, zamek Pieskowa Skała, zamek w Korzkwi i kończący szlak w Krakowie – Zamek Królewski na Wawelu. Istnieje też rowerowa wersja szlaku (Rowerowy Szlak Orlich Gniazd) o długości ok. 190 km.

Szlak Zabytków Techniki (SZT) jest tematycznym, samochodowym szlakiem turystycznym, który łączy obiekty związane z dziedzictwem przemysłowym województwa śląskiego. Obecnie tworzy go 40 obiektów. Szlak prezentuje najciekawsze pod względem walorów turystycznych, historycznych i architektonicznych obiekty przemysłowe w województwie śląskim i jest najbardziej interesującą trasą turystyki industrialnej w Polsce. W 2018 roku liczba turystów zwiedzających obiekty na Szlaku Zabytków Techniki przekroczyła milion³². Wśród najchętniej odwiedzanych obiektów (2018) są zabytki przemysłu górniczego w Zabrze (kopalnia Guido, sztolnia Królowa Luiza), Kopalnia Srebra i Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach (obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO), Muzeum Browaru Żywiec, Muzeum Śląskie, Muzeum Hutnictwa Cynku – Walcownia w Katowicach, Fabryka Porcelany w Katowicach i familoki w Czerwionce-Leszczynach. W latach 2020–2021 nastąpiło zmniejszenie liczby turystów związane z obostrzeniami wynikającymi z pandemii COVID-19.

Jako jeden z głównych markowych produktów turystycznych województwa śląskiego prezentuje region na turystycznej mapie kraju. Znaczenie i powodzenie szlaku zostało zauważone na arenie krajowej i międzynarodowej. Szlak był wielokrotnie nagradzany. W 2008 roku otrzymał Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej dla najlepszego produktu turystycznego w kraju. W 2010 roku Szlak dołączył do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa

³² 1 200 000 turystów w 2018 roku <https://zabytkitechniki.pl/news/1012874/historyczny-rekord-blisko-12-miliona-osob-na-szlaku-zabytkow-techniki> [dostęp 15.01.2022].

Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH), a w tym samym roku został nagrodzony Złotym Medalem Targów Poznańskich dla najlepszego produktu turystycznego w Polsce. Od 2010 roku w czerwcu organizowane jest Święto Szlaku Zabytków Techniki – *Industriada*, które co roku przyciąga coraz większe grono miłośników techniki. W roku 2013 Święto Szlaku Zabytków Techniki – *Industriada* otrzymało certyfikat w konkursie Polskiej Organizacji Turystycznej na Najlepszy Produkt Turystyczny Polski, w 2017 roku nagrodzona została Złotym Certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej. Od roku 2020 Operatorem Szlaku Zabytków Techniki jest Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze.

Szlak Architektury Drewnianej powstał w 2002 r. na wniosek marszałka województwa śląskiego Na szlaku jest 5 pętli przebiegających przez zróżnicowane tereny województwa w tym obszary wiejskie, Pętla łączy najciekawsze przykłady drewnianej architektury sakralnej – od wieku XV po okres dwudziestolecia międzywojennego (kościół pw. św. Jadwigi w Zabrze-Porębie), obydwie skanseny: *Muzeum Górnos Śląski Park Etnograficzny w Chorzowie* i *Zagrode Wsi Pszczyńskiej*, oraz ciekawe przykłady drewnianej architektury świeckiej – *Dom Tkacza* w Bielsku-Białej i starą karczmę w Jeleśni. Jego trasa główna łączy się z podobnym szlakiem w województwie małopolskim. W 2013 roku powierzono zadanie zarządzania szlakiem *Muzeum Górnos Śląskiemu Parkowi Etnograficznemu w Chorzowie*. W ostatnim czasie w wyniku szeroko zakrojonych prac konserwatorskich prowadzonych w zabytkowych kościołach odkryto i odrestaurowano wiele przykładów dawnych polichromii, co jeszcze bardziej uatrakcyjniło szlak. Jednak, aby szlak ten w pełni promował wojewódzkie dziedzictwo budownictwa drewnianego, wymaga on opracowania koncepcji udostępniania obiektów i wypromowania na terenie województwa i kraju. Jako dobrze wypromowany produkt turystyczny może stać się motorem alternatywnego rozwoju niewielkich miejscowości i gmin o charakterze rolniczym.

Szlak kulinarny „Śląskie Smaki” został utworzony w 2012 roku z inicjatywy Polskiej Organizacji Turystycznej. Promuje on miejsca, w których można zjeść smacznie i regionalnie – województwo śląskie jest jednym z liderów Listy Produktów Tradycyjnych. Obecnie na szlaku znajduje się 28 lokali gastronomicznych. W roku 2013 obok *Industriady* otrzymał certyfikat Najlepszy Produkt Turystyczny Polski w konkursie organizowanym przez Polską Organizację Turystyczną, a w 2015 nagrodzony został nagrodą EDEN przyznawaną przez Komisję Europejską w międzynarodowym konkursie na „najlepszą europejską destynację turystyczną”.

Szlaki tematyczne o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym oraz questy

Powiaty i gminy województwa śląskiego bardzo aktywnie włączyły się w kreowanie swojego wizerunku za pomocą zabytków i dziedzictwa kulturowego. Wyrazem tych działań są m.in. powstające szlaki kulturowe. Duży udział w tworzeniu szlaków kulturowych mają też organizacje pozarządowe. Obecnie na terenie województwa istnieje co najmniej 20 ponadlokalnych kulturowych szlaków tematycznych. Niektóre z nich stanowią fragmenty szlaków ogólnopolskich lub międzynarodowych. Szlaków lokalnych (gminnych, miejskich) w roku 2012 istniało blisko 50, z czego ponad 1/3 powstała w latach 2010–2011. Do najciekawszych należą: *Szlak Historii Górnictwa Górnos Śląskiego*, *Szlak Moderny*, *Szlak Książąt Pszczyńskich*, *Szlak Kultury Żydowskiej*, *Szlak Metalurgów*, *Szlak Początków Hutnictwa*, *Szlak Powstańców Śląskich*, *Szlak Romański w Polsce*, *Szlak Zbójników Beskidzkich*, *Szlak Zbójników Karpackich*, *Szlak Walk 7 Dywizji Piechoty*, *Szlak Warowni Jurajskich*, a także śląskie odcinki *Via Regia (Drogi św. Jakuba)*. W latach 2014–2017 powstały kolejne interesujące szlaki (ponad 10), jak np. *Szlak Szklany* w Ujsołach powołany w celu ocalenia pamiątek po dawnych właścicielach ziemskich – Wielopolskich i Habsburgów oraz związaną z nimi historią działającej w XIX wieku w Złatnej huty szkła, czy też bajkowy *Szlak Utopca* zorganizowany w Brennej przywołujący postacie z bajek i miejscowych legend. W latach 2019–2021 26 gmin utworzyło nowe szlaki tematyczne, w tym rowerowe, promujące lokalne zabytki.

Wiele gmin korzysta również z nowoczesnych form upowszechniania wiedzy o zabytkach i tradycjach lokalnych proponując uczestnictwo różnego rodzaju grach miejskich i questach. Wśród promujących się w ten sposób gmin wymienić można Strumień, Pszów, Kamienicę Śląską czy Czerwionkę-Leszczyny.

Obiekty związane z turystyką pielgrzymkową

Innym tradycyjnym już produktem turystycznym są liczne ponad 100 na terenie województwa sanktuaria. Znaczący ruch pielgrzymkowy odbywa się w 14 z nich. Najbardziej znanym, rozpoznawalnym w Polsce i na świecie jest klasztor oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie (uznany za pomnik historii). Dla mieszkańców województwa duże znaczenie ma również Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej i kalwaria w Piekarach Śląskich. Miejscami kultu i pielgrzymek są też m.in. *Sanktuarium św. Walentego w Bieruniu Starym*, Bazylika Matki Bożej w Gidlach, sanktuarium Świętego Mikołaja w Pierścu, Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej Patronki Rodzin, sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Turzy Śląskiej, Parafia Matki Bożej Raciborskiej, Sanktuarium św. Jana Marii Vianneya w Czeladzi Piaskach, Sanktuarium św. Antoniego z Padwy w Dąbrowie Górniczej, Sanktuarium Matki Bożej Opiekunki Środowiska Naturalnego w Mikołowie Bujakowie, Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Lubecku, Sanktuarium Najświętszego Sakramentu w Jankowicach Rybnickich, *kościół św. Krzyża w Pietrowicach Wielkich*, *Sanktuarium Opatrzności Bożej w Jastrzębiu Zdroju*, *Sanktuarium Pani Uśmiechniętej w Pszowie*, *Sanktuarium św. Barbary w Strumieniu*.

Rewitalizacja obiektów zabytkowych na cele publiczne

Dużym zainteresowaniem powiatów i gmin cieszy się możliwość wsparcia rozwoju gospodarczego przez rewitalizację obiektów zabytkowych na cele publiczne związane z kultywowaniem i kreowaniem kultury.

Wśród gmin i powiatów szczególnie aktywnych w tworzeniu takich produktów w latach 2018–2021, często kontynuując prace rozpoczęte w latach wcześniejszych, można wymienić m.in.:

- Będzin – rewitalizacja nitowanej wieży ciśnień w Będzinie -Grodźcu oraz jej otoczenia (2020)
- Bytom – rewaloryzacja zespołu pałacowego Tiele-Wincklerów w Bytomiu-Miechowicach (realizacja 2015–2020)
- Chorzów – adaptacja hali byłej elektrowni Huty Królewskiej na Muzeum Hutnictwa (realizacja 2019–2021)
- Czeladź – rewitalizacja cechowni byłej kopalni Saturn na Postindustrialne Centrum Dziedzictwa Górnictwa Węglowego w Zagłębiu Dąbrowskim (w trakcie)
- Hażlach – adaptacja z przebudową budynku dawnego spichlerza na budynek muzealny „Dom Przyrodnika” (2020)
- Siemianowice Śląskie – rewitalizacja zabytkowej pływalni miejskiej (zakończona w 2019)
- Powiat rybnicki – rewitalizacja dworu w Łukowie Śląskim na potrzeby użyteczności publicznej (2019)
- Ruda Śląska – rewitalizacja zabytkowego budynku dworca kolejowego w Rudzie Śląskiej- Chebziu (2018)
- Rybnik – adaptacja zabytkowego pawilonu oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rodziny (2019)

- Siemianowice Śląskie – rewitalizacja pałacu Rheinbabenów w dzielnicy Michałkowice na oddział Siemianowickiego Centrum Kultury (2017–2020)
- Tworków – rewitalizacja ruin zamku wraz z przyzamkowym parkiem (2020)
- Zabrze – rewitalizacja zabytkowej wieży ciśnień na cele społeczne, edukacyjne, naukowe i kulturalne (zakończona w 2021)
- Zabrze – rewitalizacja budynku dawnej gazowni na Centrum Usług Społecznych (2021)
- Zawiercie – rewitalizacja budynku Starej Łaźni na osiedlu TAZ na Galerię „Stara Łaźnia” (2020)
- Żory – adaptacja dawnego młyna elektrycznego na siedzibę Miejskiej Biblioteki Publicznej w Żorach (2020)
- Żywiec – adaptacja zabytkowego budynku stajni na Centrum Edukacji Ekologicznej (2020)

Kultywowanie i promocja tradycji ludowych i kultury lokalnej

Dużym zainteresowaniem cieszy się również kontynuacja wydarzeń organizowanych na bazie lokalnych tradycji. Przykładem mogą być też festiwale i imprezy organizowane w ramach Tygodnia Kultury Beskidzkiej, Gwarki Tarnogórskie, Święto Ciulimu-Czulentu w Lelowie, Konkursy palm wielkanocnych, np. w Gilowicach, Pilicy, Jurajski przegląd grup kolędniczych „Herody” w Niegowej, **Jurajski Przegląd Zespołów Ludowych** w Koziegłowach czy Festiwal grup obrzędowych „Gody żywieckie”.

Działalność organizacji pozarządowych

W województwie śląskim coraz wyraźniej daje się zauważyć działania miłośników zabytków zrzeszonych w organizacjach pozarządowych. Wśród najbardziej aktywnych wymienić można m.in.:

- Stowarzyszenie na Rzecz Zabytków Fortyfikacji *Pro Fortalicium* systematycznie remontujące i udostępniające schrony bojowe *Obszaru Warownego Śląsk*;
- Fundacja *Zamek Chudów*, która objęła opieką m.in. ruiny zamku w Chudowie koło Gliwic, gdzie organizuje wiele imprez związanych z archeologią i kulturą średniowiecza, tam też prowadzi muzeum;
- Stowarzyszenie Aktywne Kobiety z Sosnowca – pomysłodawczyni i realizatorki m.in. Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet;
- Stowarzyszenie *Mysłowice Ocalić od zapomnienia* działające na rzecz upowszechnienia dziedzictwa kulturowego miasta Mysłowice;
- Stowarzyszenie na rzecz dziedzictwa kulturowego Gliwic *Gliwickie metamorfozy* które obok prowadzenia innych działań opiekują się zabytkowymi cmentarzami;
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Bełk – pomysłodawca i realizator wielu inicjatyw związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami we wsi Bełk;
- Stowarzyszenie Miłośników Historii Szczekocin i Okolic którego celem jest badanie historii Szczekocin i promocja miasta poprzez dziedzictwo kulturowe.

II.8. DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA

Na terenie województwa badaniami w zakresie zasobów zabytkowych i ich konserwacji zajmują się, w ramach swojej działalności, nieliczne jednostki, przede wszystkim muzealne. Wybrane programy badawcze prowadzone są na uczelniach wyższych, na Uniwersytecie Śląskim m.in. na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w zakresie krajobrazu kulturowego oraz na kierunkach innych wydziałów takich jak: etnologia i antropologia kulturowa, historia sztuki, turystyka historyczna; na Uniwersytecie Ekonomicznym gdzie zagadnienia związane z dziedzictwem kulturowym ujęte są na kierunku gospodarka turystyczna. Dziedzictwo kulturowe, w tym problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się też w programach kierunków budownictwa i architektury w Politechnice Śląskiej i Częstochowskiej oraz w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach.

Prace badawcze dotyczące szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego podejmowały także działy Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfańtego (dawniej Regionalny Instytut Kultury): Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Obserwatorium Kultury, Historii. Wśród prowadzonych w latach 2020–2021 wymienić można projekty badawcze i naukowe związane z działalnością Wojciecha Korfańtego oraz powstaniem śląskimi, *Mapę Obrzędową Województwa Śląskiego* (projekt dokumentujący obrzędy i tradycje), *Czarną pamięć* (badania górniczych miejsca pamięci jako ponadlokalnego składnika tożsamości kulturowej Śląska), *Zielnik Kulturowy* (projekt etnograficzny badający wykorzystanie roślin w obrzędowości), katalog Dóbr Kultury Współczesnej (zebranie i waloryzacja wartościowych dzieł architektury i sztuki powstałych od 1945 do 2000r.), wizerunki św. Barbary w Zagłębiu Dąbrowskim, witraże na terenie województwa śląskiego i inne.

Działalność badawczą prowadzi i finansuje także Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków zlecając prace archeologiczne, dokumentacje konserwatorskie oraz opracowania ekspertyz i opinii dla obiektów zabytkowych.

Tabela 11. Finansowanie działalności badawczej z budżetu Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków³³

Zadanie	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020–2021	Razem 2014–2021
Prace archeologiczne	74 000 zł	103 965 zł	0 zł	52 500 zł	230 456 zł
Dokumentacja konserwatorska	157 797 zł	77 331 zł	3 743 zł	389 071,54 zł	627 942,54 zł
Opinie, ekspertyzy	90 780 zł	93 114 zł	0	5 200 zł	189 094 zł
Ogółem	322 577 zł	274 410 zł	3 743 zł	446 772 zł	1 047 501,54 zł

³³ Za Sprawozdaniem.

Tabela 12. Liczba zadań w ramach działalności badawczej finansowanej z budżetu Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków³⁴

Zadanie	2014–2015	2016–2017	2018–2019	2020–2021	Razem 2014–2021
Liczba prac archeologicznych	11	14	0	7	32
Liczba opracowań dokumentacji konserwatorskich	17	8	1	35	61
Liczba opracowań opinii i ekspertyz	9	13	0	10	32

Z powyższych zestawień wynika, że wydatki Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na działalność badawczą w ciągu ostatnich dwóch lat wzrosły, szczególnie w zakresie wykonywania dokumentacji konserwatorskiej. Łącznie od 2014 roku Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał na działalność badawczą ponad milion złotych.

Nawet wzrastające finansowanie prac badawczych nie jest obecnie w stanie zaspokoić potrzeb, ponieważ zapóźnienia w tym zakresie oraz wcześniejsze braki są ogromne. Większość inicjatyw związanych z opieką nad zabytkami wymaga przeprowadzenia wcześniejszych prac badawczych bądź wykonania odpowiednich dokumentacji. Jednocześnie nie zwiększa się w województwie śląskim liczba specjalistów wykonujących tego typu opracowania. Od pewnego czasu obserwuje się prowadzenie projektów badawczych na terenie województwa przez uczelnie położone poza jego granicami (np. krakowskie, łódzkie czy wrocławskie).

³⁴ Tamże.

II.9. WYMIANA DOŚWIADCZEŃ I UPOWSZECHNIANIE WYNIKÓW BADAŃ W DZIEDZINIE KONSERWACJI I REWALORYZACJI ZABYTEKÓW

Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańtego (dawniej Regionalny Instytut Kultury) we współpracy ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków corocznie organizuje konferencje konserwatorskie poświęcone zabytkom naszego regionu. W ich trakcie omawiane są ciekawsze problemy związane z konserwacją, ochroną i opieką nad zabytkami. Stanowią one forum wymiany informacji konserwatorskich. Konferencji corocznie towarzyszy promocja kolejnego tomu wydawnictwa *Wiadomości Konserwatorskie Województwa Śląskiego*, przygotowana przez dział Centrum Dziedzictwa Kulturowego Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfańtego, we współpracy ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W roku 2020 ze względu na stan pandemii konferencja nie odbyła się, natomiast w roku 2021 odbyły się dwie konferencje (konferencja konserwatorska „Nowe funkcje w zabytkach – marzec 2021, konferencja konserwatorska „Przestrzeń publiczna” – grudzień 2021).

W roku 2019 Politechnika Częstochowska zorganizowała międzynarodową konferencję tematyczną poświęconą ochronie zabytków „Dziedzictwo kulturowe zabytków techniki oraz ich wpływ na rozwój współczesnych technologii przemysłowych”. W okresie 2020–2021 również inne uczelnie (Politechnika Śląska, Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach) organizowały wydarzenia w obszarze dziedzictwa kulturowego.

Ograniczenie działań w zakresie wymiany doświadczeń i upowszechniania wyników badań spowodowane było w znacznym stopniu skutkiem pandemii COVID–19 i koniecznością przeniesienia pewnych inicjatyw do sieci. Konieczność przeorganizowania pracy i zmiany formuły organizowania spotkań i konferencji spowodowała spowolnienie działań i zmniejszenie ich liczby.

II.10. ANALIZA SWOT

Tabela 13. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dziedzictwo kulturowe wyróżniające obszar województwa śląskiego na tle kraju, którego cechami charakterystycznymi są m.in.: - wielokulturowość obszaru, w tym również wielość religii i tradycji; - różnorodność układów i zespołów przestrzennych wynikające z historycznie uwarunkowanego granicznego położenia, zarówno pod względem państwowym i administracyjnym, jak i kościelnym, pogranicze grup etnograficznych; - zachowane lub odtwarzane fragmenty krajobrazu kształtowanego w wyniku dawnych sposobów gospodarowania np. krajobraz jurajski, <i>Żabięgo Kraju</i>, Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, krajobraz pocysterski i inne; - zróżnicowane zasoby dziedzictwa kulturowego o szczególnych a nawet unikatowych walorach, w tym: liczne zabytki przemysłu i techniki oraz osiedla i kolonie patronackie z nimi związane, kościoły drewniane, architektura <i>militaris</i>, miasta o genezie średniowiecznej, założenia rezydencjonalne, dziedzictwo kulturowe wsi, krajobraz komponowany i założenia zieleni, stanowiska archeologiczne; - duże obszary ochrony krajobrazu kulturowego w granicach istniejących parków krajobrazowych; - ślady dawnego wydobycia i przetwarzania związane z: wydobyciem i przetwarzaniem kruszców, w tym rud srebrnożelaznych, darniowych rud żelaza; - pozostałości związane z działalnością przemysłu górniczo-hutniczego w XVIII–XX wieku, przemysłu włókienniczego; przemysłu cementowego; uprawą ziemi i gospodarką wodną i inne. • Sukces działania i rozbudowy <i>Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego</i> oraz cyklicznej imprezy	• Brak ewidencji zabytków w części gmin. • Niedostateczne rozpoznanie zasobów krajobrazu kulturowego, szczególnie na terenach wiejskich. • Nieuregulowana własność części obiektów zabytkowych. • Zły stan zachowania części obiektów zabytkowych wynikający z niszczenia zabytków, gospodarczej działalności człowieka, braku bieżącej konserwacji i systematyczności działania. • Mało efektywne funkcjonowanie <i>Szlaku Architektury Drewnianej</i>. • Realizacja inwestycji w sąsiedztwie obiektów zabytkowych bez uwzględnienia kontekstu miejsca, co jest przyczyną niszczenia ekspozycji obiektu zabytkowego. • Niszczenie krajobrazów kulturowych obszarów zurbanizowanych i otwartych przez realizację projektów nie uwzględniających dziedzictwa kulturowego (brak badań i analiz poprzedzających proces projektowania). • Mała świadomość społeczna potencjału zasobów dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej województwa i możliwości jego wykorzystania dla rozwoju gospodarczego. • Niska integracja środowisk w obszarze dziedzictwa kulturowego. • Niedostateczna promocja zabytków jako szansy rozwojowej. • Niewystarczający udział mediów lokalnych w propagowaniu wartości zabytków krajobrazu oraz możliwości jego wykorzystania w rozwoju gospodarczym. • Niedostateczna ilość infrastruktury turystycznej przy obiektach zabytkowych i nieefektywna promocja obiektów; niewystarczające przygotowanie decydentów do oceny wartości kulturowej

promującej szlak <i>Industriada</i> – rozpoznawalność marki w regionie, kraju, Europie. • Utworzenie śląskiego odcinka <i>Szlaku Architektury Drewnianej</i>. • Bardzo duża liczba lokalnych szlaków kulturowych – wykorzystywanie zabytków dla promocji gmin i powiatów – włączenie zabytków w procesy gospodarcze. • Szlaki turystyczne promujące dziedzictwo kulturowe (<i>Szlak Husarii, Szlak Orlich Gniazd</i> itd.). • Wzmocnienie dziedzictwa architektury sakralnej dużą liczbą odkrytych średniowiecznych polichromii – efekt prowadzonych prac konserwatorskich finansowanych z funduszy ŚWKZ i dotacji konkursów Zarządu Województwa Śląskiego. • Działalność Instytutu Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego jako następcy Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach – Instytucji Kultury Samorządu Województwa Śląskiego – interdyscyplinarnej instytucji specjalizującej się w wielopłaszczyznowych działaniach związanych z opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym, w tym dokumentowaniem, edukacją i popularyzacją, dysponująca bogatą wiedzą o zabytkach województwa. • Rozwijająca się działalność powiatowych centrów promujących kulturę i dziedzictwo kulturowe (Zamek Piastowski w Raciborzu, Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim). • Coraz większa liczba gmin wykorzystująca w rozwoju potencjał lokalnego dziedzictwa kulturowego (np. Żarki, Lelów, Węgierska Górka, Koziegłowy, Radlin). • wykorzystanie techniki cyfrowej do promocji zabytków na stronach internetowych, np. Ruda Śląska. • digitalizacja zabytków – utworzenie <i>Śląskiego Digitalium</i> (Biblioteka Śląska, Silesia Film, Opera Śląska; w tym	zabytków obszarowych i krajobrazu oraz powiązań przestrzennych. • Postrzeganie województwa jedynie jako obszaru przemysłowego. • Istniejące nadal w mentalności mieszkańców podziały przestrzenne wynikające z przebiegu dawnych granic. • Niewystarczające zaplecze naukowe w województwie badające dziedzictwo kulturowe regionu. • Bardzo niskie nakłady na badania dziedzictwa kulturowego województwa.

planowana organizacja mobilnego centrum digitalizacji przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego). • Działalność JST i organizacji pozarządowych na rzecz podnoszenia rangi dziedzictwa kulturowego województwa: - zwiększająca się liczba Pomników Historii (koniec 2021 roku – 7); - Wpisanie na listę UNESCO kopalni rud ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach. • Zaangażowanie organizacji pozarządowych na rzecz opieki nad zabytkami np. Stowarzyszenie Pro Fortalicium, Fundacja <i>Zamek Chudów</i>, Towarzystwo Miłośników Ziemi Zawierciańskiej, Stowarzyszenie Miłośników Historii Szczekocin i Okolic, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska i wiele innych. • Coraz większe zaangażowanie organizacji pozarządowych w promocje i kultywowanie tradycji ludowych i kultury lokalnej. • Tworzenie regionalnych markowych produktów turystycznych. • Rozwój turystyki tematycznej (np. przemysłowej, militarnej, modernizacji).	

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Ujęcie problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych kraju, w tym przypisywanie dużego znaczenia ochronie zabytkowego krajobrazu. • Możliwość pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł. • Wzrost znaczenia zabytku i lokalnych tradycji jako potencjalnego produktu turystycznego i elementu rozwoju społeczno-gospodarczego. • Promocja walorów środowiska kulturowego z wykorzystaniem nowych	• Niespójność przepisów różnych ustaw związanych z ochroną zabytków. • Niska skuteczność stosowania prawa. • Problemy z określeniem wykładni stosowanego prawa. • Stosowanie niewłaściwych technologii i materiałów przy pracach renowacyjnych i konserwatorskich. • Tworzenie „nowych zabytków” i pseudonaukowe rekonstrukcje. • Ruch turystyczny przekraczający chłonność terenu w obszarach znanych obiektów

technologii/mediów. • Wzrost zainteresowania dziedzictwem materialnym i niematerialnym. • Powoływanie nowych szlaków kulturowych • Ustanawianie nowych Parków Kulturowych • Większa dostępność do przykładów dobrych praktyk w postępowaniu z zabytkami. • Powołanie metropolii. • Skutek pandemii COVID-19 – przeniesienie znacznej części wydarzeń do sieci, a tym samym większy ich odbiór i możliwości uczestnictwa. • Coraz większa świadomość konieczności podejścia do zabytku nie jako pojedynczego obiektu, ale w ujęciu całościowym (w kontekście otoczenia, krajobrazu kulturowego, elementów dziedzictwa niematerialnego itp.) • Coraz bardziej nowoczesne myślenie o zabytkach i co za tym idzie niesztaampowe ich wykorzystywanie np. w działaniach promocyjnych	zabytkowych. • Kradzieże, akty wandalizmu. • Uzależnienie służb konserwatorskich od władz. • Brak realnych zachęt dla inwestorów prywatnych do inwestowania w zabytki. • Brak środków finansowych właścicieli obiektów na ich konserwację. • Brak, na terenie województwa, specjalistycznych fakultetów kształcących w zakresie dokumentacji, badań i konserwacji zabytków i zarządzania ich zasobem. • Trudna do powstrzymania dostępnymi narzędziami prawnymi presja inwestycyjna na tereny o walorach kulturowych i przyrodniczo-kulturowych. • Ekspansja inwestycyjna na obszarach miast i wsi ingerująca w historyczny układ urbanistyczny i ruralistyczny. • Zagrożenia środowiskowe (zanieczyszczenia powietrza, zmiany rzeźby terenu, szkody górnicze). • Brak spójnych działań na rzecz przekształceń strukturalnych obszaru XIX w. okręgu przemysłowego. • Brak doradztwa dla osób prywatnych inwestujących w obiekty zabytkowe. • Skutek pandemii COVID-19 – ograniczenie liczby organizowanych wydarzeń i ograniczenie liczby ich uczestników • Brak zainteresowania zabytkami na skutek innych ważnych wydarzeń o zasięgu światowym (pandemia COVID, konflikty międzynarodowe, kryzys klimatyczny)

III. DZIEDZICTWO KULTUROWE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

III.1. ZABYTKI W POLITYCE PAŃSTWA

W systemie zarządzania rozwojem, którego podstawę stanowi ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1057) ustanowił się nowy porządek strategiczny wypracowany w komplecie dokumentów wyznaczających drogę działań na najbliższe lata. Ramę nowego porządku stanowią: *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju* (perspektywa 2030 roku) oraz *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (zawsze w układzie 20 lat do przodu). W tak zdefiniowanych granicach mieści się Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) SOR, jako aktualizacja średniookresowej strategii rozwoju kraju (Strategia Rozwoju Kraju 2020).

W podkreślona rolę lokalnego dziedzictwa jako czynnika budującego tożsamość, a co za tym idzie kapitał społeczny Państwa. Wśród wymienionych działań do roku 2030 znajduje się inwestowanie w ochronę dziedzictwa, : ochrona i promocja dziedzictwa narodowego, wykorzystanie dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty, inwestycje w dziedzictwo narodowe, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) zintegrowane są strategie zawierające odniesienia do opieki nad zabytkami i dziedzictwa kulturowego. Są to między innymi:

- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030,*
- *Strategia zróżnicowanego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030.*

W dokumentach tych zabytki oraz dziedzictwo kulturowe postrzegane są jako bardzo ważny element rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Jest uznawane za jeden z potencjałów rozwojowych sprzyjających osiągnięciu celów: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Zabytkom przypisuje się szczególną rolę w budowie kapitału społecznego, więzi międzyludzkich i tożsamości społeczeństwa.

Powyższe dokumenty zostały omówione szerzej w aneksie 1.

III.2. ZABYTKI W POLITYCE WOJEWÓDZTWA

W systemie strategicznych dokumentów województwa kluczowy jest dokument dostosowany do zmian wywołanych wprowadzeniem w życie przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1057) jakim jest *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego ŚLĄSKIE 2030 – Zielone Śląskie*. Pozostałe obowiązujące dokumenty strategiczne odnoszące się do opieki nad zabytkami to:

- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego,*
- *Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020.*

Problematyka opieki nad zabytkami jest również ujęta w nowym ponadregionalnym dokumencie jakim jest *Strategia dla rozwoju polski południowej w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego do roku 2020*.

Powyższe dokumenty zostały omówione szerzej w aneksie 2.

IV. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM NA LATA 2022–2025

Cele programu wynikają z przeprowadzonej analizy zasobów zabytkowych i uwzględniają cele wskazane w ustawie. Przyjęto następujące poziomy strategiczne: cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki działań. Sformułowano je w zgodności ze strategią rozwoju województwa oraz właściwymi krajowymi i wojewódzkimi dokumentami strategicznymi³⁵. Cele zostały sformułowane na podstawie diagnozy podsumowanej analizą SWOT. Zestawienie celów i kierunków działań przedstawiono w tabeli 12: *Cele i kierunki działań wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim*.

Zabytki posiadają potencjał nie tylko materialny, ale też artystyczny i poznawczy utrwalający naszą pamięć narodową oraz tworzący tożsamość. Stanowią policzalne wartości przestrzeni, która – mając swoisty *genius loci* – bywa konkurencyjna na rynku idei oraz na rynku nieruchomości. Świadome zarządzanie dziedzictwem (heritologia) może być elementem budowy wspólnego kapitału społecznego – tożsamości miejsca, a pośrednio więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie. Przy skutecznym zarządzaniu dziedzictwem materialnym obiekty zabytkowe są postrzegane przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego danego miejsca i regionu.

Mając na uwadze powyższe, sformułowano następujący cel nadrzędny *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2022–2025*:

HARMONIJNE ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM KULTUROWYM ORAZ OPTYMALNE ZACHOWANIE AUTENTYCZNEGO MATERIALNEGO I NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA WSPOMAGA BUDOWĘ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA I PROMOCJI REGIONU W KRAJU I NA ŚWIECIE.

Aby ten cel został zrealizowany, konieczne jest podjęcie działań związanych i z materią zabytków i kompetencją społeczną. Temu służą wyróżnione dwa cele strategiczne programu:

- Cel strategiczny I – Zrównoważone zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) i włączenie go w zarządzanie procesami gospodarczymi,
- Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnego klimatu dla instytucji i włączenia społecznego w opiekę nad dziedzictwem kulturowym regionu.

CEL STRATEGICZNY I

KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA

O wartości dziedzictwa stanowi jego autentyczność rozumiany jako zachowana oryginalna substancja materialna oraz konteksty kulturowe. Właściwie zachowane, autentyczne, atrakcyjnie eksponowane i udostępnione zabytki będą stanowić ważny element rozwoju gospodarczego regionu.

³⁵ W tym na aktualizowanej *Strategii rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020*, ostatniego dokumentu tej rangi w zakresie kultury.

Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

- Cel operacyjny I.1 – Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa
- Cel operacyjny I.2 – Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa
- Cel operacyjny I.3 – Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego

CEL OPERACYJNY I.1

Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa

Sprawna i efektywna opieka nad zabytkami wymaga głębokiej, opartej na solidnych podstawach wiedzy o historii, tradycjach i dziedzictwie. Niezbędna jest aktualna wiedza o stanie zachowania zabytków znajdujących się w ewidencji, jak również obiektów aspirujących do tego miana w wyniku upływu czasu i zmiany definicji pojęcia zabytek.

Opieka nad zabytkami powinna opierać się na wiedzy o zabytkach województwa i konserwacji opartej na solidnych podstawach naukowych. Braki w dokumentacji badawczej, analitycznej i syntetyzującej w znaczący sposób utrudniają działania w sferze konserwacji zabytków i mogą być przyczyną utraty przez nie wartości zabytkowych. Uzupełnienie tych braków pozwoli na sprawowanie skutecznej i efektywnej opieki nad zabytkami. Rezultatem działań powinny być rozpoznanie stanu zasobów zabytkowych województwa i jego wartości, pogłębienie wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach regionu, powiększenie zasobu i aktualizacja opracowań studialnych i analitycznych niezbędnych do prawidłowej opieki nad zabytkami i właściwego zarządzania zabytkami.

Dla realizacji przedstawionego celu operacyjnego przyjęto następujące kierunki działań:

- **Kierunek działań I.1.A – Weryfikacja zabytków województwa**

Realizacja kierunku będzie polegała na:

- waloryzacji zabytków i określeniu ich znaczenia dla dziedzictwa regionu, kraju, Europy, świata,
- opracowanie kart ewidencyjnych i adresowych zabytków włączonych do wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków,
- inwentaryzacja zabytków archeologicznych (w tym program *Archeologiczne Zdjęcie Polski*),

- **Kierunek działań I.1.B – Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa**

Realizacja kierunku to:

- rozwój zaplecza naukowego i kompleksowych programów badawczych,
- rozwoju badań i dokumentowania zabytków, sporządzanie studiów historyczno-konserwatorskich,
- realizacja pilotażowych projektów badawczych, tworzenie źródeł wizualnych, fonicznych i tekstowych dotyczących zjawisk kultury ludowej,
- digitalizacja regionalnych i lokalnych zasobów zabytkowych oraz tworzenie struktur udostępniania zbiorów,

- powstanie forum wymiany doświadczeń dla osób zajmujących się problematyką dziedzictwa kulturowego regionu,
- dalekookresowo – powstanie centrum badawczo-zarządczego koncentrującego informację i działania związane z badaniami dziedzictwa kulturowego województwa oraz ich upowszechnianiem.

CEL OPERACYJNY I. 2

Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa

Efektywne zarządzanie zabytkami wymaga tworzenia nowoczesnych struktur organizacyjno-technicznych, począwszy od organizacji struktur organizacyjnych urzędów JST, w których powinny się znaleźć specjalistyczne stanowiska odpowiedzialne za sprawy dziedzictwa kulturowego (miejski/powiatowy konserwator zabytków), poprzez organizację i udostępnianie bazy danych o zabytkach oraz właściwy monitoring przemian, jakim one podlegają, a skończywszy na wykorzystaniu dostępnych narzędzi kształtowania przestrzeni województwa, (programy opieki nad zabytkami, wprowadzenie ustawowych form ochrony konserwatorskiej pozostających w kompetencji gmin, planowanie przestrzenne) w celu sprawowania efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.

Ten cel operacyjny będzie realizowany za pomocą następujących kierunków działań:

- **Kierunek działań I.2.A – Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami**

Realizacja kierunku będzie polegała na:

- uwzględnianiu stanowiska ds. opieki nad zabytkami w strukturze organizacyjnej urzędów JST,
- tworzeniu elektronicznej bazy danych o zabytkach,
- digitalizacji zabytków.

- **Kierunek działań I.2.B – Zarządzanie zabytkami**

Realizacja kierunku to:

- opracowywanie programów opieki nad zabytkami,
- opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego – wykorzystanie ustaleń planów do wprowadzenia zasad ochrony zabytków, w tym parków kulturowych,
- świadome wykorzystywanie różnych form ochrony zabytków (takich jak park kulturowy, pomnik historii),
- regulowanie polityki wobec zabytków za pomocą realizowanych zadań publicznych,
- stosowanie zachęt do opieki nad zabytkami realizowanej przez ich właścicieli,
- organizacja konkursów urbanistycznych i architektonicznych mających na celu wybór najwłaściwszych sposobów działania w tkance zabytkowej i jej otoczeniu (np. harmonijne wkomponowanie nowych obiektów),
- opracowywanie i wykorzystywanie studiów krajobrazowych przy zagospodarowaniu terenów otwartych i wewnątrz miejskich, w tym kształtowaniu panoram miast i wsi,
- rekomendacja obiektów o wysokich walorach zabytkowych do objęcia prawną ochroną konserwatorską,

- tworzenie i aktualizowanie infrastruktury informującej o obiektach zabytkowych i obiektach turystyki kulturowej, np. tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych i związanych z turystyką kulturową,
- tworzenie i aktualizowanie infrastruktury systemu informacji kulturowej i turystycznej (w tym elektronicznej), np. organizacja oznakowania drogowego do zabytków, GPS, wydawnictwa informacyjne, strony internetowe,
- ciągłe doskonalenie kompetencji własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

CEL OPERACYJNY I. 3

Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego

Wykorzystanie obiektów zabytkowych do realizacji współczesnych celów gospodarczych wymaga ich właściwej konserwacji, rewaloryzacji i adaptacji i z uwzględnieniem ich autentyczności.

Podejmowane działania powinny mieć charakter kompleksowy – począwszy od badań, planowania i programowania działań poprzez całościowe procedury inwestycyjne, a skończywszy na działaniach prowadzonych bezpośrednio na materii zabytku. Temu celowi operacyjnemu będą służyły następujące kierunki działań:

- **Kierunek działań I.3.A – Konserwacja i adaptacja zabytków**

Kierunek będzie realizowany przez:

- podejmowanie strategicznych działań konserwatorskich remontowych i adaptacyjnych przy zabytkach poprzedzonych opracowaniem pełnej dokumentacji konserwatorskiej ze szczególnym zwróceniem uwagi na zachowanie autentyczności zabytku i kontekstów krajobrazu kulturowego. Ważne jest działanie w oparciu o badania specjalistyczne i ekspozycja autentyczności obiektu,
- konserwacja oraz przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych, w tym zachowanie zabytków archeologicznych, dokumentowanie oraz opracowywanie wyników badań, w tym ratowniczych,
- zabezpieczenie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi oraz na wypadek eksploatacji rabunkowej,
- działania i inwestycje wynikające z przepisów przeciwpożarowych, zapobiegania klęskom żywiołowym, ochrony klimatu oraz zabezpieczeń przeciwwłamaniowych.

- **Kierunek działań I.3.B – Świadome kreowanie nowych funkcji obiektów zabytkowych, w tym markowych produktów turystycznych**

Realizacja kierunku będzie polegała na:

- rekomendowanie nowoczesnych funkcjonalności dla obiektów zabytkowych tworzeniu nowych i wzmacnianiu istniejących markowych produktów turystycznych,
- organizacji kampanii promocyjnych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

CEL STRATEGICZNY II

KSZTAŁTOWANIE POZYTYWNYCH POSTAW SPOŁECZEŃSTWA WOBEC DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU

Poszanowanie dla zabytków, historii i tradycji regionu wynika z wiedzy i identyfikacji kulturowej i tożsamościowej z daną przestrzenią. Jedynie wysoka świadomości społeczna

o wartościach zabytków i tradycji oraz potrzeba ich zachowania dla przyszłych pokoleń są w stanie zapewnić kształtowanie obrazu kulturowego województwa z poszanowaniem jego historii i według zasad zrównoważonego rozwoju. Osiągnięcie tego celu wymaga propagowania wiedzy o zabytkach oraz aktywizacji społeczeństwa na rzecz opieki nad zabytkami. Cele te można osiągnąć przez szeroko zakrojone działania edukacyjne oraz popularyzację i promocję wiedzy o zabytkach, a także wspieranie działań zachęcających do poznawania dziedzictwa kulturowego regionu i stosowanie zachęt do pracy na rzecz opieki nad zabytkami przez nagradzanie przykładów dobrych praktyk.

Dla drugiego celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

- Cel operacyjny II.1 – Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach edukacji
- Cel operacyjny II.2 – Włączenie społeczności lokalnych w procesy opieki nad dziedzictwem kulturowym od poziomu strategii do wspólnych, systemowych działań

CEL OPERACYJNY II.1.

Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach edukacji

Opieka nad zabytkami jest także efektem wiedzy i kompetencji społecznej. Dlatego realizacja celu wymaga podjęcia działań na rzecz edukacji na każdym szczeblu o szeroko rozumianym dziedzictwie kulturowym oraz popularyzacji i promocji wiedzy o zabytkach. Efektem realizacji celu będzie wzrost poziomu wiedzy, a tym samym ochrony zabytków.

Będą wdrożone programy i ścieżki edukacyjne adresowane do uczniów, studentów, profesjonalistów i decydentów, wzbogacenie wiedzy o zabytkach i ich wartości oraz sposobach postępowania z zabytkami w celu ich zachowania, adaptacji, właściwego eksponowania itd.

Do realizacji tego celu przyjęto następujące kierunki działań:

- **Kierunek działań II.1.A – Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym**

Kierunek będzie realizowany przez:

- systemowy rozwój i wzmocnienie edukacji regionalnej na wszystkich szczeblach edukacji
- doskonalenie kadr działających w strefie opieki nad zabytkami,
- aktualizowanie i zwiększanie oferty nauczania uczelni wyższych, w tym organizację praktyk studenckich i stażów,
- tworzenie i realizację programów edukacyjnych dotyczących zabytków i tradycji, w tym warsztaty, wystawy, wycieczki, konkursy, ścieżki edukacyjne
- realizację warsztatów oraz innych form szkoleń w zakresie opieki nad zabytkami i dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym,
- organizację interdyscyplinarnych warsztatów i szkoleń, w tym działania na rzecz zachowania folkloru oraz obrzędów i zwyczajów, zanikających zawodów i umiejętności oraz wzorców życia – przekazywanie zanikających umiejętności,
- ukierunkowane na ochronę dziedzictwa włączenie społeczne w ramach strategicznych procesów gentryfikacji
- kompleksowa realizacji tzw. programów dostępności

- **Kierunek działań II.1.B – Zarządzanie popularyzowaniem wiedzy o zabytkach**

Kierunek będzie realizowany przez:

- promocję dziedzictwa kulturowego przy użyciu nowych technologii i mediów, w tym mediów społecznościowych oraz tradycyjnie poprzez wydawnictwa, spotkania itp.,
- organizację wydarzeń na skalę lokalną, regionalną i ponadregionalną promujących zabytki i markowe produkty turystyczne (*Juromania*, *Industriada*, EDD i inne),
- organizację konferencji, sesji popularnonaukowych i spotkań mających na celu popularyzację wiedzy o zabytkach,
- równoległą popularyzacją dziedzictwa niematerialnego, w tym organizacja wystaw, konkursów, przeglądów, warsztatów, festiwali, podtrzymywanie i popularyzacja kultury ludowej i tradycyjnej, gwar regionów etnograficznych
- realizację interdyscyplinarnych projektów wykorzystujących dziedzictwo kulturowe regionu w ramach projektów transgranicznych i międzynarodowych.
- Udostępnianie zabytków osobom z niepełnosprawnościami

CEL OPERACYJNY II.2

Włączenie społeczności lokalnych w procesy opieki nad dziedzictwem kulturowym od poziomu strategii do wspólnych, systemowych działań

Zabytki w dużej mierze wypełniają przestrzeń nas otaczającą. Aby zachęcić mieszkańców do opieki nad zabytkami, niezbędne jest wykształcenie pozytywnych postaw wobec zabytków i tradycji regionu przez działania na rzecz poznania zabytków i stosowanie zachęt do działania na rzecz opieki nad zabytkami.

Efektom realizacji celu będzie wzrost zainteresowania historią, tradycją i zabytkami wśród mieszkańców regionu, podniesienie aktywności społecznej w dziedzinie opieki nad zabytkami.

Celowi temu służyć będą następujące kierunki działań:

- **Kierunek działań II.2.A – Wspieranie działań oddolnych na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu i opieki nad zabytkami**

Kierunek będzie realizowany przez:

- organizowanie i wspieranie przedsięwzięć mających na celu ochronę i promocję miejsc o znaczeniu historyczno-kulturowym
- sprzyjanie budowaniu tożsamości lokalnej i regionalnej przez promowanie inicjatyw kulturowych,
- ułatwianie realizacji przedsięwzięć mających na celu przybliżenie zabytków i tradycji regionu szerokiemu gronu odbiorców,
- organizację ognisk, kółek zainteresowań, warsztatów skierowanych do środowisk osób wykluczonych (osób bezrobotnych, ze środowisk marginalizowanych oraz patologicznych).

- **Kierunek działań II.2.B – Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami**

Kierunek będzie realizowany przez:

- nagradzanie za działalność na rzecz opieki nad dziedzictwem kulturowym i upowszechnianiem wiedzy,
- wprowadzanie nagród za poszanowanie sąsiedztwa obiektów zabytkowych przy lokalizacji nowych inwestycji – wpisanie inwestycji w historyczny krajobraz,
- rekomendowanie konkursów uwzględniających znaczenie i zachowanie krajobrazu kulturowego dla przypadków dobrych praktyk odbudowy, rewitalizacji, jak i zmiany funkcji obiektu.

Tabela 14. Cele i kierunki działań *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim*

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
I. KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA	I.1. Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa	I.1.A. Weryfikacja zabytków województwa
		I.1.B. Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa
	I.2. Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa	I.2.A. Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami
		I.2.B. Zarządzanie zabytkami
	I.3. Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego	I.3.A. Konserwacja i adaptacja zabytków
		I.3.B. Świadome kreowanie nowych funkcji obiektów zabytkowych, w tym markowych produktów turystycznych
II. KSZTAŁTOWANIE POZYTYWNYCH POSTAW SPOŁECZEŃSTWA WOBEC DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU	II.1. Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach edukacji	II.1.A. Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym
		II.1.B. Zarządzanie popularyzowaniem wiedzy o zabytkach
	II.2. Włączenie społeczności lokalnych w procesy opieki nad dziedzictwem kulturowym od poziomu strategii do wspólnych, systemowych działań	II.2.A. Wspieranie działań oddolnych na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu i opieki nad zabytkami
		II.2.B. Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami

V. WDRAŻANIE PROGRAMU

W ramach wyznaczonych celów i kierunków działań zostały określone rodzaje zadań. Dla każdej grupy zadań zostały wyznaczone podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych typów projektów oraz potencjalne źródła finansowania. Wdrażanie programu będzie odbywać się we wspólnym działaniu jednostek samorządowych, wojewódzkiego konserwatora zabytków, właścicieli przedsiębiorstw prywatnych, organizacji pozarządowych i instytucji, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową.

Rodzaje zadań, podmioty odpowiedzialne oraz indykatywne źródła finansowania przedstawiono w tabeli 15: *Wdrażanie Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim*.

Program będzie realizowany w środowisku kształtowanym przez ustalenia i wytyczne rządowych i regionalnych dokumentów strategicznych i planistycznych, sektorowych programów operacyjnych oraz *Regionalnego programu operacyjnego województwa śląskiego na lata 2021–2027* rzutujących na rodzaj stosowanych narzędzi, źródeł finansowania, a także dobór partnerów uczestniczących w realizacji programu. Powodzenie realizacji programu będzie wymagało współpracy wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne grupy zadań, w tym samorządów terytorialnych, wojewódzkiego konserwatora zabytków, właścicieli prywatnych, organizacji pozarządowych, środowisk naukowych oraz opiniotwórczych.

Instytucją odpowiedzialną za wdrażanie programu jest Zarząd Województwa Śląskiego, wykonujący zadania przy pomocy wydziałów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Jednostką koordynującą realizację programu jest Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego w ramach działu Centrum Dziedzictwa Kulturowego.

Program będzie finansowany przy wykorzystaniu wielu źródeł, w tym środków prywatnych i publicznych oraz funduszy strukturalnych. Indyktywne źródła finansowania przedstawiono w tabeli 16: *Źródła finansowania i szacowane alokacje*.

Tabela 15. Wdrażanie *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim*

CEL STRATEGICZNY I. KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA			
CEL OPERACYJNY I.1. Weryfikacja zasobów zabytkowych województwa			
Kierunek działań	Rodzaje zadań	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła dofinansowania
I.1.A Weryfikacja zabytków województwa	Opracowanie kart ewidencyjnych i adresowych zabytków włączonych do wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków	IMP w Katowicach, JST, instytucje kultury organizacje pozarządowe, uczelnie i jednostki badawcze inne jednostki budżetowe, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową	budżet IMP, budżet JST, budżet państwa
	Waloryzacja zabytków i określenie ich znaczenia dla dziedzictwa regionu, kraju, Europy, świata		
	Inwentaryzacja zabytków archeologicznych (AZP)	IMP w Katowicach	
I.1.B Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa	Realizacja pilotażowych projektów badawczych, tworzenie źródeł wizualnych, fonicznych i tekstowych dotyczących zjawisk kultury ludowej	JST, instytucje kultury, organizacje pozarządowe uczelnie i jednostki badawcze inne jednostki budżetowe, dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową	budżet państwa
	Rozwój zaplecza naukowego i kompleksowych programów badawczych		
	Digitalizacja regionalnych i lokalnych zasobów zabytkowych oraz tworzenie struktur udostępniania zbiorów		
	Rozwój badań i dokumentowanie zabytków, sporządzanie studiów historyczno-konserwatorskich,		
	Powstanie forum wymiany doświadczeń dla osób zajmujących się problematyką dziedzictwa kulturowego regionu		budżet JST

CEL STRATEGICZNY I. KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA			
CEL OPERACYJNY I.2. Budowa kompleksowej strategii i wywiedzionego z niej systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym województwa			
Kierunek działań	Rodzaje zadań	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła dofinansowania
I.2.A Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami	Digitalizacja zabytków	JST, instytucje kultury organizacje pozarządowe stowarzyszenia	programy strukturalne, budżet JST, budżet państwa, RPO
	Tworzenie elektronicznej bazy danych o zabytkach		
	Uwzględnianie stanowiska ds. opieki nad zabytkami w strukturze organizacyjnej urzędów JST		
I.2.B Zarządzanie zabytkami	Stosowanie zachęt do opieki nad zabytkami przez ich właścicieli	JST właściciele, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, uczelnie	budżet JST, budżet państwa, programy strukturalne, środki prywatne
	Regulowanie polityki wobec zabytków za pomocą realizowanych zadań publicznych		
	Opracowanie programów opieki nad zabytkami – wykorzystanie ustaleń planów do wprowadzenia zasad ochrony zabytków, w tym parków kulturowych		
	Powoływanie form ochrony zabytków		
	Opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego		
	Opracowywanie i wykorzystywanie studiów krajobrazowych przy zagospodarowaniu terenów otwartych i wewnątrz miejskich, w tym kształtowaniu panoram miast i wsi		
	Organizacja konkursów urbanistycznych i architektonicznych mających na celu wybór najwłaściwszych sposobów działania w tkance zabytkowej i jej otoczeniu (np. harmonijne wkomponowanie nowych obiektów)		
	Rekomendacja obiektów o wysokich walorach zabytkowych do objęcia ochroną		
	Realizacja infrastruktury informującej o obiektach zabytkowych i obiektach turystyki kulturowej, np. tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych i związanych z turystyką kulturową		
	Realizacja infrastruktury systemu informacji kulturowej i turystycznej (w tym elektronicznej), np. organizacja oznakowania drogowego do zabytków, GPS, wydawnictwa informacyjne, strony internetowe		

CEL STRATEGICZNY I. KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA

CEL OPERACYJNY I.3. Zarządzanie materialnym i niematerialnym dziedzictwem jako element strategii gospodarczej województwa śląskiego

Kierunek działań	Rodzaje zadań	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła dofinansowania
I.3.A Konservacja i adaptacja zabytków	Podejmowanie działań konserwatorskich remontowych i adaptacyjnych zabytków poprzedzonych opracowaniem pełnej dokumentacji konserwatorskiej ze szczególnym zwróceniem uwagi na zachowanie autentyczności zabytku i walorów krajobrazu kulturowego. Ważne jest działanie w oparciu o badania specjalistyczne i ekspozycja autentyczności obiektu	Właściciele, JST, organizacje pożytku publicznego, organizacje pozarządowe	budżet państwa, budżet JST, programy strukturalne, środki prywatne, RPO
	Konservacja oraz przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych, w tym zachowanie zabytków archeologicznych, dokumentowanie i opracowywanie wyników badań, w tym ratowniczych		
	Renowacja i konserwacja zabytkowej małej architektury,		
	Działania i inwestycje wynikające z przepisów przeciwpożarowych, zapobiegania klęskom żywiołowym oraz zabezpieczeń przeciwwłamaniowych		
	Zabezpieczenie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi oraz na wypadek eksploatacji rabunkowej		
	Kompleksowe oczyszczanie obiektów i przestrzeni z odpadów zawierających azbest		
I.3.B. Świadome kreowanie nowych funkcji obiektów zabytkowych, w tym markowych produktów turystycznych	Tworzenie nowych i wzmacnianie istniejących markowych produktów turystycznych	właściciele, JST	budżet państwa, budżet JST, programy strukturalne, środki prywatne
	Organizacji kampanii promocyjnych w oparciu o dziedzictwo kulturowe		

CEL STRATEGICZNY II. KSZTAŁTOWANIE POZYTYWNYCH POSTAW SPOŁECZEŃSTWA WOBEC DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU			
CEL OPERACYJNY II.1. Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami na wszystkich poziomach edukacji			
Kierunek działań	Rodzaje zadań	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła dofinansowania
II.1.A Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym	Rozwój i wzmocnienie edukacji regionalnej	uczelnie	budżet państwa, budżet JST, programy strukturalne, środki prywatne
	Aktywizacja oferty nauczania uczelni wyższych, w tym organizacja praktyk studenckich i stażów		
	Tworzenie i realizacja programów edukacyjnych dotyczących zabytków i tradycji na wszystkich poziomach nauczania podstawowego i średniego, w tym warsztaty, wystawy, wycieczki, konkursy	placówki edukacyjne wszystkich szczebli	
	Realizacja warsztatów oraz innych form szkoleń w zakresie opieki nad zabytkami i dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym, w tym w środowiskach patologicznych	JST, placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, uczelnie	
	Organizacja interdyscyplinarnych warsztatów i szkoleń, w tym działania na rzecz zachowania folkloru oraz obrzędów i zwyczajów, zanikających zawodów i umiejętności oraz wzorców życia – przekazywanie zanikających umiejętności		
	Organizacja zajęć z zakresu wiedzy o zabytkach i tradycji w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku		
II.1.B Zarządzanie popularyzowaniem wiedzy o zabytkach	Organizacja konferencji, sesji popularnonaukowych i spotkań mających na celu popularyzację wiedzy o zabytkach i <i>małych ojczyznach</i>	JST, placówki edukacyjne, uczelnie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury	budżet państwa, budżet JST, programy strukturalne, środki prywatne
	Popularyzacja dziedzictwa niematerialnego		
	Organizacja wystaw, konkursów, przeglądów, warsztatów, festiwali w celu popularyzacji dziedzictwa niematerialnego, w tym podtrzymywanie i popularyzacja gwar regionów etnograficznych i popularyzacja twórczości ludowej		
	Promocja dziedzictwa kulturowego przy użyciu nowych technologii i mediów oraz tradycyjnie poprzez wydawnictwa czy spotkania		
	Organizacja wydarzeń promujących zabytki i markowe produkty turystyczne (<i>Industriada</i> , EDD i inne)		
	Realizacja wieloaspektowych projektów kulturowych wykorzystujących dziedzictwo kulturowe regionu w ramach projektów transgranicznych i międzynarodowych		

CEL STRATEGICZNY II. KSZTAŁTOWANIE POZYTYWNEGO STOSUNKU DO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU			
CEL OPERACYJNY II.2. Włączenie społeczności lokalnych w procesy opieki nad dziedzictwem kulturowym od poziomu strategii do wspólnych, systemowych działań			
Kierunek działań	Rodzaje zadań	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła dofinansowania
II.2.A Wspieranie działań oddolnych na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego regionu i opieki nad zabytkami	organizowanie i wspieranie przedsięwzięć mających na celu ochronę i promocję miejsc o znaczeniu historyczno-kulturowym.	JST, placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje kultury	budżet państwa, budżet JST, programy strukturalne, środki prywatne
	Wspieranie organizacji pozarządowych i rozwijanie współpracy budowa tożsamości lokalnej i regionalnej przez promowanie inicjatyw kulturowych		
	organizacja ognisk, kółek zainteresowań, warsztatów skierowanych do ludzi młodych, a także osób bezrobotnych i ze środowisk marginalizowanych		
II.2.B Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami	Nagradzanie za działalność na rzecz opieki nad dziedzictwem kulturowym i upowszechnianiem wiedzy, w tym za profesjonalizm wykonywania prac przy zabytkach	JST, organizacje pozarządowe, instytucje kultury	
	W związku z szczególnym zwracaniem uwagi na krajobrazowe położenia zabytku proponujemy ustanowienie nagrody za poszanowanie sąsiedztwa obiektów–zabytkowych przy lokalizacji nowych inwestycji.- wpisanie inwestycji w historyczny krajobraz		

Tabela 16. Źródła finansowania i szacowane alokacje

Źródła finansowania	Szacunkowa wielkość środków w latach 2022–2025
Budżet państwa	
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (programy: <i>Ochrona zabytków, Ochrona zabytków archeologicznych, Kultura ludowa i tradycyjna</i>)	4 000 000 zł × 4*
Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków	2 800 000 zł × 4*
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska	600 000 zł × 4*
Budżet jednostek samorządu terytorialnego	
Dotacje Województwa Śląskiego (konkurs na prace konserwatorskie przy zabytkach)	2 000 000 zł × 4**
Dotacje Województwa Śląskiego (w ramach pozostałych konkursów)	2 200 000 zł × 4*
Jednostki samorządu terytorialnego	60 000 000 zł × 4*
Alokacje programów wspólnotowych oraz funduszy strukturalnych	
Pozyskane dotacje przez JST	90 000 000 zł × 4*

* Przyjęto założenie, że nakłady na ochronę dziedzictwa kulturowego będą się utrzymywały przynajmniej na takim samym poziomie, jak to miało miejsce w okresie obowiązywania ostatniego Programu (2018–2021).

** Kwota zabezpieczona w budżecie Województwa Śląskiego na dofinansowanie w drodze otwartego konkursu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w 2022 roku przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

VI. MONITORING I EWALUACJA

Celem monitoringu jest zbieranie informacji dotyczących realizacji programu na każdym etapie wdrażania. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz formułowania ewentualnych wytycznych i propozycji zmian. Proces monitorowania będzie polegał na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów przez podejmowane inicjatywy, na analizie zebranych danych i opracowaniu raportów. Monitoring wykorzystuje wskaźniki realizacji zadań. Na podstawie zebranych informacji będzie można opracować dwuletnie sprawozdania z realizacji programu (ocena *mid term*) oraz oceny realizacji programu (ocena *ex post*) sporządzane w okresach czteroletnich. Oceny sporządza jednostka koordynująca i przedstawia Zarządowi Województwa. Po akceptacji oceny przez Zarząd jest ona przedstawiana Sejmikowi Województwa Śląskiego. Oceny powinny stanowić punkt wyjścia opracowania kolejnego programu. Wskaźniki realizacji celu przedstawiono w tabeli 17: *Wskaźniki realizacji celów*. Wskaźniki odnoszą się do przyjętych w programie celów i ilustrują stopień realizacji programu.

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji programu wynika z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z cytowaną ustawą Zarząd Województwa Śląskiego ma obowiązek sporządzić sprawozdanie ze stanu realizacji *Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim* i przedstawić je sejmikowi województwa w cyklu dwuletnim. Następnie sprawozdania te powinny być przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków w celu ich wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Tabela 17. Wskaźniki realizacji celów

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźniki	Wartość		Źródło
			2017	2021	
I KSZTAŁTOWANIE KULTUROWEGO OBRAZU WOJEWÓDZTWA	I.1 Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa	Liczba parków kulturowych	4	4	dane własne
		Liczba kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych	7 210	8 769	ŚWKZ
		Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	3 843	4 089	ŚWKZ
		Liczba decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych	2 290	2 429	ŚWKZ
		Liczba zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	240	242	ŚWKZ
		Liczba pomników historii	5	7	dane własne
		Nakłady ŚWKZ na działalność badawczą	596 987,00 zł*	450 514,54 zł**	ŚWKZ
	I.2 Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa	Liczba szlaków kulturowych ustanowionych przez Województwo Śląskie / liczba obiektów	3/130***	3/161	dane własne
		Liczba obowiązujących gminnych programów opieki nad zabytkami	38	51	dane własne
		Liczba gmin posiadających gminną ewidencję zabytków	101	119	dane własne
	I.3 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze	Liczba wydanych pozwoleń na prace przy zabytkach	9 519*	13 048**	ŚWKZ
		Suma dotacji pozyskanych przez JST	21 300 000 zł*	363 801 047 zł**	dane własne
		Środki rozdysponowane w otwartym konkursie Województwa Śląskiego na prace przy zabytkach	3 005 000 zł*	3 200 000 zł**	dane własne
		Wydatki JST na prace przy zabytkach	67 000 zł*	241 997 509 zł**	dane własne
		Liczba nowych miejsc pracy w obiektach zabytkowych	56,5	95**	dane własne

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźniki	Wartość		Źródło
			2017	2021	
II KSZTAŁTOWANIE POZYTYWNYCH POSTAW SPOŁECZEŃSTWA WOBEC DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU	II.1 Programowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami	liczba prac licencjackich, inżynierskich i magisterskich z zakresu opieki nad zabytkami	275*	140**	dane własne
		liczba uczelni województwa śląskiego, na których prowadzone są zajęcia z zakresu opieki nad zabytkami	5	3	dane własne
		liczba kierunków na których prowadzone są zajęcia z zakresu opieki nad zabytkami	17	16	dane własne
	II.2 Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami	liczba stowarzyszeń, organizacji itp. działających na rzecz opieki nad zabytkami	88	135	dane własne
		nagrody w dziedzinie dziedzictwa kulturowego na poziomie JST	4*	21**	dane własne

* W latach 2014–2017.

** W latach 2018–2021.

*** Brak danych dla Szlaku Kulinarnego „Śląskie Smaki”.

ANEKSY

ANEKS 1

OPIEKA NAD ZABYTKAMI W KRAJOWYCH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

W systemie zarządzania rozwojem, którego podstawę stanowi ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1057) ustanowił się nowy porządek strategiczny wypracowany w komplecie dokumentów wyznaczających drogę działań na najbliższe lata. Ramę nowego porządku stanowią: *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju* (perspektywa 2030 roku) oraz *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (zawsze w układzie 20 lat do przodu). W tak zdefiniowanych granicach mieści się Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) SOR, jako aktualizacja średniookresowej strategii rozwoju kraju (Strategia Rozwoju Kraju 2020).

W podkreślona rolę lokalnego dziedzictwa jako czynnika budującego tożsamość, a co za tym idzie kapitał społeczny Państwa. Wśród wymienionych działań do roku 2030 znajduje się inwestowanie w ochronę dziedzictwa, : ochrona i promocja dziedzictwa narodowego, wykorzystanie dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty, inwestycje w dziedzictwo narodowe, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Ze Strategią na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) zintegrowane są strategie zawierające odniesienia do opieki nad zabytkami i dziedzictwa kulturowego. Są to między innymi:

- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030,*
- *Strategia zróżnicowanego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030.*

W dokumentach tych zabytki oraz dziedzictwo kulturowe postrzegane są jako bardzo ważne elementy rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Jest uznawane za jeden z potencjałów rozwojowych sprzyjających osiągnięciu celów: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Zabytkom przypisuje się szczególną rolę w budowie kapitału społecznego, więzi międzyludzkich i tożsamości społeczeństwa.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030³⁶

Przyjęta uchwałą Rady Ministrów nr 239 z dnia 13 grudnia 2011 (M.P. 2012, poz. 252) w sprawie przyjęcia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030). Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

KPZK 2030 proponuje zerwanie z dotychczasową dychotomią planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym oraz w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych, wprowadza współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, wiąże planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE, określa działania państwa w sferze legislacyjnej i instytucjonalnej dla wzmocnienia efektywności systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych (w tym inwestycyjnych) ukierunkowanych terytorialnie Zastosowane w KPZK 2030

³⁶ Źródło:

http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Strony/Koncepcja_Przestrzennego_Zagospodarowania_Kraju.aspx [dostęp 2.02.2022].

zintegrowane podejście do zagadnień rozwoju powoduje, że przestrzeń kraju widziana jest jako obszar różnicowania przebiegu i efektu procesów społeczno-gospodarczych, środowiskowych i kulturowych. Do zagadnień opieki nad zabytkami odnoszą się:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcia i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej

oraz

Cel. 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego

Długookresowa strategia rozwoju kraju 2030³⁷

Długookresowa strategia rozwoju kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, przyjęta została Uchwałą Rady Ministrów Nr 16 z dnia 5 lutego 2013 roku. Jest to dokument określający główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Uwzględnia ona uwarunkowania wynikające ze zdarzeń i zmian w otoczeniu społecznym, politycznym i gospodarczym Polski w okresie powstawania czyli w latach 2011–2012. Opiera się również na diagnozie sytuacji wewnętrznej, przedstawionej w raporcie *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe* z 2009 roku, w stosunku do diagnozy z lat 2008 – 2009 uzupełnione zostały o elementy, które wiążą się z trwającym na świecie i w Europie kryzysem finansowym i spowolnieniem gospodarczym. Szeroka diagnoza została przedstawiona we wstępie do dokumentu.

Celem głównym dokumentu *Długookresowa strategia rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności* jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów. Cele rozwojowe Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju (DSRK) będą realizowane za pośrednictwem strategii zintegrowanych.

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) SOR

SOR została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 roku. Jest to kluczowy dokument w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Określa cele i kierunki rozwoju państwa w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. SOR wskazuje nowy model regionalnego rozwoju Polski opartego na wykorzystaniu zasobów i potencjałów wszystkich regionów.

³⁷ Źródło: <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf> [dostęp 2.02.2022].

Dla realizacji SOR zaplanowano dziewięć horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju. Są to:

- Strategia Produktywności 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030,
- Polityka Energetyczna Państwa 2030.

Jednym z obszarów wpływających na osiągnięcie celów strategii jest kapitał społeczny, budowany m.in. w oparciu o lokalne dziedzictwo. Wśród kierunków interwencji w ramach obszaru znajduje się kierunek 4 „Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej” gdzie wpisane jest inwestowanie w ochronę dziedzictwa jako element budowania tożsamości, szacunku do tradycji, poczucia przynależności do wspólnoty i jej historii a jednocześnie kreatywności, innowacyjności, otwartości i tolerancji. Do działań przewidzianych do 2030 należy ochrona i promocja dziedzictwa narodowego, wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego, inwestycje w dziedzictwo narodowe, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2030 (KSRR)

Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2030 przyjęta została uchwałą nr 102 Rady Ministrów z 17 września 2019 roku w sprawie przyjęcia „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (M.P. 2019 poz. 1060). KSRR rozwija postanowienia Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) w filarze rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony. W dokumencie zwarte są cele polityki regionalnej w perspektywie do 2030. Podmiotami uczestniczącymi w realizacji polityki określonej w KRSR są w pierwszym rzędzie rząd oraz samorzady (wojewódzkie, powiatowe, gminne). Szczególnie istotna jest rola samorządów jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia zwiększa rolę i odpowiedzialność samorządów lokalnych oraz stwarza warunki do ich większego zaangażowania w projekty o skali ponadgminnej.

Celem głównym KSRR jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągania zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym³⁸.

Cel główny realizowany będzie w oparciu o trzy cele szczegółowe:

- Cel 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
- Cel 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
- Cel 3: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

³⁸ Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> [dostęp 2.02.2022].

Problematyka ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym zawarta w KSRR

W ramach celu szczegółowego 1 określono działania:

1.1 .Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo

1.1.1. Tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce

W tym działania na rzecz obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, też opartych o potencjał uzdrowiskowy i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, tworzenie oferty turystycznej, kulturalnej, bazującej na walorach regionu.

W ramach celu szczegółowego 2 określono działania:

2.1.3. Zwiększenie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego

W ramach zadania jako ważny obszar rozwoju kapitału społecznego wskazano pełniejsze wykorzystanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego realizowane przez (zadania wspierane):

— promocję i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich oraz zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury

oraz

— promocję turystyczną mającą na celu wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów o wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych.

W ramach celów KSRR w układzie regiony-miasta-obszary wiejskie wskazano m.in.

Cel 1: Spójność (dla regionu Śląsk) – rewitalizacja terenów przemysłowych.

Cel 2: Konkurencyjność (dla obszarów wiejskich) – wykorzystanie walorów przyrodniczych i promocja dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS)

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 została przyjęta Uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 roku (M.P. 2020, poz. 1060). SRKS 2030 jest kontynuacją Strategii Rozwoju kapitału Społecznego 2020. Jest instrumentem realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) i jedną z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju. SRKS obejmuje zagadnienia zawarte w obszarze SOR „Kapitał ludzki i społeczny”.

Celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego w Polsce, jest on realizowany poprzez zadania w trzech obszarach

Obszar 1. Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie.

Obszar 2. Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie.

Obszar 3. Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Dla realizacji celu głównego SRKS wyznacza 3 cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne.

Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.

Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Z punktu widzenia opieki nad zabytkami ważne są wybrane kierunki działań drugiego celu szczegółowego.

Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.

Priorytet 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze

W ramach priorytetu wskazano m.in. na następujące zadania:

- działania z obszaru edukacji kulturalnej,
- wspieranie przedsięwzięć poprawiających warunki funkcjonowania instytucji kultury, m.in. państwowych i współprowadzonych z ministrem właściwym do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

Priorytet 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury

W ramach priorytetu wskazano m.in. na następujące zadania:

- inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków³⁹;
- wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii i wykorzystanie ich potencjału do stymulowania rozwoju ośrodków miejskich tracących funkcje społeczno-gospodarcze⁴⁰;
- wsparcie podmiotów zarządzających szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii;
- poprawa estetyki przestrzeni publicznej;
- działania na rzecz ochrony materialnej i niematerialnej kultury tradycyjnej oraz wspieranie autentycznej kultury ludowej;
- dokumentowanie, poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki.

Priorytet 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury

W ramach priorytetu wskazano m.in. na następujące zadania:

- działania związane z cyfryzacją⁴¹ w tym kontynuacja digitalizacji wszystkich zasobów dziedzictwa kulturowego, a także zasobów instytucji kultury i jednostki naukowej;
- udostępnianie zdigitalizowanych zbiorów, w tym utworzenie Krajowego Repozytorium Obiektów Nauki i Kultury).

³⁹ Realizacja poprzez projekt strategiczny *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022*.

⁴⁰ Realizowany będzie poprzez projekt strategiczny *Rozwój Turystyki Kulturowej*.

⁴¹ Realizowane będzie przez projekt strategiczny *Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej*.

Priorytet 2.4. Umocnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę

W ramach priorytetu wskazano m.in. na następujące zadania⁴²:

- realizacja wysokiej jakości projektów upamiętniających stulecie odzyskania niepodległości;
 - włączenie obywateli w e współtworzenie obchodów;
- ponadto
- wzmocnienie roli państwa jako organizatora najważniejszych instytucji muzealnych.

Priorytet 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą⁴³

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWRiR)

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 została przyjęta Uchwałą nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 roku (M.P. 2019, poz. 1150). Jest ona instrumentem realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) i jedną z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju. Celem SZRWRiR 2030 jest określenie kluczowych kierunków rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa.

Celem SZRWRiR 2030 jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.

Wśród szans obszarów wiejskich rozwijających się w oparciu o endogeniczne potencjały wskazano m.in. dziedzictwo kulturowe wsi. Podkreślono również związek dziedzictwa kulinarnego z promowaniem rodzimych marek oraz rolę tradycji w rybactwie.

Dla realizacji celu głównego SZRWRiR wyznacza cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy I. Zwiększenie opłacalności produkcji rybnej i rybackiej
- Cel szczegółowy II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska
- Cel szczegółowy III. Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa

W ramach celu szczegółowego III, kierunek interwencji Rozwój przedsiębiorczości i nowych miejsc pracy, wśród działań wymieniona jest :

- realizacja i promocja projektów łączących rolnictwo, rybactwo i turystykę na rzecz rozwoju zrównoważonej i odpowiedzialnej turystyki na obszarach wiejskich i rybackich oraz dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019–2022

Art. 84 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 710, z późniejszymi zmianami zm.) nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, w tym budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa. Zgodnie z art. 85 ustawy w krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

⁴² Realizowane przez projekt strategiczny Niepodległa.

⁴³ Realizowany przez projekt strategiczny *Zintegrowany system promocji kultury polskiej za granicą*.

Obecna edycja Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami obejmująca lata 2019–2022 przyjęta została uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022”.

Celem głównym programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel ten jest realizowany poprzez cele szczegółowe i kierunki działania:

Cel szczegółowy 1 – optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2 – wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3 – budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Dla kierunków działań zostały ustalone zadania szczegółowe.

Koordynatorem programu jest Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Inne projekty strategiczne związane z obszarem opieki nad zabytkami:

Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej – projekt dotyczy przechowywania i udostępniania zasobów dziedzictwa cyfrowego (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych, zabytków). Digitalizacja jest w projekcie traktowana jako forma nowoczesnej konserwacji zabytków.

Rozwój Turystyki Kulturowej projekt, którego celem jest wpływanie na rozwój społeczno-gospodarczy poprzez zwiększenie atrakcyjności turystycznej opartej na zasobach kulturowych (szlaki kulturowe, pomniki historii).

ANEKS 2

OPIEKA NAD ZABYTKAMI W WOJEWÓDZKICH DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PLANISTYCZNYCH

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”. Strategia została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/24/1/2020. Wizja rozwoju zawarta w strategii jest kontynuacją myśli strategicznej realizowanej w kolejnych edycjach strategii rozwoju województwa od 2000 roku, a jednocześnie odpowiada na nowe wyzwania i realia, w tym zagadnienia transformacji regionu z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Wizją rozwoju województwa śląskiego zawartą w strategii jest województwo śląskie jako nowoczesny region europejski o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku.

W strategii wyznaczono cztery cele strategiczne:

- Cel strategiczny A. Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej.
- Cel strategiczny B. Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca.
- Cel strategiczny C. Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni.
- Cel strategiczny D. Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym.

Zagadnienia opieki nad zabytkami zawarte są w szczególności w:

- Celu operacyjnym A3. Silna lokalna przedsiębiorczość (rozwój istniejących i tworzenie nowych produktów turystycznych oraz wzmocnienie marek terytorialnych).
- Celu operacyjnym B2. Aktywny mieszkaniec (promowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzmocnienie świadomości i budowanie tożsamości narodowej oraz regionalnej).
- Celu operacyjnym C3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu (rekultywacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych, poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych).
- Celu szczegółowym D2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu (ochrona, promocja oraz podnoszenie atrakcyjności miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej, stanowiących „wizytówki” regionu).

Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego do roku 2030

Przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr V/25/8/2016 z dnia 27 czerwca 2016 roku. Strategia określa kluczowe kierunki rozwoju obszarów wiejskich województwa śląskiego oraz przedsięwzięcia w perspektywie do 2030 roku.

Zadania z obszaru opieki nad zabytkami wpisują się w następujące cele strategiczne i operacyjne strategii:

- Cel strategiczny A. Zdywersyfikowana struktura obszarów wiejskich województwa śląskiego wykorzystująca tradycyjne sektory produkcji, otwarta na innowacje oraz rozwijająca się w zgodzie z zasadami rozwoju zrównoważonego.
 - Cel operacyjny A2. Rozwój działalności gospodarczych wykorzystujących.
- Cel strategiczny C. Wieś województwa śląskiego obszarem pielęgnowania, rozwijania i promowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu.
 - Cel operacyjny C1. Ochrona zasobów środowiskowych i kulturowych obszarów wiejskich.
 - Cel operacyjny C2. Kształtowanie przestrzeni wiejskich z zachowaniem walorów przyrodniczych i kulturowych.
 - Cel operacyjny C3. Rozwój aktywności kulturalnych o ponadlokalnej atrakcyjności opierających się na wykorzystaniu tradycji obszarów wiejskich.
 - Cel operacyjny C4. budowanie wizerunku województwa z wykorzystaniem wartości przyrodniczych i kulturowych obszarów wiejskich.

Cele operacyjne realizowane przez określone w strategii kierunki działań.

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030

Przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr IV/28/2/2012 z 12 listopada 2012. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego stanowi rozwinięcie strategii rozwoju województwa śląskiego w obszarze ochrony przyrody i krajobrazu. Podejmuje zagadnienia związane z krajobrazem przyrodniczym i kulturowym województwa.

Zadania z obszaru opieki nad zabytkami wpisują się w szczególności w następujące cele strategiczne i kierunki działań określone w strategii:

Cel strategiczny II. Zachowanie i ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych oraz powstrzymanie degradacji krajobrazu i przywracanie ładu przestrzennego.

II.1 kierunek działań – rozwój sieci obszarów chroniących prawnie walory krajobrazu, w tym:

- zachowanie i ochrona najwartościowszych, nieprzekształconych zespołów i fragmentów krajobrazów naturalnych i komponowanych wraz z panoramami widokowymi;

II.2 kierunek działań – zrównoważone użytkowanie przestrzeni, powstrzymanie nieoszczędnego i degradującego krajobraz zagospodarowania przestrzeni oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych, w tym:

- podejmowanie czynnych działań – restytucji, rewaloryzacji i rekultywacji elementów przyrodniczych i architektoniczno-kulturowych decydujących o zachowaniu lub przywróceniu walorów krajobrazowych specyficznych dla różnych typów obszarów;
- łączenie ochrony dziedzictwa kulturowego z ochroną dziedzictwa przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu kulturowego stanowiącego świadectwo wielowiekowego, harmonijnego użytkowania przyrody przez człowieka.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego 2020+

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego 2020+ został uchwalony przez Sejmik Województwa Śląskiego 29 sierpnia 2016 r. (uchwała nr V/26/2/2016 z dnia 29 sierpnia 2016, Dziennik Urzędowy Województwa Śląskiego z 2016 poz. 4619). Jest to dokument planowania strategicznego określający działania, za pomocą których samorząd województwa wpływa na rozmieszczenie funkcji terenów w przestrzeni i ich wzajemne powiązanie. Plan uwzględnia założenia polityki przestrzennej państwa i tworzy warunki do realizacji ustaleń strategii rozwoju województwa.

Program opieki nad zabytkami współdziała z planem przy realizacji celów polityki przestrzennej zapisanych w ustaleniach planu w zakresie:

- Celu I. Dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa.
- Celu II. Wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej.
- Celu III. Ochrony zasobów środowiska, wzmocnienia systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjnego rozwoju terenów otwartych.

ANEKS 3

MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA INWESTYCJI W DZIEDZINIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI I ICH KONSERWACJI

Zgodnie z art. 71 Ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 710, z późniejszymi zmianami zm.), zwanej dalej ustawą, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami prace przy zabytkach finansuje osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku (wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub innego stosunku zobowiązaniowego). Finansowanie prac przy zabytkach, do których tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego jest zadaniem własnym tej jednostki.

1. Dotacje na prace przy zabytkach

Środki publiczne są to środki pochodzące z budżetu państwa oraz z budżetów samorządowych. Wydatki z budżetu państwa na ochronę i opiekę nad zabytkami mogą obejmować:

- bezpośrednio wydatki na zadania bieżące i inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych,
- wydatki w formie: dotacji dla jednostek samorządu terytorialnego, dotacji dla innych jednostek sektora finansów publicznych, dotacji spoza jednostek sektora finansów publicznych (osób fizycznych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

Dotacje z budżetu państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami mogą mieć charakter dotacji celowych, dotacji przedmiotowych lub dotacji podmiotowych. Dysponentami środków publicznych przeznaczanych na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami są:

- ministrowie (w szczególności Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotacje realizowane są w ramach ogłaszanych corocznie programów z zakresu kultury),
- wojewódzcy konserwatorzy zabytków,
- gminy, powiaty, województwa.

2. Finansowanie opieki nad zabytkami na poziomie krajowym

2.1. Finansowanie z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Dotacje z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przydzielane są na podstawie corocznego naboru wniosków w ramach programu „Ochrona zabytków”. Dotacja może być udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem lub posiadaczem zabytku lub posiadającej zabytek w trwałym zarządzie (art. 73 ustawy), do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac. W przypadkach szczególnie uzasadnionych (jeżeli obiekt posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną naukową, wymaga przeprowadzenia szczególnie skomplikowanych prac konserwatorskich lub jego stan techniczny wymaga niezwłocznego podjęcia prac) dotacja może być zwiększona do 100% (art. 78 ustawy). Szczegółowy zakres prac mogących być przedmiotem dotacji zawarty jest w art. 77 ustawy.

Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mogą być również finansowane badania archeologiczne, jeżeli ich koszt (wraz z dokumentacją) będzie wyższy niż 2% kosztów

planowanej inwestycji. Dotacji nie podlegają badania archeologiczne związane z inwestycjami prowadzonymi przez jednostkę zaliczaną do sektora finansów publicznych albo jeżeli działania te będą realizowane ze środków Unii Europejskiej (art. 82 ustawy).

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z zakresu dziedzictwa kulturowego i historycznego

Ochrona Zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kultura ludowa i tradycyjna

Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.

Program Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Miejsca pamięci narodowej za granicą

Celem programu jest dążenie do zapewnienia godnego miejsca spoczynku naszym poległym i pomordowanym oraz troska i opieka nad miejscami pochówku znajdującymi się poza granicami kraju.

Wspieranie działań muzealnych

Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem

Strategicznym celem programu jest stworzenie możliwości efektywnej ochrony oraz zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, przy jednoczesnym popularyzowaniu wiedzy na temat tej spuścizny kulturowej, obejmującej dziedzictwo wytworzone, zgromadzone i przechowywane w Europie oraz innych częściach świata przez organizacje polonijne i emigracyjne.

Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą

Celem programu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.

Badanie polskich strat wojennych

Strategicznym celem programu jest wsparcie działalności instytucji w kwestii badań proweniencyjnych odnośnie do strat wojennych poniesionych w związku z II wojną światową w zakresie zbiorów pochodzących z kolekcji publicznych, prywatnych i związków wyznaniowych. Wspierane są kwerendy archiwalne, digitalizacja źródeł, wydawnictwa, konferencje, szkolenia, budowa stron internetowych i organizacja wystaw poświęconych stratom wojennym lub badaniom proweniencyjnym.

2.2. Inne możliwe źródła na poziomie krajowym

Fundusz Kościelny⁴⁴

Fundusz Kościelny powołany na mocy ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych w Polsce. Dysponentem funduszu jest obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. W ramach funduszu mogą być udzielane dotacje na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej⁴⁵

W ramach programu *Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów – ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej* beneficjenci mogą ubiegać się o dotacje lub pożyczkę m.in. na prace związane z rewaloryzacją parków zabytkowych.

3. Finansowanie opieki nad zabytkami z budżetu wojewody (dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków)⁴⁶

Dotacje z budżetu wojewody (których dysponentem jest wojewódzki konserwator zabytków) na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przydzielane są na podstawie corocznego naboru wniosków. Dotacja może być udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem lub posiadaczem zabytku lub posiadającej zabytek w trwałym (art. 73 ustawy), do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac. W przypadkach szczególnie uzasadnionych (jeżeli obiekt posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, wymaga przeprowadzenia szczególnie skomplikowanych prac konserwatorskich lub jego stan techniczny wymaga niezwłocznego podjęcia prac) dotacja może być zwiększona do 100% (art. 78 ustawy). Szczegółowy zakres prac mogących być przedmiotem dotacji zawarty jest w art. 77 ustawy. Dotacje przyznawane są na prace planowane, które będą przeprowadzone w roku kolejnym po roku złożenia wniosku lub na prace zakończone – przeprowadzone w ciągu 3 lat poprzedzających złożenie wniosku (art.76).

⁴⁴ Szczegółowe informacje: <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny> [dostęp 28.02.2022].

⁴⁵ Szczegółowe informacje: <https://www.gov.pl/web/nfosigw/roznorodnosc-biologiczna-edukacja-i-monitoring-srodowiska> [dostęp: 28.02.2022].

⁴⁶ Szczegółowe informacje: <http://wkz.katowice.pl/uslugi/dotacje-i-refundacje> [dostęp: 28.02.2022].

4. Finansowanie opieki nad zabytkami z budżetu jednostek samorządu terytorialnego⁴⁷

Jednostka samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) może udzielać dotacji na prace zarówno przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w przyjętej przez nią uchwale. Dotacja taka może być udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych (art. 81 ustawy).

Województwo Śląskie udziela dotacji na prace przy zabytkach w ramach otwartego konkursu ofert na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru województwa zabytków województwa śląskiego. Konkurs jest ogłaszany corocznie na podstawie uchwały przyjętej przez Zarząd Województwa Śląskiego.

5. Środki Unii Europejskiej

5.1. Uwagi dotyczące mechanizmów finansowych ochrony i opieki nad zabytkami w Unii⁴⁸

Podstawowym źródłem finansowania kultury są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa i budżetów samorządów, przy czym środki samorządowe stanowią minimum połowę środków publicznych i sięgają nawet 2/3 tych wydatków. Do rozdziału środków włączone są instytucje pozarządowe i organizacje typu *quango*, których działalność opiera się na brytyjskiej zasadzie „przedłużonego ramienia”. Obowiązuje zasada współfinansowania.

Coraz większego znaczenia nabiera tzw. finansowanie pośrednie – różnego rodzaju ulgi i zwolnienia podatkowe, zachęcające do finansowania kultury ze źródeł prywatnych, bądź łagodzące ostrość reguł gry rynkowej. Sprzyja to renesansowi prywatnego finansowania kultury zwłaszcza w sferze zabytków. Podstawowymi źródłami finansowania prywatnego są: firmy prywatne (sponsoring), fundacje i inne organizacje *non-profit*, darczyńcy indywidualni.

Ważnym źródłem finansowania sfery związanej z zabytkami jest wykorzystanie części zysków z loterii państwowej lub organizacja specjalnych loterii na cele związane z opieką nad zabytkami.

5.2. Mechanizmy finansowania ochrony i opieki nad zabytkami przez Unię Europejską

Podstawę przekazywania środków finansowych UE na rzecz kultury stanowi art. 151 traktatu amsterdamskiego. Zgodnie z tym artykułem kultura przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich z poszanowaniem ich narodowej i regionalnej różnorodności, jednocześnie promując wspólne dziedzictwo kulturowe kontynentu europejskiego. Unia Europejska zachęca do współpracy między państwami, a w sytuacjach koniecznych wspiera i uzupełnia działania prowadzone przez poszczególne kraje. Działania te obejmują zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii narodów europejskich, jak i zachowanie oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim.

Podstawowym instrumentem finansowania polityki regionalnej UE są fundusze strukturalne. Projekty współfinansowane ze środków tych funduszy są traktowane jako inwestycje, mające wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy, konkurencyjność oraz jakość życia mieszkańców. Inwestycje w kulturę należy dzisiaj traktować jako efektywne gospodarowanie posiadanym potencjałem, a samo pojęcie kultury należy rozpatrywać w kategoriach ekonomicznym.

⁴⁷ Szczegółowe informacje na stronach internetowych gmin oraz na www.slaskie.pl (zakładka: „Konkursy”).

⁴⁸ Na podstawie informacji zamieszczonych na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego <http://www.mkidn.gov.pl> [dostęp 28.02.2022].

Kultura wraz z przemysłem kultury staje się sektorem generującym dochody, nowe miejsca pracy, a także jest czynnikiem zwiększającym atrakcyjność lokalizacyjną inwestorów i mieszkańców. Środki europejskie w sposób znaczący zintensyfikowały mapę inwestycji z zakresu rozwoju infrastruktury kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego w naszym kraju. Sektor kultury okazał się jednym z najlepiej przygotowanych do absorpcji środków europejskich.

Unia Europejska finansuje sferę kultury, w tym ochronę i opiekę nad zabytkami w ramach następujących mechanizmów i programów:

Według szacunkowych nakładów w ramach RPO na realizację WPOnZ w latach 2020–2021 należy podkreślić, że w ramach RPO wsparcie zabytków może odbywać się w ramach kilku osi.

Jednakże najważniejsze działania prowadzone są w projektach Działania 5.3. Dziedzictwo kulturowe. W działaniu tym wszystkie projekty są ukierunkowane na obiekty zabytkowe (widniejące w wojewódzkim rejestrze zabytków) i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Wobec tego poniżej zestawiono informacje finansowe na temat tego działania:

- wartość alokacji ogółem: 50 253 750 EUR, czyli 228 654 562,50⁴⁹ PLN,
- wartość środków zakontraktowanych na koniec 2021 r.: 218 439 141,90 PLN,
- wartość płatności środków unijnych z dnia 31.12.2019 r.: 61 589 855,49 PLN oraz z dnia 30.12.2021 r.: 143 113 870,41 PLN,

Różnicę wynoszącą: 81 650 298,51 PLN, można przyjąć jako wartość nakładów wypłaconych w latach 2020-21.

- wartość budżetu państwa na koniec 2019 r.: 9 209 360,35 oraz na koniec 2021 r.: 8 855 169,86, różnica -354 190,49 PLN.

Oznacza to, że w omawianym okresie środki zwrócone przez beneficjentów przewyższały środki wypłacone.

W przypadku innych działań, dofinansowanie prac dotyczących obiektów zabytkowych mogą stanowić pewien element projektu. Z tego powodu nie jesteśmy w stanie ich wydzielić i rzetelnie oszacować.

Przykłady tego typu projektów:

- zabytkowe obiekty mogą podlegać pracom termomodernizacyjnym (Dz. 4.3),
- zabytkowy dworzec może być elementem centrum przesiadkowego (Dz. 4.5),
- zabytkowe obiekty mogą być rewitalizowane (Dz. 10.3),
- wsparcie szkoły mieszczącej się w zabytkowym budynku (Dz. 12.2).

⁴⁹ Uwzględniając kurs szacunkowy 1 euro= 4,55 zł.

Mechanizm finansowy europejskiego obszaru gospodarczego (EOG) 2022

Mechanizm Finansowy EOG (obok funduszy strukturalnych) stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone są przez 3 kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein. Środki te przeznaczone są na aktywne wspieranie kultury. Projekty z zakresu kultury mogą uzyskać dofinansowanie w ramach 2 programów:

1. Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego,
2. Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Program *Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego* skierowany jest głównie do jednostek samorządu terytorialnego, państwowych i samorządowych instytucji kultury, państwowych szkół i uczelni artystycznych, publicznych uczelni wyższych, archiwów państwowych, organizacji pozarządowych ze sfery kultury i kościołów i związków wyznaniowych.

W ramach programu współfinansowane będą następujące działania:

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem,
- budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury o znacznym potencjale wpływu na społeczno-ekonomiczny rozwój regionu,
- konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych,
- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym digitalizacja zbiorów ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury.

Program *Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego* w ramach którego realizowane będą projekty „miękkie”, których celem będzie poszerzenie ofert kulturalnej i różnorodności prezentowanych wydarzeń artystycznych, realizowanych w ramach projektów partnerskich instytucji polskich z instytucjami z Norwegii, Islandii i Liechtensteinu. Program realizowany będzie w współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego z norweską Radą Sztuki przy wsparciu norweskiego Dyrektoriatu ds., Dziedzictwa Kulturowego.

Program skierowany jest m.in. do jednostek samorządu terytorialnego, instytucji kultury, szkół i uczelni artystycznych, archiwów państwowych, organizacji pozarządowych ze sfery kultury. Alokacja programu wynosi 11 111 111 euro, a maksymalny poziom dofinansowania projektu będzie wynosił 90%. Około 70% alokacji zostanie przeznaczonych na realizację dużych projektów, a około 30% zostanie przeznaczonych na małe projekty. Z programu udzielane będą też granty dla w/w projektów. W ramach programu współfinansowane będą m.in. wspieranie współpracy ekspertów z obszaru dziedzictwa kulturowego i współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Realizowane projekty będą w następujących obszarach tematycznych:

- dziedzictwo kulturowe, w tym dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne oraz literatura i archiwa,
- edukacja artystyczna i kulturalna,
- muzyka i sztuki sceniczne,
- sztuki plastyczne i wizualne.

Program Kreatywna Europa 2021–2027

Kreatywna Europa 2021–2027 to unijny program wspierający europejskie działania z sektorów kultury, kreatywnych i audiowizualnego. Budżet programu zaplanowany na najbliższe 7 lat wynosi 2,4 mld euro.

Głównymi celami programu są wsparcie ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, promocja i ochrona różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, budowanie kompetencji profesjonalistów, rozwój publiczności, włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę, zielona transformacja sektorów oraz wykorzystanie technologii i innowacji w celu dostosowania sektorów do zmian cyfrowych.

W programie udział biorą wszystkie kraje należące do Unii Europejskiej oraz kraje nie należące do UE, które znajdują się na aktualnej liście opublikowanej przez EACEA⁵⁰.

Program jest zarządzany przez Europejską Agencję Wykonawczą ds. Edukacji i Kultury, która działa pod nadzorem Komisji Europejskiej.

Program składa się z trzech komponentów: MEDIA, Kultura oraz międzysektorowego.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (zarządzający – Minister Rozwoju i Finansów)

W dniu 14 stycznia 2022 r. została ogłoszona w Dz. U. poz. 88 ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przedłużeniem realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Zmiany określone w ustawie wiążą się z przedłużeniem realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020), zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/2220 z dnia 23 grudnia 2020 r. ustanawiającego niektóre przepisy przejściowe dotyczące wsparcia z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji w latach 2021 i 2022 oraz zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, (UE) nr 1306/2013 i (UE) nr 1307/2013 w odniesieniu do zasobów i stosowania w latach 2021 i 2022 oraz rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do zasobów i rozdziału takiego wsparcia na lata 2021 i 2022⁵¹.

Wsparcie w ramach działania 8.2.7 M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich, działanie szczegółowe 8.2.7.3.5 ochrona zabytków i gospodarstwa tradycyjnego obejmuje badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej. Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych przeznaczonych na odnawianie lub poprawę stanu zabytkowych obiektów budowlanych służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego lub zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

⁵⁰ Zobacz: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/crea/guidance/list-3rd-country-participation_crea_en.pdf [dostęp: 28.02.2020].

⁵¹ Zobacz: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/komunikat-dot-ogloszenia-ustawy-z-dnia-17-grudnia-2021-r-o-zmianie-niektorych-ustaw-w-zwiazku-z-przedluzeniem-realizacji-programu-rozwoju-obszarow-wiejskich-na-lata-20142020> [dostęp 28.02.2022].

Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2021–2027 (zarządzający MKiDN)⁵²

Wsparcie w ramach osi priorytetowej VII. Kultura.

Planowana interwencja obejmuje rozwój infrastruktury kultury oraz ochronę dziedzictwa kulturowego w celu wzmocnienia ich potencjału w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy i włączenie społeczne. Po drugie, realizowane będą inwestycje związane ze wzmocnieniem potencjału turystycznego najważniejszych zabytków znajdujących się na liście UNESCO, liście Pomników Historii (zarówno wpisy indywidualne, jak i obszarowe) oraz obiektów (zabytki nieruchome/budynki) posiadających tytuł Znak Dziedzictwa Europejskiego. Działanie obejmuje wsparcie obiektów, w których w wyniku realizacji projektu prowadzona będzie działalność kulturalna i które mają potencjał do rozwoju turystyki kulturowej. Poprzez realizację inwestycji związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (w tym zabytków ruchomych). Interwencja obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2021–2027

Program „Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021–2027” służy realizacji wizji i celów rozwojowych regionu, zawartych w jednogłośnie uchwalonej Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie i stanowi jeden z najistotniejszych instrumentów polityki regionalnej. W ramach wniosków z ewaluacji wsparcia obszaru kultury w latach 2014–2020 wskazano, iż rekomendowane jest rozszerzenie wsparcia dla ochrony dziedzictwa kulturowego w wymiarze finansowym, jak i tematycznym.

CP4 Kultura i dziedzictwo kulturowe

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze kultury i turystyki identyfikuje się:

- ochrona i zapewnienie lepszego dostępu do zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- zwiększenie efektywności oraz dostosowanie instytucji kultury do pełnienia zwiększonej roli w życiu społecznym i gospodarczym,
- wzmocnienie roli sektorów kultury i turystyki w budowie nowego wizerunku województwa śląskiego, jako regionu nowoczesnego i posiadającego duży potencjał rozwoju branż kreatywnych.

⁵² Szczegółowe informacje:

https://www.pois.gov.pl/media/106216/Program_FEnIKS_przyjety_przez_RM.pdf [dostęp 28.02.2022].

CP5 Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych⁵³

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: (v) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.1.6.4. Cel szczegółowy: (v) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.1.7. Priorytet VII: Śląskie bliżej obywateli

2.1.7.1. Cel szczegółowy: (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.1.7.2. Cel szczegółowy: (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

⁵³ Szczegółowe informacje: <https://rpo.slaskie.pl/> [dostęp [28.02.2022]]; https://rpo.slaskie.pl/czytaj/program_funduszy_europejskich_dla_slaskiego_2021_2027_przyjety_25112021 [dostęp [28.02.2022]].

6. Rekomendacje

- I. Nowe systemy ulg wynikające z Nowego Ładu zapowiadają zmianę w podejściu do finansowania rewitalizacji obiektów zabytkowych w tym tzw. „ulga na zabytki”⁵⁴.
- II. Dla skutecznej realizacji nowej tendencji w finansowaniu oraz ratowaniu i opiece nad zabytkami ważne jest dogłębne zrozumienie procesów partycypacji społecznej oraz włączenia społecznego, które nie może polegać wyłącznie na miejskich i regionalnych budżetach obywatelskich, dlatego wraz z przygotowaniem urzędników i NGO do nowego etapu finansowania 2021-27 należałoby zaznajomić wszystkich z dobrymi praktykami takich projektów jak np.: Europa Nostra (2007–2013), czy efektami projektu Industrial Heritage prowadzonego przez Instytut Myśli Polskiej im Wojciecha Korfantego od 2019 roku wraz z liderem (Chorwacja), Turcją i Rumunią w ramach Erasmusa plus.
- III. Bezwzględnie konieczne wydaje się stworzenie oficjalnej ramy współpracy, np. interdyscyplinarnego zespołu skierowanego na włączenie społeczne przy WKZ (były już takie udane próby). Takie są też rekomendacje ICOMOS (2015).

⁵⁴ Zobacz: <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/pit/pit/ulgi-odliczenia/5300992,Ulga-na-zabytki-w-PIT-i-ryczalcie-od-2022-roku.html> [dostęp 28.02.2022]. Patrz też: 500 tys. – ulga na zabytki wynikająca z Polskiego Ładu, <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/8344362,ulga-zabytki-mf-polski-lad-odliczenie-od-podatku.html> [dostęp 28.02.2022].

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1

CHARAKTERYSTYKA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Pod względem historii ziem województwo śląskie obejmuje obszar:

1. Część historycznych ziem górnośląskich:

- a) ziemię cieszyńską – terytorium stanowiące część dawnego księstwa cieszyńskiego (dzisiejsze gminy powiatu cieszyńskiego: Brenna, Chybie, Cieszyn, Dębowiec, Goleszów, Hażlach, Istebna, Skoczów, Strumień, Ustroń, Wisła, Zebrzydowice),
- b) ziemię raciborską – terytorium stanowiące dawne księstwo raciborskie wydzielone w XII w. dla księcia Mieszka Płatonogiego (obejmowało miasta Mikołów, Pszczynę, Racibórz, Rybnik, Żory). W tym też wieku poszerzone zostało o kasztelanie bytomską, siewierską i oświęcimską z terenu Małopolski (darowizna Kazimierza Sprawiedliwego). Dzisiejsze gminy powiatów: mikołowskiego (Łaziska Górne, Mikołów, Ornontowice, Orzesze, Wiry), pszczyńskiego (Goczałkowice-Zdrój, Kobiór, Miedźna, Pawłowice, Pszczyna, Suszec), raciborskiego (Kornowac, Krzanowice, Krzyżanowice, Kuźnia Raciborska, Nędza, Pietrowice Wielkie, Racibórz, Rudnik), rybnickiego (Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Świerklany), tyskiego (Bieruń, Bojszowy, Imielin, Lędziny, Chełm Śląski), wodzisławskiego (Godów, Gorzyce, Lubomia, Markłowice, Mszana, Pszów, Radlin, Rydułtowy, Wodzisław Śląski),
- c) południowo-wschodnia część ziemi opolskiej – terytorium należące do dawnego księstwa opolskiego (dzisiejsze gminy powiatu gliwickiego: Gierałtowice, Knurów, Pilchowice, Pyskowice, Rudziniec, Sośnicowice, Toszek, Wielowieś).

2. Część historycznych ziem wielkopolskich:

- a) ziemia wieluńska,
- b) ziemia sieradzka, fragment dawnego powiatu radomszczańskiego z Konieczpolem.

3. Część historycznych ziem małopolskich:

- a) powiat lelowski – dzisiejsze gminy powiatów: będzińskiego (Siewierz), częstochowskiego (Blachownia, Janów, Kamienica Polska, Koniecpol, Konopiska, Lelów, Mstów, Mykanów, Olsztyn, Przyrów, Rędziny), kłobuckiego (Kłobuck, Krzepice, Miedźno, Opatów, Panki, Przystajń, Wręczyca Wielka), lublinieckiego (Herby), myszkowskiego (Koziegłowy, Niegowa, Poraj, Żarki), zawierciańskiego (Irządze, Kroczyce, Łazy, Ogrodzieniec, Pilica, Poręba, Szczekociny, Włodowice) oraz Częstochowa jako miasto na prawach powiatu),
- b) powiat krakowski (miasto Sławków),
- c) powiat Książ Wielki (dzisiejsza gmina Żarnowiec powiatu zawierciańskiego),
- d) powiat śląski, który obejmował m.in. terytoria księstwa oświęcimskiego – dzisiejsze gminy powiatów: bielskiego (Buczkowice, Kozy, Porąbka, Szczyrk, Wilamowice, Wilkowice), żywieckiego (Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Ślemień, Świnna, Ujsoły, Węgierska Górka) oraz miasta powiatowe Bielsko-Biała i Żywiec.

Istotne zmiany między dwoma historycznymi regionami Śląskiem i Małopolską miały miejsce w XII w., kiedy to książę krakowski Kazimierz Sprawiedliwy odstąpił księciu opolsko-raciborskiemu Mieszkowi I Płatonogiemu małopolską kasztelanię bytomską, siewierską

i oświęcimską. Granicę z księstwem krakowskim wyznaczały symbolicznie rzeki Biała, Wisła, Przemsza i Liswarta. Kolejne zmiany wschodniej granicy Śląska miały miejsce w XV w., kiedy to biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki kupił od księcia cieszyńskiego Wacława I księstwo siewierskie. W 1457 r. odpadło od Śląska księstwo oświęcimskie nabyte przez króla Polski Kazimierza Jagiellończyka. W 1494 r. król Jan Olbracht zakupił księstwo zatorskie. Oba księstwa zostały formalnie włączone do Polski w 1564 r. Granica przebiegała Pasmem Jabłonkowskim, następnie górnym biegiem Wisły, Przemszą i Brynicą do miasta Woźniki.

Kolejne zmiany administracyjne w rejonie śląskim nastąpiły po wojnach śląskich, które prowadziły Austria i Prusy w latach 1740–1763. W rezultacie ustaleń pokojowych we Wrocławiu (1742) i Hubertusburgu (1763) pokonana monarchia habsburska zachowała księstwo cieszyńskie i południowe obszary księstw opolskiego i karniowskiego oraz południową część księstwa biskupiego nysko-otmuchowskiego (Dolny Śląsk). Powstała wówczas autonomiczna prowincja ze stolicą w Opawie – Śląsk Austriacki. Prusy cesarza Fryderyka II otrzymały księstwa opolskie, raciborskie, północną część księstwa opawskiego i karniowskiego. Początkowo ziemie te przyłączono do Dolnego Śląska, tworząc pruską Prowincję Śląską ze stolicą we Wrocławiu.

Kolejne reformy administracyjne wpłynęły na utworzenie nowej jednostki terytorialnej dla górnośląskiej Prowincji Śląskiej – rejencji górnośląskiej (późniejsza rejencja opolska). W efekcie II rozbioru Polski w 1793 r. w obrębie Królestwa Pruskiego znalazł się również obszar nad górną Wartą z Częstochową. W wyniku kolejnego rozbioru Polski w 1795 r. Prusy powiększyły obszar o małopolskie powiaty (cyркуły) siewierski (Będzin, Czeladź, Koziegłowy, Modrzejów, Mrzygłód, Niwka, Olsztyn, Siewierz i Sławków) i pilicki (Janów, Kromołów, Lelów, Ogrodzieniec, Pilica, Szczekociny, Włodowice i Żarki). Z przyłączonego terenu powstał Nowy Śląsk. W listopadzie 1807 r. obszar ten włączony został do Księstwa Warszawskiego (późniejsze Królestwo Polskie).

W okresie istnienia Księstwa Warszawskiego północno-wschodnie obszary dzisiejszego województwa śląskiego znajdowały się na obszarze departamentów kaliskiego i krakowskiego (m.in. powiaty częstochowski, lelowski i pilicki). Po utworzeniu Królestwa Kongresowego w 1815 r. obszar ten wchodził w skład województw kaliskiego (obwód wieluński z powiatem częstochowskim) i krakowskiego (obwód olkuski z powiatami pilickim i lelowskim).

Po zakończeniu I wojny światowej o kształcie granic Śląska zdecydowała konferencja wersalska oraz wyniki plebiscytu. Dnia 15 lipca 1920 r. Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej wydał decyzję o utworzeniu województwa śląskiego z terenów Śląska, które zostaną włączone do Polski (chodziło o części dawnego austriackiego Śląska Cieszyńskiego i pruskiego Górnego Śląska). Województwo śląskie stało się samodzielną jednostką administracyjną w 1922 r. W jego skład weszło 9 powiatów wiejskich (bielski, cieszyński, katowicki, lubliniecki, pszczyński, rudzki, rybnicki, świętochłowicki, tarnogórski) oraz 3 powiaty miejskie (Bielsko, Katowice i Królewska Huta). W 1938 r. obszar województwa śląskiego powiększył się o tzw. Zaolzie (zachodnia część Śląska Cieszyńskiego).

Tereny północno-wschodnie dzisiejszego województwa śląskiego znalazły się w obszarze trzech województw: łódzkiego (część powiatu radomszczańskiego), kieleckiego (powiaty częstochowski, sosnowiecki, zawierciański) i krakowskiego (powiaty bialski, oświęcimski, żywiecki).

W październiku 1939 r. niemieckie władze okupacyjne utworzyły Rejencję Katowicką, włączając do niej obszar polskiego województwa śląskiego, a w listopadzie tego roku powiaty będziński i żywiecki. Całość była częścią Prowincji Śląskiej. Rok później wydzielono z niej Prowincję Górnośląską ze stolicą w Katowicach, składającą się z rejencji katowickiej i opolskiej. Pierwsza obejmowała powiaty będziński, żywiecki oraz miejski sosnowiecki, bielski, część olkuskiego, chrzanowskiego, wadowickiego. Druga została powiększona

o powiaty zawierciański i zachodnią część częstochowskiego. Tym sposobem w rejonie górnośląskim znowu znalazły się tereny o proveniencji małopolskiej. Natomiast wschodnia część częstochowskiego znajdowała się na obszarze Generalnego Gubernatorstwa (dystrykt radomski).

Powojenne reformy administracyjne z lat 1950 i 1970 podzieliły historyczny obszar na województwa katowickie i opolskie, a w latach 1975–1999 na województwa katowickie, opolskie, bielskie i częstochowskie. Ostatnia reforma z 1999 r. powróciła do historycznej nazwy „województwo śląskie”, uwzględniając jednak w jego składzie terytoria nieśląskie. Natomiast zachodnia część historycznego Górnego Śląska weszła w skład województwa opolskiego.

1) Krajobrazy kulturowe

Na terenie województwa śląskiego wyodrębniono następujące grupy krajobrazów kulturowych o wartościach historycznych i zabytkowych kształtowanych w wyniku specyficznych form gospodarowania:

a) Krajobraz pocysterski

Obejmuje obszar położony we wschodniej części Kotliny Raciborskiej, kształtowany pod wpływem ponad 500-letniego gospodarowania zakonu cystersów, a następnie ksiąząt raciborskich. Centrum obszaru stanowi miejscowość Rudy (miejsce lokalizacji klasztoru), położona nad rzeką Rudą, w otoczeniu dużego kompleksu leśnego. W skład zespołu klasztorowego wchodzi: średniowieczne claustum i kościół konwentualny, barokowa rozbudowa założenia, kaplica Maryjna, elewacja zachodnia kościoła, pałac opacki. W XIX w. zespół klasztorny został adaptowany na rezydencję ksiąząt raciborskich, ogrody klasztorne przekształcono w park krajobrazowy.

Struktury przestrzenno-funkcjonalne ukształtowane w wyniku gospodarowania cystersów, a następnie ksiąząt raciborskich widoczne są do dzisiaj. Z Rud w układzie promienistym rozchodzą się drogi przecinające tereny leśne i położone po zewnętrznej stronie obszarów leśnych tereny rolne. Towarzyszą im: leśniczówki, np. w Buku, Zwonowicach, Jankowicach (Krasiejów), Kuźni Raciborskiej (Obora), Rudzie Kozielskiej, pocysterskie zespoły dworskie, np. w Łęczczoku, Stodołach, łańcuchowe stawy rybne, pozostałości gorzelni, kopalń rud żelaza, kuźnic i hut, m.in. w Stodołach, Stanicy, Trachach, a także aleje i zespoły zieleni komponowanej, np. park „Pod Dębem”, „Uroczysko Buk” oraz figury przydrożne i krzyże z Chrystusem malowanym na blasze.

b) Krajobraz jurajski

Obejmuje obszar położony na Wyżynie Częstochowskiej, zwanej też Jurą Krakowsko-Częstochowską, charakteryzujący się szczególnymi formami przyrodniczymi – urozmaiconą rzeźbą terenu, różnorodnością gleby, licznymi ostańcami skalnymi i jaskiniami. Ze względu na swoje walory obronne od pradziejów wykorzystywany był jako tereny osadnicze i obronne. Człowiek, gospodarując zgodnie z warunkami przyrodniczymi, stworzył tam mozaikę krajobrazów rolno-leśnych z rozrzuconymi niewielkimi miastami o charakterze małomiasteczkowym i wioskami zazwyczaj z czytelnym układem ruralistycznym.

W średniowieczu (wiek XIV) na wyniosłych ostańcach skalnych wzniesiono liczne zamki i strażnice warowne, uważane obecnie za najbardziej charakterystyczne obiekty krajobrazu Jury. Zamki te w ciągu XV i XVI w. były przebudowywane zgodnie z wymogami ówczesnej sztuki wojennej. W czasach nowożytnych, ze względu na zmiany sposobu walki, zamki były opuszczane i popadały w ruinę. W krajobrazie Jury zaznaczają się również inne obiekty zabytkowe, m.in.: klasztory, np. w Wancerzowie – obecnie w granicach Mstowa, Leśniowie – obecnie dzielnica Żarek, kościoły np. w Pilicy, Żarkach, Olsztynie, twierdza bastionowa w Pilicy,

założenie pałacowo-parkowe wraz z obszarem krajobrazu komponowanego w Złotym Potoku, założenia dworskie oraz licznie zachowane obiekty budownictwa drewnianego.

c) Krajobraz gospodarki pasterskiej

Na południu województwa, na terenach górskich, rozciąga się specyficzny krajobraz kulturowy, ukształtowany w wyniku gospodarki pasterskiej. Cechą charakterystyczną tego obszaru są hale (polany trawiaste) wraz z bacówkami rozsiane w partiach szczytowych wzniesień oraz wsie rozłożone w dolinach lub wzdłuż szczytów, zakładane najczęściej na prawie wołoskim. Na obszarze tym zachowało się dużo przykładów architektury drewnianej, zarówno świeckiej oraz sakralnej, np. w Istebnej, Jeleśni, Miłowce, Wiśle, Złatnej.

d) Krajobraz gospodarki stawowej

Obejmuje obszar Kotliny Raciborskiej, Kotliny Ostrawskiej, Doliny Górnej Wisły. Są to tereny podmokłe leżące na wododziale Odra – Wisła oraz w dolinach tych rzek i ich dopływów. Na tych terenach co najmniej od średniowiecza zakładano stawy przeznaczone do hodowli ryb. Obiekty te, w dużej części, zachowane są do czasów współczesnych i nadal wykorzystywane dla celów hodowlanych. Niektóre z nich objęte są ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, np. w Łęczczoku czy w Wielikacie.

d) Krajobraz górnictwa i hutnictwa kruszcowego oraz rudy darniowej żelaza

Górnictwo kruszcowe na terenie Garbu Tarnogórskiego rozwijało się przede wszystkim wokół Tarnowskich Gór. Przynajmniej od XIII w. prowadzono tam eksploatację kruszców (srebro i ołów). Zachowane są ślady dawnej działalności górniczej w postaci: pól górniczych z piargami, warpiami i hałdami, licznych sztolni, w tym najdłuższej „Sztolni Fryderyka”, zbierających wody z terenów wydobywania do rzeki Dramy.

Górnictwo rudy darniowej żelaza sięga swymi korzeniami czasów starożytnych, większe ożywienie tej działalności miało miejsce w średniowieczu. Z późniejszego okresu zachowały się niewielkie zmiany rzeźby terenu, takie jak: piargi, warpie i hałdy. Ślady po kuźnicach znajdują się w okolicach Bytomia, Tarnowskich Gór, w rejonie lublinieckim, a także w dolinach Liswarty, Małej Panwi, Stoły, Bierawki i Rudy. Hutnictwo żelaza rozwijało się również w rejonie pasma rudonośnego Wieluń – Zawiercie. W krajobrazie widoczne są zabudowa i pozostałości zakładów wydobywczych, a także charakterystyczne hałdy. O prowadzonej dawniej działalności górniczej i hutniczej świadczą zachowane nazwy wielu miejscowości, np. Cynków, Huciska. Rozwój przemysłu przyczynił się do powstania m.in. Poręby, Zawiercia, Myszkowa i Częstochowy.

e) Krajobraz rolniczy o cechach historycznych

Obszary krajobrazu rolniczego o cechach historycznych to tereny położone na północnym wschodzie i północy województwa, wcinające się w okolicach Lublińca pomiędzy tereny leśne dolin Liswarty i Małej Panwi, położone na zachód od Tarnowskich Gór i Gliwic; położone w rejonie Raciborza; tereny rolnicze obszarów górskich.

Krajobrazy tych terenów są wypadkową panujących tam warunków przyrodniczych oraz stosunków społeczno-gospodarczych. Na przestrzeni wieków podlegały one ewolucji związanej z rozwojem kultury rolnej (trójpolowy system uprawy), tworzeniem się wielkiej własności ziemskiej od XV do XVI w. i uwłaszczeniem chłopów w XIX w. Teraz podlega przemianom czasów współczesnych. Wnętrza krajobrazu terenów rolniczych tworzą wyznaczone granicami lasów polany rozłogów pól i pastwisk, przecięte układem alei i dróg, strugami wodnymi, stawami, wilgotnymi łąkami. Węzłami kulturowymi tych obszarów są wsie i osady zaznaczone w krajobrazie przez skupiska dachów zabudowy wtopionej w korony drzew, nad którymi górują wieże kościołków.

f) Krajobraz leśny o cechach historycznych

Obszary kulturowego krajobrazu leśnego obejmują wszystkie lasy województwa śląskiego, w tym duże kompleksy leśne, takie jak: lasy Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego, lasy pszczyńskie i raciborskie, a także lasy w dolinie Małej Panwi i dolinie Liswarty. Intensywne antropogeniczne przemiany kompleksów leśnych rozpoczęły się w XIX w. i związane były z dużym zapotrzebowaniem na drewno w związku z rozwojem hutnictwa i górnictwa oraz przemysłu drzewnego. Stosowane, na dużych obszarach, zręby zupełne oraz wprowadzenie obcych gatunków dla uzyskania żądanych cech drewna spowodowały zmiany gatunkowe lasów. Pierwotne biocenozy leśne zachowały się jedynie w nielicznych trudno dostępnych rejonach.

g) Krajobraz XIX-wiecznego okręgu przemysłowego

Jest to obszar położony na Wyżynie Katowickiej, obejmujący jeden z największych XIX-wiecznych okręgów przemysłowych Europy. Należą do niego m.in. miasta: Będzin, Bytom, Chorzów, Gliwice, Katowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice i Zabrze. Charakterystycznymi elementami krajobrazu tego obszaru są:

- pochodząca w większości z przełomu XIX i XX w. zabudowa śródmiejska większych miast z ukształtowanymi wnętrzami urbanistycznymi, wybitnymi dziełami architektury i budownictwa, terenami zieleni miejskiej, np. w Bytomiu, Chorzowie, Gliwicach, Katowicach, Zabrzu;
- wiejskie układy funkcjonalno-przestrzenne pełniące funkcje miejskie, np. w Rudzie Śląskiej, Siemianowicach Śląskich, Świętochłowicach, dzielnice większych miast;
- liczne budownictwo patronackie – osiedla i kolonie robotnicze. Były one często kształtowane w nawiązaniu do idei „miasta ogrodu” (Ebenezer Howard) lub jako kwartały zabudowy włączone w układ miejski;
- XIX-wieczne zespoły obiektów przemysłu ciężkiego, w tym zakłady obecnie niepracujące;
- tereny poprzemysłowe;
- obszary przekształcone w wyniku działań przemysłu, np. hałdy, wyrobiska, składowiska;
- liczne linie przemysłowych linii kolejowych.

h) Krajobrazy miejskie

Stanowią obszary węzłowe krajobrazu otwartego. Obejmują tereny miast będące obszarem dużej koncentracji nawarstwień kulturowych. Teren ośrodka historycznego miasta oraz pierścień zabudowy śródmiejskiej z okresu historyzmu są obszarami nagromadzenia obiektów zabytkowych w dużej części chronionych przez wpis do rejestru zabytków. Stan zachowania historycznych przestrzeni miejskich jest różny i zależy od okresu oraz stopnia intensywności przemian dziejowych związanych z rozwojem funkcji miejskich.

2) Historyczne trakty

1. „Dolina Odry” – najdawniejszy szlak handlowy przecinający dzisiejsze województwo śląskie, łączący południe i północ Europy Środkowej. Najważniejszym miastem tego szlaku, położonym w granicach dzisiejszego województwa śląskiego, jest Racibórz, wzmiankowany już przez Galla Anonima w 1108 r. jako wczesnośredniowieczny gród położony przy przeprawie przez Odrę. Trakty drogowe prowadzone były po obu stronach doliny rzeki w kierunku północ-południe. Odgałęzieniem tego szlaku był trakt z Raciborza w kierunku wschodnim do Krakowa przez Rybnik, Żory, Pszczybę.

2. „Strata Magna” – jeden z najważniejszych szlaków drogowych średniowiecza łączący Gniezno i Poznań z Krakowem. Prowadził przez miasta: Żarnowiec – gród wzmiankowany w 1100 r., Lelów – wzmiankowany w 1193 r., Mstów – wzmiankowany w 1193 r., Kłobuck i Krzepice. Droga ta w XV w. straciła swe znaczenie na rzecz nowego połączenia Wielkopolski z Krakowem przez Ogrodzieniec, Włodowice, Żarki, Częstochowę i dalej Kłobuck i Krzepice. Od tego szlaku w Żarkach odchodziła droga do Wrocławia przez Koziegłowy, Woźniki, Koszęcin, Lubliniec.
3. Trakty łączące zachodnią Europę ze Wschodem przez Wrocław i Kraków. Pierwszy – „górnny” biegł przez Toszek, Pyskowice, Bytom, Czeladź, Będzin i Sławków. Drugi – „dolny” przechodził przez Toszek, Pyskowice, Gliwice, Mikołów i Bieruń.
4. Szlaki łączące Kraków z Wiedniem:
 - „Trakt cesarski” – pierwsza bita szosa, zbudowana w latach 1776–1790, biegnąca przez Cieszyn, Skoczów, Bielsko. W Skoczowie trakt ten pokrywa się z wcześniejszym „traktem solnym”;
 - „Gościniec kocierski” – bita szosa, zbudowana w latach 1784–1788, wytyczająca najkrótsze połączenie pomiędzy Krakowem i Wiedniem przez Przełęcz Kocierską, Żywiec, Milówkę, Rajczę, Sól.
5. Droga doliną Olzy z Milówki do Jabłonkowa.
6. Dawna droga z Żywca do Krakowa doliną Łękawki.
7. Połączenie Żywca z Bielskiem przez Kotlinę Żywiecką.
8. Szlak miedziany, inaczej droga Turzonów, z Żywca na Węgry doliną Koszarawy.

3) ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne w województwie śląskim pochodzą z różnych okresów: od czasów najdawniejszych (paleolit środkowy) do współczesnych. Dotychczas zarejestrowano około 9 tys. obiektów. Funkcji większości (ponad 3 tys. stanowisk) nie da się sprecyzować. Wśród tych, o których wiemy nieco więcej, sporo jest osad otwartych (prawie 5 tys.), znacznie mniej cmentarzysk płaskich (250 szt.). Niewielką grupę stanowią m.in. widoczne na powierzchni ziemi grodziska, kurhany i jaskinie zamieszkałe przez człowieka.

Rezultatem prowadzonych od końca XIX w. prac archeologicznych, zarówno w trybie ratowniczym, jak i stacjonarnym, jest zbadanie setek stanowisk. Znaczne uprzemysławianie regionu od 150 lat spowodowało duże straty w dziedzictwie archeologicznym.

W 2. połowie XX w. badania prowadzone w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski wypełniły luki w wiedzy o osadnictwie niektórych rejonów, niemniej nie zmieniły zasadniczo dotychczasowych poglądów dotyczących koncentracji zasiedlenia w południowej części województwa (powiat raciborski) i nad Liswartą (powiat kłobucki).

Rejestr zabytków archeologicznych zawiera 240 wpisów, w tym obozowiska, osady, cmentarzyska, grodziska, a także ruiny zamków i twierdz.

4) DZIEŁA BUDOWNICTWA OBRONNEGO

Do dzieł budownictwa obronnego należą pradziejowe, średniowieczne i nowożytne grody, zamki, wieże, mury miejskie, twierdze bastionowe, dwory, folwarki i klasztory otoczone murami, a także fortyfikacje XX-wieczne.

Z około 50 grodzisk, które do dziś zostały rozpoznane w terenie, do najbardziej znanych należy obiekt w Łubowicach użytkowany przez plemiona kultury łużyckiej. We wczesnej fazie średniowiecza (wieki VIII–IX) funkcjonował świetnie do dziś zachowany gród w Lubomi. Nie mniej znana jest warownia z XI–XIII w. założona na Ostrogu w Raciborzu. W późnym średniowieczu liczba gródków znacznie wzrosła. Porzucane są po całym obszarze województwa śląskiego.

Przekazy historyczne informują o dużej liczbie zamków i strażnic zbudowanych w granicach obecnego województwa śląskiego. Obiekty te były wznoszone od XIII do XVI w. Cztery zamki (Bytom – nieokreślona lokalizacja, Racibórz, Rybnik, Sławków) pochodzą z XIII wieku. Większość powstała w XIV w. (np. Będzin, Bielsko, Bobolice, Cieszyn, Chałupki, Częstochowa, Mirów, Grodziec, Kobiernice, Koziągłowy, Krzepice, Lelów, Łutowiec, Mirów, Olsztyn, Ostrężnik, Podzamcze, Siewierz, Skoczów, Smoleń, Suliszowice, Świerklaniec, Toszek, Udórz, Zawiercie-Morsko, Żarki-Przewodiszowice, Żarnowiec). Największe ich zgrupowanie znajduje się na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej.

Na wiek XV datowane są warownie m.in. z Dankowa, Dzięgielowa, Gliwic, Kończyc Małych, Mirowa, Pszczyny, Sosnowca-Sielca, Żywca i Grojca k. Żywca. W XVI w. zbudowano obiekty m.in. w Chudowie, Kamieńcu, Lublińcu, Tarnowskich Górach-Tarnowicach Starych i Tworkowie.

Część zamków jest w ruinie, a większość pozostałych przebudowano. Kilku nie zlokalizowano. Funkcję kilkunastu budowli określanych w literaturze i opracowaniach archiwalnych jako zamki w rzeczywistości trudno ustalić. Wynika to z braku badań i ubogich danych źródłowych. W niektórych przypadkach możemy mówić o wieżach mieszkalnych. Takich obiektów było wiele, jednak położenie większości z nich do dziś nie jest znane.

Początki otaczania miast murami obronnymi sięgają późnego średniowiecza. Dane źródłowe wskazują, że istniały m.in. w następujących miastach : Będzin, Bielsko, Bytom, Cieszyn, Czeladź, Częstochowa, Gliwice, Kłobuck, Lelów, Lubliniec, Pszczyna, Pyskowice, Racibórz, Skoczów, Sławków, Toszek, Wodzisław Śląski, Żory. W opasujących miasta murach znajdowały się baszty i bramy. Na zewnątrz system obronny wzmacniały czasami obwałowania ziemne i fosy. Większość obwarowań rozebrano w wiekach XVII–XIX. Do czasów dzisiejszych mury miejskie przetrwały częściowo m.in. w Żorach czy Gliwicach.

W województwie śląskim zlokalizowano 5 twierdz bastionowych (Częstochowa, Danków, Krzepice, Łodygowice i Pilica) pochodzących z XVII w., z których dwie (Danków, Krzepice) powstały w miejscu zniszczonych zamków wcześniejszych. Znane są także dwory obronne, m.in. w Czańcu, Jastrzębiu-Bziu Zameckim, Markłowicach. Stan badań nad tego typu obiektami jest absolutnie niewystarczający, a wiedza o nich nikła. Szczególnym obiektem jest klasztor w Wancerzowie (obecnie w granicach Mstowa) obwarowany w XVII w.

Na terenie województwa śląskiego znajdują się jeden z największych i ciągle jeszcze najlepiej zachowany w Polsce kompleks fortyfikacji z okresu międzywojennego oraz znacząca część fortyfikacji niemieckich z okresu II wojny światowej. Fortyfikacje te rozmieszczone są nierównomiernie na obszarze od Częstochowy przez obszar aglomeracji katowickiej po rejon Cieszyna i Beskidy. Część środkową pasa fortyfikacji stanowi Obszar Warowny „Śląsk”, ciągnący się 60 km, od Przeczyc do rzeki Gostynki. W 1939 r. składał się z 175 budowli, w tym 9 punktów oporu. W Węgierskiej Górcie znajduje się fort artyleryjski „Waligóra”. Stanowił samodzielną formację obronną południowo-zachodniego skrzydła Armii Kraków.

Niemieckie fortyfikacje zaczepno-obronne z lat 40. XX w. rozmieszczono na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej oraz pomiędzy Bytomiem i Tarnowskimi Górami.

5) HISTORYCZNE MIASTA

a) Zabytkowe zespoły urbanistyczne

W granicach województwa śląskiego znajduje się 46 miast historycznych. Większość z nich leży przy historycznych traktach. Duża część miast pozostających w granicach zaboru rosyjskiego po powstaniu styczniowym, ok. roku 1870, utraciła prawa miejskie i tylko niektóre z nich odzyskały je w XX w. W granicach województwa śląskiego znajdują się:

- 34 historyczne miasta posiadające obecnie prawa miejskie, których układ urbanistyczny wpisany jest do rejestru zabytków:
 - Będzin – prawa miejskie 1358,
 - Biąta – prawa miejskie 1723,
 - Bielsko – prawa miejskie przed 1327,
 - Bieruń – prawa miejskie 1387 do 1742 i ponownie 1865 z nazwą Bieruń Stary,
 - Bytom – prawa miejskie 1254,
 - Cieszyn – prawa miejskie przed 1263, w 1920 podzielony między Polskę a Republikę Czeską,
 - Czeladź – prawa miejskie przed 1399, w okresie 1870–1919 pozbawiona praw miejskich,
 - Częstochowa – prawa miejskie przed 1377,
 - Gliwice – prawa miejskie przed 1276 (1254?),
 - Kłobuck – prawa miejskie 1339–1344 – okres lokacji, w okresie 1870–1919 pozbawiony praw miejskich,
 - Koziegłowy – prawa miejskie 1402, w okresie 1870–1950 pozbawiony praw miejskich,
 - Krzepice – prawa miejskie przed 1357, w okresie 1870–1919 pozbawione praw miejskich,
 - Lubliniec – prawa miejskie 1300,
 - Miasteczko Śląskie – prawa miejskie 1561, w okresie 1742–1866 oraz 1945–1963 pozbawione praw miejskich, od 1975 do 1994 w granicach Tarnowskich Gór,
 - Mikołów – prawa miejskie 1547,
 - Mysłowice – prawa miejskie przed 1360, w okresie 1744–1861 pozbawione praw miejskich,
 - Olsztyn – prawa miejskie 1488, w okresie 1870–2022 pozbawiony praw miejskich,
 - Pilica – prawa miejskie przed 1394, w okresie 1870–1994 pozbawiona praw miejskich,
 - Pszczyzna – prawa miejskie 1327,
 - Pyskowice – prawa miejskie 1327,
 - Racibórz – prawa miejskie przed 1235 (1211–1217?),
 - Rybnik – prawa miejskie przed 1308,
 - Siewierz – prawa miejskie przed 1304,
 - Skoczów – prawa miejskie przed 1327,

- Sławków – prawa miejskie 1286, w okresie 1870–1958 pozbawiony praw miejskich, w latach 1975–1984 w granicach Dąbrowy Górniczej,
- Sośnicowice – prawa miejskie 1506, w okresie 1742–1853 pozbawione praw miejskich,
- Strumień – prawa miejskie 1482,
- Tarnowskie Góry – prawa miejskie 1526 (wolne miasto górnicze),
- Toszek – prawa miejskie przed 1309,
- Wodzisław Śląski – prawa miejskie przed 1257,
- Woźniki – prawa miejskie przed 1310 (1270?),
- Żarki – prawa miejskie przed 1382, lokowane ponownie w 1720 na nowym miejscu, w okresie 1870–1949 pozbawione praw miejskich,
- Żory – prawa miejskie 1272,
- Żywiec – prawa miejskie przed 1327 (po 1272).
- 6 historycznych miast, które utraciły prawa miejskie, ale ich układ urbanistyczny wpisany jest do rejestru zabytków:
 - Janów – prawa miejskie 1696–1870,
 - Mrzygłód – prawa miejskie, włączony w granice Myszkowa,
 - Mstów – prawa miejskie 1278–1870,
 - Przyrów – prawa miejskie 1369–1870,
 - Włodowice – prawa miejskie utraciły 1870,
 - Żarnowiec – prawa miejskie przed 1340, utrata praw miejskich 1869.
- 4 historyczne miasta posiadające obecnie prawa miejskie, których układ urbanistyczny nie jest wpisany do rejestru zabytków:
 - Koniecpol – prawa miejskie 1443, w okresie 1870–1927 pozbawiony praw miejskich,
 - Krzanowice – prawa miejskie 1265, pozbawione praw miejskich 1878–2001,
 - Ogrodzieniec – prawa miejskie 1386, w okresie 1870–1973 pozbawiony praw miejskich,
 - Szczekociny – prawa miejskie 1398, w okresie 1870–1923 pozbawione praw miejskich.
- 2 historyczne miasta, które utraciły prawa miejskie i ich układ urbanistyczny nie jest wpisany do rejestru zabytków:
 - Kromołów – prawa miejskie przed 1389 do 1870, od 1977 włączony w granice Zawiercia,
 - Lelów – prawa miejskie 1340–1870, w 1354 miasto przeniesione na obecne miejsce.

Układy zabudowy małomiasteczkowej zachowane są w historycznych miastach, m.in. Blachownia, Kromołów, Mstów, Przyrów, Siewierz, Szczekociny, Żarki, Żarnowiec.

b) Rozwój przestrzenny miast

Zachowane średniowieczne układy miast powstały zazwyczaj w wyniku lokacji na prawie niemieckim. Charakterystyczne dla miast śląskich jest zachowanie układu owalnicowego dróg (np. Bytom, Gliwice, Pyskowice, Wodzisław Śląski, Żory), wywodzącego się z wczesno-

dziejowych osad obronnych i grodów. Rozwój przestrzenny większości miast średniowiecznych następował powoli. Ze względu na zmiany geopolityczne lub przyrodnicze niektóre z nich upadały (np. Lelów, Włodowice). Do XIX w. sporadycznie prowadzono planową rozbudowę miast, np. w Szczekocinach realizowano układ miejski powiązany z osią barokowego założenia pałacowego. Podobne rozwiązania przygotowane były dla Pilicy.

Począwszy od połowy XVIII w. rozwój przemysłu pociągnął za sobą szybki rozwój osadnictwa. Miasta średniowieczne znajdujące się w zasięgu terenów związanych z przemysłem rozwijały się poza obszarem średniowiecznej zabudowy – z czasem tworząc mieszczańskie dzielnice śródmiejskie, realizowane wg planów regulacji miast (np. Bytom, Gliwice, Bielsko, Biała, Cieszyn). Na terenie aglomeracji górnośląskiej w rejonie największej koncentracji przemysłu wokół powstających zakładów przemysłowych powstawały nowe osiedla i kolonie robotnicze. Zabudowa o charakterze miejskim wchłaniała istniejące układy ruralistyczne. Funkcję centrum nowo powstających miast przejmowała wytyczana siatka ulic i placów (Chorzów, Katowice, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Zabrze). W latach dwudziestych XX w. w części niemieckiej Górnego Śląska planowano połączenie miast: Bytomia, Zabrze i Gliwic w jeden zintegrowany organizm – trójmiasto – zakomponowany według nowoczesnych norm urbanistycznych. Projekty te zostały tylko częściowo zrealizowane, m.in. są to zachowana do dziś zabudowa placu Akademickiego w Bytomiu i założenie placu Kamilianów w Zabrzu. W okresie międzywojennym dalszej zorganizowanej rozbudowie podlegały również Katowice.

O rozwoju układu urbanistycznego Częstochowy obok rozwijającego się przemysłu zadecydował kult Jasnej Góry.

c) Zabudowa miejska przełomu wieków XIX i XX oraz okresu międzywojennego

Obecną zabudowę centrum miast aglomeracji wielkoprzemysłowej stanowią przede wszystkim kamienice mieszczańskie, wille i obiekty użyteczności publicznej z przełomu wieków XIX i XX. Najliczniej reprezentowane są kamienice w stylu historyzmu, zgodnie z kanonami ówczesnej mody nawiązujące do neorenesansu, neogotyku, neobaroku i tradycji architektonicznych środowiska berlińskiego. Pojawiają się także kamienice eklektyczne z wpływami secesji widocznej głównie w elementach dekoracyjnych (np. Bytom, Chorzów, Gliwice, Katowice, Racibórz). Osobną grupę zabudowy tych miast stanowią tzw. familoki – oszczędne budownictwo ceglane, z czasem wzbogacone elementami dekoracyjnymi zaczerpniętymi z historyzmu. Natomiast na terenie Bielska-Białej i Cieszyna dużym bogactwem form zaowocowała secesja, nawiązująca do wzorów wiedeńskich. Liczną grupę stanowią tu obiekty secesyjne w zespole z tradycyjnymi stylami historycznymi. Oprócz wystroju secesyjnych fasad zachowało się również wiele elementów dekoracyjnych wystroju wnętrza budynków, głównie klatek schodowych (okładziny ceramiczne, balustrady, kraty, witraże, mozaiki, sztukaterie).

W okresie międzywojennym dobrze rozwijającym się miastem były Katowice. Obok Warszawy i Gdyni, stały się one trzecim ośrodkiem nowoczesnej myśli i praktyki architektonicznej w Polsce. Z tego okresu zachowały się okazałe gmachy użyteczności publicznej oraz domy mieszkalne. W latach 1923–1929 powstały monumentalny gmach Urzędu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego oraz zespół domów dla urzędników przy ul. Reymonta. Natomiast kolejne realizacje powstałe w latach 1928–1939 należą już do architektury nowoczesnej (modernizm, funkcjonalizm). Wymienić tu należy Dom Oświaty – Bibliotekę Śląską, Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe, Syndykat Polskich Hut Żelaza, Polskie Radio itd. W Katowicach powstał jeden z pierwszych w kraju „drapacz chmur” na rogu ulic Żwirki i Wigury oraz Skłodowskiej-Curie. Podobny „drapacz chmur” powstał w latach dwudziestych w Chorzowie przy ul. Wolności/Zjednoczenia. Wiele obiektów z okresu międzywojennego zachowało się także na terenie Bytomia, Gliwic i Zabrze. Należą do nich m.in. dom jedwabiu Weichmanna w Gliwicach przy ul. Zwycięstwa – dzieło Ericha Mendelssohna, gmach Muzeum Górnośląskiego, kompleks łaźni miejskiej w Bytomiu czy osiedle mieszkaniowe przy pl. Słowiańskim w Zabrzu.

Zachowane zaś w Bielsku-Białej kamienice i gmachy użyteczności publicznej, odchodzące już od wzorów wiedeńskich, skłaniają się w kierunku form wywodzących się z Krakowa.

d) Wille miejskie

Wiek XIX stworzył – szczególnie na Górnym Śląsku – nowy typ domu mieszkalnego przeznaczonego dla elity przemysłowo-handlowej. Były to wille otoczone ogrodem usytuowane najczęściej przy zakładach przemysłowych właścicieli. Powstawały one głównie w 2. połowie XIX w., ale również w XX w. aż do lat 30., kiedy prezentowały już style współczesne, jak np. modernizm i funkcjonalizm. W okresie międzywojennym projektowane były przede wszystkim przez architektów polskich.

W Katowicach zachowane tego typu obiekty to m.in. willa architekta Juliusza Haasego przy ul. Warszawskiej, willa braci Goldstein przy pl. Wolności, willa przy ul. Wojewódzkiej projektu F. Schustera, willa przy ul. Warszawskiej projektu Ignacego Grünfelda. Z późniejszych lat 20. willa architekta Tadeusza Michejdy przy ul. J. Poniatowskiego, wille w stylu modernizmu i funkcjonalizmu przy ul. Bratków i Kilińskiego.

W Bytomiu zachowały się m.in. ciekawy zespół willowy przy ul. Olejniczaka oraz willa przy ul. Wrocławskiej; w Gliwicach np. dawna willa przemysłowca Oskara Caro (obecnie siedziba muzeum przy ul. Dolnych Wałów); w Chorzowie wśród wielu przykładów założeń willowych wyróżnić trzeba obiekt przy ul. Powstańców (zwany willą Mościckiego), wille dyrektorów ówczesnej Huty „Bismarck” przy ul. Batorego oraz willę przy ul. Jana III Sobieskiego, zwaną willą parkową.

Wraz z rozwojem przestrzennym Bielska-Białej na przełomie wieków XIX i XX powstawało wiele obiektów willowych w samym mieście, jak również na jego obrzeżach, m.in. neorenesansowa willa przy ul. Mickiewicza, neobarokowa willa Karola Wenzla przy ul. Krasickiego czy willa przy ul. Słonecznej. Natomiast willa na rogu ulic Laskowej i Olszówki w Cygańskim Lesie jest typowym przykładem architektury typu *cottage*.

Część zachowanych założeń willowych wpisana została do rejestru zabytków.

e) Zespoły fabryczno-rezydencjonalne

Zespoły fabryczno-rezydencjonalne występują m.in. w Sosnowcu, Bielsku-Białej i w Częstochowie. Charakteryzują się one powiązaniem funkcjonalno-przestrzennym fabryki, osiedla robotniczego i pałacu właściciela. Najlepszym przykładem takiego rozwiązania jest zespół stworzony przez Henryka Dietla w Sosnowcu, którego budowę rozpoczęto w roku 1879. Złożony jest on z fabryki, rezydencji, parku, kaplicy luterańskiej, szkoły i domów dla robotników. Innym przykładem może być zespół rezydencjonalny rodziny Schönów w Sosnowcu-Środuli, składający się z pałacu, parku i zabudowań fabryki przędzalni wełny czesankowej.

Charakterystycznym przykładem zespołu fabryczno-rezydencjonalnego w Bielsku-Białej jest zespół wybudowany w 1860 r. przez Adolfa Mänhardta, składający się z gmachu fabryki i usytuowanych przed nim dwóch bliźniaczych budynków willowych.

f) Budownictwo patronackie

Na terenie województwa śląskiego – szczególnie w obszarze konurbacji górnośląskiej – znajdowało się ok. 200 osiedli patronackich, takich jak kolonie i osiedla robotnicze. O koloniach można mówić wtedy, gdy mamy do czynienia z małym zespołem budynków mieszkalnych. Większe zespoły, do których należą również budynki użyteczności publicznej, to osiedla. Historia tego rodzaju budownictwa sięga końca XVIII w. i wiąże się z kierowaną przez państwo pruskie wieloletnią akcją zasiedlania przez osadników z Prus ziem m.in. Prowincji Śląskiej – tzw. osadnictwo fryderycjańskie. Kolonie te były niewielkie i zakładano je w pobliżu istniejących osad. Najstarsza kolonia robotnicza znajduje się w Chorzowie przy ul. Kalidego, a została założona w 1798 r. dla robotników Królewskiej Huty.

Obecnie tylko ponad dwadzieścia osiedli patronackich objętych jest ochroną konserwatorską. Inne zespoły nie są chronione, chociaż mają duże walory urbanistyczne i architektoniczne. Projektantami osiedli i kolonii byli znani architekci, m.in. Bruno Taut, Karl Henrici, Hans von Poellnitz, Georg i Emil Zillmannowie, Hans Poelzig i William Müller. Największe i najciekawsze realizacje w zakresie budownictwa patronackiego powstały m.in. w dzisiejszych miastach: Bytomiu, Chorzowie, Czerwionce-Leszczynach, Gliwicach, Katowicach (np. Giszowiec, Murcki, Nikiszowiec), Knurowie, Mysłowicach, Radlinie i Rudzie Śląskiej, Rybniku, Siemianowicach Śląskich, Świętochłowicach i Zabrze.

Na terenie Bielska w wyniku procesu uprzemysłowienia pod koniec XIX w. powstało kilka osiedli robotniczych. Kolonie najstarszych domów robotniczych skupiają się przy ul. Michałowicza i przyległych: Robotniczej i Kamińskiego. Rozbudowywane były później w latach 1903–1905.

6) Zabytki techniki

Województwo śląskie jest największym skupiskiem zabytkowych obiektów przemysłowych w Polsce. Zabytki techniki województwa stanowią integralną część jego dziedzictwa kulturowego.

Od czasów starożytnych na terenach obecnego województwa śląskiego rozwijało się górnictwo kruszcowe, m.in. srebra i ołowiu (Bytom, Katowice-Bogucice, Tarnowskie Góry, Toszek) oraz górnictwo rudy darniowej żelaza (rejon dolin rzecznych Liswarty, Małej Panwi, Stoły, Bierawki, Rudy oraz pasmo rudonośne Wieluń – Zawiercie). Do XIV w. przetrwało kuźnictwo leśne z ziemnymi ogniskami dymarskimi, rozwijającymi się następnie w kuźnice warsztatowe z murowanymi piecami dymarskimi, a potem w kuźnice nadrzeczne wykorzystujące energię wodną.

Również cystersi, przybyli na Śląsk w XIII w., oprócz prowadzenia gospodarki rolnej, leśnej i hodowlanej, zajmowali się górnictwem i hutnictwem. Bogate w rudę darniową dobra klasztorne dostarczały surowca do kuźnic cysterskich w Trachach (gm. Sośnicowice) i Stanicy (gm. Pilchowice). Za sprawą cystersów rozwinęło się także hutnictwo szkła.

W połowie XVIII w. rozwój przemysłu w Europie przyniósł znaczne zmiany społeczno-ekonomiczne na Górnym Śląsku. Bogate w surowce tereny pokryły kopalnie i huty. Wraz z rozwojem przemysłu ciężkiego w XIX w. powstawały nowe miasta, w których rozwijały się również inne gałęzie przemysłu. W austriackiej części Śląska symbolem industrializacji było Bielsko, w którym powstawały przeważnie fabryki włókiennicze. W okolicach Częstochowy, leżącej w północnej części dzisiejszego województwa śląskiego, eksploatowano pokłady rudy żelaza oraz funkcjonowały: huta żelaza i fabryki włókiennicze. Rozwój przemysłu umożliwił rozbudowę infrastruktury, aby sprostać potrzebom rozwijającego się transportu surowców i gotowych wyrobów. Powstawały nowe trasy i dworce kolejowe. Przez cały XIX wiek hutnictwo żelaza na Górnym Śląsku pod względem rozwoju technologicznego dotrzymywało tempa czołowym producentom europejskim. Równocześnie w regionie rozwijało się hutnictwo cynku, w którym opracowano wiele rozwiązań technicznych stosowanych później w innych okręgach przemysłowych Europy. W tym samym okresie górnictwo, integralnie związane z hutnictwem, ulegało znaczącym przeobrażeniom, m.in. na skutek rozwoju techniki wydobywania węgla. Koncentracja XIX-wiecznego przemysłu w połączeniu z zacofaniem technologicznym, które nastąpiło po 1945 r. spowodowały, że jeszcze pod koniec XX w. funkcjonowało wiele historycznych zakładów posiadających zabytkowe maszyny, urządzenia i całe ciągi technologiczne. Wraz z zachodzącymi obecnie procesami restrukturyzacji przemysłu, które rozpoczęły się w latach 90. XX wieku, a co za tym idzie ze zmianami własnościowymi i likwidacją dotychczas funkcjonujących zakładów, nastąpił proces ich dewastacji. Wiąże się to ze złomowaniem historycznych maszyn oraz wyburzaniem

budynków. Przykładem zachowania dziedzictwa przemysłowego poprzez jego adaptację do nowych funkcji, np. Browar Mokrskich w Katowicach-Szopienicach, Szyb „Wilson” w Katowicach-Janowie, szyb „Maciej” w Zabrze. Zabytki techniki mogą także stać się atrakcjami turystycznymi, pod warunkiem przeprowadzenia ich rewaloryzacji i przystosowania do celów edukacyjnych, rekreacyjnych i kulturotwórczych.

Spółeczeństwo ma coraz większą świadomość wartości dziedzictwa przemysłowego, powstają liczne organizacje działające na rzecz zachowania dziedzictwa przemysłowego, np. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Tarnogórskiej, Stowarzyszenie „Pro Futuro” na Rzecz Restauracji i Propagowania Sztolni „Królowa Luiza” w Zabrze, Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku-Niewiadomiu, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego – Komisja Historii i Ochrony Zabytków Hutnictwa, Polski Komitet Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH. Ponadto tworzone są i działają placówki muzealne i paramuzealne poświęcone dziedzictwu technicznemu, a w wielu muzeach miejskich i regionalnych istnieją działy prezentujące przykłady kultury technicznej. Wśród najważniejszych można wyliczyć m.in. Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze z oddziałem Sztolnia „Królowa Luiza”, kopalnią „Guido” i Główną Kluczową Sztolnią Dziedziczną, Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, Muzeum Hutnictwa Cynku – Walcownia w Katowicach Szopienicach, Muzeum w Rybniku, Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa im. Jana Jarockiego w Ustroniu, Muzeum Piwowarstwa w Tychach, Muzeum w Gliwicach – Oddział Odlewnictwa Artystycznego, Muzeum Techniki i Włókiennictwa, Dom Tkacza – oddziały Muzeum w Bielsku-Białej, Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie.

Pośród zabytków techniki województwa śląskiego najwięcej reprezentuje branżę górniczą. Górnictwo stanowiło bazę paliwową dla pozostałych gałęzi przemysłu. Od końca XVIII do lat 70. XX wieku. nastąpił intensywny rozwój tej branży. Szczególnie cenne z racji wieku oraz z punktu widzenia architektury i techniki są obiekty powstałe w środkowym okresie rozwoju górnictwa, tj. w 2. połowie XIX wieku. oraz w początkach XX wieku, m.in. Kopalnia Rud Srebronośnych i Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach; kopalnia „Królowa Luiza”, kopalnia „Guido”, Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna w Zabrze, kopalnia „Pstrowski” w Zabrze-Mikulczycach; kopalnia „Ignacy”, dawniej „Hoym” w Rybniku; kopalnia „Marcel” w Radlinie; kopalnia „Saturn” w Czeladzi; szyby „Pułaski” i „Poniatowski” kopalni „Wieczorek” w Katowicach; szyb „Bartosz” kopalni „Katowice”, kopalnia „Murcki” w Katowicach; szyb „Elżbieta” i „Prezydent” kopalni „Prezydent” w Chorzowie; szyb „Andrzej” w Rudzie Śląskiej-Wirku; szyb „Franciszek” w Rudzie Śląskiej.

Drugą, silnie rozwiniętą, branżą jest hutnictwo. Do jego rozwoju przyczyniła się budowa wielkiego pieca w Królewskiej Odlewni Żeliwa w Gliwicach (obecnie GZUT S.A.) w 1796 r. Jego współautorem był John Baildon. Istnienie tej huty wywarło znaczący wpływ na oblicze społeczno-gospodarcze Śląska, gdyż była ona ważnym elementem tworzonego przez państwo pruskie nowoczesnego zagłębia przemysłowego. Dzięki swojemu pionierskiemu charakterowi pod względem techniki i organizacji oraz dzięki profilowi produkcji rola huty daleko wykraczała poza granice regionalne. Kolejną, po gliwickiej, hutą fundowaną przez króla była „Królewska Huta” w Chorzowie. Na wzór zakładów państwowych w XIX w. powstawały prywatne huty żelaza, w których sąsiedztwie powstawały kopalnie węgla. Równocześnie z hutnictwem żelaza w regionie rozwijało się hutnictwo cynku. W 1798 roku w Wesołej, dzisiejszej dzielnicy Mysłowic, Johann Christian Ruberg po raz pierwszy na kontynencie europejskim otrzymał cynk metodą destylacji. W kolejnych latach technologia ta rozpowszechniła się w regionie, czyniąc z Górnego Śląska jednego z największych producentów cynku na świecie. Pośród zabytków hutniczych znajdują się liczne, które posiadają wartości historyczne czy artystyczne, są to m.in. budynek dawnej siłowni huty „Bobrek” w Bytomiu; „Huta Częstochowa” w Częstochowie; „Huta Bankowa” w Dąbrowie Górniczej; „Huta Łabędy” w Gliwicach; huta „Baildon” w Katowicach; huta „Batory” w Chorzowie; zabudowania dawnej huty cynku „Uthemann” na terenie dzisiejszej Huty Metali

Niezelaznych w Katowicach-Szopienicach; Zakłady Metalurgiczne „Wełnowiec” w Katowicach-Wełnowcu; wieża wsadowa „Gichta” huty „Waleska” w Palowicach; wieża wyciągowa do wsadu wielkopieczowego w Porębie; zespół zabudowań walcowni cynku w Zakładach Metalurgicznych „Silesia” w Świętochłowicach-Lipinach; zabudowa dawnej „Huty Paprockiej” w Tychach-Paprocach; huta „Klemens” i „Teresa” w Ustroniu; zespół zabudowań „Huty Zabrze” w Zabrzu.

Rozwijający się przemysł wymógł powstawanie inwestycji pomocniczych, z których najważniejszą był Kanał Kłodnicki, łączący zabrzańskie kopalnie z Królewską Odlewnią Żeliwa w Gliwicach, a poprzez Odrę z innymi terenami państwa pruskiego. Kanał Kłodnicki rozpoczęto budować w 1792 r., oddano do użytku w 1822 r. Do dnia dzisiejszego czytelne są w terenie fragmenty kanału i urządzenia hydrotechniczne, zwłaszcza u jego wylotu w Kędzierzynie-Koźlu-Porcie. Kolejnym traktem wodnym jest Kanał Gliwicki, który wraz z sześcioma śluzami był budowany w latach 1933–1940. Kanał ma długość 40,6 km, jego największa śluza to „Dzierżno” (koło Pyskovic), która jest jedną z największych tego typu konstrukcji w kraju.

W 2. połowie XIX w. na skutek eksploatacji górniczej następował odpływ wód do wyrobisk górniczych. Spowodowało to zanikanie wody w studniach przydomowych. Dodatkowo sytuację pogarszała ciągle powiększająca się liczba ludności. Rozpoczęto poszukiwania wiertnicze, których rezultatem było znalezienie zasobów wody w okolicach wsi Zawada, gdzie powstał Zakład Produkcji Wody „Zawada” w Karchowicach. Inne zabytkowe zespoły to m.in.: Zakład Produkcji Wody „Staszic” w Tarnowskich Górach; Zakłady Wodociągów i Kanalizacji w Raciborzu; oczyszczalnia ścieków w Bytomiu; Muzeum Techniki Sanitarnej w Gliwicach; żelbetowa zapora wodna i hydroelektrownia w Porąbce (1928–1937); urządzenia hydrotechniczne w dawnej fabryce tektury w Czańcu (gm. Porąbka).

Liczną grupę zabytków, biorąc pod uwagę nowatorstwo konstrukcyjne, formę i detal architektoniczny, stanowią wieże ciśnień. Pośród nich można wymienić m.in.: wieżę kominowo-wodną przy ul. Strzelców Bytomskich w Chorzowie; wieżę wodną przy ul. Korczaka w Katowicach, wzniesioną przez G. i E. Zillmannów w 1912 r.; wieżę wodną w Katowicach-Giszowcu; wieżę wodną na terenie dworca PKP w Katowicach; wieżę kominowo-wodną na terenie szpitala klinicznego w Zabrzu, zaprojektowaną przez A. Hartmanna; wieżę wodną przy ul. Zamoyskiego w Zabrzu, pochodzącą z lat 1909–1911; ponadto liczne wieże wodne w Rybniku, Gliwicach, Świętochłowicach.

W XIX w. nastąpił także gwałtowny rozwój sieci kolejowej, w 1846 r. została uruchomiona linia kolejowa Mysłowice–Wrocław, w 1855 r. linia kolejowa Bohumin–Oświęcim, w 1859 r. powstało odgałęzienie linii kolei warszawsko-wiedeńskiej. Wtedy wybudowano dworce kolejowe, m.in. w Bielsku-Białej, Chorzowie-Batorym, Katowicach, Rudzie Śląskiej-Chebziu, Rybniku-Paruszowcu, Sosnowcu, Sosnowcu-Maczkach, Zawierciu. Powstawały także koleje wąskotorowe, m.in. na trasach: Tarnowskie Góry – Rudy, Bytom-Karb – Chorzów, Bytom – Miasteczko Śląskie. Do dnia dzisiejszego zachowały się liczne budynki, torowiska oraz tabor, a wieloma z nich opiekują się powstające muzea i skanseny, np.: Górnośląskie Koleje Wąskotorowe w Bytomiu, Skansen Kolei Wąskotorowej w Rudach, Skansen Taboru Kolejowego w Pyskovicach.

W Bielsku-Białej, Częstochowie i Sosnowcu rozwinął się przemysł włókienniczy. W XIX w. powstawały liczne przędzalnie, tkalnie, farbiarnie. Do najważniejszych zakładów należą m.in.: Fabryka Adolfa Mänhardta, fabryka sukiennicza Franza Vogta (obecnie Urząd Miejski), tkalnia Fryderyka Tyslovitza w Bielsku-Białej; Przędzalnia Czesankowa „Wełnopol”, Częstochowskie Zakłady Przemysłu Wełnianego „Elanex” w Częstochowie; Sosnowiecka Przędzalnia Czesankowa „Politex” w Sosnowcu. W dawnej fabryce sukna Büttnera w Bielsku-Białej powstało Muzeum Przemysłu i Techniki Włókienniczej, które wraz z „Domem Tkacza” stanowi oddziały Muzeum w Bielsku-Białej.

Unikatowym w skali Europy zabytkiem techniki łączności jest zespół radiostacji w Gliwicach. Zespół składa się z trzech budynków i drewnianego masztu. W budynku głównym radiostacji nadawczej zachowała się oryginalna aparatura. Najcenniejszym obiektem kompleksu jest wieża telekomunikacyjna z 1933 roku, która jest najwyższą zabytkową, drewnianą konstrukcją na świecie. Wieża ma wysokość 110,7 m, została wzniesiona jako przestrzenna konstrukcja kratowa, w całości drewniana. Wszystkie połączenia wykonano na śruby i sworznie mosiężne. Jest chroniona ze względu na wartości inżynierskie i historyczne (miejsce słynnej „prowokacji gliwickiej”).

Ciekawymi przykładami zachowanego przemysłu drzewnego są, m.in.: Zakłady Przemysłu Zapalczanego w Częstochowie powstałe w latach 1880–1882, z czynną linią technologiczną pochodzącą z lat 30. XX wieku (w 2002 r. utworzono Muzeum Produkcji Zapalek); tartak w Katowicach-Murckach pochodzący z XIX wieku.

Na terenie województwa śląskiego znajdują się również zabytki przemysłu papierniczego, są to m.in.: Żywieckie Zakłady Papiernicze „Solali” w Żywcu; fabryka tektury w Czańcu (gm. Porąbka) i dawna fabryka tektury w Kopcu (gm. Kłobuck).

Do cennych obiektów przemysłu i techniki należy także zespół zabudowań dawnej cementowni „Grodziec” w Będzinie. Cementownia powstała w 1856 roku, była jednym z pierwszych tego typu obiektów w Europie, dostarczała cementu do realizacji prac budowlanych związanych z budową kolei warszawsko-wiedeńskiej. Inne zabytki przemysłu cementowo-wapienniczego to m.in.: cementownia w Jaworznie-Szczakowej, wapienniki w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach, Mikołowie-Mokrem, Mysłowicach-Krasowych, Tarnowskich Górach, Sosnowcu.

Zachowały się także liczne zabytki przemysłu energetycznego powiązanego z innymi dziedzinami przemysłu. Są to m.in.: elektrociepłownia „Szombierki” i elektrownia „Miechowice” w Bytomiu; elektrownia na terenie kopalni „Anna” w Pszowie; elektrownia „Jaworzno III” w Jaworznie; elektrownia „Chorzów” S.A. w Chorzowie; elektrownia „Zabrze” w Zabrzu; elektrownia kopalni „Hrabia Renard” w Sosnowcu. Na terenie elektrowni „Łaziska” w Łaziskach Górnych w 2002 r. otwarto Muzeum Energetyki, które gromadzi eksponaty dawnej energetycznej kultury technicznej, m.in. lampy, żarówki, liczniki, silniki.

W województwie śląskim zachowało się także wiele zabytków przemysłu spożywczego. Pośród nich najliczniejszą grupę stanowią browary, które są nadal użytkowane. Najstarszym z nich jest browar zamkowy w Raciborzu, który był wzmiankowany już w XVI w. Z kolei największy jest browar Książęcy w Tychach. Na jego terenie zachowało się wiele budynków z końca XIX i początku XX w., m.in. słodownia, warzelnia, bednarnia ze stolarnią, kasyno, willa dyrektora. W 2004 r. zostało otwarte Muzeum Piwowarstwa, mieści się ono w budynku dawnej kaplicy ewangelickiej, pochodzącym z około 1820 r. Inne browary to m.in.: browar w Cieszynie; Browar Mokrskich w Katowicach-Szopienicach; browar w Żywcu, założony w połowie XIX w. przez Albrechta Fryderyka Habsburga. Drugą gałęzią przemysłu spożywczego licznie reprezentowanego jest przemysł spirytusowy. Na terenie województwa znajduje się duża liczba gorzelni (z czego tylko część jest czynna). Usytuowane są one głównie na terenach założeń pałacowo-(lub dworsko-)parkowych i folwarcznych, m.in. w Cielętnikach (gm. Dąbrowa Zielona), Dzimierzu (gm. Lyski), Frelichowie (gm. Chybie), Kochcicach (gm. Kochanowice), Simoradzu (gm. Dębowiec) i Świbiu (gm. Wielowieś). Ponadto zachowały się: dawna winiarnia w Raciborzu założona w 1872 r.; fabryka rumu i likierów Arnolda Grossa w Bielsku-Białej powstała w 1854 r.

Warte wymienienia są także inne zabytki, m.in.: mennica w Cieszynie (1719); Porcelana Śląska S.A. w Katowicach-Bogucicach (powstała w 1920 r., od 1929 r. jako „Giesche” Fabryka Porcelany S.A.); Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach (założone w 1975 r., posiada

liczne eksponaty dokumentujące rozwój techniki pożarniczej od połowy XIX w. do dnia dzisiejszego) oraz fabryka fajek we wsi Zborowskie (gm. Ciasna), która rozpoczęła pracę w 1753 r.

Odrębną, liczną grupę zabytków techniki stanowią przykłady przemysłu wiejskiego. Są to występujące na terenie całego województwa: młyny (m.in. Kluczo, gm. Przystajń; Rybarzowice, gm. Buczkowice; Sławków, Lgota Nadwarcie gm. Koziegłowy), spichlerze (m.in. Bytom-Stolarzowice; Hadra, gm. Herby; Gliwice; Mizerów, gm. Suszec; Świbie, gm. Wielowieś), kuźnie (m.in. Kozłów; Milówka; Pszczyna-Rudołtowice), wiatraki (m.in. Grzawa, gm. Miedźna), a także pstrągarnia w Żółtym Potoku, założona na rzece Wiercicy w 1881 r. przez Edwarda Raczyńskiego, która była pierwszą w Europie niziną hodowlą pstrąga (czynna do dzisiaj).

7) Historyczne wsie

Układy ruralistyczne w województwie śląskim były kształtowane na kanwie zróżnicowanych warunków środowiska przyrodniczego oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych i ustroju prawnego historycznych ziem województwa. Na przestrzeni lat podlegały przekształceniu, rozbudowie, zatarciu. Niemniej w wielu wsiach można odczytać ich pierwotny kształt.

Za kształt wsi o najstarszej genezie uważa się okólnice. Ślady tego typu kształtu można odczytać np. w Dzimierzu (gm. Lyski), Żyglinie (dzielnica Miasteczka Śląskiego). Cechą charakterystyczną tego układu jest okólny układ dróg wywodzący się jeszcze z archaicznej, obronnej lokalizacji domostw skupionych przy kolistym placu. Z kształtem tym związany jest promienisty układ rozłogów pól. Częściowo zachowane fragmenty takiego układu możemy znaleźć np. we wsi Lyski.

Na terenie województwa zachowało się wiele kształtów wsi sięgających średniowiecza. Są to np. wsie pasmowe – ulicówki, np. Pstrężna (gm. Lyski), wielodrożnice – wieś kupowa, np. Grabowa (gm. Łazy), wieś śródpalcowa, np. Lyski, oraz wieś sakowa, np. Wiry, z rozchodzącymi się w trzech kierunkach niwami pól. Wsie lokowane na surowym korzeniu najczęściej przybierały postać owalnicy z łańcowym układem pól, np. Łany Wielkie (gm. Sośnicowice), lub łańcuchówki, np. Miedźna. Szczególną odmianą owalnicy jest wieś z prostokątnym placem zwanym „nawsie”, np. Ciągowice (gm. Łazy). Powstawały też wsie folwarczne, np. Hadra (gm. Herby). Od XVI w. rozpoczęło się zasiedlanie terenów górskich. Mamy tu do czynienia z tzw. osadnictwem wołoskim, np. w Istebnej. Po okresie uwłaszczenia chłopów powstawały nowe zespoły zabudowy kmiecej (bauerskiej), np. w Kobiórze, zazwyczaj w formie widlicy. Od XVIII w. rozwijało się także budownictwo fryderycjańskie z regularnymi kształtami wsi i tzw. kolonialne.

Wsie zawsze lokalizowano nad wodą, np. źródłem, potokiem. We wsiach znajdowały się stawy wiejskie. Przy niektórych wsiach powstawały stawy rybne, np. Pstrężna (gm. Lyski), Lyski, lub zbiorniki małej retencji, np. na Stole w gminie Tworóg. W okresie uwłaszczenia niektóre nowo powstające zespoły, np. o kształcie widlicy, wyposażone były w systemy oczyszczania i odprowadzania ścieków przez staw tzw. kaczok do płynącego opodal strumienia.

Podstawowym elementem układu wiejskiego jest zagroda. Przez wieki była ona miejscem pracy rolnika. Podlegała ewolucji, dostosowując się do poziomu rozwoju cywilizacyjnego, kultury rolnej i warunków społeczno-politycznych. Na terenie województwa występuje wiele różnych rodzajów zagród. Do najbardziej charakterystycznych można zaliczyć zagrody „śląską” i tzw. bauerską, występujące w zachodniej części województwa, zagrody wołoskie, związane z osadnictwem wołoskim, a także zagrody „okólne” z terenów Jury Krakowsko-Częstochowskiej (np. gm. Niegowa).

8) Zespoły sakralne i klasztorne, cmentarze, kapliczki, krzyże przydrożne i pokutne

a) Zespoły sakralne

Do dzieł sakralnych znajdujących się na terenie województwa śląskiego zaliczamy m.in.: katedry, kościoły, założenia kościelne i klasztorne, plebanie, krzyże przydrożne, krzyże pokutne, kaplice, kapliczki oraz cmentarze (kaplice cmentarne, kaplice grobowe, nagrobki).

Do naszych czasów zachowała się nieliczna grupa świątyń romańskich. Do najstarszych obiektów sakralnych zaliczymy np.: kaplicę w kształcie rotundy w Cieszynie z 1. połowy XI w., kościół cmentarny w Siewierzu-Kuźnicy Świętojańskiej pw. św. Jana Chrzciciela z 1. połowy XII w., przebudowany w XVII w., kościół w Gieble pw. św. Jakuba z XII w.

Z budowli gotyckich na uwagę zasługują m.in. kaplica zamkowa w Raciborzu, kościół pocysterski w Rudach – wszystkie o rodowodzie XIII wiecznym oraz późnogotycki kościół w Gliwicach pw. Wszystkich Świętych z przełomu wieków XV i XVI wieku. Większość zachowanych obiektów z okresu gotyku utraciła już pierwotny styl w wyniku późniejszej przebudowy w okresie renesansu i baroku. Mimo iż ulegały przekształceniom, w każdym można doszukać się fragmentów z pierwszego etapu budowy. Najczęściej są to wielobocznie zamknięte prezbiteria (np. Lelów, Złoty Potok), oskarpowane ściany czy detale architektoniczne (np. Cieszyn kościół pw. Marii Magdaleny, Kłobuck, Krzepice), a w kościołach w Koziegłowach, Sierotach, Karchowicach, Lubecku, czy pw. św. Jerzego w Cieszynie – polichromia gotycka. Zachowały się również gotyckie wnętrza, m.in. w kościele św. Stanisława w Starym Bielsku. Śladem późniejszych przekształceń są czworoboczne renesansowe kaplice, dostawione do gotyckich świątyń, np. kościół w Żywcu pw. Narodzenia NMP z XV w.

Styl późnogotycki z wyraźnymi już cechami renesansowymi reprezentują m.in. kościoły w Lubszy (XV/XVI w., przebudowany na początku XX w.), Żarkach-Leśniowie (z końca XVI w.) i Woźnikach (z początku XVII w.). Budowlą sakralną o najlepiej zachowanych cechach renesansowych jest kościół w Dąbrowie Zielonej, zbudowany na planie krzyża greckiego, z kopułą na skrzyżowaniu nawy i ramion transeptu.

Barok rozwinął, wzbogacił architekturę kościelną Górnego Śląska. Cechowały go umiar i spokojniejsze formy, np. fasada kościoła pojezuickiego w Cieszynie. Silniej zaznaczył się jedynie w bogatych wnętrzach, m.in. w kaplicy Mariackiej przy kościele cystersów w Rudach. Natomiast na obszarze północno-wschodnim obecnego województwa śląskiego zachowały się liczne kościoły barokowe, powstałe w okresie kontrreformacji, wzniesione z inicjatywy magnatów oraz zakonów paulinów, dominikanów i bernardynów. Przykładami takimi są m.in. kościół pw. Świętej Trójcy w Koniecpolu (1633–1640), renesansowo-barokowy kościół w Mrzygłodzie (1653–1662), bogate rozwiązanie przestrzenne kościoła bernardynek w Świętej Annie (1609–1668) oraz kościół w Dankowie (1650). Najwybitniejszym pomnikiem architektury barokowej jest zespół klasztorny oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie. Jego przebudowa w XVII i XVIII w. była dziełem artystów związanych z głównymi ośrodkami kulturalnymi Rzeczypospolitej i nadała zespołowi klasztornemu – rozbudowywanemu od XIV stulecia po wiek XX – okazały barokowy charakter. Wzniesiono skrzydła północne, zachodnie i południowe wraz z Salą Rycerską. Odbudowano zniszczoną pożarem trójnawową bazylikę, którą ozdobiła bogata dekoracja Karola Dankwarta. W latach 1614–1644 powstał trójnawowy korpus kaplicy Najświętszej Marii Panny. Z XVII w. pochodzą także trzy kaplice: Relikwii Świętych, Serca Jezusowego i św. Pawła Pustelnika, o bogatej dekoracji z czarnego marmuru dębnickiego, zbudowana na wzór kaplicy Zygmuntońskiej. Bardzo interesujące jest również wnętrze barokowo-rokokowe kościoła w Pilicy.

Z okresu klasycyzmu wyróżnić należy fasadę kościoła NMP w Cieszynie oraz zachodnią fasadę przebudowanego kościoła parafialnego w Szczekocinach.

Dużą grupę kościołów na terenie województwa śląskiego stanowią obiekty o charakterze neostylowym, budowane głównie na przełomie XIX i XX w., przeważnie w przemysłowej części

ówczesnego pruskiego Górnego Śląska. Zakaz budowy z drewna obowiązujący na terenach pruskich od roku 1862 spowodował powstanie obiektów murowanych w stylu neoromańskim, neogotyckim, neobarokowym. Projektowane były przez architektów przyjezdnych: Josefa Ebersa (m.in. kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Katowicach), uczniów i współpracowników Karla Friedriecha Schinkla, oraz przez miejscowych budowniczych – Paula Jackischa (ponad 10 kościołów) i Ludwiga Schneidera (ok. 30 kościołów). Również w części północnej obecnego województwa śląskiego powstało kilka obiektów sakralnych, które w swej formie nawiązują do stylów historycznych. Jako najciekawsze wymienić należy neogotycką katedrę pw. Świętej Rodziny i kościół ewangelicki w Częstochowie oraz kościół w Rędzinach i Konopiskach; neobarokowy kościół w Borowni i wieczernik w zespole klasztornym na Jasnej Górze.

Na terenie województwa śląskiego spotykamy kilka ciekawych kościołów powstałych w okresie międzywojennym, np. katedra Chrystusa Króla w Katowicach, zaprojektowana przez Zygmunta Gawlika przy współpracy Franciszka Mączyńskiego i Xawerego Dunikowskiego. Obiekty z lat 20. i 30. XX wieku miały różnorodne formy wywodzące się z nurtu modernizmu określone tradycją architektury niemieckiej, wiedeńskiej czy polskiej. Przykładem może być kościół św. Józefa w Zabrze, zaprojektowany przez Dominikusa Böhma – architekta niemieckiego funkcjonalizmu, oraz w Katowicach kościół garnizonowy pw. św. Kazimierza, zaprojektowany przez Leona Dietz d'Arnę.

Na terenie dzisiejszego województwa śląskiego przed II wojną światową znajdowało się wiele synagog, do dnia dzisiejszego zachowały się nieliczne, m.in. w Krzepicach, Wielowsi, Żarkach. W województwie śląskim znajdują się dwie cerkwie prawosławne, do dnia dzisiejszego czynna w Sosnowcu (wzniesiona w latach 1888–1889 pw. Wiary, Nadziei i Miłości) oraz wybudowana w 1872 r. cerkiew pw. Świętych Cyryla i Metodego (ob. kościół katolicki pw. św. Jakuba).

b) Założenia klasztorne

Wśród najbardziej znanych założeń klasztornych znajdujących się w województwie śląskim możemy wyróżnić: zespół klasztorny bonifratrów w Cieszynie (XVII/XVIII, XIX–XX); zespół klasztorny jezuitów w Cieszynie (XVIII, XIX); zespół klasztoru paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, w Kłobucku XV–XIX; w Mstowie-Wancerzowie (XVII); zespół klasztorny cystersów w Rudach; zespół klasztorny dominikanek w Świętej Annie; zespół klasztorny franciszkanów (XV/XVI, XIX) w Wodzisławiu Śląskim; zespół klasztorny paulinów w Żarkach-Leśniowie.

c) Cmentarze

Większość cmentarzy województwa stanowią cmentarze wyznaniowe, przede wszystkim rzymskokatolickie. W południowo-zachodniej i zachodniej części województwa od 2. połowy XVI w. lokalizowane były również cmentarze ewangelicko-augsburskie. Do grupy cmentarzy wyznaniowych należy zaliczyć również cmentarze żydowskie (kirkuty), obecnie w większości nieczynne. Na terenie województwa znajdują się również pojedyncze cmentarze prawosławne – 3 (Częstochowa, Sosnowiec, Sosnowiec-Maczki), mariawickie – 2 (Gniazdów gm. Koziegłowy), Świadków Jehowy – 1 (Kozy). Oddzielną grupę cmentarzy stanowią cmentarze epidemiczne, ponadto nekropolie przyszpitalne i przyklasztorne. Od końca XIX w. na terenie województwa, najczęściej w miastach, obok cmentarzy wyznaniowych powstawały cmentarze komunalne. W województwie znajdują się również pojedyncze kaplice rodowe oraz groby członków wielkich rodów ziemiańskich, lokalizowane najczęściej w parkach rezydencjonalnych, np. w Krowiarkach (gm. Pietrowice Wielkie), Świerklańcu i Nakle (gm. Świerklaniec) – mauzoleum Donnersmarcków z XIX/XX w.; w Pszczynie groby Anhaltów z XVIII w. oraz grób księcia Bolko Hohberga von Pless z XX w.; w Grodźcu (gm. Jasienica) kaplica rodowa Zobla z XIX w.; nagrobki rodu Saint-Genois w Jaworzu, a Wędzinie (gm. Ciasna) i Koszęcinie – kaplice rodowe.

Pierwsze cmentarze powstawały na terenach poświęconych, najczęściej w obrębie ogrodzenia kościoła. Zakładano je do końca XVIII w. Charakteryzowały się nieregularnym (przypadkowym) układem mogił. Do naszych czasów zachowało się ok. 100 pierwotnych założeń cmentarnych zlokalizowanych przy kościołach. Do najstarszych, z XIII w., zachowanych cmentarzy przykościelnych należą m.in.: cmentarz w Simoradzu (gm. Dębówiec) przy kościele pw. św. Jakuba, Lesznej Górnej (gm. Golezów), Karchowicach (gm. Zbrostawice), Syryni (gm. Lubomia), Lelowie, Dankowie (gm. Lipie).

Na przełomie XVIII i XIX w. ze względów sanitarnych i ekonomicznych rozpoczęto likwidację cmentarzy przykościelnych i zaczęto zakładać cmentarze na wydzielonych terenach podmiejskich. Nowe nekropolie charakteryzowały się uporządkowanym układem przestrzennym, najczęściej na planie prostokąta, z alejami na osi prowadzącymi od bram wjazdowych do kaplic lub krzyży. Najbardziej rozbudowany układ miały cmentarze miejskie.

Najstarsze zachowane cmentarze ewangelicko-augsburskie pochodzą dopiero z XIX w. Zazwyczaj zakładane były przy dawnych domach modlitw, z których po rozbudowie i dobudowie wieży tworzono kaplice cmentarne. Kaplice w większości stanowią punkt centralny cmentarza. Mogiły lokalizowane są w kwaterach lub w układzie swobodnym. Cmentarze ewangelickie znajdują się m.in. w Molnej (gm. Ciasna), w Katowicach, w Cieszynie, w Bielsku-Białej, w Ustroniu.

Cmentarze żydowskie w większości zakładane w miastach otoczone były wysokimi murami, w których obrębie znajdowały się budynki pełniące funkcje domów przedpogrzebowych. Do dnia dzisiejszego zachowały się m.in. w Bielsku-Białej, Cieszynie Katowicach, Gliwicach, Katowicach Lublińcu, Mikołowie, Zabrze, Zawierciu-Kromołowie oraz w Krzepicach.

Do najciekawszych XIX-wiecznych cmentarzy województwa śląskiego należą m.in.: cmentarz „Mater Dolorosa” w Bytomiu przy ul. Piekarskiej (kaplica cmentarna, mauzoleum Goetzlerów, mauzoleum Hakuby, kaplica grobowa Garusów, kaplica grobowa Schastoków, rzeźba nagrobna, mur, ogrodzenie z bramami); cmentarz komunalny w Cieszynie z 1891 r. zrealizowany według planów Leopolda Hutka i Markusa Dolfa (regularny układ przestrzenny typu parkowego z dużym, neobarokowym budynkiem bramnym), Cmentarz Centralny w Gliwicach przy ul. Kozielskiej, zespół cmentarzy wyznaniowych w Sosnowcu oraz nowy cmentarz ewangelicki w Bielsku-Białej.

Wiele założeń cmentarnych zarówno rzymskokatolickich, jak i żydowskich (np. Bielsko-Biała, Cieszyn, Częstochowa, Janów, Krzepice, Żarki, Zabrze) i ewangelickich (np. Bielsko-Biała) jest wpisanych do rejestru zabytków.

d) Kamienne krzyże pokutne

Krzyże pokutne rozsiane są po całej zachodniej Europie. Górny Śląsk leży na wschodniej granicy ich występowania. Zachowane krzyże na terenie województwa śląskiego pochodzą z wieków XIII–XVIII. Wykonane z piaskowca lub granitu stanowią milczący dowód popełnionej zbrodni. Zwyczaj stawiania krzyży dotarł na Śląsk z Niemiec i Czech. Zachowane krzyże pokutne znajdują się m.in. w Mikołowie-Bujakowie, Bytomiu-Łagiewnikach, Grzegorzowicach, Lekartowie, Lyskach, Łaziskach, Olzie, Pruchnej, Rogowie (2 krzyże), Rudyszwałdzie, Rydułtowach (2 krzyże), Sośnicowicach, Studzionce (2 krzyże), Syryni, Wodzisławiu Śląskim (4 krzyże), Żorach.

e) Kapliczki, krzyże i figury przydrożne

Kapliczki, krzyże i figury przydrożne (mała architektura sakralna) w województwie śląskim należą do najpiękniejszych dzieł sztuki rodzimej. Związane nierozzerwalnie z krajobrazem są nie tylko formą sztuki ludowej, ale przede wszystkim dowodem ciągłej tradycji i wiary poprzednich pokoleń. Kapliczki i krzyże przydrożne były zaczątkiem budowy kościołów

parafialnych. Krzyże spełniały swe podstawowe funkcje: atropoiczne, memoratywne i sakralizujące. Upamiętniają również miejsce, gdzie dawniej stała świątynia, miejsce potyczek itd. Ich największy rozkwit przypadł na XIX i początek XX wieku.

Formy kapliczek na terenie Śląska ulegały wyraźnym zmianom pod wpływem zmian stylowych w architekturze. Uwidocznia się to przede wszystkim w kapliczkach domkowych – w kształcie szczytów, dachów, hełmów, sposobie podziałów pionowych i w zdobnictwie.

Najczęściej na terenie województwa śląskiego spotyka się kamienne krzyże Męki Pańskiej oraz kapliczki i figury św. Jana Nepomucena. Na niektórych obszarach województwa śląskiego występują charakterystyczne dla nich przedstawienia i formy kapliczek, np. przedstawienie Chrystusa upadającego pod krzyżem na Żywiecczyźnie, co związane jest z oddziaływaniem sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej (miejsce w województwie małopolskim), a krzyże i figury przydrożne z wizerunkiem Chrystusa malowanym na blasze związane z opactwem cystersów w Rudach.

9) Architektura drewniana

a) Kościoły drewniane

Na terenie województwa śląskiego licznie występują kościoły drewniane. Zachowało się około 80 obiektów (w tym kaplice i dzwonnice wolno stojące), w większości wpisane do rejestru zabytków. Najstarsze z nich pochodzą z XV w., jak np. świątynie w Ćwiklicach (ok. 1466 r.), w Łaziskach (gm. Godów, ok. 1467 r.), w Księżym Lesie (1494 r.), Poniszowicach (1499), czy nawa kościoła w Sierotach (ok. 1457 r.).

Kościoły w znacznej większości reprezentują tzw. „typ śląski”. Są to obiekty orientowane, wznoszone na prostym planie (nawa w kształcie prostokąta zbliżonego do kwadratu z węższym, zazwyczaj zamkniętym trójbocznie prezbiterium oraz z prostokątną zakrystią od strony północnej), konstrukcji zrębowej. Nawa i prezbiterium nakryte są odrębnymi dachami o zróżnicowanej wysokości. W późniejszym okresie do kościołów tych od strony zachodniej dostawiano wieże – dzwonnice, w konstrukcji słupowej, których przyziemie pełniło rolę kruchty wejściowej. Przy części kościołów zachowały się starsze, wolnostojące dzwonnice (np. kościół z Syryni, dzisiaj Katowice, 1510; Poniszowice 1520).

Do części kościołów wokół nawy i prezbiterium dodawano tzw. soboty lub przydaszki. Z biegiem czasu bryła kościoła drewnianego była coraz bardziej rozbudowana, zmieniało się również wyposażenie. Wpływ renesansu i manieryzmu zauważalny jest w zdobnictwie (np. odrzwia i stalle kościoła w Boronowie). W okresie baroku wieże i sygnaturki nakrywano baniastymi hełmami (np. Bełk, 1753; Bielowicko, 1701). W XIX w. ograniczono wznoszenie kościołów drewnianych, częstokroć rozbierano je, by w ich miejscu wznieść nowe świątynie murowane. Sytuacja ta miała miejsce także w XX w. Aby ustrzec kościoły przed zniszczeniem, przenoszono je na inne miejsca (np. z Knuruwa do Chorzowa, z Przyszowic do Istebnej-Kubalonki). W licznych kościołach drewnianych województwa śląskiego zachowały się polichromie, ołtarze, obrazy i rzeźby o bardzo dużej wartości artystycznej.

b) Architektura drewniana świecka

Tradycyjna zabudowa drewniana, najczęściej o konstrukcji zrębowej, z wysokim czterospadowym dachem, wznoszona była jeszcze do końca XIX w., lecz jako forma zanikająca. Duże skupiska budownictwa drewnianego (np. chałupy, stodoły, budynki gospodarcze, karczmy) występują na terenach górskich, m.in. w Wiśle (chałupy, zameczek myśliwski), Istebnej (np. chałupa Kawuloków, koniec XIX w.), Koniakowie (chałupy), Milówce (np. chałupa o konstrukcji zrębowej z 1739 r.), Jeleśni (np. karczma z ok. 1776 r.). Z kolei w powiecie raciborskim zachowało się dużo spichlerzy (m.in. Bieńkowice, Bojanów, Bolesław, Krzanowice) i lamusów drewnianych z XVIII i XIX w. (np. Bolesław, Bieńkowice, Borucin,

Krzanowice, Ligota Książęca, Sudół). Jeden z najpiękniejszych drewnianych spichlerzy folwarcznych, jakie budowano w XIX w., zachował się w Strzybniku – o konstrukcji zrębowej i sumikowo-łątkowej, trzykondygnacyjny, kryty dachem mansardowym. W powiecie pszczyńskim budowano wieloboczne stodoły o sochowo-ślemieniowej konstrukcji dachu (np. stodoła z Kryr w skansenie Pszczynie, stodoły z Kobióra w skansenie w Chorzowie).

Pojedyncze obiekty świeckiego budownictwa drewnianego zachowane są przede wszystkim w północnej i północno-wschodniej części województwa. Stosunkowo najwięcej tradycyjnej zabudowy drewnianej znajduje się m.in. w granicach Kłomnic, Irządz i Szczekocin. Ciekawym zjawiskiem jest występowanie zagród „okólnych” (np. gm. Niegowa) oraz dziewiętnastowiecznych zespołów drewnianych stodół, lokalizowanych poza obrębem zagrody, na terenach tzw. wspólnot (np. Lelów, Mstów, Sławków, Żarki).

W różnych rejonach województwa zachowało się kilka młynów wodnych (np. Wiercica, Złoty Potok) oraz reliktów zabudowy małomiasteczkowej (np. Sławków).

W rejonie Żywca i Milówki znajdują się drewniane obiekty projektowane przez Karola Pietschkę – nadwornego architekta Habsburgów, pochodzące z 2. połowy XIX w., są to głównie leśniczówki i gajówki (np. Złatna), a także budynki gospodarcze, zajazdy, karczmy, mosty, obiekty przemysłowe (Browar Arcyksiążęcy i tzw. kościarnia w Żywcu), czy sakralne (kaplica pw. św. Wita w Starym Żywcu).

10) Założenia rezydencjonalne

Założenia rezydencjonalne województwa są zróżnicowane pod względem epoki, w której powstały i stylu, który reprezentują. W wielu z nich siedziba (pałac) powstała w wyniku przebudowy obiektów wcześniejszych, najczęściej zamku, a park został założony na terenach otaczających zamek (np. Chałupki, Pszczyna, Żywiec). Część obiektów powstała na surowym korzeniu, ale i ona z upływem czasu była przebudowywana.

Na terenie województwa w zasadzie nie zachowały się obiekty o czystej formie barokowej. Styl ten z niewielkimi późniejszymi zmianami reprezentują m.in. rezydencje w Czechowicach Południowych (Czechowice Dziedzice), Gzichowie (Będzin), Irządzach, Kruszynie. Cechy barokowego założenia, pomimo późniejszej rozbudowy, można również odczytać w założeniu w Siemianowicach Śląskich.

W XVIII i XIX wieku większość wcześniejszych rezydencji została przekomponowana – zgodnie z nowymi prądami artystycznymi – w układy krajobrazowe o różnych odmianach i formach.

Do naszych czasów najliczniej zachowały się założenia rezydencjonalne o formach nadanych im w 2. połowie XIX w. oraz na przełomie wieków XIX i XX. Był to okres powrotu do stylów historycznych. Wznoszone lub przebudowywane wówczas pałace przybierały formy neoromańskie, neogotyckie, neorenesansowe, neobarokowe i neoklasycystyczne (np. Brynek, Krowiarki, Miechowice, Nakło – gm. Świerklaniec, Pławniowice, Rudy, Sosnowiec). Towarzyszyły im parki krajobrazowe: romantyczne, neoklasycystyczne, naturalistyczne, często przechodzące w krajobraz komponowany całego dominium (np. Koszęcin, Świerklaniec). Bardzo interesującym przykładem połączenia założenia rezydencjonalnego i terenów sąsiednich w naturalistyczną kompozycję krajobrazową jest Złoty Potok.

W województwie śląskim zidentyfikowano ok. 250 obiektów rezydencjonalnych, w tym:

- blisko 100 założeń pałacowo-parkowych, również wybitne zespoły o charakterze barokowym (Bycina – XVIII wieku, Czechowice, Gzichów, Kruszyna – XVII w.,

Sośnicowice, Szczekociny – XVIII w.) i krajobrazowym, z których 6 zostało określonych jako obszary krajobrazu komponowanego (np. Koszęcin, Pszczyna, Repty, Rudy, Świerklaniec, Żywiec),

- blisko 150 założeń dworsko-parkowych,
- oraz liczne założenia folwarczne.

11) Założenia zieleni o charakterze publicznym

Znaczący rozwój założeń zieleni o charakterze publicznym przypada na wiek XIX i należy go wiązać z rozwojem miast. Zazwyczaj przybierały one formy krajobrazowe, a w okresie późniejszym modernistyczne. Można je podzielić na założenia ogólnodostępne i założenia o specjalnym przeznaczeniu. Wśród założeń ogólnodostępnych wyróżniono:

- parki miejskie – 15 obiektów (największe ich skupisko znajduje się na terenie XIX-wiecznego okręgu przemysłowego, np. Bytom, Katowice, Mikołów, Siemianowice Śląskie),
- parki przy kościele – 2 (Istebna, Przyłęk),

Do założeń o specjalnym przeznaczeniu zaliczono:

- parki uzdrowiskowe – 3 (Goczałkowice Zdrój, Jastrzębie Zdrój, Ustroń),
- parki sanatoryjne – 1 (Rajcza),
- parki szpitalne – 12 (np. Cieszyn, Chorzów, Koziegłowy, Rudy, Rybnik, Rydułtowy, Siemianowice Śląskie, Tarnowskie Góry, Zabrze),
- kalwarie – 3 (Katowice-Panewniki, Piekary Śląskie, Pszów).

ZAŁĄCZNIK 2

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO REGIONU

I. Wpływ innych ośrodków metropolitalnych na kształtowanie się krajobrazu kulturowego regionu

W ciągu wieków na terenie województwa śląskiego nie powstał żaden silny ośrodek metropolitalny kształtujący wizerunek kulturowy tego obszaru. Przez wieki, w zależności od sytuacji geograficzno-politycznej, poszczególne obszary województwa podlegały różnicowanym wpływom. W wiekach średnich były to wpływy trzech silnych regionów: Śląska (Wrocław), ziemi krakowskiej (Kraków) oraz Czech i Moraw (Praga, Opawa). W okresie późniejszym zaznaczyły się wpływy austriackie i niemieckie.

Wpływy czesko-morawskie widoczne były przede wszystkim w okresie średniowiecza i wynikały z przynależności części tych terenów do Czech i Moraw. Najstarszy zabytek architektury murowanej na Śląsku, jakim jest kaplica św. Mikołaja w Cieszynie, należy do znanego kręgu rotund rozsianych dość licznie w Czechach i na Morawach, dla których prototypem była zapewne pierwotna katedra św. Wita na Hradczanach w Pradze. Kolejnym przykładem wpływów czesko-morawskich jest późnogotycki kościół w Gliwicach pw. Wszystkich Świętych. Wpływ szkoły parlerowskiej (Praga) daje się zauważyć również w rzeźbie gotyckiej, m.in. dekoracja rzeźbiarska w postaci heraldycznego orła piastowskiego na Wieży Piastowskiej (na masywnym krenelażu wieży zamkowej w Cieszynie) oraz rzeźba kamienna *Madonny z Dzieciątkiem* w Cieszynie, zaś malarstwa czeskiego w tryptyku z kościoła w Wielowisi (1420–1430, ob. przechowywany w Muzeum Narodowym w Warszawie).

Kontakty Górnego Śląska z ziemią krakowską owocowały wpływami (m.in. w architekturze) innych krajów. Przybywało tu wielu włoskich i niemieckich muratorów. Idea tworzenia klasztorów dominikańskich na Górnym Śląsku wyszła z Krakowa już w 1225 r., a wspólnoty założone w Raciborzu, Cieszynie należały potem, przez wieki średnie, do polskiej prowincji dominikańskiej. Również budownictwo cysterskie (Rudy, 1255) wykazuje cechy wczesnogotyckiej architektury realizowanej na ziemiach krakowskich, skąd przybyli cystersi (Jędrzejów), powiązani z burgundzkim Morimondem. Kościół w Rudach porównywany jest również do tzw. gotyku katedralnego wywodzącego się z Francji, przy zachowaniu jeszcze wielu cech romańskich. Wpływ sztuki krakowskiej widoczny jest także w gotyckim malarstwie sztalugowym zachowanym w województwie śląskim, m.in. w tryptyku z kościoła w Ćwiklicach (ok. 1475), malowidłach ołtarza św. Mikołaja w Zarzeczcu (1440), pozostałościach ołtarza w Żywcu, tryptyku św. Mikołaja w Wilczycy Górnej (ob. w Muzeum Śląskim w Katowicach) oraz *Ogrodzie mistycznym* w Bziu Zameckim (ob. w Muzeum Archidiecezjalnym w Katowicach).

Pojawienie się myśli reformacyjnych w XVI w. miało znaczący wpływ na późniejszą sztukę i architekturę Górnego Śląska. Pierwsze kościoły protestanckie nawiązywały do form gotyckich, np. kościół pw. św. Wawrzyńca w Orzeszu (1590). Natomiast w okresie baroku jeden z sześciu na Śląsku tzw. kościołów Łaski wybudowano w Cieszynie. Cieszyński protestancki kościół Jezusowy (ukończony w 1750 r.) nawiązuje do wzorów morawsko-czeskiego jezuickiego baroku, tyle że pozbawionego wszelkich akcentów malowniczej, plastycznej artykulacji, tworząc tym sposobem ascetycznie prosty „antybarok”. Późniejsze realizacje powstawały już w duchu form klasycyzmu, m.in. w Bielsku, Goleiszowie, Jaworzu, Wiśle, Ustroniu.

Najwybitniejszym pomnikiem architektury barokowej w województwie jest zespół klasztorny oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie. Jego przebudowa w XVII i XVIII w. była dziełem artystów związanych z głównymi ośrodkami kulturalnymi Rzeczypospolitej (mecenat artystyczny dworu królewskiego i dworu magnackiego).

Wraz z rozwojem przemysłu górnośląskiego w XIX wieku nastąpił tutaj napływ ludności wyznania ewangelickiego z Prus. Powstawały nowe parafie, czego przykładem mogą być Bytom-Miechowice ze znaną fundacją charytatywną Ewy Thiele-Winckler (Matka Ewa), kościoły w Chorzowie, Mikołowie, Siemianowicach Śląskich, Świętochłowicach, Żorach, a przede wszystkim w Katowicach. Kościół ewangelicki w Katowicach (połowa XIX w.) jest dziełem znakomitych architektów ze szkoły poschinklowskiej Richarda Lucae i Augusta Sollera. W tym czasie również w Bielsku powstało wybitne dzieło wiedeńskiego architekta Heinricha Ferstla – przebudowa józefińskiego kościoła ewangelickiego w duchu neogotyckim. Kościoły protestanckie budowane w 2. połowie XIX w. powstawały podług norm budownictwa ewangelickiego, ustalonego przez tzw. Regulatyw z Eisenach w 1861 r. Ich ukształtowanie zależało w pewnym stopniu od uwzględnienia wymogów liturgicznych tego wyznania.

Zarówno ruch reformatorski, jak i przynależność części terenów obecnego województwa śląskiego do Prus miały istotny wpływ na krajobraz artystyczny regionu. Rozwój przemysłu w XIX w., a wraz z nim rozbudowa miast śląskich spowodowały przyływ budowniczych i projektantów pochodzenia niemieckiego. Projekty kościołów i budynków sprowadzane były często z Berlina czy Monachium. Wpływ sztuki niemieckiej przykładowo widoczny jest w architekturze międzywojennej Gliwic (np. dom jedwabiu E. Mendelsohna), w Zabrze (np. kościół pw. św. Józefa Dominikusa Böhma).

Śląsk Cieszyński pozostający w XIX w. pod panowaniem austriackim znajdował się pod znacznym wpływem sztuki wiedeńskiej. Przełom wieków XIX i XX przyniósł wiele przykładów architektury neostylowej i secesyjnej w Bielsku-Białej, w Cieszynie zwanym „małym Wiedniem”, czy w Skoczowie.

Zwrot w dziedzinie sztuki i kultury nastąpił po roku 1920, kiedy część Górnego Śląska wróciła do macierzy. Zaczęto wznosić według projektów architektów polskich, głównie krakowskich, gmachy użyteczności publicznej, m.in. Gmach Sejmu Śląskiego w Katowicach (Kazimierz Wyczyński, Ludwik Wojtyczko, Stefan Żeleński, Piotr Jurkiewicz), Polskie Seminarium Nauczycielskie w Bielsku-Białej (Sławomir Odrzywolski).

II. Twórcy o sławie na skalę europejską działający na terenie województwa śląskiego

Od XVIII do XX w. na terenie województwa śląskiego działali znani europejscy twórcy, m.in.:

- pochodzenia polskiego: Adam Bunsch, Stefan Celichowski, Walerian Kronenberg, Franciszek Krzywda-Polkowski, Tadeusz Michejda, Sławomir Odrzywolski, Józef Pomian-Pomianowski, Jan Raszka, P.R. Salmann, Franciszek Szanior, Adolf Szyszko-Bohusz, Ludwik Wojtyczko;
- pochodzenia austriackiego: Max Fabiani, Franciszek von Gruber, Johann Melchior Österreich, Karol Pietschka, Camill Sitte;
- pochodzenia niemieckiego: Dominikus Böhm, Josef Ebers, Karl Henrici, Ernest Wilhelm Knippel, Peter Joseph Lenne, Erich Mendelsohn, Gustaw Meyer, Hans Poelzig, Ludwik Schneider,, Bruno Taut, Emil i Georg Zillmanowie;
- pochodzenia włoskiego: Henryk Marconi, Franciszek Maria Lanci;
- pochodzenia francuskiego: Hipolit Aleksander Destailleur, Emanuel Fremiet, Hektor Lefel.

III. Elementy niematerialne wpływające na obraz regionu

1) Zróżnicowanie etnograficzne

Dzisiejsze województwo śląskie obejmuje fragmenty ziem śląskiej i małopolskiej. Według Z. Kłodnickiego ziemie województwa śląskiego zamieszkują następujące grupy etnograficzne:

1. Ślązacy zamieszkują zachodnią część województwa śląskiego:
 - grupa bytomsko-rozbarska, ludność nazywana też Górzanami; zamieszkuje okolice Bytomia, Gliwic, Piekar Śląskich, Rudy Śląskiej, Siemianowic Śląskich, Tarnowskich Gór,
 - Opolanie, podgrupa Kobylorze; mieszkają na zachodzie województwa na terenie powiatu pyskowickiego,
 - Lachy śląskie, Dolanie; zamieszkują południowo-zachodni fragment powiatów wodzisławskiego i raciborskiego,
 - Raciborzanie i Krawaki; reprezentują okolice Raciborza,
 - Wałasi; zamieszkują okolice Cieszyna i Skoczowa,
 - Górale śląscy; występują w tzw. Trójwsi beskidzkiej: w Istebnej, Jaworzynce, Koniakowie i okolicach,
 - grupa pszczyńsko-rybnicka; występuje w okolicach Pszczyny, Rybnika i Żor.
2. Małopolanie zamieszkują wschodnią część województwa:
 - Górale żywieccy zamieszkują górzyste okolice Bielska-Białej, Żywca i Zwardonia,
 - Krakowiacy zachodni; żyją w powiatach częstochowskim, myszkowskim, zawierciańskim, części południowej i południowo-wschodniej kłobuckiego oraz na terenie Zagłębia Dąbrowskiego,
3. Wilamowianie; odrębna grupa etnograficzna wywodząca się z przybyłych w XIII w. Flandryjczyków, żyje wśród Krakowiaków zachodnich w okolicach Wilamowic.
4. Sieradzanie zamieszkują północno-wschodni skrawek województwa przemieszani z ugrupowaniem Małopolan.

Odrębnym zjawiskiem etnograficznym są grupy osadnicze, takie jak:

- Żydzi. Osiedlili się tutaj już w XII–XIII w., głównymi ośrodkami ich kultury stały się Bielsko, Cieszyn, Lelów, a w późniejszych wiekach wraz z rozwojem przemysłu również Królewska Huta (dzielnica Chorzowa), Katowice, Sosnowiec, Będzin, Czeladź, Pilica. Po I wojnie światowej większość wyemigrowała do Prus, pozostawiając po sobie dziedzictwo kultury.
- Cyganie. Na początku XX w. z Rumunii przywędrowała grupa Kelderaszów, która osiedliła się w Bytomiu, Rudzie Śląskiej i Katowicach, oraz po II wojnie światowej z terenów Niemiec nieliczna grupa Sintów, która zamieszkała w Siemianowicach Śląskich.
- Przesiedleńcy z dawnych kresów II RP, skupieni w miejskich ośrodkach, w szczególności w Gliwicach i Bytomiu, a także w Katowicach, Zabrze czy Wodzisławiu Śląskim.
- Nowi osadnicy przybyli po II wojnie światowej z Polski centralnej w wyniku migracji zarobkowych.

Tożsamość kulturową regionu wyznaczają obok czynników materialnych wartości niematerialne: kultura duchowa i społeczna, znajdujące odzwierciedlenie w wierzeniach, języku, obrzędowości, obyczajach i zwyczajach. Ważnym elementem jest także wielokulturowość świadcząca o bogactwie i różnorodności tego obszaru.

Na terenie województwa śląskiego w przeważającej większości mamy do czynienia z dialektem śląskim, na którego kształtowanie największy wpływ wywarł język czeski. Dialekt ten występuje na dużym obszarze Polski południowo-zachodniej oraz na małym skrawku Słowacji i Czech w rejonie Zaolzia. Dialekty śląskie wg Alfreda Zaręby dzielą Górną Śląsk na tzw. Śląsk Południowy i Północny. W obrębie województwa do dialektów Śląska Południowego zaliczyć można:

- dialekt jabłonkowski; występuje w tzw. Trójwsi beskidzkiej: w Wiśle, Istebnej, Koniakowie,
- dialekt cieszyński; okolice Cieszyna, Skoczowa, Brennej po Jaworze,
- dialekty z pogranicza czeskiego:
 - dialekty północne; występują w powiecie raciborskim na zachód od Odry,
 - dialekty łaskie; spotykane w okolicach Krzanowic, Pietrowic Wielkich, (południowo-zachodni fragment powiatu raciborskiego),
- dialekty gliwickie:
 - dialekty centralne; występują na terenie aglomeracji górnośląskiej na zachód od rzeki Brynicy, obejmują powiaty mikołowski, pyskowiński, rybnicki,
 - dialekty z pogranicza śląsko-małopolskiego; obejmują zasięgiem Katowice, Tychy, powiat pszczyński,
 - dialekty z pogranicza gliwicko-opolskiego; występują w powiatach tarnogórskim i lublinieckim.

Dialekty te graniczą od północy i wschodu z dialektami małopolskimi; wschodnia granica dialektów śląskich przebiega między Sycowem a Kępem, dalej linią na wschód od Kluczborka, Olesna, Lublińca, Zabrze, Pszczyny, na zachód od Bielska-Białej i dalej na południe do Istebnej, Koniakowa i Czadcy. Na północ od Częstochowy przemieszane są gwary sieradzkie z małopolskimi. Od południowego zachodu i południa dialekty śląskie graniczą z obszarem językowym czeskim i słowackim.

Poprzez folklor (czyli formę przekazów ustnych) społeczność wyrażała swój światopogląd, twórczość, wzorce zachowań. Podobnie jak obrzędowość folklor, korzystając z różnych form: pieśni, opowiadań, przysłów, bajek itp., utrzymywał więź międzyludzką. Koncentrował się na treściach etycznych, moralnych, patriotycznych i nadal funkcjonuje w życiu codziennym.

Na obszarze województwa śląskiego przetrwało do dziś wiele skarbów kultury ludowej, oprócz zabytków architektury i sztuki ludowej kultywuje się niektóre obrzędy i zwyczaje, występuje bogactwo folkloru muzycznego. Ten zaś zachował się głównie u górali śląskich i żywieckich gdzie działają liczne zespoły regionalne. Taniec, muzyka i śpiew funkcjonują tam także poza sceną, czego nie doświadczymy w innych rejonach naszego województwa. Warto zwrócić uwagę na instrumenty ludowe związane z kulturą górali np. heligonka, gajdy, dudy żywieckie, wakat.

Decydujące o specyfice regionu wartości niematerialne stanowią część dziedzictwa kulturowego, z którą stykamy się również współcześnie w życiu codziennym. Przykładem może być obrzędowość doroczna, która najdłużej oparła się upływowi czasu, choć już nie jest tak barwna jak dawniej. Spośród wielu obrzędów, które zachowały się do dzisiaj, do najbardziej znanych należą m.in.: grupy (bandy) mikołajowe z Łąki k. Pszczyny, szlachcice w Zwardoniu

i kilku okolicznych przysiółkach, kolędowanie z połaźniczką, dziady noworoczne (gminy: Żywiec, Rajcza, Milówka, Węgierka Górka, Lipowa), pogrzeb basa (Krzanowice), golenie brody, wodzenie bera/niedźwiedzia (gminy: Zbrostawice, Tworóg, Wielowieś, Pietrowice Wielkie, Woźniki, Kochanowice, Herby, Ożarowice, Kamienica Polska, Konopiska, Niegowa), topienie Marzanny i obchód z goikiem, obchód z kołatkami, tragaczkami, straże grobowe tzw. Turki w Kozięglówkach, Winownie i Lgocie Mokresz (unikatowe na skalę województwa), Misterium Męki Pańskiej w Piekarach Śląskich, wielkanocne procesje konne (Ostropa, Żernica, Pietrowice Wielkie, Bieńkowice, Zawada Książęca, Racibórz – Sudół), śmiergusty w Wilamowicach, wielkanocne zdobienie jaj, pochód z Judoszem w Skoczowie, kwietne dywany układane z okazji Bożego Ciała (raciborskie, wodzisławskie), redyk – wiosenny i jesienny, związany z gospodarką pasterską. Inne tradycje i zwyczaje świadczą o wyjątkowości województwa śląskiego. Wśród nich są także niespotykane w innych częściach naszego kraju np.: ziele, święto ogniowe, święto gradowe.

Inną częścią składową dziedzictwa kulturowego i jednocześnie wyznacznikiem tożsamości regionalnej jest strój ludowy (rozpatrywany w szerszym kontekście niż tylko jako element kultury materialnej). Na terenie województwa, a zwłaszcza na Górnym Śląsku, są jeszcze miejsca, gdzie przedstawicielki starszego pokolenia do tej pory nie rozstały się ze swoim tradycyjnym chłopskim strojem i noszą go na co dzień i od święta. Młodsze kobiety, dziewczęta oraz mężczyźni wkładają go czasem na uroczyste okazje.

Dawniej noszenie stroju manifestowało przynależność etniczną, kulturową i narodową. Jednak obecnie strój regionalny najczęściej zdobi jedynie artystów z grup folklorystycznych. Na obszarze województwa śląskiego wyróżnić można następujące odmiany strojów regionalnych:

- strój bytomski (zwany czasem rozbarskim lub górzańskim),
- strój Górali śląskich,
- strój Lachów śląskich (całkowicie zaginiony),
- strój cieszyński (zwany też wałaskim),
- strój pszczyński,
- strój rybnicki,
- strój żywiecki,
- strój raciborski,
- strój siewiersko-będziński,
- strój częstochowski,
- strój mieszkańców powiatu lublinieckiego,
- strój wilamowicki,
- strój kolonistów bielskich.

Stroje te wyróżniają się bogactwem odmian, a w ich obrębie różnorodnością wersji oraz różnorodnością charakterystycznych elementów dekoracyjnych. Ta różnorodność wynika z kolei nie tylko z odmiennych losów politycznych poszczególnych części omawianych ziem, ale w głównej mierze z ich gospodarczego oraz fizjograficznego zróżnicowania. Odmiany te zasięgiem występowania związane są z granicami historycznych ziem-księstw i państw stanowych.

W wyniku migracji ludności po I, a zwłaszcza po II wojnie światowej oraz wskutek rozwoju przemysłu i komunikacji na niespotykaną wcześniej skalę nastąpiło wymieszanie się ludności, a z nim różnych zjawisk etnograficznych. Dość daleko posunęły się unifikacja i zanik kultury ludowej. Zjawisko to najbardziej jest widoczne w pobliżu większych aglomeracji miejskich i okręgów przemysłowych.

Istnieją jednak dość dobrze zachowane oazy kultywowanego nadal folkloru, a w regionach, gdzie znajdują się większe naturalne przeszkody (w tym przypadku góry), sprzyjające pewnej lokalnej izolacji ludności, folklor i sztuka ludowa żyją autentycznym życiem.

2) SANKTUARIA I DROGI PIELGRZYMEK

Ruch pielgrzymkowy w województwie śląskim nasilił się dopiero w 2. połowie XIX w. Głównym miejscem, do którego zmierzali Ślązacy, była Jasna Góra w Częstochowie. Pielgrzymujący tam po drodze zatrzymywali się w Gidlach. Pielgrzymowano również do sanktuariów w Piekarach Śląskich, na Górze Świętej Anny oraz w Kalwarii Zebrzydowskiej, najstarszego na ziemiach polskich. Celem pielgrzymek były również Bardo i Czerna.

Na terenie województwa śląskiego znajdują się następujące miejsca kultu religijnego:

- sanktuarium-pomnik historii – Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze;
- sanktuaria ponadregionalne:
 - Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich,
 - Sanktuarium Matki Bożej Uśmiechniętej w Pszowie,
 - Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Turzy Śląskiej,
 - Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej Patronki Rodzin w Leśniewie;
- sanktuaria regionalne:
 - Sanktuarium Matki Bożej w Bujakowie,
 - Sanktuarium Świętej Anny w Aleksandrówce,
 - Sanktuarium Świętego Floriana w Chorzowie,
 - Sanktuarium Najświętszego Sakramentu w Jankowicach Rybnickich,
 - Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Mstowie,
 - Sanktuarium Matki Bożej w Lubecku,
 - Sanktuarium Matki Bożej Pokornej w Rudach,
 - Sanktuarium Matki Bożej Raciborskiej;
- pozostałe sanktuaria:
 - Kościół Rzymskokatolicki Sanktuarium Krwi Chrystusa w Częstochowie,
 - Sanktuarium Św. Antoniego z Padwy w Częstochowie,
 - Sanktuarium św. Ojca Pio w Siedlcu koło Częstochowy,
 - Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Anielskiej Pani Dąbrowy Górniczej i Matki Zagłębia,
 - Sanktuarium Świętego Antoniego z Padwy w Dąbrowie Górniczej,
 - Sanktuarium Matki Bożej Dankowskiej w Dankowie,
 - Sanktuarium Matki Bożej z Lourdes w Rudzie Śląskiej-Kochłowicach,
 - Sanktuarium św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Rybniku-Chwałowicach,
 - Sanktuarium Matki Bożej Opiekunki Środowiska Naturalnego w Mikołowie-Bujakowie,
 - Sanktuarium Świętego Walentego w Bieruniu Starym,
 - Sanktuarium Matki Boskiej Bytomskiej w Bytomiu,
 - Sanktuarium Matki Bożej Łysieckiej w Gliwicach,
 - Sanktuarium Matki Boskiej Kochawińskiej w Gliwicach,
 - Sanktuarium Matki Bożej Zbrostawickiej w Zbrostawicach,
 - Sanktuarium Matki Bożej Cieszyńskiej w Cieszynie,
 - Sanktuarium Matki Bożej Boguckiej w Katowicach-Bogucicach,
 - Sanktuarium Opatrzności Bożej w Jastrzębiu Zdroju,
 - Sanktuarium Matki Boskiej Gołyskiej w Chybiu,

- Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Hałcnowie,
- Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Przyłękowie,
- Sanktuarium św. Mikołaja w Pierścicu,
- Sanktuarium Matki Bożej Kazimierzowskiej w Rajczy,
- Sanktuarium Matki Bożej Rychwałdzkiej w Rychwałdzie,
- Sanktuarium Narodzenia NMP Jasna Górka w Ślemieniu,
- Sanktuarium św. Barbary w Strumieniu,
- Sanktuarium Wspomożycielki i Królowej Beskidów w Szczyrku,
- Sanktuarium Matki Bożej Pocieszycielki Lelowskiej w Lelowie,
- Sanktuarium Matki Boskiej Kończycyckiej w Kończycach Małych,
- Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Rybnej,
- Sanktuarium Pasyjno-Maryjne w Wąsoszu Górnym,
- Sanktuarium Najświętszej Marii Panny w Zawierciu-Skarżycach,
- Sanktuarium Świętego Krzyża w Pietrowicach Wielkich,
- Sanktuarium Św. Antoniego z Padwy w Koziegłówkach,
- Sanktuarium Matki Bożej Mrzygłodzkiej w Myszkowie,
- Sanktuarium Polskiej Golgoty Wschodu w Będzinie-Syberce,
- Bazylika Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dąbrowie Górniczej-Strzemieszycach Wielkich,
- Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Jaworznie,
- Sanktuarium Matki Boskiej Skałkowej w Podzamczu k. Ogrodzieńca,
- Sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej Opiekunki Rodzin w Biskupicach koło Pilicy,
- Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej w Sosnowcu-Zagórze,
- Sanktuarium Matki Bożej Dobrej Drogi w Wojkowicach Kościelnych;
- miejsca szczególne, ale nie sanktuaria – 3 miejsca (Katowice-Panewniki, Gliwice, Skoczów).

3) Miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne

Celem ochrony pamięci jest zachowanie i utrwalenie wszelkich znaczących dla tożsamości narodowej wydarzeń, faktów, postaci z dziejów państwa i narodu polskiego, walk o zjednoczenie i niepodległość. Do miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne należą m.in.:

- Szlak Husarii Jana III Sobieskiego – Będzin, Piekary, Gliwice, Racibórz, Rudy, Krzanowice,
- kopiec wyzwolenia w Piekarach Śląskich,
- wieża spadochronowa w Katowicach,
- radiostacja w Gliwicach – pomnik historii,
- szlak męczenników oświęcimskich – Ćwiklice, Pszczyna, Żory, Rybnik.

ZAŁĄCZNIK 3

TEMATYCZNE SZLAKI KULTUROWE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM⁵⁵

1. Szlak Architektury Drewnianej

W 2002 r. na wniosek marszałka województwa śląskiego powstał *Szlak Architektury Drewnianej*. Na szlaku jest 5 pętli, łączących przede wszystkim najciekawsze przykłady drewnianej architektury sakralnej – od wieku XV po okres dwudziestolecia międzywojennego (kościół pw. św. Jadwigi w Zabrze-Porębie), obydwie skanseny: Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie i Zagrodę Wsi Pszczyńskiej, oraz ciekawe przykłady drewnianej architektury świeckiej – Dom Tkacza w Bielsku-Białej i starą karcznię w Jeleśni. Jego trasa główna łączy się z podobnym szlakiem w województwie małopolskim.

Pętla Częstochowska

Częstochowa – Olsztyn – Zrębice – Janów – Żarki – Kozięłowy – Cynków – Woźniki – Sośnica – Koszęcin – Boronów – Bór Zapilski – Truskolasy – Kłobuck – Mokra – Miedźno – Częstochowa (180 km).

Pętla ma połączenie z trasą główną przez Koszęcin i Pętlą Gliwicką (Sośnica – Miasteczko Śląskie – Tarnowskie Góry – Gliwice).

Pętla Gliwicka

Gliwice – Ostropa – Smolnica – Sośnicowice – Sierakowice – Rudziniec – Poniszowice – Paczyna – Zacharzowice – Sieroty – Zacharzowice – Łubie – Księży Las – Szalsza – Gliwice – Zabrze – Ruda Śląska – Halemba – Paniowy – Borowa Wieś – Bojków – Żernica – Smolnica – Ostropa – Gliwice (160 km).

Pętla jest fragmentem trasy głównej i ma połączenie z Pętlą Częstochowską (Szalsza – Tarnowskie Góry – Koszęcin) i z Pętlą Rybnicką (Żernica – Wilcza lub Paniowy – Bełk).

Pętla Rybnicka

Rybnik – Wielopole – Ochojec – Wilcza – Czerwionka-Leszczyny – Bełk – Palowice – Żory – Szeroka – Jastrzębie Zdrój – Gołkowice – Chwałowice – Ligocka Kuźnia – Rybnik (130 km).

Pętla ma połączenie z Pętlą Gliwicką (Wilcza – Żernica oraz Bełk – Paniowy), a także z Pętlą Pszczyńską (Jastrzębie Zdrój – Pielgrzymowice).

Pętla Pszczyńska

Pszczyna – Ćwiklice – Grzawa – Miedźna – Góra – Jawiszowice – Wilamowice – Stara Wieś – Bestwina – Bielsko-Biała-Komorowice – Jasienica – Bielowicko – Skoczów – Ogrodzona – Zamarski – Kończyce Wielkie – Kaczyce – Zebrzydowice – Pielgrzymowice – Strumień – Wisła Mała – Łąka – Pszczyna (135 km).

Pętla jest fragmentem trasy głównej i ma połączenie z Pętlą Rybnicką (Pielgrzymowice – Jastrzębie Zdrój lub Zebrzydowice – Gołkowice) oraz odcinek wspólny z Pętlą Beskidzką (Bielsko-Biała Komorowice – Skoczów).

⁵⁵ W załączniku opisane zostały Szlak Architektury Drewnianej i Szlak Zabytków Techniki. Nie ujęto Szlaku Orlich Gniazd ze względu na genezę i czas jego powstania oraz Szlaku Kulinarного „Śląskie Smaki” ze względu na jego motyw wiodący związany z tradycjami niematerialnymi.

Pętla Beskidzka

Bielsko-Biała-Komorowice – Bielowicko – Skoczów – Ustroń-Nierodzim – Wisła – Istebna – Koniaków – Laliki-Pochodzita – Milówka – Cięcina – Żywiec – Łodygowice – Bielsko-Biała-Mikuszowice – Bielsko-Biała centrum (120 km).

Pętla jest fragmentem trasy głównej i ma odcinek wspólny z Pętlą Pszczyńską (Bielsko-Biała Komorowice – Skoczów).

Od 2013 roku operatorem Szlaku Architektury Drewnianej jest muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”.

2. Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego

Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego został utworzony w 2006 r. Tworzy go obecnie 40 obiektów, z których 6 znajduje się w Katowicach, 4 w Zabrze, 3 w Gliwicach i Częstochowie, 2 w Tarnowskich Górach. Najwięcej obiektów reprezentuje branżę górniczą (8) i kolejową (3), oprócz tego reprezentowane są branże hutnicza, spożywcza i inne, a także osiedla i kolonie robotnicze.

W skład szlaku wchodzi następujące obiekty:

Bielsko-Biała – Stara Fabryka – Oddział Muzeum w Bielsku-Białej. Placówka została utworzona w 1979 roku, ale dopiero w 1996 roku udostępniono ją zwiedzającym. Muzeum mieści się w halach fabryki sukna braci Karola i Gustava Büttnerów, które pochodzą z końca XIX wieku. W zbiorach placówki znajdują się maszyny tkackie, przędzalnicze, farbiarskie, ciąg technologiczny do produkcji kapeluszy, kolekcja krosien. Ponadto Muzeum posiada bogaty zbiór sprzętu radiowo-telewizyjnego, gospodarstwa domowego, sportowego, pożarniczego, poligraficznego i fonograficznego.

Bytom – Górnośląskie Koleje Wąskotorowe. Koleje zostały zbudowane w połowie XIX wieku. Rozstaw szyn kolei wąskotorowej wynosi 30 cali pruskich, czyli 785 mm. Dzisiaj trasa turystyczna biegnie z Bytomia do Miasteczka Śląskiego, ma długość 23 km, pociąg jedzie z prędkością 20 km/h.

Chorzów – Szyb „Prezydent”. Wieżę zbudowano w 1932 roku na terenie powstałej w 1814 roku kopalni „Król”. Zaprojektowana została przez Ryszarda Heilemana. Konstrukcja wieży wykonana jest z żelbetu, co wyróżnia ją spośród wielu stalowych wież wyciągowych. Jej wysokość wynosi około 42 m.

Cieszyn – Muzeum Drukarstwa. Muzeum powstało w 1996 roku dla zachowania dóbr kulturowych i materialnych cieszyńskiego drukarstwa. W placówce można podziwiać zachowaną typograficzną drukarnię z całym bogactwem czcionek, matryc, klisz chemigraficznych i drzeworytniczych, urządzeń i maszyn odlewniczych, urządzeń drukujących, pras dociskowych i urządzeń introligatorskich.

Cieszyn – Browar Zamkowy Cieszyn. Browar został założony w latach 40. XIX wieku. Inicjatorem utworzenia zakładu na górze zamkowej w centrum miasta był Karol Ludwik Habsburg. Nawiązujący do średniowiecznych tradycji miasta, browar specjalizował się w produkcji piwa typu pilzneńskiego. Piwo produkowane jest w tym miejscu do dziś.

Czeladź – Galeria Sztuki Współczesnej „Elektrownia”. Galeria funkcjonuje w budynku dawnej elektrowni kopalni „Saturn”, która została wybudowana przez Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe o tej samej nazwie. W budynku zachował się park maszynowy służący do eksploatacji szybu wydobywczego.

Czerwionka – Leszczyny – Familoki. Osiedle robotnicze powstałe z inicjatywy koncernu „Zjednoczone Huty Królewska i Lura” dla pracowników kopalni węgla „Dębieńsko”. Budowę domów dla pracowników powierzono mistrzowi budowlanemu Storkowi z Czerwionki. Całość osiedla powstało etapami w okresie od 1898 do 1916 roku. W sumie wzniesiono w tym miejscu 84 budynki jedno i dwukondygnacyjne.

Częstochowa – Muzeum Górnictwa Rud Żelaza. Zlokalizowane na terenie Parku im. Stanisława Staszica. Jest to rekonstrukcja kopalni rud żelaza mieszcząca się w wyrobisku chodnikowym w obudowie drewnianej i stalowej. Ekspozycja składa się z fragmentów ścian eksploatacyjnych wraz z maszynami i urządzeniami górniczymi (m.in. tabor górniczy, ładowarki, klatka szybowa, szybowskaz, tachograf, oświetlenie, narzędzia, sprzęt ratowniczy).

Częstochowa – Muzeum Historii Kolei. W 1995 roku w Częstochowie powstało Towarzystwo Przyjaciół Kolei Warszawsko Wiedeńskiej, które jako swoje główne zadanie przyjęło uchronienie od zniszczenia pamiątek kolejowych. W 2001 roku zostało utworzone Muzeum Historii Kolei, które mieści się na pierwszym piętrze budynku dworca Częstochowa-Stradom. Stacja Stradom wchodziła w skład Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej.

Częstochowa – Muzeum Produkcji Zapalek. Zakłady Przemysłu Zapalczanego założyli Karol von Gehlig i Julian Huch w latach 1880–1882. Muzeum Produkcji Zapalek powstało w 2002 roku, znajduje się na terenie tychże zakładów. W Muzeum można obejrzeć czynną linię technologiczną pochodzącą z lat 30. XX wieku (m.in. automaty zapalczone z lat 1930–1931, ładownice zapalek do pudełek z lat 1926–1933), budynki industrialne z początku XX wieku oraz zapoznać się z całym procesem powstawania zapalek.

Dąbrowa Górnicza – Kopalnia Ćwiczebna Muzeum Miejskiego „Sztygarka”. W latach 1927–1929 w południowo-wschodniej części terenów górniczych dawnej kopalni węgla „Paryż”, powstała Kopalnia Ćwiczebna. Służyła głównie jako obiekt szkoleń pobliskiej Państwowej Szkoły Górniczej i Hutniczej, prowadzone na jej terenie zajęcia teoretyczne i praktyczne miały przybliżyć studentom specyfikę pracy oraz zaznajomić z urządzeniami górniczymi. Podczas prac drążeniowych studenci wykonywali pomiary wentylacyjne i podziemne, jak również zdjęcia geologiczne.

Gliwice – Muzeum Techniki Sanitarnej. Pierwszą oczyszczalnię ścieków w Gliwicach wybudowano w 1909 roku. Muzeum Techniki Sanitarnej jest zlokalizowane w budynku starej pompowni, należącej do dawnej oczyszczalni, w którym zainstalowane są zabytkowe urządzenia, działające od początku istnienia obiektu. Nowe obiekty wybudowane obok starej pompowni ścieków zostały zaprojektowane w stylu nawiązującym do pierwotnego obiektu.

Gliwice – Oddział Odlewnictwa Artystycznego Obiekt jako filia Muzeum w Gliwicach powstał w 1991 roku. Od 2010 Oddział mieści się w dawnej maszynowni Kopalni Węgla Kamiennego Gliwice zbudowanej w latach 1912–1914 według projektu Emila i Georga Zillmanów. Stała wystawa muzeum prezentuje kolekcję odlewów artystycznych z żeliwa i brązu, głównie XIX- i XX-wiecznych oraz drobne formy artystyczne, tzw. galanterię produkowaną w Królewskiej Odlewni Żeliwa w Gliwicach należącej do grupy trzech największych, pruskich odlewni artystycznych.

Gliwice – Radiostacja. Kompleks obiektów radiostacji został wzniesiony w latach 1934–1935 przez budowniczych niemieckich. W budynku głównym radiostacji nadawczej zachowało się sporo oryginalnej aparatury. Najcenniejszym obiektem kompleksu jest będąca zabytkiem techniki wieża telekomunikacyjna, najwyższa na świecie zabytkowa konstrukcja drewniana. Wieża ma wysokość 110,7 m, została wzniesiona jako przestrzenna konstrukcja kratowa w całości z drewna modrzewiowego. Na początku 2005 roku Radiostacja Gliwicka stała się kolejnym Oddziałem Muzeum w Gliwicach i nosi nazwę Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów.

Karchowice – Zabytkowy Zakład Produkcji Wody „Zawada”. W 1874 roku zrobiono pierwsze odwierty w okolicach wsi Zawada i Karchowice, a osiem lat później zakończono prace wiertnicze przy najgłębszej studni – tzw. Karchowickiej Studni Głębiniowej (o głębokości 215 m). W latach 1894–1895 przystąpiono do budowy kompleksu wodociągowego w Karchowicach. Wzniesiono wolno stojące budynki: stacji pomp, kotłowni parowej i administracyjne. Zainstalowano również konieczne zespoły pompowe o napędzie parowym oraz kotły do produkcji pary. W zakładzie zachowało się zabytkowe wyposażenie wnętrza.

Katowice – Muzeum Śląskie. Od 2015 roku nowa siedziba Muzeum Śląskiego znajduje się na terenie dawnej kopalni węgla kamiennego „Katowice”. Jej początki sięgają 1823 roku, kiedy rozpoczęto wydobywanie i nadano jej nazwę „Ferdynand”. W 1936 roku w trakcie procesu polonizacji górnośląskich zakładów przemysłowych kopalnia otrzymała nazwę „Katowice”. W szczytowym momencie istnienia, w 1979 roku wydobywano tutaj 1 895 546 ton węgla. Obecnie na terenie Muzeum Śląskiego zachowało się kilkanaście zabudowań pogórnich, min.: wieże wydobywcze szybów „Bartosz” i „Warszawa”, centrala elektryczna, stolarnia, kuźnia, warsztat mechaniczny i wieża wodna.

Katowice – Muzeum Hutnictwa Cynku – Walcownia. Budynek Walcowni Cynku w Szopienicach został wzniesiony w 1904 roku przez koncern „Georg Giesches Erben”. Nowy wydział umożliwiał firmie wytwarzanie gotowych wyrobów w postaci blachy, kształtowników i drutu. Produkcja w tym miejscu została zakończona w 2002 roku. We wnętrzu hali zachował się kompletny zespół do produkcji blachy, składający się z pieców, walcarek, nożyc gilotynowych i maszyn parowych. W 2017 roku obiekt udostępniono zwiedzającym powołując Muzeum.

Katowice – Fabryka Porcelany. Zabudowania kompleksu pochodzą z przełomu XIX i XX wieku, kiedy działała tutaj fabryka pasz dla zwierząt hodowlanych. W latach 1923–1925 zabudowania zostały przekształcone w fabrykę porcelany, która została przejęta przez koncern „Giesche S.A.”. Całość zachowanych zabudowań liczy blisko 3 ha powierzchni, a na jej terenie znajdują się budynki mieszczące min.: piecownię, malarnie oraz wzorownię.

Katowice – Galeria Szyb „Wilson”. Szyb był częścią kopalni „Wieczorek”, której początki sięgają 1826 roku. Szyb zaczęto drążyć w 1864 roku, w 1899 roku wybudowano wg projektu braci Georga i Emila Zillmannów zakład przeróbczy „Wilson”, na który składały się m.in. dwie sortownie. Swoją siedzibę ma tu, powstała w 2001 roku, Galeria Szyb „Wilson”.

Katowice – Osiedle Giszowiec. Osiedle zostało wybudowane w latach 1906–1910, podobnie jak Nikiszowiec dla robotników kopalni „Giesche”. Jego projektantami byli także bracia Zillmannowie. Giszowiec jest unikatowym przykładem realizacji idei miasta-ogrodu Ebeneza Howarda. Jedno-, dwu- i czteropokojowe domy dla robotników i urzędników wzorowano na chałupach wiejskich, angielskich cottage’ach i architekturze małomiasteczkowej. Po 1975 roku zburzono prawie dwie trzecie osiedla, wznosząc na miejscu małych domów bloki z wielkiej płyty.

Katowice – Osiedle Nikiszowiec. Osiedle powstało w latach 1908–1912 według projektu architektów braci Emila i Georga Zillmannów. Wybudowane zostało dla robotników kopalni „Giesche” (obecnie kopalnia „Wieczorek”). Osiedle składa się z 6 kwartałów połączonych arkadowymi przewiązkami, złożonych ze zwartych, czterobocznych bloków wielomieszkańczych. Zespół mieszkalny zachował się do dnia dzisiejszego w niemal niezmiennym stanie, całość osiedla ma jednolity charakter.

Łaziska Górne – Muzeum Energetyki. Muzeum mieści się w budynku rozdzielni 60 kV z 1926 roku. Muzeum posiada ponad 2500 eksponatów (m.in. silnik spalinowy Deutz z 1937 roku, żarówka latarni morskiej w Świnoujściu o mocy 4200 W, duży zbiór liczników kilowatogodzin, najmniejsza książka o elektrowni autorstwa Zygmunta Szkocnego oraz pamiątki związane z historią Elektrowni „Łaziska”).

Mysłowice – Centralne Muzeum Pożarnictwa. Muzeum powstało dzięki powołanemu w 1974 roku Społecznemu Komitetowi Organizacyjnemu Budowy Muzeum. Otwarcie placówki nastąpiło w 1975 roku. Ekspozycja muzealna pokazuje historię polskiego pożarnictwa od połowy XIX wieku do czasów współczesnych. Wśród eksponatów można znaleźć liczne pojazdy konne, samochody pożarnicze, pompy, sprzęt alarmowy, umundurowanie, sztandary. Na szczególną uwagę zasługuje sikawka konna z 1717 roku pochodząca z klasztoru cystersów w Henrykowie.

Pszczyna – Muzeum Prasy Śląskiej. Muzeum powstało w 1985 roku. Ekspozycja muzealna ukazuje dzieje prasy śląskiej od jej początków aż do 1939 roku. Muzeum gromadzi zabytkowe maszyny, urządzenia drukarskie (m.in. maszyny arkuszowe z początku XX wieku, linotypy, odlewarki tytułów i linii) i introligatorskie, a także prasę pszczyńską i cieszyńską. Muzeum jest jedną z najstarszych oficyn wydawniczych w województwie śląskim.

Radzionków – Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek. Muzeum powstało w 2000 roku dzięki inicjatywie Piotra Mankiewicza. Muzeum zgromadziło kilka tysięcy eksponatów, m.in. maszyny, urządzenia i narzędzia piekarskie pochodzące z XIX i XX wieku, wyposażenie wnętrz mieszkalnych i usługowych, dokumenty archiwalne, grafiki, pocztówki, fotografie i wiele innych. Atrakcją Muzeum jest możliwość własnoręcznego wypieku chleba przez zwiedzających, co przyciąga głównie dzieci i młodzież.

Ruda Śląska – Kolonia Robotnicza „Ficinus”. Kolonia powstała ok. 1860 roku dla pracowników kopalni „Gottessegen” (obecnie kopalnia „Pokój”). Właścicielami kopalni byli przemysłowcy z rodu Donnersmarcków, którzy byli również fundatorami osiedla. Kolonia składa się z szesnastu domów i stanowi jeden z najstarszych zachowanych zespołów budownictwa patronackiego na Górnym Śląsku. Wszystkie zbudowano z piaskowca, a otwory okienne i drzwiowe ozdobiono ceglany obramieniem. W ostatnich latach zespół został poddany gruntownej rewitalizacji wraz ze zmianą funkcji na pasaż usługowo-handlowy.

Rudy – Kolej Wąskotorowa w Rudach, W 1899 roku została uruchomiona linia kolejki wąskotorowej z Gliwic do Rud, półtora roku później oddano do użytku odcinek Rudy–Paproc. Najwięcej pasażerów (około 2 mln rocznie) korzystało z kolejki w latach pięćdziesiątych XX wieku. Dziś kolejką opiekuje się Towarzystwo Służby Ochrony Zabytków Kolei. Kolejka kursuje na trasie Rudy–Paproc, podróż w obie strony trwa około godziny.

Rybnik – Zabytkowa Kopalnia „Ignacy”. Kopalnia powstała w 1792 roku. Początkowo nosiła nazwę „Hoym”, pochodzącą od nazwiska pruskiego ministra prowincji śląskiej Karola von Hoyma, Po I wojnie światowej nazwę zakładu zmieniono na „Ignacy”, na cześć prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Na terenie kopalni zachowały się dwie parowe maszyny wyciągowe z 1900 roku i 1920 roku.

Siemianowice Śląskie – Park Tradycji. Park Tradycji powstał w budynku dawnej maszynowni zlikwidowanej kopalni „Michał” w Siemianowicach Śląskich, której historia sięga połowy XIX wieku. Budynkowi towarzyszy 56-metrowa metalowa wieża wyciągowa szybu „Krystyn”.

Świętochłowice – Wieże KWK Polska. Inicjatorem uruchomienia kopalni w Świętochłowicach był baron Guido Henckel von Donnersmarck. Przedsiębiorstwo powstało w 1872 roku i na cześć zjednoczenia państwa niemieckiego otrzymało nazwę „Deutschland”. W 1937 roku w wyniku procesu polonizacji górnośląskiego przemysłu otrzymało nazwę „Polska”. W 1979 roku wydobycie sięgało tutaj 2 037 838 ton węgla. Z całego kompleksu kopalni zachowały się dwie wieże szybowe. Wniesiono je w latach 1884–1887. Obie charakteryzują się rzadko spotykaną konstrukcją. Jedna została zaplanowana jako wieża koźłowa w drugiej znowu maszyna wyciągowa została umieszczona na szczycie czterokondygnacyjnej konstrukcji stalowej.

Tarnowskie Góry – Sztolnia Czarnego Pstrąga. Sztolnia stanowi fragment dawnej sztolni „Fryderyk”) wykutej w skale dolomitowej w latach 1821–1835. Nazwa sztolni pochodzi od ryb

wpływających tam z rzeki, które przy ograniczonym świetle pracującym tam górnikom wydawały się czarne.

Tarnowskie Góry – Zabytkowa Kopalnia Rud Srebronośnych. Staraniem Towarzystwa Miłośników Ziemi Tarnogórskiej w 1976 roku Zabytkową Kopalnię przekształcono w obiekt turystyczny. Dostępne dla zwiedzających wyrobiska pochodzą z wieków XVI–XIX, sięgają 40,5 m poniżej poziomu terenu.

Tychy – Tyskie Browarium. Pierwsza wzmianka o tyskim browarze pochodzi z *Urbarza państwa pszczyńskiego* z 1629 roku. Pod koniec XIX i na początku XX wieku był największym browarem w Europie. Na jego terenie zachowało się wiele budynków z końca XIX i początku XX wieku, m.in. słodownia, warzelnia, bednarnia ze stolarnią, kasyno, willa dyrektora. W 2004 roku zostało otwarte Muzeum Piwowarstwa, mieści się ono w budynku dawnej kaplicy ewangelickiej pochodzącym z około 1820 roku.

Tychy – Browar Obywatelski. W latach 90. XIX wieku mieszkańcy wsi Tychy zawiązali z towarzystwem budowy browarów w Brzegu komitet budowy nowego browaru. Wybrano teren sąsiadujący z dworcem kolejowym. Nazwa zakładu brzmiała: Browar Obywatelski, a głównym udziałowcem była spółka piwowarska „Bieger Aktien Brauerei Gesellschaft”. Browar rozpoczął produkcję w 1898 roku i w szybkim czasie stał się poważną konkurencją dla pobliskiego Browaru Książęcego.

Ustroń – Muzeum Ustrońskie im. Jana Jarockiego. Muzeum powstało w 1986 roku dzięki Ustrońskim Zakładom Kuźniczym. Siedziba Muzeum mieści się w zabytkowym budynku dawnej dyrekcji Huty „Klemens”. Gromadzi eksponaty z zakresu techniki hutniczej i kuźniczej, historii, etnografii, lecznictwa uzdrowiskowego oraz sztuki.

Zabrze – Kopalnia „Guido” . Kopalnia została założona w 1855 r., po zakończeniu eksploatacji pełnił funkcję węzła odwadniającego, kopalni doświadczalnej, a od 1982 – Skansenu Górniczego. W 1987 roku obiekt został wpisany do rejestru zabytków, a w kolejnych latach powstawały liczne inicjatywy mające na celu uratowanie skansenu i jego adaptację na cele muzealno-turystyczne. Przetrwwały zespół zabudowań kopalni Guido składa się z szybu „Kolejowy” z budynkiem nadszybowym oraz sąsiadującym budynkiem maszynowni, szybiku „Guido” oraz wyrobisk podziemnych, sięgających na poziom 170 m i 320 m głębokości. W 2007 roku Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido” została otwarta, oferując zwiedzającym bogatą ofertę turystyczną.

Zabrze – Kopalnia „Królowa Luiza” w Zabrze. Kopalnia „Królowa Luiza” jest jedną z najstarszych kopalni na Górnym Śląsku, jej początki sięgają XVIII wieku. Najcenniejszym zabytkiem w nadziemnej części skansenu jest parowa maszyna wyciągowa wyprodukowana w 1915 roku w hucie „Prinz Rudolf” w Dülmen. W sztolni, której długość chodników wynosi 1,5 km, można zobaczyć wyrobiska zarówno XIX-, jak i XX-wieczne.

Zabrze – Szyb „Maciej”. Szyb był jednym z szybów kopalni „Concordia”. W XVII wieku właścicielem miejscowych dóbr ziemskich był Maciej Wilczek i najprawdopodobniej od jego imienia szyb wziął nazwę. Szyb „Maciej” zgłębiony został w latach 1905–1915, a jego głębokość wynosiła 198 m. Ostateczna likwidacja szybu i przekształcenie go w studnię nastąpiło w 1993 roku.

Żarki – Stary młyn. Muzeum Dawnych Rzemiosł. Zabudowania młyna pochodzą z przełomu lat 20. i 30. XX wieku. Wówczas ziemianin Siedlecki z Koniecpola uruchomił w mieście młyn elektryczny. Budynek wzniesiono z charakterystycznego łamanego kamienia wapiennego. W 2013 roku nieczynny młyn stał się własnością miasta. W 2015 roku po przeprowadzeniu generalnego remontu budynek starego młyna stał się siedzibą Muzeum Dawnych Rzemiosł.

Żywiec – Muzeum Browaru „Żywiec”. Tradycje piwowarskie Żywca wywodzą się już z wieków średnich. W 1268 roku miasto wraz z prawem lokacyjnym otrzymało przywilej warzenia piwa,

który w 1448 roku potwierdził książę oświęcimski Przemysław. Browar został założony przez Albrechta Fryderyka Habsburga w 1856 roku. Browar jest udostępniony dla ruchu turystycznego, można oglądać ciąg technologiczny, liczne eksponaty dokumentujące historię zakładu oraz Muzeum Browaru.

ZAŁĄCZNIK 4

MUZEA O CHARAKTERZE REGIONALNYM, KTÓRYCH ORGANIZATOREM LUB WSPÓŁORGANIZATOREM JEST WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

- Bielsko-Biała – Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej
- Bytom – Muzeum Górnośląskie
- Chorzów – Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”
- Katowice – Muzeum Śląskie
- Pszczyna – Muzeum Zamkowe w Pszczynie
- Świętochłowice – Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach
- Zabrze – Muzeum Górnictwa Węglowego

ZAŁĄCZNIK 5

DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

W polskim ustawodawstwie zarysowana jest granica pomiędzy obiektami zabytkowymi i współczesnymi. Zabytki zgodnie z definicją określoną w art. 3.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 710 z późniejszymi zmianami) to obiekty, które charakteryzują się trzema cechami – są dziełem człowieka, są świadectwem minionej epoki oraz posiadają wartość historyczną, architektoniczną lub naukową, co powoduje, że ich zachowanie leży w interesie społecznym. Definicja ta wyklucza z ochrony (wynikającej z cytowanej ustawy) grupę dóbr kultury, które nie spełniają warunku drugiego, czyli takie, które powstały w czasach nam współczesnych, zwyczajowo w tym przypadku przyjmuje się okres po II wojnie światowej. W celu zachowania i ochrony wartościowych obiektów nie spełniających kryteriów ustawowej definicji zabytku powstało pojęcie dobra kultury współczesnej zawarte w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 741 z późniejszymi zmianami) Zgodnie z art. 2 pkt 10 tejże ustawy dobro kultury współczesnej to dobro kultury niebędące zabytkiem a będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, posiadające jednocześnie wysoką wartość artystyczną lub historyczną. Dobrami kultury współczesnej, zgodnie z ustawą mogą być m.in. pomniki, miejsca pamięci, budynki (także ich wnętrza lub detale), zespoły budynków, założenia urbanistyczne czy krajobrazowe.

Granica pomiędzy obiektami zabytkowymi a dobrami kultury współczesnej nie jest ostra, tym samym daje duże możliwości interpretacji. Szczególnie dotyczy to założeń zawartych w przytoczonych definicjach mówiących, że zabytek jest świadectwem minionej epoki, a dobro kultury współczesnej powstało w czasach znanych obecnie żyjącym. Dobrym przykładem są tu dzieła architektury powstałe w okresie socrealizmu, który w Polsce trwał od 1949 do 1956 roku. Zatem z jednej strony są one „świadectwem minionej epoki”, z drugiej powstały w czasach nam współczesnych. Socrealistyczne budynki mogą być zatem uznane za zabytki, ale mogą znajdować się też na liście dóbr kultury współczesnej. Oczywiście uznanie obiektu za dobro kultury współczesnej nie wyklucza wpisania go do rejestru zabytków. Do rejestru zabytków wpisane są na przykład: Planetarium Śląskie, hala wystawowa „Kapelusz” i „Galeria Rzeźby Śląskiej” na terenie Parku Śląskiego, czy mozaika pierwotnie znajdująca się na budynku Zakładu Elektroniki Górniczej w Tychach (ob. w Zespole Szkół nr 4 im. Janusza Groszkowskiego).

Sprawa się komplikuje w przypadku obiektów brutalistycznych czy postmodernistycznych, które to nurty w zależności od naukowych interpretacji mogą zostać uznane za zakończone lub też dalej trwające.

Za zachowanie i ochronę dóbr kultury współczesnej odpowiedzialność ponoszą województwa i samorządy lokalne. Zgodnie z ustawą o planowaniu przestrzennym zasady ochrony dóbr kultury współczesnej muszą być określone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (art. 10 ust 2 pkt 4), miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 15 ust 2 pkt 4) oraz planie zagospodarowania przestrzennego województwa. (art. 39 ust. 3 pkt 2).

Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego⁵⁶ uwzględnia problematykę ochrony dóbr kultury współczesnej przyjmując zasadę Ochrony dóbr kultury współczesnej

⁵⁶ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ (załącznik do uchwały nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 roku).

przed degradacją poprzez zapisy w gminnych dokumentach planistycznych⁵⁷. Wykaz dóbr kultury, do których odnosi się powyższy zapis to⁵⁸:

- Drogomyśl, kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej
- Chorzów, Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku („Park Śląski”)
- Chorzów, Pałac Ślubów, ul. H. Dąbrowskiego 24
- Częstochowa, Filharmonia
- Częstochowa, kościół pw. św. Wojciecha
- Gliwice, Wydział Budownictwa Politechniki Śląskiej
- Gliwice, Wydział Górniczy i Geologii Politechniki Śląskiej
- Gliwice, Wydział Architektury Politechniki Śląskiej
- Jastrzębie-Zdrój, kościół pw. NMP Matki Kościoła
- Katowice, gmach Związków Zawodowych (właściwie budynek Okręgowej Rady Związków Zawodowych)
- Katowice, osiedle Tysiąclecia
- Katowice, Hala Widowiskowo-Sportowa „Spodek”
- Katowice, Dom Handlowy „Zenit”
- Katowice „Ślizgowiec”
- Katowice, budynek TVP Katowice, ul. Telewizyjna
- Katowice „Haperowiec”
- Katowice, Pomnik Powstańców Śląskich
- Katowice „Separator” Biuro Studiów i Projektów Przeróbki Węgla
- Katowice, Superjednostka
- Katowice, Dom Handlowy „Skarbek”
- Katowice, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i Matki Bożej
- Katowice, wieżowce Stalexportu – „Trzonoliniowce”
- Pawłowice, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
- Rybnik, Teatr Ziemi Rybnickiej
- Racibórz, Szkoła Muzyczna im. St. Moniuszki
- Tychy, osiedle „A”
- Tychy, osiedle „B”
- Tychy, kościół pw. św. Jana Chrzciciela
- Tychy, Urząd Miejski d. Gmach Miejskiej Rady Narodowej
- Tychy, kościół pw. Świętego Ducha
- Ustroń-Jaszowiec – dzielnica wczasowa
- Ustroń Zawodzie, Dzielnica Leczniczo-Rehabilitacyjna
- Ustroń, Śląski Szpital Reumatologiczno-Rehabilitacyjny
- Zabrze, Dom Muzyki i Tańca

Wśród wymienionych obiektów, szczególnym jest Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku („Park Śląski”) realizowany z inicjatywy gen. Jerzego Ziętka od 1951. Projekt założenia urbanistycznego opracował Władysław Niemirski. Park ma powierzchnię około 630 ha. Obszar parku charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, znacznym zróżnicowaniem warunków siedliskowych i bogactwem gatunkowym flory i fauny. Park ma wyjątkowe wartości krajobrazowe, przyrodnicze, architektoniczne i kulturowe. Jest to nowatorski przykład rekultywacji terenów poprzemysłowych i przystosowania ich do funkcji wypoczynkowych, sportowych i kulturalnych. Na terenie Parku Śląskiego znajduje się szereg budynków

⁵⁷ *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+, Rozdział IV: Zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.*

⁵⁸ *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, Aneks 4: Katalog dóbr kultury współczesnej.*

i urządzeń oraz liczne przykłady małej architektury, które są reprezentatywnymi przykładami sztuki 2. połowy XX w. Wśród nich na liście Dóbr Kultury Współczesnej zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ są: wyszczególnione: Planetarium Śląskie (arch. Zbigniew Soława, realizacja 1953–1955), Kąpielisko „Fala” (Alojzy Wróblewski, Jan Kozub, Franciszek Koczy, 1966), Śląski Ogród Zoologiczny (1954), Restauracja Przystań (Zbigniew Rzepecki), budynek administracji Parku (Henryk Buszko, Aleksander Franta), hala wystawowa „Kapelusz” (Jerzy Gottfried, Włodzimierz Faiferek, 1965–1967). Na terenie parku znajduje się również duża liczba rzeźb plenerowych powstałych w 2. połowie XX w. Większość zlokalizowana jest przy restauracji „Łania” i tworzy kolekcję „Galeria Rzeźby Śląskiej”. Pośród nich znajdują się rzeźby takich twórców, jak: Z. Brachmański, A. Cienciała, Z. Cierniak, A. Dyrda, G. Grzywaczyk, S. Hochuł, J. Kędziora, J. Krakowczyk, T. Sadowski, J. Sarapata, J. Ślusarczyk, L. Trybowski, M. Wnuk.

Poza przytoczonym powyżej spisem dóbr kultury współczesnej, na terenie województwa śląskiego mamy również inne obiekty powstałe współcześnie, a posiadające wartości artystyczne bądź historyczne, predestynujące do uznania za dobro kultury współczesnej. Wśród nich znajdują się różnego typu obiekty: budynki mieszkalne (np. tzw. „Brama Słońca w Tychach), szkoły (np. Zespół Szkół nr 2 w Tychach), instytucje kultury (np. Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie, Teatr Mały w Tychach), kościoły (np. kościół św. Ducha w Chorzowie, kościół pw. Krzyża Świętego w Pawłowicach), pomniki (np. Pomnik Złamanych Sztandarów w Czeladzi, pomnik Żołnierza Polskiego w Katowicach) czy monumentalne dekoracje ścienne (np. mozaika na budynkach Wydziału Matematyki i Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, mozaika „Konstał” w Chorzowie, mozaika na budynku Wodzisławskiego Centrum Kultury w Wodzisławiu Śląskim czy zespół mozaik znajdujący się w Tarnogórskim Centrum Kultury. w Tarnowskich Górach).

Ankiety rozesełane do gmin w ramach *monitoringu* realizacji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami prowadzonego przez Instytut Myśli Polskiej im. W. Korfańskiego zostały w roku 2021 rozbudowane o pytania dotyczące dóbr kultury współczesnej, w celu rozpoznania zakresu ich ochrony przez samorządy. Wśród miast na prawach powiatu 6 wykazało dobra kultury współczesnej na swoim terenie (w znacznej większości są to obiekty, których ochrona wynika z wojewódzkiego planu zagospodarowania przestrzennego). Z pozostałych gmin zaledwie 5 gmin wykazało na swoim terenie istnienie obiektów kwalifikujących się do uznania jako dobra kultury współczesnej (łącznie 8 obiektów).

Opracowanie wykonane przez Instytut Myśli Polskiej im. W.Korfantego w Katowicach,
Dział Centrum Dziedzictwa Kulturowego

ZESPÓŁ AUTORSKI

Kierownik zespołu: Ewa Caban

Członkowie zespołu:

- Danuta Cholewa
- Robert Garstka
- Irena Kontny
- Małgorzata Pietrzak
- Małgorzata Tkacz-Janik

UCHWAŁA NR/2022
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
z dnia
w sprawie:

połączenia spółki Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ze spółką Ośrodek Leczniczo – Rehabilitacyjny „BUCZE” w Górkach Wielkich Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Na podstawie art. 18 pkt 19 lit. f) ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa ((Dz. U. z 2022 r. poz. 547z późn. zm.) oraz § 2 uchwały nr IV/31/7/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 lutego 2013 r. w sprawie określania zasad wnoszenia wkładów, a także obejmowania, nabywania i zbywania udziałów i akcji przez Województwo Śląskie (Dz. U. Woj. Śl. z 2013 r. poz. 1876, z późn. zm.)

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała:**

§ 1.

- Wyraża się zgodę na połączenie spółek, w których Województwo Śląskie posiada 100% udziałów, to jest:
 - Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zarejestrowana przez Sąd Rejonowy w Bielsku – Białej Wydział VIII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, pod numerem KRS 0000527630
oraz
 - Ośrodek Leczniczo – Rehabilitacyjny „BUCZE” w Górkach Wielkich Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zarejestrowana przez Sąd Rejonowy w Bielsku – Białej Wydział VIII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, pod numerem KRS 0000529509.
- Połączenie nastąpi poprzez przeniesienie całego majątku Spółki Ośrodek Leczniczo – Rehabilitacyjny „BUCZE” w Górkach Wielkich Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (spółki przejmowanej) na Spółkę Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (spółkę przejmującą) za nowo utworzone udziały w podwyższonym kapitale zakładowym spółki przejmującej, które Spółka Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością wyda Wspólnikowi Województwu Śląskiemu.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Rada Prawny
Magdalena Wejna-Kufel
Kt 2955
8.04.2022

Departament Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego
Główny Kierownik Referatu

Departament Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego
Sebastian Bawin
Główny Kierownik Referatu

Departament Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego
Radosław Stępień
kierownik referatu

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 18 pkt 19) lit. f) ustawy o samorządzie województwa do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy podejmowanie uchwał w sprawach tworzenia, przekształcania i likwidowania wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych oraz wyposażania ich w majątek.

Zgodnie z orzecznictwem sądowym, Wojewódzkimi samorządowymi jednostkami organizacyjnymi, o których mowa w art. 18 pkt 19) lit. f) ww. ustawy są jednostki tworzone przez województwo dla realizacji jego zadań, w tym także w zakresie gospodarki komunalnej, a więc również wojewódzkie osoby prawne. Przyznanie przez poszczególne ustawy samorządowe organom stanowiącym jednostek samorządu terytorialnego wyłącznej właściwości do podejmowania uchwał w sprawach tworzenia i przystępowania do spółek prawa handlowego oraz rozwiązywania występowania z nich, a także tworzenia, likwidacji i reorganizacji gminnych, powiatowych, wojewódzkich jednostek organizacyjnych oraz wyposażania ich w majątek przesądza o konieczności podjęcia uchwały w zakresie zgody na przekształcenie podległej samorządom placówki publicznej.

Stosownie zaś do § 2 uchwały nr IV/31/7/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 lutego 2013r. w sprawie określania zasad wnoszenia wkładów, a także obejmowania, nabywania i zbywania udziałów i akcji przez Województwo Śląskie, Województwo Śląskie może wносить wkłady oraz obejmować i nabywać udziały i akcje w spółkach prawa handlowego, w szczególności zaś wносить do spółek prawa handlowego, w zamian za obejmowane udziały i akcje, wkłady pieniężne lub niepieniężne.

Wobec powyższego połączenie dwóch jednoosobowych spółek, w których Województwo Śląskie posiada 100% udziałów poprzez przejęcie jednej z nich (spółki przejmowanej) przez drugą spółkę (spółkę przejmującą) wymaga zgody Sejmiku Województwa Śląskiego wyrażonej w formie uchwały.

Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o., pismem z dnia 14 maja 2021 zaproponowała połączenie ze spółką Ośrodek Leczniczo – Rehabilitacyjny „BUCZE” w Górkach Wielkich Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zwana dalej OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. W uzasadnieniu Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. wskazało, że połączenie potencjałów obu Spółek otworzy nowe możliwości kontraktowania, co może skutkować wyższym sumarycznym kontraktem z NFZ.

Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu Spółka sp. z o.o. jest spółką, w której Województwo Śląskie posiada 100% udziałów. Kapitał zakładowy spółki wynosi 39.355.000 zł.

Również w spółce Ośrodek Leczniczo – Rehabilitacyjny „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. Województwo Śląskie posiada 100% udziałów, a kapitał zakładowy spółki wynosi 1.950.000 zł.

Obie ww. spółki prowadzą działalność związaną ze świadczeniem usług medycznych. Połączenie Spółek nastąpi zgodnie z art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h. (łączenie poprzez przejęcie), poprzez przeniesienie całego majątku Spółki przejmowanej OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o., na Spółkę przejmującą Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o.

Zgodnie z regulacją art. 14 ustawy z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów połączenie przez przejęcie spółki OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. przez Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. nie podlega zgłoszeniu zamiaru koncentracji Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

W ramach połączenia Województwo Śląskie - Wspólnik Spółki przejmowanej obejmie wszystkie udziały w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki przejmującej powstałe z dniem zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego Spółki przejmującej przez właściwy Sąd Rejestrowy. Ponadto Spółka przejmowana zostanie rozwiązana bez przeprowadzenia likwidacji w dniu zarejestrowania połączenia i wykreślona z rejestru przedsiębiorców KRS. Z dniem połączenia wygasną mandaty wszystkich członków Zarządu i Rady Nadzorczej OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o.

W dniu połączenia Spółka przejmująca – co do zasady – wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki Spółki przejmowanej:

1) Spółka przejmująca stanie się właścicielem nieruchomości i innych składników majątku Spółki przejętej. Pomieszczenia dostępne w OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. mogą być wykorzystane w działalności połączonych spółek w wyniku następujących działań:

- a) remont i adaptacja poddasza Pawilonu Matki i Dziecka umożliwi poszerzenie bazy łóżkowej dla pacjentów oraz rozwój działalności w zakresie świadczeń rehabilitacji pulmonologicznej,
- b) w Budynku „Szpitalik” na terenie OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. znajduje się obecnie Dział Farmacji Szpitalnej, który po uzyskaniu zgody Wojewódzkiego Inspektoratu Farmaceutycznego w Katowicach może być zlikwidowany, a jego pomieszczenia wykorzystane w ramach rozwoju działalności Spółki,

- c) pomieszczenia znajdujące się w Budynku Głównym może być przeznaczone na działalność lekarską (poradnie, konsultacje i dyżury), związaną z realizacją świadczeń reumatologicznych,
- d) funkcjonujący w OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. dział rehabilitacji ruchowej, inhalatorium, gabinety diagnostyczne oraz poradnia rehabilitacyjna mogą stanowić także bazę i zaplecze do realizacji i rozwoju świadczeń zdrowotnych,
- e) możliwość poszerzenia rehabilitacji dzieci o zajęcia na basenie w Śląskim Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o.,
- f) udostępnienie zabiegu haloterapii w OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. dla pacjentów przebywających na rehabilitacji ze Szpitala w Ustroniu.

Połączenie obu spółek umożliwi realizowanie wielu inwestycji, które są wpisane w Strategię Spółki OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. na lata 2019-2022 oraz specyfikę działalności (ze względu jednak na trudną sytuację finansową Spółki nie mogły być do tej pory realizowane).

Aktualnie OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. prowadzi niezbędne przeglądy, które są wymagane przepisami prawa w zakresie spełnienia wymogów sanitarnych i p. poż, które są istotne z punktu widzenia działalności leczniczej. Posiada także protokoły z przeglądów technicznych obiektów. W ramach przeglądów zostały odnotowane spostrzeżenia, które nie stanowią jednak przeszkody do prowadzenia działalności leczniczej.

- 2) Spółka przejmująca stanie się stroną umów zawartych przez Spółkę przejętą z ich kontrahentami, a umowy zawarte przez Spółkę przejmowaną będzie mogła kontynuować lub wypowiedzieć.
- 3) Spółka przejmująca w drodze sukcesji uniwersalnej będzie kontynuować działalność Spółki przejmowanej, zachowując dotychczasowy profil jej działalności.
- 4) Z dniem połączenia Spółek wszystkie stosunki pracy pracowników zatrudnionych w spółce OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. przejdą z mocy prawa do spółki Śląskie Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o.
- 5) Spółka przejmująca stanie się podmiotem uprawnionym z tytułu zezwoleń, koncesji i ulg udzielonych spółce przejmowanej (chyba że przepisy odrębnej ustawy lub decyzja, na mocy której udzielono danego zezwolenia, koncesji lub ulgi mogą wyłączać działanie zasady sukcesji).

Skutki ekonomiczne połączenia:

Spółki zamierzają dokonać połączenia w celu zwiększenia i poprawy efektywności funkcjonowania poprzez redukcję podwójnie ponoszonych kosztów, w ramach łączących się spółek, obniżenia kosztów działalności, oszczędności finansowych w obszarach administracyjnych i organizacyjnych, koncentracji kapitału, optymalizacji procesów zamówień i dostaw niezbędnych do zabezpieczenia działalności podstawowej, co przedstawia poniższa tabela

Wynagrodzenie Rady Nadzorczej za rok wraz z ZUS	35 000,00 zł
Delegacje Rady Nadzorczej (dane z roku 2020)	2 200,00 zł
Koszt lekarzy do kontraktu/ rok	36 000,00 zł
Przy założeniu likwidacji działu farmacji i korzystaniu z Apteki Spółki przejmującej:	
wynagrodzenia - dział Farmacji wraz z ZUS/ rok	28 774,00 zł
obsługa programu Apteka/ rok	5 700,00 zł
badanie sprawozdania finansowego	6 000,00 zł
koszt obsługi bhp za rok	7 400,00 zł
RAZEM:	121 074,00 zł

Kolejnym argumentem przemawiającym za połączeniem Spółek jest przede wszystkim fakt, iż OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. posiada na chwilę obecną tylko jeden oddział rehabilitacji pulmonologicznej dla dzieci. Wiąże się to z dużym ryzykiem niedow wykonania kontraktu z NFZ, co dobitnie pokazała sytuacja pandemii Covid-19, kiedy to pacjenci rezygnowali z pobytu z bardzo różnych przyczyn. Do końca 2019 roku, Ośrodek zawsze realizował nadwykonania z uwagi na tak duże zainteresowanie małych pacjentów szczególnie z terenu Górnego Śląska. Połączenie Spółek pomoże zniwelować ryzyko braku obłożenia jednego oddziału. Pozwoli również na większą elastyczność w delegowaniu pracowników, szczególnie medycznych, na inne oddziały w ramach jednego połączonego podmiotu, w miarę potrzeb uzasadnionych specyfiką działalności. Połączenie spółek spowoduje również zmiany związane z zarządzaniem spółkami. Spółka przejmowana przestanie istnieć, wobec czego nie

będzie konieczności ponoszenia kosztów związanych z utrzymaniem Zarządu i Rady Nadzorczej tej spółki.

Skutki społeczne połączenia:

Na tym etapie nie przewiduje się negatywnych skutków społecznych połączenia. Co do zasady połączone Spółki będą kontynuowały swoją działalność, żaden z zakresów nie zostanie ograniczony, a więc zasadnym wydaje się, aby wszyscy pracownicy połączonych Spółek również mogli kontynuować zatrudnienie. Pracownicy Spółki OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. zostaną przejęci na podstawie art. 23¹ Kodeksu Pracy, który gwarantuje im przejście do nowego pracodawcy na dotychczasowych warunkach.

OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. zatrudnia głównie pracowników na umowę o pracę, ale korzysta także z innych form świadczenia pracy, tj. umowy zlecenia i umowy cywilnoprawne. Obecnie placówka zatrudnia 39 pracowników na umowę o pracę, z czego aż 52% ogółu zatrudnionych stanowią pracownicy podstawowej działalności medycznej, pracujący na oddziale rehabilitacji pulmonologicznej dla dzieci. Na oddziale rehabilitacji pulmonologicznej dla dzieci pracują osoby zajmujące stanowiska takie jak: kierownik oddziału, lekarz pediatrii, pulmonologii dziecięcej, rehabilitacji medycznej, przełożona pielęgniarek, pielęgniarka, opiekun medyczny, ratownik medyczny, opiekunka dziecięca i salowa. Działem należącym do podstawowej działalności medycznej jest dział rehabilitacji i fizjoterapii, do którego należą między innymi pracownicy na stanowiskach: kierownik działu rehabilitacji i fizjoterapii oraz fizjoterapeuta. Dział rehabilitacji i fizjoterapii został wyodrębniony ze struktury Ośrodka jako osobna komórka, zrzeszająca obecnie 5 stanowisk pracy. Działalność pomocnicza Ośrodka stanowi 35% zatrudnionych: odpowiednio dział żywienia, dział techniczny i administracja. Dział techniczny to najmniejszy dział w Ośrodku. Składający się z zaledwie 2 osób tj. brygadzysty działu i konserwatora, natomiast w kuchni zatrudnionych jest 6 pracowników na stanowiskach: dietetyk oraz kucharka. Administracyjną działalnością Ośrodka zajmuje się obecnie 6 pracowników: Prezes Zarządu, dwie pracownice Sekretariatu (pełniący zadania statystyki medycznej), Główny Księgowy, Gł. Specjalista ds. kadrowych i Doradca Prawny/Gł. Specjalista ds. Administracyjno-Gospodarczych.

Oprócz pracowników zatrudnionych na umowę o pracę Ośrodek korzysta z usług zleceniobiorców. Umowa o stałą współpracę podpisana jest między innymi z informatykiem, specjalistą ds. techniczno-budowlanych i Kierownikiem Działu Farmacji Szpitalnej. Inne umowy zlecenia sporządzane są na bieżąco, w razie konieczności. Z takiego rodzaju współpracy, Ośrodek korzysta między innymi z usług personelu w zakresie opieki pielęgniarskiej i opieki nad dziećmi. Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. współpracuje także z innymi lekarzami – specjalistami na podstawie umowy o pełnienie opieki lekarskiej, a także w zakresie pełnienia dyżurów i konsultacji lekarskich. Obecnie Ośrodek współpracuje z 8 lekarzami specjalizującymi się w pediatrii, chorobach płuc, rehabilitacji medycznej, ortopedii i traumatologii, otolaryngologii, chirurgii, balneoklimatologii.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż w obu połączonych Spółkach łatwiejsza będzie polityka kadrowa oraz optymalizacja kosztów osobowych, delegowanie pracowników do innego miejsca (Górki Wielkie/Ustroń) w sytuacjach związanych z potrzebami realizacji warunków umowy z NFZ, innych trudnych sytuacjach związanych z realizowaniem świadczeń zdrowotnych. Powyższe będzie miało zastosowanie, w szczególności w grupie personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek oraz fizjoterapeutów).

Ponadto właściwym wydaje się, aby OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. w strukturze był wyodrębniony jako osobna komórka organizacyjna z Kierownikiem Ośrodka (Dyrektorem ds. Medycznych) na czele z bezpośrednią podległością pod Prezesa Zarządu, natomiast pozostałe komórki, poza działem żywienia uległyby likwidacji a pracownicy staliby się pracownikami tożsamyh komórek organizacyjnych w Śląskim Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. Część zadań z zakresu min: ochrony danych osobowych, obronności, IT przejęli by pracownicy Centrum.

Przedstawiono skrócone rachunki wyników konsolidowanych spółek za rok 2021r, zgodnie z którym:

- przychody ogółem w Śląskim Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. kształtują się na poziomie 49 107 515,65 zł, zaś przychody OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o. wynosiły 3 738 155,52 zł;

- wynik finansowy netto Śląskiego Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. pismem wyniósł 729 457,75 zł, zaś wynik finansowy OLR „Bucze” w Górkach Wielkich sp. z o.o wyniósł (-) 290 050,61 zł.

Pismem z dnia 23.02.2022 r. (znak: I-WSOZ-IV.425.2.3.2022, I-WSOZ-IV-W.46177.ALe.2022) Narodowy Fundusz Zdrowia Śląski Oddział Wojewódzki w Katowicach udzielił Śląskiemu Centrum Reumatologii, Ortopedii i Rehabilitacji w Ustroniu sp. z o.o. odpowiedzi dotyczącej przejęcia praw i obowiązków wynikających z umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej wskazując, że w przypadku łączenia spółek poprzez przejęcie zachodzi sukcesja generalna, wobec czego nie zachodzi konieczność podejmowania żadnych dodatkowych czynności. Nowo utworzony podmiot kontynuuje umowę zawartą z NFZ i nie jest w tym wypadku wymagana zgoda, o której mowa w art. 155 ust. 5 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

W tym stanie rzeczy połączenie spółek należy uznać za działanie uzasadnione, zatem w celu jego przeprowadzenia konieczne jest uzyskanie stosownej zgody Sejmiku Województwa Śląskiego.

MARIUSZ CHĘĆ
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
Mariusz Chęć

Dyrektor
Departamentu Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego
Józef Kasper
Radca Prawny

Departament Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego

Sebastian Nowak
Główny specjalista
2022.04.08

Departament Obsługi Prawnej
i Nadzoru Właścicielskiego

Radosław Stępień
kierownik referatu
08.04.2022

Radca Prawny

Magdalena Welna-Kufel
Kt 2949
8.04.2022

w sprawie:

zmian Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030

Na podstawie: art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 547 z późn. zm.) oraz art. 229 i art. 231 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 305 z późn. zm.), a także na podstawie § 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 10 stycznia 2013 roku w sprawie wieloletniej prognozy finansowej jednostki samorządu terytorialnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 83)

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała:**

§ 1

1. W związku ze zmianą kwot dochodów i wydatków dokonuje się odpowiednich zmian Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030.
2. Załącznik 1 – Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 otrzymuje brzmienie zgodnie z załącznikiem 1 do niniejszej uchwały.

§ 2

1. W związku z wprowadzeniem czterech przedsięwzięć, wykreśleniem jednego przedsięwzięcia oraz zmianami przedsięwzięć w zakresie limitów wydatków, limitów zobowiązań, łącznych nakładów finansowych, okresów realizacji, nazwy oraz jednostki odpowiedzialnej lub koordynującej program dokonuje się odpowiednich zmian Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030.
2. Załącznik 2 – Wykaz przedsięwzięć wieloletnich Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 otrzymuje brzmienie zgodnie z załącznikiem 2 do niniejszej uchwały.

§ 3

W Uchwale Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 w § 2 ust. 4 kwotę „64 569 189 zł” zmienia się na kwotę „65 058 331 zł”.

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

[Signature]
Dyrektor
Dział Organizacji i Kierownictwa

RADZAPRACOWNY
[Signature]
2022-12-20

WIELOLETNIA PROGNOZA FINANSOWA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2022-2030

w zł

Lp.	Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	Dochody ogółem	2 090 202 882	2 186 919 069	2 247 206 428	2 342 600 743	2 421 660 948	2 501 293 739	2 581 373 080	2 659 501 944	2 735 333 475
1.1	Dochody bieżące, z tego:	1 886 189 139	1 942 331 322	2 007 972 898	2 075 559 830	2 145 313 459	2 215 488 719	2 286 180 878	2 355 192 904	2 422 222 787
1.1.1	dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	209 088 178	216 824 441	224 413 297	232 267 763	240 397 135	248 570 638	256 773 470	264 733 448	272 410 718
1.1.2	dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	1 024 063 304	1 061 953 647	1 099 122 025	1 137 591 296	1 177 406 992	1 217 438 830	1 257 614 312	1 296 600 356	1 334 201 767
1.1.3	z subwencji ogólnej	270 460 750	180 756 855	185 637 292	190 278 226	195 035 182	199 911 063	204 908 841	210 031 564	215 282 355
1.1.4	z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące	319 413 482	389 745 579	403 251 759	417 898 625	432 512 127	447 107 110	461 861 645	476 179 356	489 988 558
1.1.5	pozostałe dochody bieżące, w tym:	63 163 425	93 050 800	95 548 525	97 523 920	99 962 023	102 461 078	105 022 610	107 648 180	110 339 389
1.1.5.1	z podatku od nieruchomości	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2	Dochody majątkowe, w tym:	204 013 743	244 587 747	239 233 530	267 040 913	276 347 489	285 805 020	295 192 202	304 309 040	313 110 688
1.2.1	ze sprzedaży majątku	1 110 850	1 144 176	1 175 069	1 204 446	1 234 558	1 265 422	1 297 058	1 329 485	1 362 723
1.2.2	z tytułu dotacji oraz środków przeznaczonych na inwestycje	198 834 307	239 571 239	234 081 576	261 760 160	270 934 717	280 256 928	289 505 407	298 480 075	307 135 998
2	Wydatki ogółem	2 291 198 706	2 114 583 246	2 172 802 620	2 259 128 935	2 385 924 708	2 465 557 499	2 545 636 840	2 623 765 704	2 699 597 235
2.1	Wydatki bieżące, w tym:	1 456 514 590	1 463 483 853	1 488 329 105	1 502 716 422	1 517 407 152	1 532 368 878	1 547 330 575	1 562 454 817	1 577 730 301
2.1.1	na wynagrodzenia i składki od nich naliczane	204 502 695	206 736 832	207 770 517	208 809 370	209 853 417	210 902 685	211 957 199	213 016 985	214 082 070
2.1.2	z tytułu poręczeń i gwarancji, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.2.1	gwarancje i poręczenia podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.3	wydatki na obsługę długu, w tym:	19 000 000	17 287 066	14 210 493	13 155 942	9 455 597	8 654 254	7 106 256	5 787 763	4 112 475
2.1.3.1	odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, w terminie nie dłuższym niż 90 dni po zakończeniu programu, projektu lub zadania i otrzymaniu refundacji z tych środków (bez odsetek i dyskonta od zobowiązań na wkład krajowy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.3.2	odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy, z tytułu zobowiązań zaciągniętych na wkład krajowy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.3.3	pozostałe odsetki i dyskonto podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2	Wydatki majątkowe, w tym:	834 684 116	651 099 393	684 473 515	756 412 513	868 517 556	933 188 621	998 306 265	1 061 310 887	1 121 866 934
2.2.1	inwestycje i zakupy inwestycyjne, o których mowa w art. 236 ust. 4 pkt 1 ustawy, w tym:	786 505 130	629 375 187	684 473 515	756 412 513	868 517 556	933 188 621	998 306 265	1 061 310 887	1 121 866 934
2.2.1.1	wydatki o charakterze dotacyjnym na inwestycje i zakupy inwestycyjne	266 555 021	130 540 674	146 027 465	186 773 291	252 482 988	273 902 487	302 961 498	318 393 267	336 560 081
3	Wynik budżetu	-200 995 824	72 335 823	74 403 808	83 471 808	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240
3.1	Kwota prognozowanej nadwyżki budżetu przeznaczana na spłatę kredytów, pożyczek i wykup papierów wartościowych	0	72 335 823	74 403 808	83 471 808	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240
4	Przychody budżetu	270 721 432	11 136 000	9 068 000	0	0	0	0	0	0
4.1	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych, w tym:	109 969 615	0	0	0	0	0	0	0	0
4.1.1	na pokrycie deficytu budżetu	77 877 920	0	0	0	0	0	0	0	0
4.2	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych, w tym:	23 169 325	0	0	0	0	0	0	0	0
4.2.1	na pokrycie deficytu budżetu	23 169 325	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 ustawy, w tym:	121 437 831	0	0	0	0	0	0	0	0
4.3.1	na pokrycie deficytu budżetu	99 948 579	0	0	0	0	0	0	0	0
4.4	Splaty udzielonych pożyczek w latach ubiegłych, w tym:	16 144 661	11 136 000	9 068 000	0	0	0	0	0	0
4.4.1	na pokrycie deficytu budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.5	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.5.1	na pokrycie deficytu budżetu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Rozchody budżetu	69 725 608	83 471 823	83 471 808	83 471 808	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240
5.1	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych, w tym:	69 725 608	83 471 823	83 471 808	83 471 808	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240	35 736 240
5.1.1	łącznie kwota przypadających na dany rok kwot ustawowych wyłączeń z limitu spłaty zobowiązań, z tego:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.1	kwota przypadających na dany rok kwot wyłączeń określonych w art. 243 ust. 3 ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.2	kwota przypadających na dany rok kwot wyłączeń określonych w art. 243 ust. 3a ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.3	kwota wyłączeń z tytułu wcześniejszej spłaty zobowiązań, określonych w art. 243 ust. 3b ustawy, z tego:	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Lp.	Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
5.1.1.3.1	środkami nowego zobowiązania	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.3.2	wolnymi środkami, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.3.3	innymi środkami	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1.1.4	kwota przypadających na dany rok kwot pozostałych ustawowych wyłączeń z limitu spłaty zobowiązań	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.2	Inne rozchody niezwiązane ze spłatą długu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Kwota długu, w tym:	429 096 639	345 624 816	262 153 008	178 681 200	142 944 960	107 208 720	71 472 480	35 736 240	0
6.1	kwota długu, którego planowana spłata dokona się z wydatków	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Relacja zrównoważenia wydatków bieżących, o której mowa w art. 242 ustawy	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1	Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi	429 674 549	478 847 469	519 643 793	572 843 408	627 906 307	683 119 841	738 850 303	792 738 087	844 492 486
7.2	Różnica między dochodami bieżącymi, skorygowanymi o środki a wydatkami bieżącymi	590 426 366	489 983 469	528 711 793	572 843 408	627 906 307	683 119 841	738 850 303	792 738 087	844 492 486
8	Wskaźnik spłaty zobowiązań	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8.1	Relacja określona po lewej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ust. 1 ustawy (po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń przypadających na dany rok)	5,66%	6,49%	6,09%	5,83%	2,64%	2,51%	2,35%	2,21%	2,06%
8.2	Relacja określona po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ust. 1 ustawy, ustalona dla danego roku (wskaźnik jednoroczny)	30,59%	32,29%	30,71%	28,14%	27,12%	27,69%	28,22%	28,99%	30,12%
8.3	Dopuszczalny limit spłaty zobowiązań określony po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartału roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z poprzednich lat)	27,14%	26,48%	28,24%	31,19%	28,92%	28,15%	28,28%	29,21%	28,99%
8.3.1	Dopuszczalny limit spłaty zobowiązań określony po prawej stronie nierówności we wzorze, o którym mowa w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z poprzednich lat)	34,59%	33,93%	35,69%	31,19%	32,10%	31,34%	31,46%	29,21%	28,99%
8.4	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o plan 3 kwartałów roku poprzedzającego rok budżetowy	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
8.4.1	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczonego w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego rok budżetowy	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
9	Finansowanie programów, projektów lub zadań realizowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9.1	Dochody bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	197 033 549	251 410 222	254 623 015	264 212 085	275 112 305	279 894 303	284 842 722	294 734 959	304 008 050
9.1.1	Dotacje i środki o charakterze bieżącym na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy, w tym:	193 584 505	243 269 560	240 546 460	257 664 374	256 169 276	276 963 832	277 183 282	294 734 959	304 008 050
9.1.1.1	środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	143 638 248	171 773 811	168 082 991	181 644 672	176 994 426	194 642 116	191 730 466	206 314 472	212 805 636
9.2	Dochody majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	190 367 486	212 621 815	198 166 707	253 811 163	262 786 995	271 905 512	280 945 205	289 705 867	298 142 434
9.2.1	Dochody majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy, w tym:	190 367 486	212 621 815	198 166 707	248 519 100	257 902 022	271 905 512	280 902 893	289 705 867	298 142 434
9.2.1.1	środki określone w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	118 809 618	160 750 825	136 413 058	173 963 370	180 556 442	190 333 860	196 619 332	202 794 108	208 699 704
9.3	Wydatki bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	234 453 667	253 430 925	212 703 808	143 877 237	102 887 101	78 071 143	53 687 874	40 961 537	37 301 149
9.3.1	Wydatki bieżące na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy, w tym:	223 018 888	247 249 419	198 270 504	136 904 981	83 343 114	74 801 344	46 028 434	40 961 537	37 301 149
9.3.1.1	finansowane środkami określonymi w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	148 713 405	171 733 811	138 419 405	97 111 805	56 016 112	53 128 374	29 922 072	28 673 076	26 110 805
9.4	Wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy	388 258 530	324 418 300	241 384 280	374 881 883	435 902 448	474 115 000	512 100 053	543 479 289	564 849 335
9.4.1	Wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy, w tym:	388 206 394	324 126 787	241 337 280	369 280 338	430 728 184	474 068 000	512 057 741	543 479 289	564 849 335
9.4.1.1	finansowane środkami określonymi w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy	108 507 168	160 750 825	166 076 644	258 496 237	301 534 756	331 847 602	358 427 726	380 435 504	395 394 535
10	Informacje uzupełniające o wybranych kategoriach finansowych	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10.1	Wydatki objęte limitem, o którym mowa w art. 226 ust. 3 pkt 4 ustawy, z tego:	1 188 415 681	890 820 501	677 495 059	379 878 801	283 423 251	262 821 799	240 306 752	188 405 000	148 405 000
10.1.1	bieżące	490 407 099	315 386 773	257 704 330	215 377 256	225 848 987	211 974 799	221 064 440	188 405 000	148 405 000
10.1.2	majątkowe	698 008 582	575 433 728	419 790 729	164 501 545	57 574 264	50 847 000	19 242 312	0	0
10.2	Wydatki bieżące na pokrycie ujemnego wyniku finansowego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej	56 000 000	0	0	0	0	0	0	0	0
10.3	Wydatki na spłatę zobowiązań przejmowanych w związku z likwidacją lub przekształceniem samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej	15 800	0	0	0	0	0	0	0	0
10.4	Kwota zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego przypadających do spłaty w danym roku budżetowym, podlegająca doliczeniu zgodnie z art. 244 ustawy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.5	Kwota zobowiązań wynikających z przejścia przez jednostkę samorządu terytorialnego zobowiązań po likwidowanych i przekształcanych samorządowych osobach prawnych	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.6	Spłaty, o których mowa w poz. 5.1, wynikające wyłącznie z tytułu zobowiązań już zaciągniętych	69 725 608	69 725 608	69 725 608	69 725 608	21 990 040	21 990 040	21 990 040	21 990 040	21 990 040
10.7	Wydatki zmniejszające dług, w tym:	478 534	0	0	0	0	0	0	0	0
10.7.1	spłata zobowiązań wymagalnych z lat poprzednich, innych niż w poz. 10.7.3	478 534	0	0	0	0	0	0	0	0
10.7.2	spłata zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego – kredyt i pożyczka, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.7.2.1	zobowiązań zaciągniętych po dniu 1 stycznia 2019 r., w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.7.2.1.1	dokonywana w formie wydatku bieżącego	0	0	0	0	0	0	0	0	0

11/2024

Lp.	Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
10.7.3	wypłaty z tytułu wymagalnych poręczeń i gwarancji	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.8	Kwota wzrostu(+)/spadku(-) kwoty długu wynikająca z operacji niekasowych (m.in. umorzenia, różnice kursowe)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.9	Wcześniejsza spłata zobowiązań, wyłączona z limitu spłaty zobowiązań, dokonywana w formie wydatków budżetowych	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.10	Wykup papierów wartościowych, spłaty rat kredytów i pożyczek wraz z należnymi odsetkami i dyskontem, odpowiednio emitowanych lub zaciągniętych do równowartości kwoty ubytku w wykonanych dochodach jednostki samorządu terytorialnego będącego skutkiem wystąpienia COVID-19	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.11	Wydatki bieżące podlegające ustawowemu wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Dane dotyczące emitowanych obligacji przychodowych	x	x	x	x	x	x	x	x	x
11.1	Środki z przedsięwzięcia gromadzone na rachunku bankowym, w tym:	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11.1.1	środki na zaspokojenie roszczeń obligatariuszy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11.2	Wydatki bieżące z tytułu świadczenia emitenta należnego obligatariuszom, nieuwzględniane w limicie spłaty zobowiązań	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Stopnie niezachowania relacji określonych w art. 242-244 w przypadku określonym w ... ustawy	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12.1	Stopień niezachowania relacji zrównoważenia wydatków bieżących, o której mowa w poz. 7.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.2	Stopień niezachowania wskaźnika spłaty zobowiązań, o którym mowa w poz. 8.4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.3	Stopień niezachowania wskaźnika spłaty zobowiązań, o którym mowa w poz. 8.4.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

27

WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ WIELOLETNIH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2022-2030

w zł

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH								Limit zobowiązań	
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.		2030 r.
Wydatki na przedsięwzięcia – ogółem, z tego:					7 993 567 573	1 188 415 681	890 820 501	677 495 059	379 878 801	283 423 251	262 821 799	240 306 752	188 405 000	148 405 000	2 007 810 424
– wydatki bieżące					4 047 156 036	490 407 099	315 386 773	257 704 330	215 377 256	225 848 987	211 974 799	221 064 440	188 405 000	148 405 000	523 064 806
– wydatki majątkowe					3 946 411 537	698 008 582	575 433 728	419 790 729	164 501 545	57 574 264	50 847 000	19 242 312	0	0	1 484 745 618
I.	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z programami realizowanymi z udziałem środków o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305 z późn. zm.), z tego:				2 242 110 061	509 357 262	229 032 938	18 535 424	12 573 801	24 718 251	3 316 799	7 701 752	0	0	548 040 272
A	– wydatki bieżące				731 572 926	123 576 012	39 922 459	14 743 492	6 972 256	19 543 987	3 269 799	7 659 440	0	0	180 629 620
1.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 – Wzrost konkurencyjności i poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej poprzez inteligentne wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionu realizowany za pomocą trzynastu osi priorytetowych, dla których sformułowano cele szczegółowe wskazujące główne kierunki interwencji programu.	Urząd Marszałkowski / FR	2014	2024	3 309 061	964 132	200 000	70 000	0	0	0	0	0	0	376 346
2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia, wsparcie mobilności pracowników oraz włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją jak również inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	Urząd Marszałkowski / FS	2014	2023	153 995 391	22 857 099	5 635 205	0	0	0	0	0	0	0	9 059 223
3.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia, wsparcie mobilności pracowników oraz włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją jak również inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2014	2023	65 877 960	11 711 000	1 000 000	0	0	0	0	0	0	0	6 629 962
4.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa I Nowoczesna gospodarka, Działanie 1.4 Wsparcie ekosystemu innowacji, Poddziałanie 1.4.1 Zarządzanie i wdrażanie regionalnego ekosystemu innowacji – projekt pn.: „Sieć Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych w Procesie Przedsiębiorczego Odkrywania w województwie śląskim” (SO RIS w PPO – II) – Kontynuacja i doskonalenie prowadzonego od 2012 roku Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania w województwie śląskim mającego na celu wyłonienie sektorów wzrostowych gospodarki, które mogą zaktualizować lub uzupełnić wskazane w RIS WSL inteligentne specjalizacje poprzez poszukiwanie nowych rozwiązań i narzędzi do budowania przewag konkurencyjnych regionu.	Urząd Marszałkowski / RR / AL / ZL	2019	2023	6 169 296	3 004 448	741 000	0	0	0	0	0	0	0	3 745 448
5.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa I Nowoczesna gospodarka, Działanie 1.4 Wsparcie ekosystemu innowacji, Poddziałanie 1.4.3 Zarządzanie i wdrażanie regionalnego ekosystemu innowacji Województwa Śląskiego – transformacja regionu – projekt pn.: „Regionalne obserwatorium procesu transformacji (ROPT)” – Wsparcie procesu transformacji społeczno-gospodarczej regionu w związku z zaplanowaną dekarbonizacją, uwzględniające gromadzenie oraz promocję i upowszechnianie wiedzy nt. zachodzących procesów, skutecznych modeli transformacyjnych oraz innowacyjnych technologii, a także inicjowanie współpracy interesariuszy z podmiotami gospodarczymi.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2022	2023	1 600 856	971 456	598 825	0	0	0	0	0	0	0	1 570 281
6.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „InfoSMOG–MED” – Opracowanie platformy wraz z systemem mapowania zdrowotnego.	Urząd Marszałkowski / RP	2019	2022	4 747 119	280 000	0	0	0	0	0	0	0	0	280 000
7.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „Rozbudowa systemu zarządzania terenami pogórnymi na terenie województwa śląskiego” – Udostępnienie nowej e-usługi w postaci ogólnodostępnej bazy danych terenów pogórnymi na terenie województwa śląskiego wraz z waloryzującą tych obszarów, na rzecz wsparcia procesu ich przekształcenia i ponownego wykorzystania.	Urząd Marszałkowski / RR / Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Katowicach	2020	2023	5 800 000	225 600	35 607	0	0	0	0	0	0	0	261 207
8.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „Śląskie Digitalium. Digitalizacja i udostępnianie zasobów instytucji kultury województwa śląskiego” – Zbudowanie uniwersalnego subregionalnego zbioru dokumentów cyfrowych stanowiącego rdzeń baz danych instytucji kultury jako jednostek samorządowych Województwa Śląskiego.	Biblioteka Śląska w Katowicach / Instytucja Filmowa „Silesia Film” w Katowicach / Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańskiego w Katowicach / Opera Śląska w Bytomiu	2018	2023	3 709 702	176 071	84 049	0	0	0	0	0	0	0	260 120
9.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa III Konkurencyjność MŚP, Działanie 3.5 Umieędzynarodowienie gospodarki regionu, Poddziałanie 3.5.1 Promocja gospodarcza regionu – projekt pn.: „Promocja gospodarcza regionu oraz działania związane z tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania i eksportowania” – Wzrost wartości bezpośrednich inwestycji w regionie, wzrost poziomu eksportu MŚP z województwa śląskiego, promocja województwa śląskiego pod względem zamieszkania i podejmowana praca.	Urząd Marszałkowski / GP / AL	2019	2023	25 471 430	11 399 336	2 181 095	0	0	0	0	0	0	0	13 580 431
10.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa III Konkurencyjność MŚP, Działanie 3.5 Umieędzynarodowienie gospodarki regionu, Poddziałanie 3.5.2 Modelowanie działalności eksportowej MŚP – projekt pn.: „InterSilesia – modelowanie działalności eksportowej przedsiębiorstw z sektora MŚP działających na terenie województwa śląskiego” – Pobudzenie i rozwój procesów internacjonalizacji MŚP województwa śląskiego, podniesienie wiedzy w zakresie internacjonalizacji, stworzenie aktywnej społeczności ludzi i organizacji związanych z internacjonalizacją.	Urząd Marszałkowski / GP	2020	2023	26 303 550	225 000	0	0	0	0	0	0	0	0	225 000
11.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Działanie 5.4 Ochrona różnorodności biologicznej, Poddziałanie 5.4.1 Ochrona różnorodności biologicznej – ZIT – projekt pn.: „Przebudowa budynku świetlicy w Ośrodku Edukacyjno-Naukowym Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Smoleniu do celów edukacji ekologicznej” – Ochrona bioróżnorodności poprzez edukację społeczeństwa, zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ochrony bioróżnorodności.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	2022	2023	65 000	0	65 000	0	0	0	0	0	0	0	65 000
12.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa VII Regionalny rynek pracy, Działanie 7.4 Wspomaganie procesów adaptacji do zmian na regionalnym rynku pracy (działania z zakresu outplacementu), Poddziałanie 7.4.3 Outplacement – projekt pozakonkursowy pn.: „ENERGIA” – Umożliwienie jak najszybszego ponownego podjęcia pracy lub kontynuacji zatrudnienia przez osoby zwolnione lub przewidziane do zwolnienia lub zagrożone zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz uzyskanie przez uczestników projektu kwalifikacji lub kompetencji niezbędnych do podjęcia/kontynuacji zatrudnienia oraz budowanie związku pracowników z regionem.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2021	2023	10 000 000	8 749 446	1 139 373	0	0	0	0	0	0	0	9 888 819
13.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.7 Rozwój usług adopcyjnych – projekt własny pn.: „W stronę rodziny – wsparcie usług adopcyjnych” – Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez wdrożenie do końca 2023 roku przyjaznych dziecku działań i procedur adopcyjnych.	Śląski Ośrodek Adopcyjny w Katowicach / Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2016	2023	12 022 343	1 852 500	1 405 808	0	0	0	0	0	0	0	3 258 308
14.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałanie 9.3.2 Koordynacja sektora ekonomii społecznej – projekt własny pn.: „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim” – Wzmocnienie roli przedsiębiorczości społecznej poprzez koordynację i realizację Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do końca 2023 roku.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2015	2023	5 055 120	656 003	432 840	0	0	0	0	0	0	0	1 088 843

Handwritten signature and date

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH								Limit zobowiązań	
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.		2030 r.
15.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego – konkurs – projekt pn.: „Każdemu dziecku naprzeciw – przez naukę i terapię do zdrowia” – Rozwój kompetencji kluczowych i społecznych oraz kreatywności wśród uczniów.	Zespół Szkół Specjalnych przy Ośrodku Terapii Nerwic dla Dzieci i Młodzieży w Orzeszu	2021	2022	270 382	151 899	0	0	0	0	0	0	0	0	151 899
16.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego – konkurs – projekt pn.: „Kuznia Talentów!” – Poprawa efektywności kształcenia ogólnego.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kuźni Raciborskiej	2022	2023	328 832	221 804	74 628	0	0	0	0	0	0	0	296 432
17.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego – konkurs – projekt pn.: „Nowoczesna edukacja i rewalidacja drogą do sukcesu uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych” – Wzrost kompetencji uniwersalnych uczniów poprzez wprowadzenie dodatkowej oferty zajęć o charakterze terapeutycznym oraz podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie stosowania innowacyjnej na poziomie szkoły metody terapeutycznej oraz wzrost kompetencji kluczowych matematyczno-przyrodniczych.	Zespół Szkół Specjalnych w Skoczowie	2021	2023	298 960	116 866	48 506	0	0	0	0	0	0	0	165 372
18.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego – konkurs – projekt pn.: „Z głową w przyszłość” – Wzrost dostępu do wysokiej jakości oferty kształcenia ogólnokształcącego poprzez kompleksowe i trwałe wyposażenie uczniów w umiejętności uniwersalne oraz kompetencje kluczowe, podniesienie efektywności kształcenia uczniów w zakresie przedmiotów przyrodniczych oraz matematyki, edukacja włączająca oraz doskonalenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji zawodowych nauczycieli.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Krupskim Młynie	2021	2022	190 515	61 773	0	0	0	0	0	0	0	0	61 773
19.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.5 Efektywny rozwój dzieci i młodzieży – program stypendialny – projekt własny pn.: „Śląskie. Inwestujemy w talenty” – Umożliwienie rozwoju edukacyjnego uczniów szkół ponadpodstawowych. Wsparcie przeznaczone przede wszystkim dla uczniów uzdolnionych w zakresie przedmiotów przyrodniczych, matematycznych, informatycznych i języków obcych.	Urząd Marszałkowski / FS / AL / ZL	2015	2023	42 258 650	7 215 617	6 000 000	0	0	0	0	0	0	0	13 215 617
20.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.2 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów, Poddziałanie 11.2.3 Wsparcie szkolnictwa zawodowego – projekt pn.: „Lepszy start” – Kompleksowe i trwałe wyposażenie uczniów w umiejętności i kwalifikacje zawodowe, co przyczyni się do zwiększenia ich szans na zatrudnienie.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Krupskim Młynie	2020	2022	214 020	83 001	0	0	0	0	0	0	0	0	83 001
21.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.2 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów, Poddziałanie 11.2.3 Wsparcie szkolnictwa zawodowego – projekt własny pn.: „Śląskie. Zawodowcy” – Zwiększenie jakości kształcenia zawodowego oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, w tym stworzenie warunków zajęć praktycznych poprzez udział w stażach, praktykach, szkoleniach, kursach, doradztwie oraz zwiększenie kompetencji nauczycieli, przedstawicieli kadry pedagogicznej oraz instruktorów praktycznej nauki zawodów jak również wypracowanie modelowego rozwiązania współpracy edukacji z biznesem w województwie śląskim do końca 2023.	Urząd Marszałkowski / FS / AL	2019	2023	18 273 522	6 488 954	1 375 874	0	0	0	0	0	0	0	7 864 828
22.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – działania informacyjno-promocyjne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 – Informowanie beneficjentów i potencjalnych beneficjentów o możliwościach wsparcia w ramach Programów: RPO WSL 2014–2020 oraz Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021–2027.	Urząd Marszałkowski / RR	2021	2022	800 000	800 000	0	0	0	0	0	0	0	0	800 000
23.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – ocena merytoryczna wniosków o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 – Usprawnienie procedury oceny merytorycznej wniosków o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 przez ekspertów zewnętrznych.	Urząd Marszałkowski / FR	2018	2022	129 200	40 000	0	0	0	0	0	0	0	0	40 000
24.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – ocena merytoryczna wniosków o dofinansowanie z uwzględnieniem procedury odwoławczej i wykonanie analiz i opinii projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 przez ekspertów zewnętrznych – Usprawnienie procedury oceny merytorycznej wniosków o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 przez ekspertów zewnętrznych.	Śląskie Centrum Przedsiębiorczości	2020	2022	2 381 960	111 000	0	0	0	0	0	0	0	0	111 000
25.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – ocena merytoryczna wniosków o przyznanie dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 – Usprawnienie procedury oceny merytorycznej wniosków o przyznanie dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 przez ekspertów zewnętrznych.	Urząd Marszałkowski / FS	2017	2022	1 520 600	10 000	0	0	0	0	0	0	0	0	10 000
26.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – przygotowanie i prowadzenie badań ewaluacyjnych oraz analiz, dotyczących wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 oraz programu operacyjnego dla województwa śląskiego 2021+ – Ocena efektywności, skuteczności i użyteczności wdrażania RPO WSL 2014–2020 oraz wsparcie procesu projektowania regionalnego programu dla województwa śląskiego 2021+.	Urząd Marszałkowski / RR	2020	2022	2 288 538	1 319 500	0	0	0	0	0	0	0	0	1 319 500
27.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – usługa ekspercka w zakresie regionalnego sektora Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz instrumentów zwrotnych polegająca na doradztwie i uczestnictwie w posiedzeniach Śląskiej Rady Inwestycyjnej ds. Instrumentów Zwrotnych – Zapewnienie wsparcia doradczego dla Zarządu Województwa Śląskiego we wdrażaniu i koordynacji instrumentów zwrotnych.	Urząd Marszałkowski / RR	2021	2023	180 000	75 000	75 000	0	0	0	0	0	0	0	150 000
28.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XIII Pomoc Techniczna, Działanie 13.1 Pomoc Techniczna – zadanie dotyczące analiz i diagnoz w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Społecznego – Konieczność zweryfikowania, względem zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej, adekwatności stosowanych instrumentów i narzędzi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Społecznego, celem ich dostosowania do aktualnych potrzeb.	Urząd Marszałkowski / FS	2019	2022	296 211	140 000	0	0	0	0	0	0	0	0	140 000
29.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020, Oś priorytetowa XV Pomoc Techniczna REACT-EU – Wsparcie wdrażania pakietu REACT-EU przez Departament Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.	Urząd Marszałkowski / FR	2022	2023	1 764 000	793 000	971 000	0	0	0	0	0	0	0	1 764 000
30.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020, Oś priorytetowa XV Pomoc Techniczna REACT-EU – Działania związane z kampanią internetową informującą o wsparciu w ramach REACT-EU oraz o efektach wsparcia.	Urząd Marszałkowski / RR	2022	2023	215 372	150 760	64 612	0	0	0	0	0	0	0	215 372
31.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020, Oś priorytetowa XV Pomoc Techniczna REACT-EU – Wsparcie wdrażania pakietu REACT-EU przez Śląskie Centrum Przedsiębiorczości.	Śląskie Centrum Przedsiębiorczości	2022	2023	6 655 200	3 363 680	3 291 520	0	0	0	0	0	0	0	6 655 200
32.	PO PT 2014–2020, Oś priorytetowa 3 Potencjał beneficjentów funduszy europejskich, Działanie 3.1 Skuteczni beneficjenci – projekt pn.: „Sić Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich (PIFE)” – Bezpłatne, profesjonalne i kompleksowe informowanie mieszkańców województwa śląskiego o Funduszach Europejskich.	Urząd Marszałkowski / FS / AL / ZL	2014	2022	17 520 920	1 174 000	0	0	0	0	0	0	0	0	1 174 000

23

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.		
33.	PO PT 2014–2020, Oś priorytetowa 3 Potencjał beneficjentów funduszy europejskich, Działanie 3.1 Skuteczni beneficjenci – projekt pn.: „Śląskie Programy Rewitalizacji – szkolenia” – Wzmocnienie zdolności JST do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, zwłaszcza w zakresie dostępności w rewitalizacji, zarządzania, włączenia społecznego, wykorzystania narzędzi ustawowych oraz wypracowanie i wdrożenie systemu monitorowania rewitalizacji w gminach i na poziomie regionów.	Urząd Marszałkowski / RR / AL / ZL	2019	2022	980 023	693 509	0	0	0	0	0	0	0	0	0	693 509
34.	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój – Zwiększenie szans na zdobycie zatrudnienia przez osoby młode, dzięki uzupełnieniu lub nabyciu przez nich kompetencji, kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2015	2023	34 911 736	8 000 000	1 650 445	0	0	0	0	0	0	0	0	964 525
35.	PO WER 2014–2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna – projekt pn.: „Dokształcanie zawodowe kluczowych pracowników systemu pomocy społecznej na terenie makroregionu II” – Podniesienie kompetencji kluczowych pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej poprzez przeprowadzenie szkoleń z nowych rozwiązań organizacyjno-prawnych w pomocy społecznej, wprowadzonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej oraz ze zmian wprowadzonych w innych ustawach dotyczących obszaru pomocy i integracji społecznej, mających istotny wpływ na wykonywanie przez nich zadań co wpłynie na jakość i efektywność wykonywanej pracy.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2020	2022	443 768	234 506	0	0	0	0	0	0	0	0	0	234 506
36.	PO WER 2014–2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna – projekt pn.: „KOOOPERACJE 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin” – Zwiększenie kooperacji oraz poprawa współpracy pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa m.in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa, policji.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2018	2022	22 681 436	4 093 218	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 093 218
37.	PO WER 2014–2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym – projekt pn.: „Dokształcanie kompetencji kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej” – Podniesienie kompetencji zawodowych przedstawicieli instytucji realizujących zadania w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej, poprzez realizację działań dydaktycznych, w tym szkoleń służących podnoszeniu kompetencji zawodowych, a także superwizji oraz coachingu.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2020	2022	4 402 621	1 757 825	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 757 825
38.	PO WER 2014–2020, Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.18 Wysokiej jakości usługi administracyjne – projekt pn.: „Standardy obsługi inwestora w samorządzie” – Podniesienie jakości obsługi inwestora w jednostkach samorządu terytorialnego województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / GP / AL / ZL	2019	2023	2 000 001	1 076 481	610 445	0	0	0	0	0	0	0	0	1 686 926
39.	PO WER 2014–2020, Oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa – projekt pn.: „Elementarz AAC urzęd przyjazny osobom z trudnościami w komunikowaniu się” – Transfer i adaptacja austriackiego modelu (praktyki) nowego sposobu świadczenia usług, szczególnie posługujących się wspomaganymi, alternatywnymi sposobami komunikacji.	Urząd Marszałkowski / NZ / AL	2021	2022	838 470	56 126	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56 126
40.	Pomoc Techniczna Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 – Utrzymanie odpowiedniego poziomu zatrudnienia personelu zaangażowanego w zarządzanie, wdrażanie i monitorowanie PO WER 2014–2020 oraz zapewnienie możliwości podnoszenia jego kwalifikacji i niezbędnych warunków pracy, zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu zarządzania i wdrażania, zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji dla Programu i efektywne wsparcie dla beneficjentów.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2021	2022	10 080 430	4 517 515	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 517 515
41.	Program Erasmus+, projekt pn.: „Generacja: Smart. Kompetencje społeczne jako transmedialny pomost wspierający rozwój nowej kultury współpracy międzypokoleniowej” – Rozwój, testowanie i walidacja innowacyjnego modelu edukacyjnego obejmującego transmedialny program szkoleniowy w zakresie nauczania i uczenia się współpracy międzypokoleniowej poprzez kompetencje społeczne.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2020	2023	128 700	56 293	20 655	0	0	0	0	0	0	0	0	76 948
42.	Program Erasmus+, projekt pn.: „Szkolenia dla kadry Publicznych Służb Zatrudnienia kluczem do sukcesu” – Podniesienie wiedzy 50 uczestników w zakresie nowatorskiego podejścia do współpracy z klientami publicznych służb zatrudnienia, poprzez realizację czterech szkoleń oraz realizacja „mini-szkoleń” wewnątrz organizacji tworzących partnerstwo.	Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2019	2022	402 975	12 700	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12 700
43.	Program Erasmus+, projekt pn.: „We need each other – Potrzebujemy siebie wzajemnie” – Promowanie i propagowanie idei wolontariatu, w tym wolontariatu międzynarodowego, rozwijanie u uczestników zachowań altruistycznych i cech prospołecznych, rozwijanie empatii, tolerancji i zaangażowania obywatelskiego, wzrost kompetencji językowych uczestników.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Radzionkowie	2020	2023	145 077	94 700	35 292	0	0	0	0	0	0	0	0	129 992
44.	Program Interreg Europa, Oś priorytetowa 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, cel szczegółowy 1.1 Poprawa wdrażania polityk związanych z infrastrukturą badań i innowacji – projekt pn.: „Improving Research and Innovation Infrastructure Performance: from Fragmented to Integrated and Sustainable Cooperation (InnoHEIs) – Poprawa Wydajności Infrastruktury Badawczej i Innowacyjnej: od podzielonej do zintegrowanej i zrównoważonej współpracy” – Integracja partnerów na rzecz realizacji założeń polityki innowacyjnej i wdrażania programów funduszy strukturalnych w zakresie poprawy wydajności infrastruktury badawczo-rozwojowej i świadczonych usług, zapewnienie wydajnego i skutecznego korzystania z tych urządzeń i usług w celu zwiększenia roli instytucji szkolnictwa wyższego w promowaniu współpracy naukowej i biznesowej, doskonaleniu polityk związanych ze wspieraniem badań naukowych i rozwojowych oraz wznacniania roli uczelni w rozwoju regionalnym.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2019	2023	525 471	216 381	0	0	0	0	0	0	0	0	0	216 381
45.	Program Interreg Europa, Oś priorytetowa 2 Konkurencyjność MŚP, cel szczegółowy 2.1 Poprawa polityki konkurencyjności MŚP – projekt pn.: „Design for Innovation – Design dla Innowacji” – Integracja partnerów na rzecz realizacji założeń polityki innowacyjnej i wdrażania programów funduszy strukturalnych oraz budowanie zdolności w zakresie projektowania innowacyjnej polityki regionalnej poprzez szkolenie urzędników w zakresie metod projektowania.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2017	2022	732 150	150 056	0	0	0	0	0	0	0	0	0	150 056
46.	Program Interreg Europa, Oś priorytetowa 2 Konkurencyjność MŚP, cel szczegółowy 2.1 Poprawa polityki konkurencyjności MŚP – projekt pn.: „Strengthening SME capacity to engage in Industry 4.0 (40Ready) – Wzmocnienie zdolności MŚP do podejmowania przedsięwzięć w ramach Przemysłu 4.0” – Integracja partnerów na rzecz realizacji założeń polityki innowacyjnej i wdrażania programów funduszy strukturalnych w zakresie wznacniania i rozwijania kompetencji i kwalifikacji pracowników małych i średnich przedsiębiorstw w procesie przejścia gospodarki do modelu Przemysłu 4.0. Wsparcie MŚP w rozwijaniu i osiągnięciu wzrostu oraz w angażowaniu się w innowacje Przemysłu 4.0.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2019	2023	617 711	228 193	27 086	0	0	0	0	0	0	0	0	255 279
47.	Program Interreg Europa Środkowa, Oś priorytetowa 1 Współpraca w zakresie innowacji na rzecz zwiększenia konkurencyjności Europy Środkowej, cel szczegółowy 1.2 Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności związanych z przedsiębiorczością w celu wspierania innowacji gospodarczej i społecznej w regionach Europy Środkowej – projekt pn.: „Intergenerational Social Innovation Support Scheme (IN SITU) – Międzypokoleniowy program wspierania innowacji społecznych” – Wypracowanie innowacyjnych rozwiązań w obszarze polityki społecznej, służących świadczeniu wsparcia dla grup defaworyzowanych oraz zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.	Urząd Marszałkowski / FS / AL / Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego / Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach	2019	2022	386 933	97 728	0	0	0	0	0	0	0	0	0	97 728
48.	Pomoc Techniczna w ramach Programu Współpracy Transgranicznej INTERREG V–A Polska – Słowacja na lata 2014–2020 – Regionalny Punkt Kontaktowy – Wsparcie Wspólnego Sekretariatu Technicznego w wykonywaniu powierzonych zadań poprzez działania informacyjne i promocyjne dotyczące Programu INTERREG V–A prowadzone przez Regionalny Punkt Kontaktowy stworzony w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2019	2023	836 200	179 100	180 000	0	0	0	0	0	0	0	0	359 100
49.	Program LIFE – projekt pn.: „IP LIFE dla Adaptacji Terenów Pogórnicych” (LIFE IP COALA) – Działania na rzecz wymiany doświadczeń i wykorzystania dobrych praktyk Kraju Morawsko-Śląskiego w zakresie adaptacji do zmian klimatu terenów pogórnicych w celu opracowania „Regionalnego Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Województwa Śląskiego”.	Urząd Marszałkowski / RP	2022	2026	74 416 246	368 943	1 727 027	578 514	278 451	347 222	0	0	0	0	0	3 300 157
50.	Program LIFE – projekt pn.: „Śląskie. Przywracamy błękit”. Kompleksowa realizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego (LIFE-IP AQP-SILESIA-SKY) – Działania na rzecz poprawy jakości powietrza umożliwiające efektywne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / RP	2022	2028	66 675 405	10 364 124	4 166 659	13 621 185	6 460 205	19 196 765	3 269 799	7 659 440	0	0	0	64 738 177
51.	Realizacja celów związanych ze zmianą klimatu na rzecz województwa śląskiego w ramach projektu „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla klimatu i energii dla województwa małopolskiego” (LIFE EKOMALOPOLSKA) – Integracja i przyspieszenie działań Województwa Śląskiego w zakresie przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu.	Urząd Marszałkowski / RP	2021	2025	75 509 988	701 712	287 820	233 605	233 600	0	0	0	0	0	0	1 456 737

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.		
52.	Fundusze norweskie i MF EOG 2014–2021, Program Edukacja, Komponent III Współpraca instytucjonalna na rzecz poprawy jakości i dopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) oraz zawodowego kształcenia ustawicznego – projekt pn.: „Śląskie. Dla Zawodowców” – Wypracowanie innowacyjnego mechanizmu w zakresie efektywnej współpracy międzysektorowej pomiędzy szkołami o profilu zawodowym i pracodawcami.	Urząd Marszałkowski / FS / AL	2021	2024	471 145	123 574	188 731	158 840	0	0	0	0	0	0	471 145	
53.	Fundusze norweskie i MF EOG 2014–2021, Program Kultura, Działanie 1 Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym – projekt pn.: „Przebudowa i adaptacja zabytkowego budynku dawnej łaźni Gwarek na magazyn studyjny Muzeum Śląskiego w Katowicach” – Rewitalizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów zabytkowych wraz z otoczeniem.	Muzeum Śląskie w Katowicach	2020	2024	1 878 302	169 542	229 730	81 348	0	0	0	0	0	0	480 620	
54.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.2 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów, Poddziałanie 11.2.3 Wsparcie szkolnictwa zawodowego – projekt pn.: „Profesjonalne szkolnictwo zawodowe – pewna praca” – Poprawa jakości i efektywności edukacji w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, we współpracy z otoczeniem.	Specjalny Ośrodek Szkolno–Wychowawczy dla Niepełnosprawnych i Słabosłyszących w Raciborzu	2018	2022	3 443 801	1 022 841	0	0	0	0	0	0	0	0	1 022 841	
55.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.5 Rozwój usług społecznych – projekt własny pn.: „Rozwój usług środowiskowych opartych na zasobach instytucji DPS” – Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług społecznych świadczonych na rzecz osób potrzebujących w środowisku zamieszkania poprzez wypracowanie ścieżki deinstytucjonalizacji DPS.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2022	2023	3 000 000	1 200 000	1 800 000	0	0	0	0	0	0	0	3 000 000	
56.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.9 Regionalne wsparcie pieczy zastępczej – tryb pozakonkursowy – projekt własny pn.: „Wsparcie pieczy zastępczej w województwie śląskim” – Zwiększenie szans na pozyskanie środowiska rodzinnego dla wychowanków pieczy zastępczej poprzez realizację specjalistycznych usług diagnostyczno–terapeutycznych przeciwdziałających ich wykluczeniu społecznemu, wsparcie procesu deinstytucjonalizacji wojewódzkiej pieczy zastępczej poprzez adaptację dwóch RPOt w Bytomiu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz wsparcie realizatorów usług pieczy zastępczej.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2022	2023	4 160 000	1 280 000	2 880 000	0	0	0	0	0	0	0	4 160 000	
57.	Współfinansowanie środkami własnymi Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia, wsparcie mobilności pracowników oraz włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją jak również inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	Urząd Marszałkowski / FS	2022	2023	1 590 000	1 112 000	478 000	0	0	0	0	0	0	0	1 590 000	
58.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy, Działanie 8.3 Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy, Poddziałanie 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej – projekt pozakonkursowy pn.: „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne” – Opracowanie programów polityki zdrowotnej dotyczących: rehabilitacji leczniczej ułatwiającej powrót do pracy i utrzymanie zatrudnienia w zakresie chorób układu kostno–stawowego i mięśniowego oraz w zakresie zaburzeń i chorób psychicznych, a także programu dotyczącego zwalczania otyłości i przeciwdziałania cukrzycy, które stanowią będą podstawę ogłaszania konkursów i wdrażania projektów w latach 2021–2027.	Urząd Marszałkowski / NZ	2022	2023	600 627	380 000	220 627	0	0	0	0	0	0	0	600 627	
B	– wydatki majątkowe				1 510 537 135	385 781 250	189 110 479	3 791 932	5 601 545	5 174 264	47 000	42 312	0	0	367 410 652	
1.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 – Wzrost konkurencyjności i poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej poprzez inteligentne wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionu realizowany za pomocą trzynastu oś priorytetowych, dla których sformułowano cele szczegółowe wskazujące główne kierunki interwencji programu.	Urząd Marszałkowski / FR	2014	2024	263 111 251	67 000 127	11 078 644	2 950 910	0	0	0	0	0	0	0	6 997 808
2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia, wsparcie mobilności pracowników oraz włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją jak również inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.	Urząd Marszałkowski / FS	2014	2023	2 553 947	500 000	200 000	0	0	0	0	0	0	0	700 000	
3.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa I Nowoczesna gospodarka, Działanie 1.4 Wsparcie ekosystemu innowacji, Poddziałanie 1.4.3 Zarządzanie i wdrażanie regionalnego ekosystemu innowacji Województwa Śląskiego – transformacja regionu – projekt pn.: „Regionalne obserwatorium procesu transformacji (ROPT)” – Wsparcie procesu transformacji społeczno–gospodarczej regionu w związku z zaplanowaną dekarbonizacją, uwzględniające gromadzenie oraz promocję i upowszechnianie wiedzy nt. zachodzących procesów, skutecznych modeli transformacyjnych oraz innowacyjnych technologii, a także inicjowanie współpracy interesariuszy z podmiotami gospodarczymi.	Urząd Marszałkowski / RR / AL	2022	2023	6 000	6 000	0	0	0	0	0	0	0	0	6 000	
4.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – elektroniczna dokumentacja medyczna oraz e–usługi w celu wsparcia procesów akredytacyjnych w SP ZOZ WSS Nr 3 w Rybniku” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 3 w Rybniku	2020	2022	9 401 450	1 171 223	0	0	0	0	0	0	0	0	1 171 223	
5.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – e–zdrowie w Szpitalu Specjalistycznym Nr 2 w Bytomiu” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Szpital Specjalistyczny Nr 2 w Bytomiu	2020	2022	9 018 406	1 069 913	0	0	0	0	0	0	0	0	1 069 913	
6.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – rozwój cyfrowych usług medycznych w Centrum Leczenia Oparzeń im. dr. Stanisława Sakiela w Siemianowicach Śląskich” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Centrum Leczenia Oparzeń im. dr. Stanisława Sakiela w Siemianowicach Śląskich	2020	2022	6 071 210	433 788	0	0	0	0	0	0	0	0	433 788	
7.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – rozwój cyfrowych usług medycznych w Samodzielnym Publicznym Wojewódzkim Szpitalu Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich	2020	2022	5 516 000	610 782	0	0	0	0	0	0	0	0	610 782	
8.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – rozwój cyfrowych usług medycznych w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 2 w Jastrzębiu–Zdroju” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 2 w Jastrzębiu–Zdroju	2020	2022	9 067 600	951 488	0	0	0	0	0	0	0	0	951 488	
9.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – rozwój cyfrowych usług medycznych w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 4 w Bytomiu” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2020	2022	9 425 000	1 404 750	0	0	0	0	0	0	0	0	1 404 750	
10.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – rozwój cyfrowych usług medycznych w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu	2020	2022	13 292 435	1 778 213	0	0	0	0	0	0	0	0	1 778 213	
11.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – Upowszechnienie Elektronicznej Dokumentacji Medycznej oraz wdrożenie nowoczesnych e–usług medycznych w Szpitalu Wojewódzkim w Bielsku–Białej” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Szpital Wojewódzki w Bielsku–Białej	2020	2022	9 068 700	420 846	0	0	0	0	0	0	0	0	420 846	
12.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – Wdrożenie e–usług w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym im. Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie	2020	2022	10 940 620	936 802	0	0	0	0	0	0	0	0	936 802	
13.	RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „eCareMed – Wdrożenie kompleksowego systemu e–usług oraz elektronicznej dokumentacji medycznej w Katowickim Centrum Onkologii” – Podniesienie jakości świadczenia publicznych usług medycznych.	Katowickie Centrum Onkologii w Katowicach	2020	2022	15 607 659	303 814	0	0	0	0	0	0	0	0	303 814	

10/21

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań	
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.			
14.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „Śląskie Digitalium. Digitalizacja i udostępnianie zasobów instytucji kultury województwa śląskiego” – Zbudowanie uniwersalnego subregionalnego zbioru dokumentów cyfrowych stanowiącego rdzeń baz danych instytucji kultury jako jednostek samorządowych Województwa Śląskiego.	Biblioteka Śląska w Katowicach / Instytucja Filmowa „Silesia Film” w Katowicach / Instytut Myśli Polskiej im. Wojciecha Korfańskiego w Katowicach / Opera Śląska w Bytomiu	2018	2023	34 137 645	3 167 707	232 991	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 400 698
15.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „InfoSMOG-MED” – Opracowanie platformy wraz z systemem mapowania zdrowotnego.	Urząd Marszałkowski / RP	2019	2022	1 052 881	370	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	370
16.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „Wdrożenie i rozwój usług medycznych z zakresu e-zdrowia w Beskidzkim Zespole Lecznico-Rehabilitacyjnym Szpitala Opieki Długoterminowej w Jaworzcu” – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Beskidzki Zespół Lecznico-Rehabilitacyjny Szpitala Opieki Długoterminowej w Jaworzcu	2021	2022	2 291 142	317 450	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	317 450
17.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, Działanie 2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych – projekt pn.: „Wdrożenie i Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii w Bystrzej zintegrowanego medycznego systemu informatycznego w celu zwiększenia dostępu do cyfrowych usług publicznych z obszaru e-zdrowie w regionie śląskim” – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii w Bystrzej	2021	2023	7 771 047	1 650 000	350 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 000 000
18.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna, Działanie 4.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej, Poddziałanie 4.3.1 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej – ZIT – projekt pn.: „Modernizacja energetyczna budynków Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu wraz z instalacją systemu ogniw fotowoltaicznych i instalacją pomp ciepła w celu poprawy efektywności energetycznej modernizowanych budynków” – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2020	2022	12 634 954	2 270 078	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 270 078
19.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna, Działanie 4.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej, Poddziałanie 4.3.4 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej – konkurs – projekt pn.: „Termomodernizacja budynku Wojewódzkiego Szpitala Rehabilitacyjnego dla Dzieci w Jastrzębiu-Zdroju” – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny dla Dzieci w Jastrzębiu-Zdroju	2021	2022	2 773 914	418 347	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	418 347
20.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Działanie 5.3 Dziedzictwo kulturowe, Poddziałanie 5.3.3 Dziedzictwo kulturowe – kluczowe instytucje kultury – projekt pn.: „Przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych w celu zwiększenia atrakcyjności Opery Śląskiej i ochrony jej dziedzictwa kulturowego” – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Opera Śląska w Bytomiu	2019	2023	60 074 382	21 717 131	17 973 450	0	0	0	0	0	0	0	0	0	39 690 581
21.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Działanie 5.4 Ochrona różnorodności biologicznej, Poddziałanie 5.4.1 Ochrona różnorodności biologicznej – ZIT – projekt pn.: „Przebudowa budynku świetlicy w Ośrodku Edukacyjno-Naukowym Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Smoleńcu do celów edukacji ekologicznej” – Ochrona bioróżnorodności poprzez edukację społeczeństwa, zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ochrony bioróżnorodności.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	2022	2023	2 677 000	1 316 000	1 361 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 677 000
22.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa VI Transport, Działanie 6.1 Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne – projekt pn.: „Budowa Regionalnej Drogi Racibórz–Pszczyna na odcinku od włączenia do DK nr 45 w gminie Rudnik do granicy miasta na prawach powiatu Rybnik – etap 4 i etap 5 Wschodnia Obwodnica Raciborza” – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Urząd Marszałkowski / TD / Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2018	2022	294 196 000	50 854 289	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	517 040
23.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa VI Transport, Działanie 6.1 Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne – projekt pn.: „Przebudowa DW 791 na odcinku od DK 1 do DK 78, etap II” – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2014	2022	246 700 000	53 188 938	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 925 453
24.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa VI Transport, Działanie 6.1 Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne – projekt pn.: „Przebudowa DW 925 od granicy miasta na prawach powiatu Ruda Śląska – A1 – do granicy miasta na prawach powiatu Rybnik” – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2015	2023	252 402 107	105 316 457	145 280 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250 596 457
25.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa XII Infrastruktura edukacyjna, Działanie 12.3 Instytucje popularyzujące naukę – projekt pn.: „Planetarium – Śląski Park Nauki. Modernizacja i rozbudowa Planetarium Śląskiego w Chorzowie” – Przybliżenie społeczeństwu regionu najnowszych zdobyczy wiedzy z dziedziny astronomii, sejsmologii i meteorologii oraz podniesienie jakości świadczonych usług edukacyjnych w zakresie nauk przyrodniczych poprzez zastosowanie innowacyjnych metod poszerzania wiedzy i umiejętności na wszystkich poziomach edukacji.	Urząd Marszałkowski / IR / Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Chorzowie	2015	2022	160 466 966	49 614 249	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16 834 052
26.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020, Oś priorytetowa XV Pomoc Techniczna REACT-EU – Wsparcie wdrażania pakietu REACT-EU przez Śląskie Centrum Przedsiębiorczości.	Śląskie Centrum Przedsiębiorczości	2022	2023	16 800	16 800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16 800
27.	POIiŚ 2014-2020, Oś priorytetowa V Rozwój transportu kolejowego w Polsce, Działanie 5.2 Rozwój transportu kolejowego poza TEN-T – projekt pn.: „Budowa skrzyżowania bezkolizyjnego w ciągu DW 789 w ul. Koziegłowskiej w Myszkowie wraz z budową przyległego układu drogowego, w zamian za likwidację przejazdu kolejowo-drogowego kat. A w km 256,551 linii kolejowej nr 1 w ul. Koziegłowskiej” w ramach projektu pn.: „Poprawa bezpieczeństwa na skrzyżowaniach linii kolejowych z drogami – etap III” – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2019	2023	23 130 785	13 607 443	1 935 520	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 817 637
28.	Program LIFE – projekt pn.: „Śląskie. Przywracamy błękit”. Kompleksowa realizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego (LIFE-IP AQP-SILESIA-SKY) – Działania na rzecz poprawy jakości powietrza umożliwiające efektywne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / RP	2022	2028	11 262 739	52 136	291 513	47 000	5 601 545	5 174 264	47 000	42 312	0	0	0	0	11 255 770
29.	Fundusze norweskie i MF EOG 2014–2021, Program Kultura, Działanie I Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym – projekt pn.: „Przebudowa i adaptacja zabytkowego budynku dawnej łaźni Gwarek na magazyn studyjny Muzeum Śląskiego w Katowicach” – Rewitalizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów zabytkowych wraz z otoczeniem.	Muzeum Śląskie w Katowicach	2020	2024	21 836 117	2 395 346	4 108 337	794 022	0	0	0	0	0	0	0	0	7 297 705
30.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego, Działanie 11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego, Poddziałanie 11.1.5 Efektywny rozwój dzieci i młodzieży – program stypendialny – projekt własny pn.: „Śląskie. Inwestujemy w talenty” – Umożliwienie rozwoju edukacyjnego uczniów szkół ponadpodstawowych. Wsparcie przeznaczone przede wszystkim dla uczniów uzdolnionych w zakresie przedmiotów przyrodniczych, matematycznych, informatycznych i języków obcych.	Urząd Marszałkowski / FS / AL	2015	2023	40 678	4 975	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 975
31.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.9 Regionalne wsparcie pieczy zastępczej – tryb pozakonkursowy – projekt własny pn.: „Wsparcie pieczy zastępczej w województwie śląskim” – Zwiększenie szans na pozyskanie środowiska rodzinnego dla wychowanków pieczy zastępczej poprzez realizację specjalistycznych usług diagnostyczno-terapeutycznych przeciwdziałających ich wykluczeniu społecznemu, wsparcie procesu deinstytucjonalizacji wojewódzkiej pieczy zastępczej poprzez adaptację dwóch RPOt w Bytomiu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz wsparcie realizatorów usług pieczy zastępczej.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2022	2023	8 840 000	2 720 000	6 120 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8 840 000
32.	RPO WSL 2014-2020, Oś priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna, Działanie 10.1 Infrastruktura ochrony zdrowia – projekt pn.: „Zakup sprzętu medycznego celem poprawy jakości i zwiększenia dostępności leczenia dla pacjentów obciążonych chorobami cywilizacyjnymi w Samodzielnym Publicznym Wojewódzkim Szpitalu Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich” – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich	2022	2023	5 151 700	565 788	179 024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	744 812
II. Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z umowami partnerstwa publiczno-prywatnego, z tego:					0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A – wydatki bieżące					0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

32

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.		
B	- wydatki majątkowe				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
III.	Wydatki na programy, projekty lub zadania pozostałe (inne niż wymienione w pkt I i II), z tego:				5 751 457 512	679 058 419	661 787 563	658 959 635	367 305 000	258 705 000	259 505 000	232 605 000	188 405 000	148 405 000	1 459 770 152	
A	- wydatki bieżące				3 315 583 110	366 831 087	275 464 314	242 960 838	208 405 000	206 305 000	208 705 000	213 405 000	188 405 000	148 405 000	342 435 186	
1.	Aktualizacja korytarzy ekologicznych w województwie śląskim – Zweryfikowanie, skorygowanie i uzupełnienie przebiegu oraz granic sieci korytarzy na terenie województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / GN	2021	2022	147 600	147 600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	147 600
2.	Aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego – Aktualizacja regionalnego dokumentu strategicznego określającego politykę przestrzenną województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / GN	2019	2022	138 500	10 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.	Audyt krajobrazowy województwa śląskiego – Sporządzenie dokumentu identyfikującego krajobraz województwa śląskiego, określającego ich cechy charakterystyczne i dokonującego oceny ich wartości.	Urząd Marszałkowski / GN	2019	2023	3 039 943	1 683 618	611 275	0	0	0	0	0	0	0	0	112 543
4.	Bieżące utrzymanie dróg wojewódzkich i obiektów inżynierskich realizowane przez zarząd drogi – Zapewnienie odpowiedniego stanu infrastruktury dróg wojewódzkich zwiększające bezpieczeństwo i wygodę ruchu.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2020	2026	81 200 000	31 695 154	28 107 754	13 753 827	100 000	100 000	0	0	0	0	0	21 000 000
5.	Bieżące utrzymanie dróg wojewódzkich i obiektów inżynierskich realizowane w systemie powierzonym powiatom – Zapewnienie odpowiedniego stanu infrastruktury dróg wojewódzkich zwiększające bezpieczeństwo i wygodę ruchu.	Urząd Marszałkowski / TD	2021	2024	83 695 438	23 565 146	23 565 146	11 782 573	0	0	0	0	0	0	0	58 912 865
6.	GOSPOSTRATEG – projekt pn.: „Polityka rozwoju regionalnego w oparciu o klastry” – Zdefiniowanie form, zasad i narzędzi realizacji polityki rozwoju regionalnego w oparciu o klastry.	Urząd Marszałkowski / RR	2022	2023	1 000 000	10 000	10 000	0	0	0	0	0	0	0	0	20 000
7.	GOSPOSTRATEG – projekt pn.: „Zielony Rynek+ – kreowanie regionalnej sieci wielofunkcyjnych miejskich przestrzeni innowacji gospodarczych, społecznych i technologicznych” – Opracowanie modelowego podejścia do kształtowania nowoczesnej, wspierającej rozwój lokalny, wielofunkcyjnej, inkluzywnej i integrującej oraz odpornej przestrzeni miejskiej.	Urząd Marszałkowski / RR	2022	2023	1 000 000	10 000	10 000	0	0	0	0	0	0	0	0	20 000
8.	Modernizacja Serwerowni – Rozbudowa i modernizacja wyposażenia serwerowni w budynku w Katowicach przy ul. Dąbrowskiego 23, w celu ujednoczenia wyposażenia i podłączeń instalacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego po zlikwidowanej jednostce ŚCSI.	Urząd Marszałkowski / CI	2021	2023	152 274	0	50 000	0	0	0	0	0	0	0	0	50 000
9.	Na ratunek drewnu – konserwacja zabytkowych budynków – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”	2021	2022	320 774	76 437	0	0	0	0	0	0	0	0	0	76 437
10.	Obsługa prawna projektu pn. Planetarium – Śląski Park Nauki. Modernizacja i rozbudowa Planetarium Śląskiego w Chorzowie – Bieżące doradztwo w relacjach z uczestnikami procesu inwestycyjnego oraz ochrona interesów Województwa pod kątem ewentualnych sporów sądowych.	Urząd Marszałkowski / IR	2020	2022	345 940	285 998	0	0	0	0	0	0	0	0	0	112 240
11.	Obsługa prawna sporów sądowych związanych z zakończoną realizacją Stadionu Śląskiego – Wyezekwowanie od Wykonawcy roszczeń wynikających z zapisów umowy.	Urząd Marszałkowski / IR	2018	2025	3 418 500	925 461	450 000	100 000	100 000	0	0	0	0	0	0	450 000
12.	Ocena stanu populacji gatunków ptaków strefowych, dla których istnieje potrzeba wdrożenia działań z zakresu ochrony czynnej terenów otwartych wraz z monitoringiem siedlisk nieleśnych – Rozszerzenie efektów podejmowanych działań ochronnych dla cennych typów siedlisk i gatunków ptaków.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	2021	2022	286 000	227 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	227 000
13.	Ochrona cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów nieleśnych Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd – Ochrona i poprawa stanu zachowania cennych przyrodniczo biotopów o dużej bioróżnorodności – muraw kserotermicznych i muraw naskalnych.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	2021	2022	295 000	225 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	225 000
14.	Opracowanie Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023–2028 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko – Realizacja zadania wynikającego z art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach polegającego na sporządzeniu aktualizacji obowiązującego Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2016–2022.	Urząd Marszałkowski / OE	2021	2023	400 100	100	400 000	0	0	0	0	0	0	0	0	400 100
15.	Opracowanie Polityki Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2030 – Zaktualizowanie celów i zadań zawartych w Programie Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2020+ oraz dostosowanie zapisów obecnie obowiązującego dokumentu do nowoprzyjętych i aktualnie przygotowywanych dokumentów na szczeblu rządowym, w tym Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz szczeblu regionalnym, w tym Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.	Urząd Marszałkowski / TS	2021	2022	150 000	100 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100 000
16.	Opracowanie programu ochrony środowiska dla województwa śląskiego – Realizacja zadania wynikającego z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska polegającego na konieczności sporządzenia programu ochrony środowiska uwzględniającego cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych.	Urząd Marszałkowski / OE	2021	2022	300 100	300 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	300 000
17.	Opracowanie Regionalnej Polityki Rowerowej Województwa Śląskiego wraz z koncepcją sieci regionalnych tras rowerowych – Dostosowanie zapisów obecnie obowiązującego dokumentu do nowoprzyjętych oraz aktualnie przygotowywanych dokumentów na szczeblu rządowym oraz szczeblu regionalnym, w tym Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.	Urząd Marszałkowski / TS	2021	2022	150 000	100 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100 000
18.	Organizacja i przeprowadzenie olimpiad i turniejów w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 – Zorganizowanie i przeprowadzenie do 31 sierpnia 2022 r. trzech edycji trójstopniowych zawodów ogólnopolskiej Olimpiady Astronomicznej oraz promowanie wiedzy w zakresie rozwoju młodzieży w dziedzinie astronomii i astrofizyki.	Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Chorzowie	2019	2022	210 456	59 559	0	0	0	0	0	0	0	0	0	59 559
19.	Organizacja Szczytu Młodzieży Regionalnego Trójkąta Weimarskiego – Nawigowanie współpracy młodzieży z Polski, Niemiec i Francji w dziedzinie edukacji, zdobywanie i wymiana doświadczeń.	Urząd Marszałkowski / EN	2022	2024	260 000	70 000	70 000	120 000	0	0	0	0	0	0	0	260 000
20.	Organizacja usług publicznych w zakresie wykonywania regionalnych kolejowych przewozów osób w latach 2016–2030 – Zapewnienie ciągłości w zakresie wykonywania regionalnych kolejowych przewozów osób.	Urząd Marszałkowski / KR	2016	2030	2 819 141 448	266 000 000	182 000 000	182 000 000	182 000 000	182 000 000	182 000 000	182 000 000	182 000 000	142 000 000	22 493 757	
21.	„Panteon Górnośląski w Katowicach” – utworzenie i organizacja działalności instytucji kultury – Rozpoczęcie działalności kulturalnej, naukowej i edukacyjnej instytucji kultury „Panteon Górnośląski w Katowicach”.	Urząd Marszałkowski / KL	2020	2022	3 000 000	1 000 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 000 000
22.	Prowadzenie interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego – Zapewnienie instytucjonalnej pieczy zastępczej w województwie śląskim.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2021	2023	3 472 969	1 370 277	1 472 692	0	0	0	0	0	0	0	0	2 842 969
23.	Regionalna Polityka Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego – Podniesienie poziomu świadomości i kompetencji w zakresie możliwości wykorzystania potencjału technologii informacyjnych i komunikacyjnych.	Urząd Marszałkowski / CI	2021	2025	1 470 000	300 000	300 000	300 000	300 000	0	0	0	0	0	0	1 200 000
24.	Regionalny Plan Transportowy dla Województwa Śląskiego – Spełnienie warunku podstawowego dla Celu Polityki 3 na poziomie regionalnym dla polityki spójności UE 2021–2027, a tym samym zapewnienie możliwości uruchomienia środków w ramach nowego RPO na lata 2021–2027 na inwestycje drogowe i kolejowe.	Urząd Marszałkowski / RR	2021	2022	2 019 045	294 216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25.	Remont elewacji i wymiana stolarki okiennej w budynku Regionalnego Ośrodka Kultury w Bielsku-Białej – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Regionalny Ośrodek Kultury w Bielsku-Białej	2021	2023	1 006 953	263 921	448 145	0	0	0	0	0	0	0	0	712 066
26.	Remonty dróg oraz obiektów inżynierskich na sieci dróg wojewódzkich realizowane przez zarząd drogi – Przywrócenie pierwotnego stanu drogi, zapewniającego bezpieczeństwo użytkowników dróg.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2022	2023	12 600 000	8 900 000	3 700 000	0	0	0	0	0	0	0	0	12 600 000

1000

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.		
27.	Rozbudowa systemu zarządzania terenami pogórnymi na terenie województwa śląskiego – Zapewnienie trwałości projektu pn.: „Rozbudowa systemu zarządzania terenami pogórnymi na terenie województwa śląskiego”, w tym utrzymanie bieżące systemu w oparciu o rozwiązania chmurowe, pakiet roboczo-godzin przeznaczonych na rozwój systemu.	Urząd Marszałkowski / RR	2023	2027	1 500 000	0	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000	0	0	0	1 500 000	
28.	Strategia Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim – Poprawa poziomu funkcjonowania i jakości życia osób z niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim.	Urząd Marszałkowski / SP	2021	2022	30 750	7 380	0	0	0	0	0	0	0	0	7 380	
29.	Szklany dach nad wejściem głównym (markiza) – wymiana szyb oraz remont konstrukcji nośnej – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Biblioteka Śląska w Katowicach	2020	2022	1 708 000	1 657 000	0	0	0	0	0	0	0	0	1 657 000	
30.	Śląska Regionalna Sieć Szkieletowa – zachowanie trwałości i promocja w okresie eksploatacji i utrzymania infrastruktury – Zapewnienie infrastruktury regionalnej sieci szerokopasmowej na terenie województwa śląskiego poprzez jej budowę oraz świadczenie z jej wykorzystaniem usług i dostępu hurtowego.	Urząd Marszałkowski / CI / AL	2016	2025	45 704 100	1 700 000	1 700 000	1 700 000	1 700 000	0	0	0	0	0	6 800 000	
31.	Śląski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2019–2022 – Promocja zdrowia psychicznego, zapobieganie zaburzeniom psychicznym, zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostromnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy, niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym oraz upowszechnienie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej.	Urząd Marszałkowski / NZ	2019	2022	2 442 500	970 000	0	0	0	0	0	0	0	0	970 000	
32.	Usługi związane z wytworzeniem blankietów zaświadczeń ADR przez Polską Wytwórnę Papierów Wartościowych – Zapewnienie ciągłości wydawania zaświadczeń z zakresu przewozu towarów niebezpiecznych.	Urząd Marszałkowski / TD	2022	2024	360 000	120 000	120 000	120 000	0	0	0	0	0	0	360 000	
33.	Użytkowanie systemu składania wniosków do PKP Polskich Linii Kolejowych S.A. o przydzielenie zdolności przepustowej w kolejnych rozkładach jazdy pociągów od 2020/2021 do 2029/2030 – Możliwość bezpośredniego składania wniosków do zarządcy infrastruktury i poprawa usług w zakresie rozkładu jazdy pociągów.	Urząd Marszałkowski / KR	2021	2030	50 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	40 000	
34.	Współorganizacja wraz z European Athletics oraz Ministerstwem Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu Drużynowych Mistrzostw Europy w lekkiej atletyce 2023 – Promowanie wizerunku Stadionu Śląskiego oraz Województwa Śląskiego podczas światowej rangi zawodów lekkoatletycznych, wzmocnienie marki „Śląskie.” oraz „Stadion Śląski” wśród mieszkańców regionu, kraju i osób odwiedzających Województwo Śląskie z zagranicy.	Urząd Marszałkowski / SP	2022	2023	10 000 000	2 500 000	7 500 000	0	0	0	0	0	0	0	10 000 000	
35.	Współorganizacja wraz z European Athletics oraz Ministerstwem Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu Mistrzostw Europy w lekkiej atletyce 2028 – Promowanie wizerunku Stadionu Śląskiego oraz Województwa Śląskiego podczas światowej rangi zawodów lekkoatletycznych, wzmocnienie marki „Śląskie.” oraz „Stadion Śląski” wśród mieszkańców regionu, kraju i osób odwiedzających Województwo Śląskie z zagranicy.	Urząd Marszałkowski / SP	2021	2028	95 000 000	0	0	15 000 000	17 500 000	17 500 000	20 000 000	25 000 000	0	0	95 000 000	
36.	Wykonanie hydroizolacji ścian fundamentowych – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Biblioteka Śląska w Katowicach	2021	2023	5 700 000	3 080 000	2 600 000	0	0	0	0	0	0	0	5 680 000	
37.	Wykonanie Studium Planistyczno-Prognostycznego Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku dla projektu liniowego pn.: „Uzupełnienie sieci kolejowej o połączenie kolejowe Jastrzębia-Zdroju z Katowicami” – Uzupełnienie lokalnej i regionalnej infrastruktury kolejowej województwa śląskiego.	Urząd Marszałkowski / KR	2021	2022	1 740 450	348 090	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
38.	Wyłonienie podmiotu realizującego projekt w zakresie opracowania: studium wykonalności projektu pn.: „Dostawa co najmniej 10 sztuk elektrycznych zespołów trakcyjnych do wykonywania kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich” wraz z ekspertyzą (opinią) prawną, wniosku o dofinansowanie tego projektu ze środków Unii Europejskiej oraz świadczącego usługę audytową do 2023 r. – Sporządzenie dokumentacji na potrzeby realizacji projektu w ramach RPO WSL 2014–2020 dotyczącego zakupu co najmniej 10 sztuk ezt.	Urząd Marszałkowski / KR	2017	2023	446 400	24 600	24 600	0	0	0	0	0	0	0	0	
39.	Zadania promocyjne Województwa Śląskiego przy organizacji Memoriału im. Janusza Kusocińskiego – Promowanie wizerunku Stadionu Śląskiego oraz Województwa Śląskiego podczas światowej rangi zawodów lekkoatletycznych, wzmocnienie marki „Śląskie.” oraz „Stadion Śląski” wśród mieszkańców regionu, kraju i osób odwiedzających Województwo Śląskie z zagranicy.	Urząd Marszałkowski / SP	2018	2030	23 500 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000	17 100 000	
40.	Zadania promocyjne Województwa Śląskiego przy organizacji Memoriału im. Kamili Skolimowskiej – Promowanie wizerunku Stadionu Śląskiego oraz Województwa Śląskiego podczas światowej rangi zawodów lekkoatletycznych, wzmocnienie marki „Śląskie.” oraz „Stadion Śląski” wśród mieszkańców regionu, kraju i osób odwiedzających Województwo Śląskie z zagranicy.	Urząd Marszałkowski / SP	2018	2030	48 920 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	40 500 000	
41.	Zadania promocyjne Województwa Śląskiego przy organizacji Mistrzostw Świata w piłce ręcznej 2023 – Promowanie wizerunku Województwa Śląskiego podczas światowej rangi zawodów piłki ręcznej, wzmocnienie marki „Śląskie.” wśród mieszkańców regionu, kraju i osób odwiedzających Województwo Śląskie z zagranicy.	Urząd Marszałkowski / SP	2022	2023	4 920 000	1 845 000	3 075 000	0	0	0	0	0	0	0	4 920 000	
42.	Zapewnienie instytucjonalnej pieczy zastępczej w województwie śląskim – Prowadzenie regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego	2020	2024	52 089 870	10 304 530	10 694 702	11 229 438	0	0	0	0	0	0	32 228 670	
43.	Remont schodów i dziedzińca gmachu Biblioteki Śląskiej – Poprawa stanu istniejących obiektów w których prowadzona jest działalność wojewódzkich instytucji kultury.	Biblioteka Śląska w Katowicach	2022	2023	1 700 000	200 000	1 500 000	0	0	0	0	0	0	0	1 700 000	
44.	Aplikacja mobilna – Zapewnienie dostępu do bieżących informacji mieszkańcom województwa śląskiego oraz osobom spoza województwa, dotyczących wydarzeń organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego oraz przez jednostki jemu podległe.	Urząd Marszałkowski / CI	2022	2024	550 000	50 000	350 000	150 000	0	0	0	0	0	0	550 000	
B	– wydatki majątkowe				2 435 874 402	312 227 332	386 323 249	415 998 797	158 900 000	52 400 000	50 800 000	19 200 000	0	0	1 117 334 966	
1.	Adaptacja pomieszczeń Działu Farmacji Szpitalnej na Aptekę Szpitalną w Wojewódzkim Szpitalu Chorób Płuc im. dr. A. Pawelca z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Chorób Płuc im. dr. A. Pawelca w Wodzisławiu Śląskim	2021	2022	1 127 763	927 763	0	0	0	0	0	0	0	0	927 763	
2.	Budowa hali lekkoatletycznej ze strzelnicą sportową wraz z zagospodarowaniem terenu przy ul. Zgrzebnika w Katowicach – Wsparcie rozwoju sportowego młodzieży akademickiej.	Urząd Marszałkowski / IR / Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach	2020	2024	18 000 000	2 000 000	8 000 000	8 000 000	0	0	0	0	0	0	18 000 000	
3.	Budowa mostu nad rz. Odra w ciągu DW 421, w tym opracowanie dokumentacji projektowej, w ramach programu rządowego Mosty dla Regionów – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2019	2022	2 494 809	1 271 328	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
4.	Budowa obwodnicy m. Koziegłowy, w tym opracowanie dokumentacji projektowej – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2022	2027	200 000 000	500 000	1 000 000	500 000	33 200 000	33 200 000	31 600 000	0	0	0	100 000 000	
5.	Budowa wind dostosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych i starszych w SPZOZ Państwowym Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Państwowy Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku	2022	2023	4 500 000	300 000	1 700 000	0	0	0	0	0	0	0	2 000 000	
6.	Dokapitalizowanie spółki Park Śląski SA – Umożliwienie realizacji projektu pn.: „Budowa kolei linowej ELKA”.	Urząd Marszałkowski / KN	2022	2023	40 000 000	18 275 794	21 724 206	0	0	0	0	0	0	0	40 000 000	
7.	Doposażenie w sprzęt medyczny Bloku Operacyjnego Neurochirurgii Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu	2020	2022	17 404 837	5 961 507	0	0	0	0	0	0	0	0	5 961 507	

WU 34

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań	
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.			
8.	Dostosowanie drogi pożarowej na terenie Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Beskidzkiego Zespołu Lecznico-Rehabilitacyjnego Szpitala Opieki Długoterminowej w Jaworzu do obowiązujących przepisów – Usprawnienie dojazdu do szpitala z uwzględnieniem przepisów pożarowych.	Urząd Marszałkowski / IR	2022	2023	4 155 000	1 440 000	2 715 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 155 000
9.	Drogowa Trasa Średnioowa ZACHÓD odcinek Zabrze–Gliwice – usługa inwestora zastępczego w okresie gwarancji wykonawcy robót budowlanych – w zakresie odcinków Z3, Z4 w Zabrze – Usprawnienie regionalnych połączeń przebiegających przez miasta na prawach powiatu.	Urząd Marszałkowski / TD	2017	2023	2 457 446	331 341	220 894	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	Modernizacja budynku głównego i budynku oddziału rehabilitacji znajdujących się w kompleksie budynków szpitalnych w Piekarach Śląskich przez Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich	2021	2022	4 400 000	4 000 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 000 000
11.	Modernizacja dachu budynku A1 Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 4 w Bytomiu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2021	2022	2 500 000	2 488 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 488 000
12.	Modernizacja elewacji budynku biurowego przy ul. Dąbrowskiego 23 w Katowicach – Dostosowanie budynku do stanu zgodnego z prawem i przeznaczeniem.	Urząd Marszałkowski / IR	2020	2023	10 580 000	5 000 000	5 555 646	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10 555 646
13.	Modernizacja i przebudowa istniejącego Oddziału Kardiologii zlokalizowanego w SP ZOZ Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 4 w Bytomiu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2022	2024	25 450 174	1 513 847	4 644 485	5 666 367	0	0	0	0	0	0	0	0	11 824 699
14.	Modernizacja i przebudowa oraz wyposażenie sal operacyjnych Centralnego Traktu Operacyjnego wraz z zapleczem w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 5 im. Św. Barbary w Sosnowcu	2021	2022	13 160 000	12 400 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12 400 000
15.	Modernizacja i wyposażenie Apteki Szpitalnej w budynku C2 w SP ZOZ Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 4 w Bytomiu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2022	2023	6 045 328	880 508	1 894 513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 775 021
16.	Modernizacja Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii zlokalizowanego w SP ZOZ Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 4 w Bytomiu – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 4 w Bytomiu	2022	2024	21 564 551	1 225 176	3 914 567	4 881 330	0	0	0	0	0	0	0	0	10 021 073
17.	Modernizacja Serwerowni – Rozbudowa i modernizacja wyposażenia serwerowni w budynku w Katowicach przy ul. Dąbrowskiego 23, w celu ujednolicenia wyposażenia i podłączenia instalacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego po zlikwidowanej jednostce ŚCSI.	Urząd Marszałkowski / CI	2021	2023	167 726	70 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70 000
18.	Prace modernizacyjne i konserwatorskie obejmujące część elewacji oraz dach w zabytkowym budynku Ośrodka Rehabilitacji w Kochcicach Samodzielnego Publicznego Wojewódzkiego Szpitala Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich	2021	2022	1 094 732	800 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	800 000
19.	Projekt Budowy Drogi Głównej Południowej na odcinku od drogi wojewódzkiej nr 935 w Rydułowicach do połączenia z ul. Wodzisławską w Mszanie – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Miasto Wodzisław Śląski / Urząd Marszałkowski / TD	2013	2022	4 289 626	2 127 605	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.	Projekt Budowy Regionalnej Drogi Racibórz – Pszczyna na odcinku od DK 45 w gminie Rudnik do ul. Sportowej w Rybniku – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Miasto Racibórz / Urząd Marszałkowski / TD	2012	2022	4 002 056	2 348 482	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21.	Przebudowa części komunikacyjnej budynków A, B, C Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, zlokalizowanych w Katowicach, przy ul. Bogucickiej – dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wraz z zagospodarowaniem terenu pomiędzy budynkami B i C, zgodnie z ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami – Dz. U. 2019 poz. 1696 – Dostosowanie budynku do wymagań stawianych obiektom w zakresie dostępu i użytkowania pomieszczeń przez osoby niepełnosprawne.	Urząd Marszałkowski / IR / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach	2021	2022	2 000 100	2 000 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 000 000
22.	Przebudowa dróg wojewódzkich oraz drogowych obiektów inżynierskich wraz z opracowaniem dokumentacji projektowej, realizowana w systemie powierzonym jednostkom samorządu terytorialnego – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Urząd Marszałkowski / TD	2020	2024	95 868 876	10 874 773	38 704 695	43 400 000	0	0	0	0	0	0	0	0	91 658 695
23.	Przebudowa dróg wojewódzkich oraz drogowych obiektów inżynierskich, w tym opracowanie dokumentacji projektowych budowy/przebudowy dróg wojewódzkich – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2016	2025	386 573 089	72 284 375	84 319 000	133 901 000	55 000 000	0	0	0	0	0	0	0	315 499 810
24.	Przebudowa DW 408 na odcinku od m. Gliwice do granicy województwa, etap I budowa obwodnicy Sośnicowic – Wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrów miast i miejscowości.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2005	2025	135 983 400	5 000 000	70 000 000	40 000 000	20 000 000	0	0	0	0	0	0	0	135 000 000
25.	Przebudowa DW 948 od DK 52 do DW 946, w tym dokumentacja projektowa – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2015	2024	225 327 000	73 000 000	81 416 000	60 340 100	0	0	0	0	0	0	0	0	3 455 372
26.	Przebudowa Oddziału Neurochirurgii Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju wraz z doposażeniem oddziału w sprzęt i urządzenia medyczne – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju	2021	2022	4 000 000	2 687 250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 687 250
27.	Przebudowa skrzyżowania DW 786 z DP 1060S w miejscowości Wancierzów – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2021	2023	6 000 000	2 400 000	3 600 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6 000 000
28.	Przebudowa wraz ze zmianą sposobu użytkowania pomieszczeń parteru budynku Szkoły Podstawowej Zespołu Szkół Specjalnych w Skoczowie – Dostosowanie obiektu do wymogów Inspekcji Sanitarnej oraz Państwowej Straży Pożarnej.	Urząd Marszałkowski / IR / EN	2020	2023	1 827 250	800 000	974 913	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 724 975
29.	Przedsięwzięcia drogowe dotyczące m.in. ciągów drogowych 929, 935, 941, 910, 786, 928 – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2014	2025	324 053 324	42 527 448	28 900 000	85 000 000	30 000 000	0	0	0	0	0	0	0	158 316 058
30.	Przystosowanie dla niepełnosprawnych budynku internatu Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Raciborzu – Dostosowanie budynku do wymagań stawianych obiektom w zakresie dostępu i użytkowania pomieszczeń przez osoby niepełnosprawne oraz dostosowanie do wymagań ochrony przeciwpożarowej uwzględniając użytkowników niepełnosprawnych.	Urząd Marszałkowski / IR	2020	2024	3 137 490	0	860 000	2 200 000	0	0	0	0	0	0	0	0	3 060 000
31.	Przystosowanie dla niepełnosprawnych budynku szkoły Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Raciborzu – Dostosowanie budynku do wymagań stawianych obiektom w zakresie dostępu i użytkowania pomieszczeń przez osoby niepełnosprawne oraz dostosowanie do wymagań ochrony przeciwpożarowej uwzględniając użytkowników niepełnosprawnych.	Urząd Marszałkowski / IR	2020	2024	7 083 616	3 110 000	2 900 000	700 000	0	0	0	0	0	0	0	0	6 710 000
32.	Rewaloryzacja kompleksu dydaktycznego Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich – Rewaloryzacja kompleksu dydaktycznego Parku Krajobrazowego wraz z otoczeniem w celu podniesienia walorów turystycznych regionu oraz zachowania dziedzictwa kulturowego.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	2021	2023	2 603 055	1 133 542	879 062	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2 012 604
33.	Rewitalizacja budynku Bramy Wybrańców wraz z otoczeniem – Rewitalizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów wraz z otoczeniem.	Muzeum Zamkowe w Pszczynie	2021	2023	4 000 000	1 550 000	2 000 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 550 000
34.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 97 na odc. Sucha Beskidzka – Żywiec celem usprawnienia połączenia Kraków – Żywiec – Uzyskanie połączenia lub usprawnienie istniejącego połączenia (dla którego są prowadzone pasażerskie przewozy transportem kolejowym) miasta o wielkości powyżej 10 tys. mieszkańców z miastem wojewódzkim celem poprawy konkurencyjności połączenia i spójności komunikacyjnej regionu – w ramach Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku.	Urząd Marszałkowski / KR	2023	2028	8 840 000	0	220 000	220 000	2 100 000	2 100 000	2 100 000	2 100 000	0	0	0	0	8 840 000

MB
35

Lp.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca program	Okres realizacji programu		Łączne nakłady finansowe	LIMITY WYDATKÓW W POSZCZEGÓLNYCH LATACH										Limit zobowiązań
			od	do		2022 r.	2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.		
35.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 190 na odcinku Skoczów – Bielsko-Biała jako niezbędny element połączenia Śląska Cieszyńskiego z Krakowem (Cieszyn – Skoczów – Bielsko-Biała – Wadowice – Kraków) – Uzyskanie połączenia lub usprawnienie istniejącego połączenia (dla którego są prowadzone pasażerskie przewozy transportem kolejowym) miasta o wielkości powyżej 10 tys. mieszkańców z miastem wojewódzkim celem poprawy konkurencyjności połączenia i spójności komunikacyjnej regionu – w ramach Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku.	Urząd Marszałkowski / KR	2023	2028	16 420 000	0	410 000	410 000	3 900 000	3 900 000	3 900 000	3 900 000	0	0	16 420 000	
36.	Rewitalizacja Zameczku Myśliwskiego wraz z otoczeniem towarzyszącym i przystosowanie do prowadzenia działalności muzealnej – Rewitalizacja i adaptacja na cele kulturalne obiektów wraz z otoczeniem.	Muzeum Zamkowe w Pszczynie	2018	2023	18 473 566	8 490 207	1 315 268	0	0	0	0	0	0	0	9 805 475	
37.	Roboty konserwatorskie na budynku zabytkowym Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej – Poprawa stanu technicznego oraz zabezpieczenie budynku i zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników obiektu.	Urząd Marszałkowski / IR	2022	2024	5 400 000	200 000	1 500 000	3 700 000	0	0	0	0	0	0	5 400 000	
38.	Stworzenie połączenia DTŚ z Dąbrową Górniczą – 1 etap połączenie DTŚ w Katowicach z Obrzeżną Zachodnią w Mysłowicach wraz z przebudową obiektów inżynierskich – opracowanie dokumentacji projektowej – Usprawnienie regionalnych połączeń przebiegających przez miasta na prawach powiatu.	Urząd Marszałkowski / TD	2010	2022	3 638 226	1 600 000	0	0	0	0	0	0	0	0	456 525	
39.	Termomodernizacja budynku przy pl. Jana III Sobieskiego 2 wraz z podniesieniem bezpieczeństwa p.poż. – Poprawa energooszczędności i efektywności cieplnej budynku, zwiększenie powierzchni użytkowej, unormowanie warunków klimatycznych w magazynach zbiorów.	Muzeum Gómośląskie w Bytomiu	2021	2022	2 000 000	1 848 493	0	0	0	0	0	0	0	0	1 848 493	
40.	Uruchomienie apteki szpitalnej w budynku głównym Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju	2022	2023	7 000 000	2 000 000	5 000 000	0	0	0	0	0	0	0	7 000 000	
41.	Uzupełnienie sieci kolejowej o połączenie kolejowe Jastrzębia-Zdroju z Katowicami – Uzyskanie połączenia lub usprawnienie istniejącego połączenia (dla którego są prowadzone pasażerskie przewozy transportem kolejowym) miasta o wielkości powyżej 10 tys. mieszkańców z miastem wojewódzkim celem poprawy konkurencyjności połączenia i spójności komunikacyjnej regionu – w ramach Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku.	Urząd Marszałkowski / KR	2023	2028	550 000 000	0	800 000	800 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	0	0	41 600 000	
42.	Wymiana instalacji wody zimnej, c.w.u., cyrkulacji oraz kanalizacji sanitarnej z robotami towarzyszącymi dla Pawilonu Łózkowego Nr 5 w SP ZOZ Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 3 w Rybniku – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 3 w Rybniku	2021	2022	6 866 424	6 761 000	0	0	0	0	0	0	0	0	6 761 000	
43.	Zwiększenie zdolności przepustowej linii kolejowej nr 140 na odc. Katowice Ligota – Orzesze Jaśkowice poprzez budowę drugiego tonu i dodatkowych przystanków osobowych – Uzyskanie połączenia lub usprawnienie istniejącego połączenia (dla którego są prowadzone pasażerskie przewozy transportem kolejowym) miasta o wielkości powyżej 10 tys. mieszkańców z miastem wojewódzkim celem poprawy konkurencyjności połączenia i spójności komunikacyjnej regionu – w ramach Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku.	Urząd Marszałkowski / KR	2023	2028	13 400 000	0	300 000	300 000	3 200 000	3 200 000	3 200 000	3 200 000	0	0	13 400 000	
44.	Przebudowa DW 934 od m. Imielin do DK 44, w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2022	2024	179 000 000	1 000 000	2 000 000	24 000 000	0	0	0	0	0	0	27 000 000	
45.	Śląskie ZOO w ochronie cietrzewia, guszcza i dropia oraz ginących gatunków bażantów – budowa wolier – Podwyższenie atrakcyjności Śląskiego Ogrodu Zoologicznego w Chorzowie.	Śląski Ogród Zoologiczny w Chorzowie	2021	2022	510 150	283 893	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
46.	Modernizacja budynku Stacji Pogotowia Ratunkowego w Tychach – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w Katowicach	2022	2023	1 615 788	277 150	1 238 638	0	0	0	0	0	0	0	1 515 788	
47.	Budowa budynku stacji pogotowia ratunkowego w Mysłowicach przy ul. Mikołowskiej – Wzrost dostępności i poprawa jakości usług medycznych.	Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w Katowicach	2022	2023	4 709 000	2 822 850	1 661 362	0	0	0	0	0	0	0	4 484 212	
48.	Budowa chodnika wzdłuż DW 931 Pszczyna – Wsparcie przebudowy, budowy kluczowych elementów i odcinków dróg wojewódzkich prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i bezpieczeństwa komunikacyjnego.	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Katowicach	2022	2024	2 000 000	50 000	550 000	1 400 000	0	0	0	0	0	0	2 000 000	
49.	Modernizacja hali sportowej przy Zespole Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego im. Janusza Kusocińskiego w Raciborzu – Poprawa efektywności energetycznej w budynkach szkolnych.	Urząd Marszałkowski / IR / Zespół Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego w Raciborzu	2022	2025	30 000 000	3 920 000	3 000 000	580 000	1 500 000	0	0	0	0	0	9 000 000	
50.	Aplikacja mobilna – Zapewnienie dostępu do bieżących informacji mieszkańcom województwa śląskiego oraz osobom spoza województwa, dotyczących wydarzeń organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego oraz przez jednostki jemu podległe.	Urząd Marszałkowski / CI	2022	2024	450 000	450 000	0	0	0	0	0	0	0	0	450 000	
51.	Wyposażenie obserwatorium astronomicznego Planetarium – Śląskiego Parku Nauki w Chorzowie – Zwiększenie potencjału naukowego oraz dydaktycznego Planetarium Śląskiego poprzez modernizację wyposażenia obserwatorium astronomicznego oraz budowę obserwatorium radiowego.	Urząd Marszałkowski / IR / Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne im. Mikołaja Kopernika w Chorzowie	2022	2023	3 700 000	1 295 000	2 405 000	0	0	0	0	0	0	0	3 700 000	

Aluza
36⁹

OBJAŚNIENIA

Projekt uchwały przewiduje wprowadzenie czterech nowych przedsięwzięć, wykreślenie jednego przedsięwzięcia, a także zmiany przedsięwzięć istniejących w Wieloletniej Prognozie Finansowej w zakresie limitów wydatków i limitów zobowiązań wraz z odpowiadającą im aktualizacją nakładów ogółem, okresów realizacji, nazwy oraz jednostki odpowiedzialnej lub koordynującej program. Dokonuje się również aktualizacji limitu upoważnienia dla Zarządu Województwa do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja w roku budżetowym i w latach następnych jest niezbędna do zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy.

Zmianie ulegają też podstawowe wielkości budżetowe zawarte w Prognozie – dochody i wydatki wynikające zarówno ze zmian budżetu tegorocznego, jak i ze zmian wymienionych powyżej, czyli związanych z finansowaniem przedsięwzięć wieloletnich.

1. Projekt uchwały przewiduje wprowadzenie czterech nowych przedsięwzięć w załączniku 2 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030, zgodnie z wyszczególnieniem:
 - 1) *RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy, Działanie 8.3 Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy, Poddziałanie 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej – projekt pozakonkursowy pn.: „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne”.* Przedsięwzięcie realizowane będzie w latach 2022–2023. Źródłem pokrycia wydatków w roku 2022 będą środki z Unii Europejskiej w wysokości 323 000 zł, środki dotacji celowej z budżetu państwa w wysokości 38 000 zł i środki własne budżetu Województwa Śląskiego w wysokości 19 000 zł, w roku 2023 będą środki z Unii Europejskiej w wysokości 187 532 zł, środki dotacji celowej z budżetu państwa w wysokości 22 063 zł i środki własne budżetu Województwa Śląskiego w wysokości 11 032 zł,
 - 2) *Aplikacja mobilna (część bieżąca przedsięwzięcia).* Przedsięwzięcie realizowane będzie w latach 2022–2024. Źródłem pokrycia wydatków w roku 2022 w wysokości 50 000 zł, w roku 2023 w wysokości 350 000 zł oraz w roku 2024 w wysokości 150 000 zł będą środki własne budżetu Województwa Śląskiego,
 - 3) *Aplikacja mobilna (część majątkowa przedsięwzięcia).* Przedsięwzięcie realizowane będzie w latach 2022–2024. Źródłem pokrycia wydatków w roku 2022 w wysokości 450 000 zł będą środki własne budżetu Województwa Śląskiego,
 - 4) *Wyposażenie obserwatorium astronomicznego Planetarium – Śląskiego Parku Nauki w Chorzowie.* Przedsięwzięcie realizowane będzie w latach 2022–2023. Źródłem pokrycia wydatków w roku 2022 w wysokości 1 295 000 zł oraz w roku 2023 w wysokości 2 405 000 zł będą środki własne budżetu Województwa Śląskiego.
2. Projekt uchwały wykreśla z załącznika 2 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030, przedsięwzięcie pn.: *Usługa serwisowa platformy SEKAP* w związku z zakończeniem jego realizacji.
3. Projekt uchwały dokonuje zmian limitów wydatków oraz limitów zobowiązań przedsięwzięć wraz z odpowiadającą im aktualizacją nakładów ogółem, okresów realizacji, nazwy oraz jednostki odpowiedzialnej lub koordynującej program w załączniku 2 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030, zgodnie z wyszczególnieniem:

- 1) w przedsięwzięciu pn.: *Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego* realizowanym przez Departament Europejskiego Funduszu Społecznego (część bieżąca przedsięwzięcia) – **zmniejsza się** limity wydatków bieżących w roku 2022 o kwotę **38 000 zł** oraz w roku 2023 o kwotę **22 063 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 9 119 286 zł na 9 059 223 zł oraz kwoty łącznych nakładów finansowych z 154 055 454 zł na 153 995 391 zł.

Zmian dokonuje się w wyniku przeniesienia środków dotacji celowej z budżetu państwa pomiędzy zadaniami realizowanymi w ramach RPO WSL 2014–2020,

- 2) w przedsięwzięciu pn.: *RPO WSL 2014–2020, Oś priorytetowa III Konkurencyjność MŚP, Działanie 3.5 Umiędzynarodowienie gospodarki regionu, Poddziałanie 3.5.1 Promocja gospodarcza regionu – projekt pn.: „Promocja gospodarcza regionu oraz działania związane z tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania i eksportowania”* – **zwiększa się** limit wydatków bieżących w roku 2022 o kwotę **1 250 330 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 12 330 101 zł na 13 580 431 zł.

Źródłem pokrycia zwiększonych wydatków będą środki z Unii Europejskiej,

- 3) w przedsięwzięciu pn.: *Program LIFE – projekt pn.: „Śląskie. Przywracamy błękit”. Kompleksowa realizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego (LIFE–IP AQP–SILESIAN–SKY)* (część bieżąca przedsięwzięcia) – **zmniejsza się** limity wydatków bieżących w roku 2022 o kwotę **3 192 zł**, w roku 2023 o kwotę **9 674 690 zł**, **zwiększa się** w roku 2024 o kwotę **1 914 376 zł**, **zmniejsza się** roku 2025 o kwotę **4 535 746 zł**, **zwiększa się** w roku 2026 o kwotę **7 497 986 zł**, **zmniejsza się** w roku 2027 o kwotę **2 630 899 zł** oraz **zwiększa się** w roku 2028 o kwotę **7 659 440 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 64 510 902 zł na 64 738 177 zł, kwoty łącznych nakładów finansowych z 66 448 130 zł na 66 675 405 zł oraz zmienia się okres realizacji z 2022–2027 na 2022–2028.

Zmian dokonuje się celem uaktualnienia wielkości środków z Komisji Europejskiej, środków dotacji z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz środków własnych budżetu Województwa Śląskiego przewidzianych do poniesienia w ramach wyżej wymienionego przedsięwzięcia,

- 4) w przedsięwzięciu pn.: *Fundusze norweskie i MF EOG 2014–2021, Program Edukacja, Komponent III Współpraca instytucjonalna na rzecz poprawy jakości i dopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) oraz zawodowego kształcenia ustawicznego – projekt pn.: „Śląskie. Dla Zawodowców”* – **zmniejsza się** limity wydatków bieżących w roku 2022 o kwotę **16 061 zł**, w roku 2023 o kwotę **134 188 zł**, a **zwiększa się** w roku 2024 o kwotę **158 840 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 462 554 zł na 471 145 zł oraz zmienia się okres realizacji z 2021–2023 na 2021–2024.

Źródłem pokrycia zwiększonych wydatków będą środki z Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji,

- 5) w przedsięwzięciu pn.: *Program LIFE – projekt pn.: „Śląskie. Przywracamy błękit”. Kompleksowa realizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego (LIFE–IP AQP–SILESIAN–SKY)* (część majątkowa przedsięwzięcia) – **zwiększa się** limity wydatków majątkowych w roku 2022 o kwotę **3 192 zł**, **zmniejsza się** w roku 2023 o kwotę **102 882 zł**, w roku 2024 o kwotę **12 800 zł**, **zwiększa się** w roku 2025 o kwotę **133 982 zł**, w roku 2026 o kwotę **39 271 zł**, **zmniejsza się** w roku 2027 o kwotę **12 800 zł** oraz **zwiększa się** w roku 2028 o kwotę **42 312 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 11 165 495 zł na 11 255 770 zł, kwoty łącznych nakładów finansowych z 11 172 464 zł na 11 262 739 zł oraz zmienia się okres realizacji z 2022–2027 na 2022–2028.

Zmian dokonuje się celem uaktualnienia wielkości środków z Komisji Europejskiej, środków dotacji z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz środków własnych budżetu Województwa Śląskiego przewidzianych do poniesienia w ramach wyżej wymienionego,

MM

- 6) w przedsięwzięciu pn.: *Opracowanie Planu gospodarki odpadami dla województwa śląskiego na lata 2023–2028 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko* – dokonuje się zmiany jednostki odpowiedzialnej lub koordynującej program z „Urząd Marszałkowski / OS” na „Urząd Marszałkowski / OE”.

Zmiany dokonuje się w związku z Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego Nr 326/313/VI/2022 z dnia 2 marca 2022 roku wprowadzającą zmiany w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego,

- 7) w przedsięwzięciu pn.: *Opracowanie programu ochrony środowiska dla województwa śląskiego* – dokonuje się zmiany jednostki odpowiedzialnej lub koordynującej program z „Urząd Marszałkowski / OS” na „Urząd Marszałkowski / OE”.

Zmiany dokonuje się w związku z Uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego Nr 326/313/VI/2022 z dnia 2 marca 2022 roku wprowadzającą zmiany w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego,

- 8) w przedsięwzięciu pn.: *Modernizacja budynku znajdującego się w kompleksie budynków szpitalnych w Piekarach Śląskich przez Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich* – dokonuje się zmiany nazwy przedsięwzięcia na *Modernizacja budynku głównego i budynku oddziału rehabilitacji znajdujących się w kompleksie budynków szpitalnych w Piekarach Śląskich przez Samodzielny Publiczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej im. dr. Janusza Daaba w Piekarach Śląskich*.

Zmiany dokonuje się w związku z koniecznością zmodyfikowania zakresu rzeczowego zadania,

- 9) w przedsięwzięciu pn.: *Przebudowa dróg wojewódzkich oraz drogowych obiektów inżynierskich wraz z opracowaniem dokumentacji projektowej, realizowana w systemie powierzonym jednostkom samorządu terytorialnego* – **zmniejsza się** limity wydatków majątkowych w roku 2022 o kwotę **490 000 zł**, a **zwiększa się** w roku 2023 o kwotę **1 088 695 zł** oraz w roku 2024 o kwotę **200 000 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 90 860 000 zł na 91 658 695 zł oraz kwoty łącznych nakładów finansowych z 95 075 988 zł na 95 868 876 zł.

Źródłem pokrycia zwiększonych wydatków będą środki dotacji z jednostek samorządu terytorialnego,

- 10) w przedsięwzięciu pn.: *Wymiana instalacji wody zimnej, c.w.u., cyrkulacji oraz kanalizacji sanitarnej z robotami towarzyszącymi dla Pawilonu Łóżkowego Nr 5 w SP ZOZ Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 3 w Rybniku* – **zmniejsza się** limit wydatków majątkowych w roku 2022 o kwotę **4 193 000 zł**. Równocześnie dokonuje się zmiany kwoty limitu zobowiązań z 10 954 000 zł na 6 761 000 zł oraz kwoty łącznych nakładów finansowych z 11 065 495 zł na 6 866 424 zł.

Zmian dokonuje się celem uaktualnienia wielkości środków własnych budżetu Województwa Śląskiego przewidzianych do poniesienia w ramach wyżej wymienionego przedsięwzięcia.

W związku ze zmianami wynikającymi z pkt 1–3 przyjmuje się tekst jednolity załącznika 2 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030.

4. Projekt uchwały Sejmiku przewiduje również aktualizację limitu upoważnienia dla Zarządu Województwa do zaciągania zobowiązań z tytułu umów, których realizacja w roku budżetowym i w latach następnych jest niezbędna do zapewnienia ciągłości działania jednostki i z których wynikające płatności wykraczają poza rok budżetowy. Limit zwiększa się z kwoty 64 569 189 zł do kwoty 65 058 331 zł, tj. o 489 142 zł w związku z planowanym zawarciem nowych umów dotyczących usług związanych z obsługą stron internetowych, dzierżawy, serwisu i utrzymania urządzeń drukujących i kopiujących, dostawy gazu, usług ubezpieczeniowych, usług telekomunikacyjnych (telefony stacjonarne, telefony komórkowe

NUM 3

39

i internet), usługi dostępu do programu raportów handlowych, wynajmu pomieszczeń biurowych i magazynowych, usług pocztowych, zakupu wody wynikającej z przepisów BHP, zakupu usług zdrowotnych, usługi domeny oraz dostępu do aplikacji prawnej.

5. Na podstawie zmian wymienionych w pkt 1–3, a także zmian kwot dochodów i wydatków dokonuje się odpowiadającej im korekty załącznika 1 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030. Zmiany te obejmują:
- 1) zmniejszenie **dochodów bieżących** na 2022 rok – o kwotę per saldo **8 443 048 zł**. Dokonuje się również zwiększenia dochodów bieżących w 2025 roku – o kwotę **115 700 zł** oraz w 2026 roku – o kwotę **106 799 zł** celem ich dostosowania do wysokości środków planowanych do pozyskania na realizację przedsięwzięć bieżących,
 - 2) zwiększenie **dochodów majątkowych** na 2022 rok – o kwotę per saldo **558 648 zł**. Dokonuje się również zwiększenia dochodów majątkowych w 2023 roku – o kwotę **1 088 695 zł** oraz zmniejszenia w 2025 roku – o kwotę **115 700 zł** i w 2026 roku – o kwotę **106 799 zł** celem ich dostosowania do wysokości środków planowanych do pozyskania na realizację przedsięwzięć majątkowych,
 - 3) zmniejszenie **wydatków bieżących** na 2022 rok – o kwotę per saldo **8 487 079 zł**. Ponadto zwiększa się w 2022 roku przedsięwzięcia bieżące o kwotę per saldo **1 583 077 zł**. Dokonuje się również zmniejszenia wydatków bieżących w 2023 roku o kwotę per saldo **2 302 118 zł**, zwiększenia w 2024 roku o kwotę **12 800 zł**, zmniejszenia w 2025 roku o kwotę per saldo **133 982 zł** i w 2026 roku o kwotę per saldo **122 692 zł** oraz zwiększenia w 2027 roku o kwotę **12 800 zł** celem sfinansowania przedsięwzięć bieżących,
 - 4) zwiększenie **wydatków majątkowych** na 2022 rok – o kwotę per saldo **602 679 zł**. Ponadto zmniejsza się w 2022 roku przedsięwzięcia majątkowe o kwotę per saldo **2 934 808 zł**. Dokonuje się również zwiększenia wydatków majątkowych w 2023 roku o kwotę per saldo **3 390 813 zł**, zmniejszenia w 2024 roku o kwotę **12 800 zł**, zwiększenia w 2025 roku o kwotę per saldo **133 982 zł** i w 2026 roku o kwotę per saldo **122 692 zł** oraz zmniejszenia w 2027 roku o kwotę **12 800 zł** celem sfinansowania przedsięwzięć majątkowych.

Stosowną korektę Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030 ujęto w tekście jednolitym załącznika 1 do Uchwały Nr VI/39/5/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 roku w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Śląskiego na lata 2022–2030.

Sporządziła:
Dyrektor Departamentu Finansowego
Joanna Myszor

WARSZAJEK
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Jakub Chęciński

Dyrektor
Departamentu Finansowego
Joanna Myszor

Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku

w sprawie:

zmian budżetu i w budżecie Województwa Śląskiego na 2022 rok

Na podstawie: art. 18 pkt 6 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa
(tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 547 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Śląskiego

uchwala:

§ 1

Dokonuje się zmian budżetu Województwa Śląskiego na 2022 rok, polegających na:

- 1) **zwiększeniu** planu **dochodów** własnych o kwotę **per saldo 1 826 309 zł**, zgodnie z wykazem stanowiącym załącznik 1 do niniejszej uchwały;
- 2) **zwiększeniu** planu **wydatków** własnych o kwotę **per saldo 1 826 309 zł**, w tym 269 040 zł, *środki Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych*, zgodnie z wykazami, stanowiącymi załączniki 2 i 3 do niniejszej uchwały;

§ 2

Dokonuje się zmian w budżecie Województwa Śląskiego na 2022 rok, polegających na przeniesieniu środków pomiędzy działami klasyfikacji budżetowej w ramach wydatków własnych, zgodnie z wykazem stanowiącym załącznik 4 do niniejszej uchwały.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Departamentu Finansowego

[Signature]
Izabela Wąsosz

RADCA PRAWNY
[Signature]
Bożena Szustowska - Dept.
RP-1789

**ZMIANY BUDŻETU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
NA 2022 r. - DOCHODY - zwiększenie per saldo**

w zł

Dz.	Rozdz	Wyszczególnienie	Dochody
758	Różne rozliczenia		1 573 330
	75863	Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	1 250 330
		Dochody budżetu własnego Województwa Śląskiego na 2022 rok. Dochody własne ogółem, w tym bieżące. Środki unijne	1 250 330
	75864	Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 finansowane z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego	323 000
		Dochody budżetu własnego Województwa Śląskiego na 2022 rok. Dochody własne ogółem, w tym bieżące. Środki unijne	323 000
801	Oświata i wychowanie		-16 061
	80195	Pozostała działalność	-16 061
		Dochody budżetu własnego Województwa Śląskiego na 2022 rok. Dochody własne ogółem, w tym bieżące. Środki ze źródeł pozabudżetowych	-16 061
851	Ochrona zdrowia		269 040
	85111	Szpitala ogólne	269 040
		Dochody budżetu własnego Województwa Śląskiego na 2022 rok. Dochody własne ogółem, w tym majątkowe. Dochody jednostek budżetowych	269 040
RAZEM			1 826 309

**ZMIANY BUDŻETU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
NA 2022 r. - WYDATKI - zwiększenie per saldo**

w zł

Dz.	Rozdz	Wyszczególnienie	Wydatki
750	Administracja publiczna		1 334 944
	75018	Urzędy marszałkowskie	84 614
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	84 614
		w tym wynagrodzenia i składki od nich naliczane	84 614
	75075	Promocja jednostek samorządu terytorialnego	1 250 330
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	1 250 330
801	Oświata i wychowanie		-8 517
	80195	Pozostała działalność	-8 517
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	-8 517
851	Ochrona zdrowia		230 842
	85149	Programy polityki zdrowotnej	230 842
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	230 842
		w tym wynagrodzenia i składki od nich naliczane	13 421
RAZEM			1 557 269

Handwritten signature and number 42

**ZMIANY BUDŻETU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
NA 2022 r.- WYDATKI- zwiększenie w ramach RZĄDOWEGO FUNDUSZU INWESTYCJI
LOKALNYCH**

w zł

Dz.	Rozdz	Wyszczególnienie	Wydatki
851	Ochrona zdrowia		269 040
	85111	Szpitala ogólne	269 040
		Wydatki majątkowe. Inwestycje i zakupy inwestycyjne	269 040
		RAZEM	269 040

ZMIANY W BUDŻECIE WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA 2022 r. - wydatki własne

w zł

Dz.	Rozdz	Wyszczególnienie	zmniejszenia	zwiększenia
600	Transport i łączność		157 600	
	60002	Infrastruktura kolejowa	157 600	
		Wydatki majątkowe. Inwestycje i zakupy inwestycyjne	157 600	
		w tym wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3, w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	157 600	
750	Administracja publiczna			13 842
	75018	Urzędy marszałkowskie		13 842
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego		10 842
		w tym wynagrodzenia i składki od nich naliczane		10 842
		Wydatki majątkowe. Inwestycje i zakupy inwestycyjne		3 000
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		100 000	
	75415	Zadania ratownictwa górskiego i wodnego	100 000	
		Dotacje na zadania bieżące	100 000	
801	Oświata i wychowanie		38 000	
	80195	Pozostała działalność	38 000	
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	38 000	
851	Ochrona zdrowia			124 758
	85149	Programy polityki zdrowotnej		27 158
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego		27 158
		w tym wynagrodzenia i składki od nich naliczane		1 579
	85195	Pozostała działalność		97 600
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego	60 000	
		Wydatki majątkowe. Inwestycje i zakupy inwestycyjne		157 600

Nub
43

		w tym wydatki na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3, w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego		157 600
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska			57 000
	90005	<i>Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu</i>		60 000
		Wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt. 2 i 3 w części związanej z realizacją zadań jednostki samorządu terytorialnego		60 000
	90026	<i>Pozostałe działania związane z gospodarką odpadami</i>	3 000	
		Wydatki bieżące jednostek budżetowych	3000	
		w tym wydatki związane z realizacją zadań statutowych	3000	
926	Kultura fizyczna			100 000
	92605	<i>Zadania w zakresie kultury fizycznej</i>		100 000
		Dotacje na zadania bieżące		100 000
			RAZEM	295 600
				295 600

UZASADNIENIE

Projekt uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie zmian budżetu i w budżecie Województwa Śląskiego na 2022 rok przewiduje:

I. **Zmiany budżetu Województwa Śląskiego na 2022 r., polegające na:**

1. **Zwiększeniu planu dochodów własnych o kwotę per saldo 1 826 309 zł, w tym:**

a) **w dz. 758 – zwiększenie środków europejskich o kwotę 1 573 330 zł, z tego:**

- **zwiększenie o kwotę 1 250 330 zł**, stanowiącą równowartość niewykorzystanego dofinansowania z roku 2021 i przeznaczeniem go na dalszą realizację projektu „Promocja gospodarcza regionu oraz działania związane z tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania i eksportowania” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałanie 3.5.1 Promocja gospodarcza regionu,
- **zwiększenie o kwotę 323 000 zł**, w wyniku rozpoczęcia realizacji projektu „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałanie 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej,

b) **w dz. 801 – zmniejszenie o kwotę 16 061 zł**, w związku z przesunięciem na kolejne lata okresu realizacji projektu pn.: „Śląskie. Dla Zawodowców” w ramach Mechanizmu Finansowego EOG 2014-2021, Program Edukacja,

c) **w dz. 851 – zwiększenie o kwotę 269 040 zł**, jest to zwrot przez podmiot leczniczy środków wydatkowanych w 2021 roku z **Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych** na skutek rezygnacji z realizacji zadania i przeznaczeniem tych środków na inne zadanie, tj.: „Poprawa jakości, zwiększenie dostępności oraz zapewnienie kompleksowej opieki medycznej w zakresie leczenia stacjonarnego chorób płuc oraz chorób wieku podeszłego w regionie śląskim w Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii w Bystrej”

2. **Zwiększeniu planu wydatków własnych o kwotę per saldo 1 826 309 zł.**

Zmian dokonuje się w:

a) **dz. 750 – zwiększenie o kwotę per saldo 1 334 944 zł, w tym:**

- **zwiększenie o kwotę 1 250 330 zł** wartości projektu „Promocja gospodarcza regionu oraz działania związane z tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania i eksportowania” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałania 3.5.1 Promocja gospodarcza regionu,
- **zwiększenie o kwotę 92 158 zł** projektu „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałanie 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej,
- **zmniejszenie o kwotę 7 544 zł**, w związku z przesunięciem okresu realizacji na kolejne lata projektu pn.: „Śląskie. Dla Zawodowców” w ramach Mechanizmu Finansowego EOG 2014-2021, Program Edukacja,

b) **dz. 801 zmniejszenie o kwotę 8 517 zł**, w wyniku przesunięcia na kolejne lata terminu realizacji projektu pn.: „Śląskie. Dla Zawodowców” w ramach Mechanizmu Finansowego EOG 2014-2021, Program Edukacja,

c) **dz. 851 zwiększenie o łączną kwotę 499 882 zł, w tym:**

- **zwiększenie o 269 040 zł** na realizację zadania pn.: „Poprawa jakości, zwiększenie dostępności oraz zapewnienie kompleksowej opieki medycznej w zakresie leczenia stacjonarnego chorób płuc oraz chorób wieku podeszłego w regionie śląskim w Centrum

Pulmonologii i Torakochirurgii w Bystrej” ze środków z **Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych**,

- **zwiększenie o 230 842 zł** na realizację projektu „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałanie 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej.

II. Zmiany w budżecie Województwa Śląskiego na 2022 r., polegające na przeniesieniu środków pomiędzy działami klasyfikacji budżetowej w ramach **wydatków** własnych:

- 1) na Działanie 10.1 Infrastruktura ochrony zdrowia w ramach RPO WSL 2014-2020, w związku z dokonaną analizą planowanych zobowiązań na 2022 rok, na podstawie złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność – z **dz. 600** do **dz. 851** w kwocie **157 600 zł**,
- 2) na pomoc finansową dla Gminy Janów oraz Miasta i Gminy Olsztyn na wsparcie V Jurajskich Zawodów Balonowych – z **dz. 754** do **dz. 926** kwocie **100 000 zł**,
- 3) na wkład krajowy z budżetu państwa do projektu pn.: „Śląskie. Regionalne programy zdrowotne” w ramach RPO WSL 2014-2020, Podziałania 8.3.2 Realizowanie aktywizacji zawodowej poprzez zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej – z **dz. 801** do **dz. 750** w kwocie **10 842 zł** oraz do **dz. 851** w kwocie **27 158 zł**,
- 4) na Poddziałanie 4.1.3 Odnawialne źródła energii – konkurs w ramach RPO WSL 2014-2020, w związku z dokonaną analizą planowanych zobowiązań na 2022 rok, na podstawie złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność – z **dz. 851** do **dz. 900** - w kwocie **60 000 zł**,
- 5) na zakup oprogramowania komputerowego na potrzeby zadań realizowanych przez Departament Ochrony Środowiska, Ekologii i Opłat Środowiskowych – z **dz. 900** do **dz. 750** w kwocie **3 000 zł**.

Dyrektor Departamentu Finansowego
Joanna Myszor

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
Janusz Chęciński

Uchwała nr
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia

w sprawie:
zmiany w planie dochodów gromadzonych na wydzielonym rachunku przez jednostki oświatowe oraz finansowanych z nich wydatków na 2022 rok

Na podstawie: art. 18 pkt 6 i 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz.U. z 2022 r., poz.547 ze zm.), art. 223 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r., poz. 305 ze zm.)

**Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała:**

§ 1

Dokonuje się zmian w Załączniku nr 2 do Uchwały Nr VI/39/6/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 r. w sprawie budżetu Województwa Śląskiego na 2022 rok, polegających na **zwiększeniu planu dochodów i wydatków o łączną kwotę 29 453 zł** w tym:

1) w dz. **801** Oświata i wychowanie o kwotę **22.948 zł**, z tego w rozdziałach:

- 80120 – Licea ogólnokształcące – 3 433 zł,
- 80146 – Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli – 19 515 zł,

2) w dz. **854** Edukacyjna opieka wychowawcza o kwotę **6.505 zł**, z tego w rozdziałach:

- 85403 – Specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze – 5 717 zł,
- 85420 – Młodzieżowe ośrodki wychowawcze – 788 zł.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

Projekt uchwały Sejmiku Województwa Śląskiego w sprawie zmiany w planie dochodów gromadzonych na wydzielonym rachunku przez jednostki oświatowe oraz finansowanych z nich wydatków na 2022 rok przewiduje wprowadzenie w Załączniku nr 2 do Uchwały Nr VI/39/6/2021 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 13 grudnia 2021 r. w sprawie budżetu Województwa Śląskiego na 2022 rok, zmian polegających na **zwiększeniu planu dochodów i wydatków o łączną kwotę 29 453 zł** w tym:

- 1) w dz. **801** Oświata i wychowanie o kwotę **22.948 zł**, z tego w rozdziałach:
 - 80120 – Licea ogólnokształcące – 3 433 zł,
 - 80146 – Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli – 19 515 zł,
- 2) w dz. **854** Edukacyjna opieka wychowawcza o kwotę **6.505 zł**, z tego w rozdziałach:
 - 85403 – Specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze – 5 717 zł,
 - 85420 – Młodzieżowe ośrodki wychowawcze – 788 zł.

Powyższych zmian dokonuje się w następujących placówkach:

- Zespole Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego w Raciborzu – **(3.433 zł)**. Dochody pochodzą z wpływów za otrzymane odszkodowanie z Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” z powodu uszkodzenia mienia w wyniku włamania na teren krytej pływalni i planuje się je przeznaczyć na naprawę zniszczonego okna i drzwi wewnątrz budynku,
- Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie – **(19.515 zł)**. Dochody pochodzą z wpływów za otrzymane odszkodowanie z Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” z powodu zalania pomieszczeń ośrodka i planuje się je przeznaczyć na naprawę uszkodzeń poszycia dachu oraz malowanie pomieszczeń,
- Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym dla Nieśłyszących i Słabosłyszących w Raciborzu – **(5.717 zł)**. Dochody pochodzą z wpływów za współorganizację imprezy o charakterze kulturalno – sportowej pn.: „XXI Międzynarodowy Turniej Szachowy o Puchar Prezydenta Miasta Raciborza” i planuje się je przeznaczyć na renowację mebli znajdujących się w pomieszczeniach grup wychowawczych,
- Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym w Jaworzu – **(788 zł)**. Dochody pochodzą z otrzymanej II transzy wpłaty za utracone mienie, tj.: przywłaszczenie konsoli Xbox wraz z akcesoriami przez wychowanków placówki, z tytułu wyroku Sądu Rejonowego w Bielsku Białej i planuje się je przeznaczyć na zakup utraconego mienia.

Dyrektor
Departamentu Finansowego
Joanna Myszor

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
13 grudnia 2021 r.
Bielsko Białe

Dyrektor
Departamentu Finansowego

Joanna Myszor

- Radni Sejmiku
- do porządku obrad XLIII
- Zarząd Województwa

DRUK

VI/526

PRZEWODNICZĄCY SEJMIKU
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

J. Karwala

(projekt)

Uchwała Nr VII/1/2022
Sejmiku Województwa Śląskiego
z dnia 2022 roku

w sprawie:
zmiany przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej
Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. dr. Alojzego Pawelca z siedzibą
w Wodzisławiu Śląskim

Na podstawie art. 18 pkt 20
ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa
(tekst jednolity: Dz. U. z 2022 roku, poz. 547 z późn. zm.)
oraz art. 48 ust. 6 pkt 2 lit. b tiret drugi
ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej
(tekst jednolity Dz. U. z 2022 roku, poz. 633)

Sejmik Województwa Śląskiego
uchwała:

§ 1

W związku ze złożoną rezygnacją odwołuje się Pana Tomasza Barona z funkcji przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. dr. Alojzego Pawelca z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim, wybranego uchwałą Nr VI/41/7/2022 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 28 lutego 2022 roku.

§ 2

Wybiera się, jako przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego, do Rady Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. dr. Alojzego Pawelca z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Śląskiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

W związku ze złożoną rezygnacją Pana Tomasza Barona z funkcji przedstawiciela Sejmiku Województwa Śląskiego w Radzie Społecznej Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. dr. Alojzego Pawelca z siedzibą w Wodzisławiu Śląskim, Sejmik Województwa Śląskiego postanawia dokonać zmiany swojego przedstawiciela w tejże Radzie.

Mając na uwadze powyższe, podjęcie przedmiotowej uchwały jest uzasadnione.

Sporządziła:

Agata Iskanin

Dyrektor Kancelarii Sejmiku

DRUK VI/527

(projekt)

Uchwała Nr/...../2022

Sejmiku Województwa Śląskiego

z dnia roku

w sprawie:
rozpatrzenia petycji Zjednoczenia Chrześcijańskich Rodzin z dnia 8 stycznia 2022 r.
dotyczącej podjęcia przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwały intencjonalnej

Na podstawie art. 18 pkt 20 oraz art. 30a
ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa
(t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 547, z późn. zm.),
oraz art. 9 ust. 2
ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach
(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 870)

Sejmik Województwa Śląskiego
uchwala:

§ 1

Po rozpatrzeniu petycji Zjednoczenia Chrześcijańskich Rodzin z dnia 8 stycznia 2022 r.,
dotyczącej podjęcia przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwały intencjonalnej, postanawia
się nie uwzględniać petycji.

§ 2

Uzasadnienie faktyczne i prawne stanowi załącznik do uchwały.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Rafał Szambrowski

UZASADNIENIE

Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin (zwane dalej ZChR) w petycji z dnia 8 lutego 2022 r. wniosło o podjęcie uchwały intencjonalnej w sprawie stanowiska, jakie miał prezentować według wnoszących petycję lider Konfederacji Wolność i Niepodległość Pan Janusz Korwin – Mikke, wypowiadając się w dniu 6 lutego 2022 r. na antenie TVP Info. W ocenie wnoszących petycję wypowiedź ta uderzała w pamięć o bohaterach Powstań Śląskich.

Komisja Skarg, Wniosków i Petycji na posiedzeniach w dniu 22 lutego 2022 r. oraz w dniu 14 kwietnia 2022 r. dokonała analizy treści złożonej petycji wraz z uzasadnieniem. Na skutek zapytania Komisji pismem z dnia 27 lutego 2022 r. Prezes Zarządu Głównego ZChR (będący osobą uprawnioną do reprezentowania wnoszącego petycję) potwierdził, iż Pani Monika Socha – Czyż jest uprawniona do działania w imieniu Zjednoczenia Chrześcijańskich Rodzin.

Przechodząc do meritum sprawy wskazać należy, iż Zjednoczenie Chrześcijańskich Rodzin w treści petycji wnioskuje o podjęcie przez Sejmik Województwa Śląskiego „uchwały intencjonalnej”, odnoszącej się krytycznie do wypowiedzi lidera innego ugrupowania politycznego. Taki wniosek należy potraktować jako postulat przyjęcia przez Sejmik Województwa Śląskiego oświadczenia, na podstawie § 18a ust. 2 pkt 4 Statutu Województwa Śląskiego, zgodnie z którym Sejmik może podejmować oświadczenia - zawierające stanowisko w określonej sprawie.

Sejmik Województwa Śląskiego zwraca szczególną uwagę na pielęgnowanie pamięci o Powstaniach Śląskich, co potwierdzają liczne inicjatywy podejmowane w latach 2019 – 2021 r. w związku z obchodami 100 – lecia Powstań Śląskich. Sejmik Województwa Śląskiego uznaje za dalece niestosowne wypowiedzi liderów ugrupowań politycznych, którzy dla doraźnego zaistnienia w przestrzeni medialnej prezentują kontrowersyjne stanowiska na tle ważnych dla Polski wydarzeń historycznych.

Tym niemniej zadaniem Sejmiku Województwa Śląskiego nie jest komentowanie niestosownych wypowiedzi funkcjonujących w przestrzeni medialnej, albowiem takie działanie w istocie promowałoby owe kontrowersyjne poglądy. Z tego też względu Sejmik Województwa Śląskiego postanawia nie uwzględnić złożonej petycji, pozostawiając wyborcom ocenę wypowiedzi liderów partii politycznych.

W takim stanie rzeczy nieuwzględnienie petycji jest uzasadnione.

Rafał Błondziarski